

R-21,919

RECOGNITIO VMMVLARVM CVM TEX.

V PETRI HISPANI, ET ARISTOTELIS,
admodum Reuerendi patris Fratris Alphonfi à Vera Cru-
ce Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini, bonarum ar-
tium, & Sacrae Theologiae Magistri: Cathedrarij primarij
in Academia Mexicana, in partibus Indiarum ma-
ris Oceani: Prouincialis eiusdem
ordinis, in eisdem
partibus.

Adferunt libri duo: Primus, de Topicis Dialecticis: Secundus, de Elenchis:

Postremò: Breue Epitomè Summularum.

*Nunc secundò summo studio, fide, exactaq; curareuisa ab autore, & à
plurimis mendis correctà, & aliquando aucta.*

Alfonso de Vera Cruz

Com. de A. V. M.

SALMANTICÆ,
Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.
Anno. M. D. LXII.

2 400 50

MADE IN SPAIN

33
16

R-21.914

RECOGNITIO SUMMULARVM CVM TEX-

TV PETRI HISPANI, ET ARISTOTELIS,
admodum Reuerendi patris Fratris Alphonfi à Vera Cru-
ce Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini, bonarum ar-
tium, & Sacrae Theologiae Magistri: Cathedrarij primarij
in Academia Mexicana, in partibus Indiarum ma-
ris Oceani: Prouincialis eiusdem
ordinis, in eisdem
partibus.

Accesserunt libri duo: Primus, de Topicis Dialecticis: Secundus, de Elenchis:

Postremò: Breue Epitomè Summularum.

*Nunc secundò summo studio, fide, exactaq; cura reuisa ab autore, & à
plurimis mendis correctà, & aliquando aucta.*

*De la Libreria del Sr.
de la Ciudad*

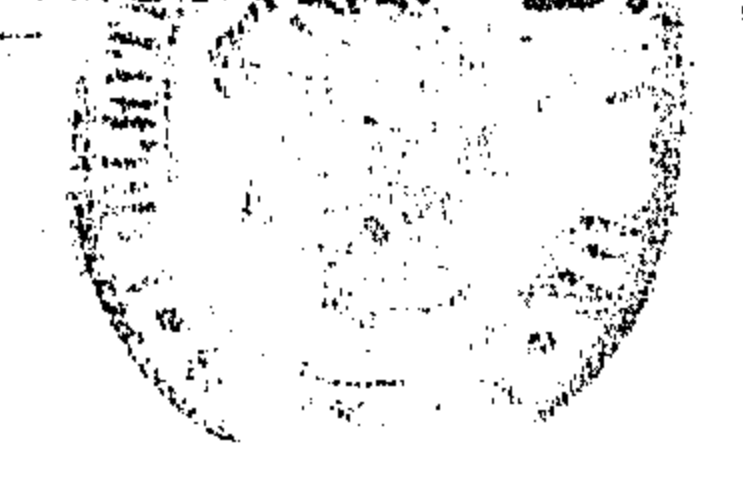
*Com. de A. D. B. B.
de la Ciudad*

Deus

*C
33
10*

SALMANTICAE,
Excudebat Ioannes Maria à Terranova.
Anno. M. D. LXII.

Licencia.

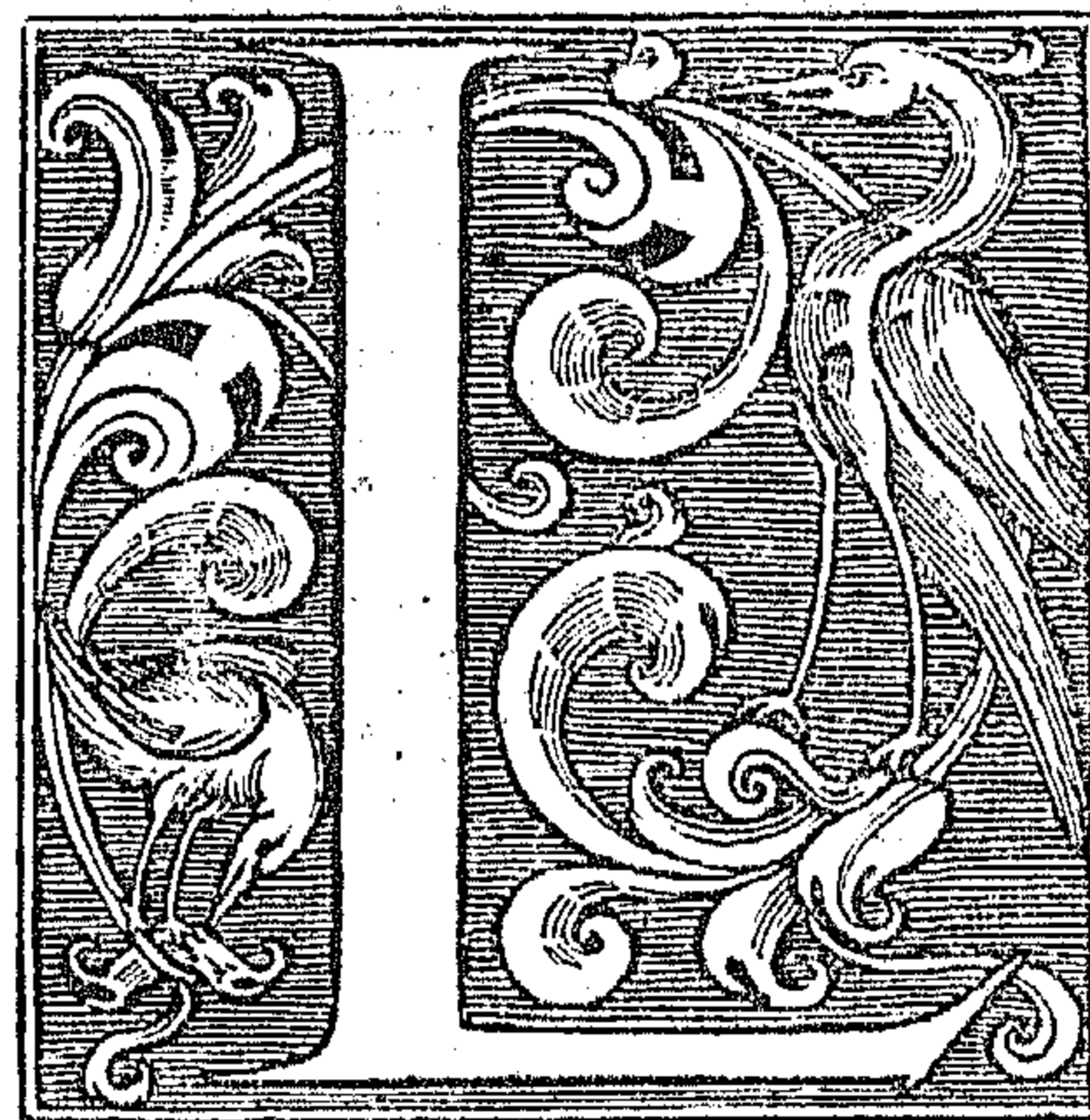

ON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Icaen, Còde de Flandes, & de Tyrol, &c. Por quanto por parte de vos el Maestro Fray Alonso de la Vera cruz, de la orden de .S. Augustin Cathedratico de prima de la ciudad de Mexico, nos ha sido hecha relaciõ que vos auays compuesto vn libro intitulado el curso de artes, donde se contiene Sumulas, y Logica magna, y Philosophia, y el Tratado de esfera, el qual era obra muy vtil y prouechosa, nos suplicastes os diessimos licencia y facultad para que lo pudiesedes imprimir y vender mandando que por el tiempo que la nuestra merced y voluntad fue se otra ninguna persona le pudiesse imprimir ni veder so graues penas o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo por quãto en el dicho libro se hizo la diligẽcia que la prematuca por nos agora nueuamẽte hecha dispone fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, y por la presente damos licencia y facultad para que qualquiera impressor destos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mãdamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin q̄ primero se trayga al nuestro cõsejo juntamẽte con el original que en el nuestro consejo fue visto que va rubricado y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro escriuano de camara de los que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impressiõ esta conforme al original, y se de licẽcia para le poder veder, y tase el precio en q̄ ouiere de vender cada volumẽ so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematuca y leyes de nuestros Reynos: y no fagades ende al. Dada en la ciudad de Toledo a veynte y dos dias del mes de Mayo de mil y quinientos y sesenta y vn años.

*El Licenciado El Licenciado El Licẽciado El Licẽciado. El Licẽciado.
Vaca de Castro. Villagomez. Viruiesca. Morillas. Aggreda.*

E yo Domingo de çauala Escriuano de Camara de su Magestad la fize escribir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo.

GASPAR CARDILLVS
VILLALPANDAEVS SEGOBIENSIS, INGENUARUM ARTIUM, & SACRAE THEOLOGIAE DOCTOR, DOCTISSIMO, GRAUISSIMOQ; VIRO. F. ILLEPHONSO A VERA CRUCE, MONACHO AUGUSTINIANO P. D. S.

IBRI, qui à te de Dialectica, & Philosophia olim scripti sunt, atque emissi, proximis his diebus è supremo Philippi nostri tribunali ad me Complutum sunt missi, vt meam de eisdem sententiã summis in eo iudicibus renuntiarem. Id verò non ea causa factum esse interpretari debes, quòd de strenuis tuis laboribus, & vigilijs quidpiam sinistrum suspicetur: sed ob eã potius rem, vt tu quoque more ceterorum scriptorum legem patiaris nuper ab eisdem grauisimè latam, quæ non permittit, vt quispiã foeturam ingenij sui studiosis hominibus communicet, nisi ea prius censuram subeat, planeq; constet, nihil inde incõmodi accidere posse. Haud enim ignari sumus librorum temerè inuulgatorum culpa, quantam bonæ artes, mores hominum, Christiana etiã respública calamitatem pertulerint. A te verò nil nisi magnum, atq; perfectũ sperari possit: qui longissimè à patria inter feras, atq; barbaras nationes positus, plurimos annos (vt audio) magna cum tua laude, atque Indorum fructu insumpsisti: partim dum Euãgelium propagas: partim etiam dum doces rudem iuuentutem ingenuas artes, atq; principem sciẽtiarum Theologiam. Vitæ verò exemplo, cuius ingens vis, atque momentum est ad permouendum, tantum potuisti, vt non parum multos ex flagitiosa, perditaq; viuendi ratione ad pietatem, & veræ religionis cultum reuocaueris. Neque contentus his rebus, quarum singulæ per se satis esse poterant ad indicandum, quem animum gereres erga Christum Iesum seruatorem hominum, insuper, vt iam non tantum præsentibus, sed futuri seculi hominibus, & à te longè sepositis prodesse, multa literarum monumentis commẽdasti, quæ diligentiam, atque industriam tuã planè testantur. Ego sanè his perlectis mirificè erga te affectus sum: atque inter cetera non possum, nõ magnoperè probare studium tuũ, accuratamq; diligentiam, odium præterea barbariei, sophisticesq;, quam tu pestiferam belluam, aut

potius (vt ego loqui soleo) ingeniorum carnificinam, sæpenumerò in his libris, vt decet, maledictis proscindis, diris deuoues, atque acer rimis verbis insectaris. Hanc, cum multorum malorù hætenus causa fuerit, coniuratis animis operam studiosi omnes daturi erāt, vt nō suis cuiusque finibus modò, sed toto etiam terrarum orbe pellerent. Hoc te vt facias etiam atque etiam rogo : rem studijs literarū vtilem admodum, Deo autem Optimi. Maxim. gratissimam feceris, nisi me animus fallit: me verò ad quæuis officia, atque obsequia tibi præstanda eo nomine multò violentius deuincies : qui vt hac parte studijs ingenuarum artium consulerem, & libris editis collapsis Philosophiæ rebus aliquantulum emolumentum adferrem, dura multa, atque aspera perpeffus sum. Tu interim bene vale, meq; ama: facies id quidem non sine fœnore.

Compluti ex collegio, & Bibliotheca
nostra idibus Martijs.

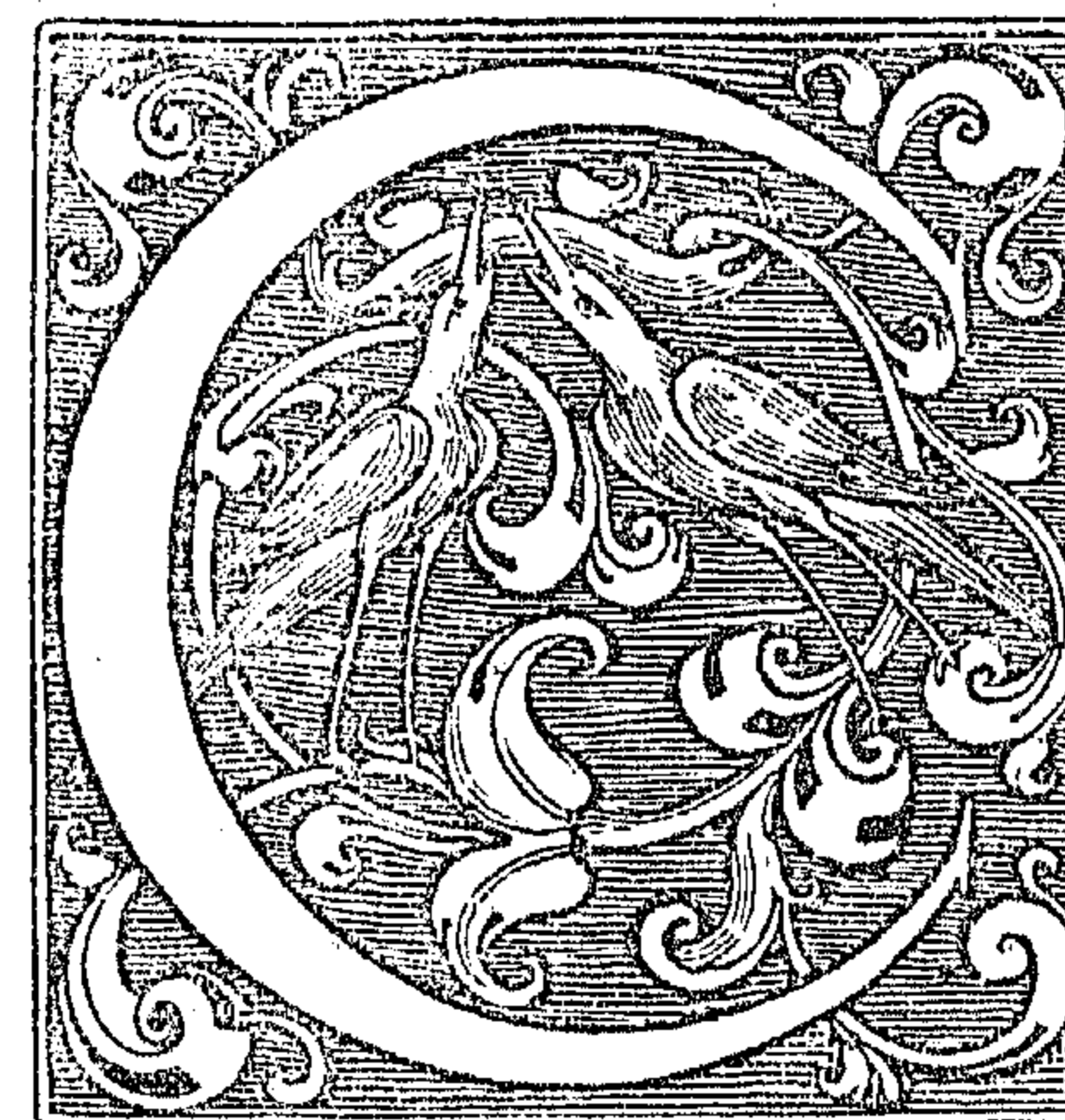
M. D.LXI.

ARTIVM AC SACRAE

THEOLOGIAE DOCTORI CLARISSIMO, AC MEXICANA Scholæ inter Theologos primario Cathedrarum moderatori, fratri Illephonso à Vera cruce Augustiniano, discipulorum vltimus,

ac eiusdem professionis eremitica, frater Stephanus

Salazarius Salutem.

Compluti ex collegio, & Bibliotheca nostra idibus Martijs. M. D.LXI.

C Megregij ij tui commentarij, quos in Peripateticorum principis Stagiritæ Aristotelis, Dialecticæ & Physicam composueras, plus æquo, Pater religiosissime, delitescerent: post spretamq; seculi pompam & episcopatum, nil tibi magis cauendum suafisses, quàm insidiatori Satbanæ aliquo biuio grassandi, ac infestandi, ansam offerre, aut aperire (est nanq; alioqui ille in eos, qui sese totos Christo deuouerunt, immanis, ac infestus) hinc tibi quicquam, (vt arbitror) propalandum censuisti, si quos in discipulorum emolumentum libros, summa arte ac ingenio concinnaras, in communem quoque discentium usum, iam tandem bene coërcitos publicares. Dum gloriæ (nec immeritæ profectò) inde procellam inuasuram formidas, precibus tamen à me exoratus, post quotidianum conuitium, & assiduam efflagitationem, dubito impetrorim, an extorserim assensum? Ea demum lege conuentum inter nos est, vt recognoscendi difficultatē & industriam, meo quidem ingenio saxo Sisyphæo, aut Belidæ aquis, haud multò inferiorem, ipse subirem (Ne gratis scilicet, tanti mihi certaminis victoria constaret) Cum verò exploratum haberem, quàm sit cōsentaneum, doctori de se bene meritissimo, morigerū se præstare discipulum, quàmque delectorum, tuis altissimis studijs Summularū, Dialecticæ, ac Physicæ recognitionibus obstrepere (nam quid hæc licet per se magna sint, si Paulo, si Theologiæ scrutinio, ac elucidationi conferas?) deuolutum ad me lapidem, sexcentis ex titulis, lubēs suffulsi. Cumq; in eo opere nō parum insudarim, nō (inquam) parū somni, oleiq; (vt paræmia fertur) cōsumpserim, pro ingenij nostri tenuitate, atq; pauperie: cui aptius id quicquid est muneris dicarē, quàm tibi magister colendissime, à quo etiā & posse habui? Cumq; Dijs parentibus, & magistris par rependi nequeat, animi proptitudine, & reuerētia, gratiā saltem referēdā, quando vires adnitentē destituunt, humilimè testabor. Accipe igitur vir integerrime, id quicquid est operæ: ac Catonico consilio ad memoriā reuocato, accipito placidè. Parua nanq; ex materia, animi propensionem si pensaueris: ex sterili hoc nostro ærario, sanctissimū istud tuum totius sanctimonie pectus, ac bonarum literarum refertissimum penu, archiuumq; recoditissimum

simum (sat scio) nil vltra requiret. Accipe igitur, magister ornatissime, musarumq; omnium stibys, proprio vniuscuiusq; penicillo, graphice picturatisime, quod ex tuis lucubrationibus absolutissimis, dum recognoscit, & polit: nam cur non ita dixerim, cum auocato tibi inter tot rerum munia, quibus beatissime fungeris, id quoq; prouinciae fuerit nobis subeundum? Quicquid gratiae, apud eos, qui deinceps spretis Soritarum sophismatibus, quanuis & illis possit resisti, pristinum Philosophiae nitorem, proprio ex fonte vitreae doctrinae lympha, atque mundissima, inter scrupos aureos susurranti, largè voluerint haurire: hic tuus poterat discipulus, multis de causis promereri, qui stimulo pariter, & adiumento fuit, dum Typographorum molestiam, & industriam tua vice ad tempus recepit. Vale pater optime, tuosq; vti cepisti, foue, & amplectere. Apud Indorum inclytam Mexicum, kalendis Maij, Anno Domini. M. D. LIIII.

FRATER ILLEPHONSVS A VERA CRUCE
artium, ac sacrae Theologiae professor, sacrum eremitarum
ordinem huius prouinciae Indiarum salutatur, eiusq; in
omnibus exoptat incrementum.

VM per annos plurimos in hac noua Hispania (patres grauisissimi) discipulos à primis Dialecticae rudimentis suscipere institutos, fuit mihi curae quam maximè, sic eis viam ad sacram Theologiam veluti digito demonstrare, vt non solum non confescerent ad scopulos Syreneos, verum vt nec difficultatis magnitudine perterriti, retrocederent. Considerabam enim, animoq; creberimè versabam, quantum olim olei, somni, operaq; consumpserim (imò perdiderim) dum addiscerem caudatos illos syllogismos, appositiones nulli peruias, ac id genus plurima: quae nimirum intellectum magis occupant, & grauant, quam poliunt, acuiunt, & ornant. Plus nocent, quam iuuant, atq; conducunt. Et è quibus (vt tandem concludam) id solum frugis reportatur, quod possimus obliuisci. Rem igitur habens exploratissimam, atq; cōpertam, in votis habui ea omnia, quae ad Dialecticam spectant, sic tradere, vt superuacaneis succisis, atq; vitatis, vtilium, & necessariorum, nullum vnquam cuiusq; studio subiret desiderium. Non quò noua adducamus, sed quò antiqua omnia ita in ordinem redegerimus, vt breuissimo temporis curriculo iuuenes possint ad maturam frugem peruenire. Cui autem nostras has lucubrationes æquius dicabimus, quam tibi Augusta, sacraq; religio Augustiniana: cui (post Deum) quicquid sumus, debemus? Accipe igitur lubenti animo, eremitica familia hoc qualequale est, tibi debitum obsequium. Quòd si hęc (vt speramus) grata fuerint, & accepta, calcar addes, vt in Phisicis quoq; pariter & Theologicis modum instituedi faciliorem tradamus, simul & vtiliorem.
Kalendis Maij. M. D. LIIII.

Procemium
INCIPIT
PROOEMIUM MAGISTRI FRATRIS ALPHONSI A VERA CRUCE IN TRACTATUM
Summarum.

N Primis Diuinum auxilium implorantes, operapretium erit, necessitate & vtilitatem, simul & excellentiam Dialecticae ostendere: vtfic loco proemij, qui in albo Logicorum vo-

lunt ascribi, reddatur dociles, beneuoli, & attentissimi. A nostris exordium sumentes. Primò occurrit beatus pater Augustinus, qui Dialecticam tantum laudat, vt ipsam dicat sapientiam, & sine ea contingat esse sapientem neminem. In medium adducens Platonem philosophorum principem. Plato, inquit, vir sapiens, & eruditissimus temporum suorum, qui & ita loquutus est, vt quacunq; diceret, magna fieret, & ea loquutus est, vt quomodocunq; diceret, parua non fierent. Dicitur post mortem Socratis magistri sui, què singulariter dilexerat, à Pythagoricis etiam multa didicisse. Et post multa ad propositum subiungens quasi formaticem illarum partium naturalium, scilicet, Diuinarumque rerum peritiam, iudicemque Dialecticam. Quae aut ipsa esset, aut si ne ea sapientia esse non posset. Hæc ex patre Augustino libr. 3. contra Academicos, capi. 18.

Dialectica enim ipsa vnica est scientiarum scientia, disciplinarum omnium via. De qua idem pater Augustinus in lib. de ordine post multa alia. Dialectica disciplinarum disciplina docet, docere, docet discernere, in hac se ipsam ratio sibi demonstrat: quæ scit, quid velit, quid valeat, scit autem scire, vult sola scientes facere, nec solum vult, sed etiam potest. Hęc ille.

Hæc vna, de qua est sermo, Dialectica, sic ad sacras literas viam ostendit, vt ad omnia penetranda, & dubia dissoluenda valeat. Et etiã libr. 2. de Rhetorica diuina, seu doctrina Christiana capit. 31. Disputationis disciplina, ad omnia genera quaestionum, quæ in sacris literis sunt penetranda, & dissoluenda, plurimum valet: tantum cauenda est rixandi libido, & puerilis quaedam ostentatio decipiendi aduersarium. Et inferius in eodem libro, licet alio capite. Scientia conclusionum, & definitionum, & distributionum, plu-

rimum lectorem scripturarum adiuuat. Hęc ille. Quis non plaris faciat hanc sermationalem scientiam, ex liberalibus vniam, qua ignota manifesta redduntur, definitione, diuisione, & argumentatione? Hac homo circum ornatus, & velut armis quibusdam indutus, verum à falso distinguit: sine qua, hominem hallucinari necesse est. Vnde idem pater Augustinus libr. 1. contra Cresconium grammaticum. Hac arte, quam Dialecticam vocant, quæ nihil aliud docet, quam consequentia demonstrare, seu vera veris, vel falsa falsis, nunquam doctrina Christiana formidat.

Et quidem Dialecticam telum esse ad retundendum aduersariorum, & fidei hostium iacula, testatur beatus Hieronymus super Ezechielem. Verè quicquid in seculo peruerforum dogmatum est, quicquid ad terrenam scientiam pertinet, & putatur robustum, hoc Dialectica arte subuertitur, & instar incendij, in cineres, fauillaque dissoluitur, vt probetur nihil, quod putabatur esse fortissimum. Hęc Hieronymus. Cui & subscribit ferè eisdem verbis pater Augustinus in libro de cognitione verae vite dicens, ad omnia quidem humana potentem esse Dialecticam. Dialectica (inquit) differendi potens, potenter dubia quæque definiens, cunctas scripturas euibrans, atque euiscerans, cunctam humanam sapientiam anihilans.

Accedat & beatus Seuerinus Boëtius, Christianus Philosophus singularis super Ciceronis topica, de Dialectica loquens: quam sit operapretium in omni actione pariter & speculatione, tam ad humana, quam ad diuina. Ait sic: Erit igitur necessarium, vel in naturali speculatione, vel in moralium actionum cogitatione, vt certa ratio, nil quod in rebus speculandis est non inueniat, vel quod in actu viuendi dici oporteat, perpendat. Hęc autem ratio nisi vna quaedam præcesserit, sæpe in multos necesse est labatur errores. Quod ne passim fieret, atque vt certis regulis tractatus insisteret, visum est antiquæ Philosophiae ducibus, vt ipsorum ratiocinationum, quibus aliquid inquirendum esset, naturam penitus antè discuterent, vt his purgatis, atque compositis, vel in speculatione veritatis, vel exercendis virtutibus, vteremur. Hęc est igitur disciplina, quasi differendi quaedam magistra, quam Logice veteres Peripatetici appellauerunt. Quam Cicero definiens, differendi diligentem rationem vocauit. Stoici verò, Dialecticam. Hęc ex Boëtio. Ecce quam eleganter, & sapienter Boëtius usum Dialecticae, simul & vtilitatem ob oculos ponit: vt sic eius intellecta energia, animos alliciat, & in amorem conuertat.

uertat, illorum, qui cum fructu Philosophari in Christo, vnica philosophia volunt: non enim de umbra asini agitur, vt aiunt, nec ergo est de lana caprina, sed de Dialectica, quæ magistra vocatur.

Hugo. ¶ Hanc eandem sententiam Boetij & probat, & sequitur, in humanis, & diuinis literis doctissimus vir Hugo de sancto Victore in lib. 1. Didascalica eruditionis. Ait enim. Necessarium fuit alijs inuentis artibus, & Logicam inueniri. Quoniam nemo de rebus conuenienter disserere potest, nisi prius rectè loquendi rationem cognouerit. Non tamen lateat aut nos subterfugiat, tanquam à natura homini inditum, & argumentati, & aduersantibus sententiæ suæ respondere.

Cicero. Qui vsus Dialecticæ, ante artem ipsam apud homines fuit. Verum ars inuenta, & suis numeris constans, certior natura effecta est: si Ciceroni fidem adhibeamus, qui Philosophicè loquens libr. 4. de finibus bonorum, & malorum hæc ait. Et si ingenijs magnis præditi quidam dicendi copiam sine ratione consequuntur: ars tamen est dux certior, quam natura. Aliud est enim poetarum more verba fundere, aliud ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. Astipulatur & Cicero eloquentissimus Quintilianus libr. 2. institutionum Oratoriarum. Consummatos inquit ens in arte, plus doctrinæ debere quam naturæ putabo. Sicut in solo foecundo plus cultor, quam ipsa per se bonitas soli efficit. Ex nostris, Hugo de sancto Victore: Vbi supuenerunt artes: quæ licet ab vsu principium sumpserint, vsu tamen meliores sunt. Nec tacitus præteribo Platonem in dialogo, qui Phædrus inscribitur, dicentem: Quippe si tibi natura, vt sis Orator, tribuerit: accedente doctrina, & exercitatione, excellens eris. Si quid verò horum defuerit, mancus eris. Hæc Plato. Non nobis succenseant ignari, & stupidi homines, qui eam nec à limine salutauerunt, putantes, nos tempus in perdenda, & tradenda perdere Dialecticam, eo quod natura constet. Rodolphum doctissimum, & antiquis compa randum, in suo secundo libro de inuentione, quid afferat audiamus. Quid ergo? dicet aliquis: nonne & ante inuentam Dialecticam fuerunt artes, & disputatum est, & inuentum est verum? & nunc quoque quotus quisque eorum qui disputat, Dialecticam tenet? Dein de quæstionem absolvens ait. Non est quod negem eam esse: illi tamen quod Dialectica docet & faciunt, & multò commodius si hanc didicissent, fortasse facturi: quemadmodum ante traditam Rhetoricam, disertis viri fuerunt &c. Et tandem infert, Quàto rectius tamen, quantò melius expedirent illa, si certa artium ratione du-

Rodolphus

cerentur. Duratura enim seculis ingenia, & quibus non præsentibus solum plaudant, sed quæ omnis posteritas miretur ea tamen demum fiunt: quoties cum optima natura, ars perfecta cōiungitur. Sic de Dialectica &c.

Diogenes. ¶ Tanti pretij Dialectica est, vt concors fuerit Philosophorum sententia, vt ex Diogene Laertio constat, Stoicorumque fuisse placitum, absque Dialecticæ speculatione sapientem in oratione, sine lapsu non futurum. Sic Cato cum suis Stoicis vt tradit Cicero libr. 4. De finibus malorum inter virtutes eam collocabat, atque adiuuicem Ethicam, Physicam, Dialecticam comparans, partem non infamam, sed potissimam ei assignabat. Sic solum Dialecticum sapientem Stoici vocabant: & ipsam Dialecticam quæ pars totius Philosophiæ animanti assimillatam, neruos & os vocabant: dicentes carnes esse Physicam, Ethicam animam. Et ouo comparantes, hanc Dialecticam testam, & sequentia Ethicam abstrusam tamen Physicam nuncupabant. Et interdum, ciuitatem quandam totam Philosophiam contemplantes, murum Dialecticam affirmabant. Meliora discant, atque loquantur, qui sine dialectica se putant, aut vanè se ipsos ostentant sapientes. Nam neque iuris, neque artiū, aliquā vt decet quæ poterit pitiā rerinere, si hac fuerit destitutus: intm, vt neque Rhetoricam ipsam, quæ huic proxima, & nimium affinis est, ita vt referat Cicero, libro de perfecto Oratore Zenonem manu solitum ostendere, quid inter has intersit: digitos comprimens in pugnum, Dialecticam vocabat: & manum dilatando, digitos extendendo, Rhetoricam. Verum auferim affirmare, neque Rhetoricum posse esse absque Dialectica, Cicero in libro de perfecto Oratore id affirmante. Ait enim, Esse igitur perfectè eloquentis puto, non eam solum facultatem habere, quæ sit eius propria, fusè lateque dicendi, sed etiam eius vicinam, atque finitimam, Dialecticorum scientiam assumere. Et inferius, Ego enim censo, qui eloquentiæ laude ducatur, non esse earum rerum omnium rudem, sed vel illa antiqua, vel hac Chrysippi disciplina institutus, nouerit primùm vim, naturam, genera verborum, & simplicium, & copulatum. Deinde quot modis quidque dicatur, qua ratione verum falsum ve sit, iudicet, quod cuique consequens sit, quidque contrarium, cunquæ ambigüe multa dicantur, quo quidque eorum diuidi, explanarique oporteat. Hæc ex Cicero. Sed hæc omnia, definire, diuidere, ratiocinari, officia sunt Dialectici: & multa alia, quæ ad hanc scientiam Dialecticam spectant, Rhetor & Orator oportet

Diogenes.

Cato.

Cicero.

Quintilianus.

oportet sit Dialecticus. Testimonium etiam perhibebat Quintilianus post Ciceronem præcipuus libro. 1. 2. suarum institutionum: cuius verba, breuitatis causa omittimus. Ad hanc ergo Dialecticam, non solum à limine salutandam, sed exactè & adamussim calendam occurrant omnes, qui cum fructu Philosophari contendunt. Non succumbant, non deficiant, vires resumant, labor improbus omnia vincit. Non tam spinosa, & in sublimi posita, vt aditus conanti, & humeros apponenti, denegetur. Adsit modò perseuerantia: quæ sola, coronam & brauium consequitur. Deteruerunt, fateor, quamplurimos, ab hac tam vtili, & necessaria disciplina: qui eam adulterinis impleuerunt dogmatibus, & sophismatibus, intricatis, caudatisque, syllogismis: quibus ingenia iuuenum tenella, onerata, sarcina supra vires imposita, defecerunt, & retrocesserunt. Nec solum id consequuntur: sed eam veluti adulteram, & nociuam fugientes, abominati sunt. Et quidem, cum omnia Deus in pondere, numero, & mensura fecerit: si ipsi fimbrias suas dilatantes, modum obseruare animo conciperent, à Dedali labyrintho effemus liberi. Quis poterit absque bili, Enzinam sine glandibus, ceteroque huius classis viros legere, vel in arte Dialectica eis vti? quos ad menses multos, imò ad annos, si audias, & diligenter dicere poteris, Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus. Quid ad artem, obsecro, in materia contradictoriarum, in numeros formare syllogismos, impositiones, suppositiones adducere nouas, simplices, mixtas, de ly c, de ly d, & confusas: quorsum consequentias de ly vterque fingere? Et si de exponibilibus fiat sermo, nullus tribulos & spinas, quos talis germinat terra, poterit sine pedis læsione pertransire. Expertus loquor, & doleo annos consumptos in istis, sine fructu. Post exantlatos labores, post iuuentutis conatus, extendens manum, nihil potui inuenire, nisi tempus irremediabile, deperditum. Venerunt vero Saturnia regna, iam aureum seculum, reuertuntur ad sanam mentem, qui aliquando insaniuerunt: conuersi sunt, & qui obcaecati tunc temporis erant, si adessent nobiscū, recta saperent. Sic sentit grauisissimus, ac doctissimus christianitatis exemplar singulare Doctor Ciruelo in breui, & casta, quam edidit Dialectica. Sic etiam Ludouicus Caruajal, in suo primo senten. de restituta Theologia: sic & alij graues, pariter & docti iudicant. Inter quos Titelmanus (iudicio meo) palmam obtinet: quin in Dialectica, & Physica, vnicum totius eruditionis, & sanæ mentis præbuit exemplum, ex ipso principe Aristotele, tanquam è fonte hauriens quicquid extrahen-

Sapientia.

Luc. 5.

Ciruelo.

Caruajal.

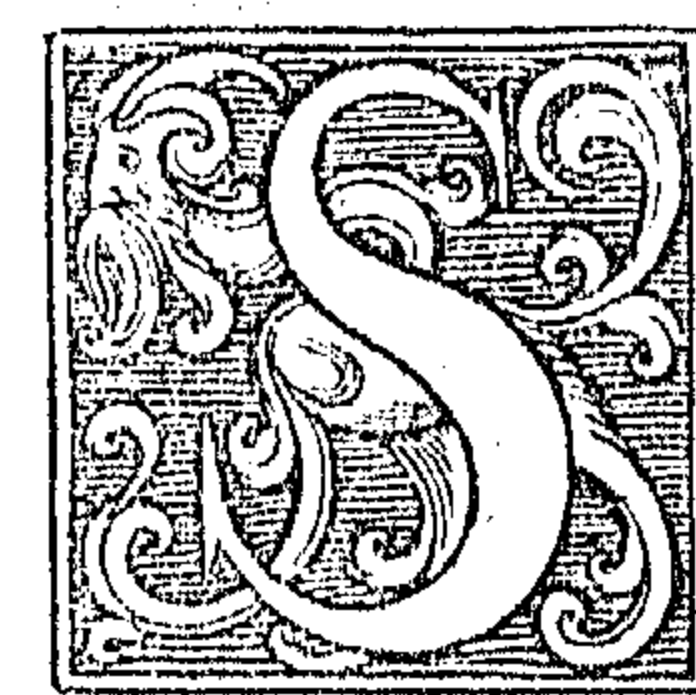
Titelmanus

dum erat, grana colligens omnia: & si quid palarum nomine in Aristotel. foret, sub silentio pertransiens. Fuit & ante Titelmanum, Rodolphus Agricola, qui pro meritis vix laudari queat, qui in sua de inuentione Dialectica, quam procul à tergo sunt sophismata relinquenda docet. Nonnulli etiā hac nostra ætate in pretio sunt, qui ex ipso proprio puteo Aristotelico, non sine dexteritate ad profectum nostrum aquam coram posuerunt. Inter quos meritò anumerandus Doctor Villalpando, Segobienfis, qui Compluti relictis nanijs, quæ necessaria sunt, nobis donauit. Hæc omnia nos instruunt, fidem eis adhibendam. Verum vnum, quod maxime nos mouere debeat, experientia. Periculum enim fecimus, & semel atque iterum tradentes discipulis nostris, in breui consumentes tempora multa, scientiam ipsam attingentes Theologiam, sic profecerunt, vt hominum vincant spectationem. Quippe qui per latos campos spaciati, in doctrina Sancti Thomæ, nil istarum naniarum, & sophismatum offendentes, euasunt singulariter docti. Et in aperto est, illa nouiter adiuuenta dogmata, non solum necessaria non fore ad veram sapientiam, sed potius si non nocua, saltem nullius momenti. Quapropter rationem habentes temporis, & profectus discipulorum, solum Dei gloriam in hoc negotio spectantes, mediam tenendo viam, regiamque, neque ad dextram, neque ad sinistram declinabimus.

Deute. 17.

¶ Hæc disciplina, vna ex septem liberalibus tertium seruans locum, in tribus fermocionalibus, scientia rationis meritò dicta est. Quam in duas diuidemus partes. In prima quicquid spectat ad tractatum Summularum ponemus: cui & addemus, locorum, & elenchorum tractatum. Et in secunda parte erit de Dialectica, quam vocas magnam consideratio.

CAP. I. De definitione.

ED quia omne ignotum si incomplexum est, & simplex vox definitione, seu diuisione cognosci habet: antequam terminum definiamus, quid sit definitio de claremus, grossa Minerva

id tradentes. ¶ Definitio est oratio naturæ rei, aut termini significatio: nē exponēs. Vel vt ab alijs sic, Definitio est oratio breuis, manifestatiua definiti, cū quo cōuertit. Quid definitio. Vel sic.

Vel sic. Definitio est oratio explicans modum significandi, vel significatum termini. Quocumque modo definitionis detur definitio, constat per eam declarari ignotum. Nam si ignotum non faciat cognoscere, & manifestet: nomē nō retinebit definitionis. Hæc, homo est animal rationale. Hoc complexum animal rationale, definitio est: quia id quod erat ignotum in termino, homo, explicatur: cum efficitur manifestum, esse animal, & rationale. Nam hominis explicatur natura, & per hæc breuem orationē, manifestatur definitum, & sic declaratur termini significatio. Similiter in hac. Album, est corpus habens albedinem. Modus significandi de ly album, per hanc breuem orationem declaratur, & quod erat in illo termino albū inclusum, & ignotum, manifestum efficitur.

*Diuisio de
finitiois.*

¶ Antequam conditiones requisitas ad bonam definitionem explicemus, oportet diuisionem definitionis assignare. Duplex em̄ est, quædam vocatur quid rei, & alia quid nominis. Primum exemplum propositū est definitionis quid rei, nam per illam natura rei explicatur, scilicet, hominis, & hæc rursus subdiuiditur.

*Quid rei
triplex.*

¶ Definitio quid rei triplex, quidditatiua, descriptiua, & causalis. Quidditatiua, est metaphysica, & physica. Prima est, quæ per genus, & differentiam datur, vt hominis definitio. Nam animal, est genus, in quo communicat cum brutis: rationale tamē est differentia, per quam à bruto distinguitur. Si tamen sic homo definiretur, est quodam compositum ex corpore, & anima rationali, diceretur physica definitio: quia per partes ipsum hominem componentes, & integrâtes, physice datur.

¶ Descriptiua ea est, per quam definitum describitur, & declaratur: non per essentialia eius, sed per accidentia. Vt si hominis naturam explices sic: est animal risibile, maximi cerebri, pessimi odoratus, & præ excellentis tactus.

Causalis.

¶ Causalis, est quæ per causam. Et quia quadruplex est causa, efficiens, finalis, formalis, & materialis: quomodolibet res ipsa manifesta reddatur, per aliquam causarum, definitio quid rei causalis dicitur. Vt si domus velis definitionem signare, sic: Domus, est quid constans ex lapidibus, & lignis, quadrati formam retinens, à domicilio constructa, ad nos à frigore, & tempestate protegendum: in hac omne genus causæ tactum est, & ipsa definitio causalis erit.

Quid nominis.

¶ Definitio quid nominis, illa est, quæ significationem termini declarat. Vt album, est res albedinem habens. Et sic in definitione definitionis, proposita particula illa, naturam rei, propter definitionem quid rei posita est, et illa: vel termini

significationem, propter definitionem quid nominis.

¶ Bonæ definitionis tres solent assignari conditiones. Prima: vt constet ex genere & differentia definiti, vt supra declaratum est.

*Conditio
finitiois.*

¶ Secunda, vt clarius distinctiusque significet, quàm definitum. Ex qua infertur, quod dicunt communiter: definitum, non debere intrare definitionem: si enim intraret, non clarius significaret definitum.

¶ Tertia est, vt definitio nec diminuta, neque superabundans sit: ob id, ista non est adæquata hominis definitio. Homo est animal: deficit enim. Et hæc est mala definitio: Homo est animal rationale, & mortale: quia superabundat, mortale, cum alia ab homine mortalia sint: & sic loco differentia non posset poni. Et hoc est quod dicitur, definitionem orationem esse breuem. Iam opus esset, si omnia exactè in principio essent tradenda, declarare, quid genus, quid differentia, quid accidens, de quibus infra specialis erit consideratio suo loco, in secunda parte. Sed tamen pro nunc, genus dicitur: quia est terminus, ad alium quidditatiuè superior: vt animal respectu hominis, nam de homine, animal dicitur. Si enim homo est, & animal erit: & essentialiter de homine dicitur, quod sit animal, nā ad essentiam eius pertinet, & non per accidens.

¶ Differentia est, per quod id, quod definitur, differt ab alijs cōtentis sub eodem genere. Vt ly rationale, in hominis definitione est, per quod homo licet sit animal, sicut leo est animal, differt tamen à leone, rationalitate, & ab elephanto, & sic ab oibus alijs contentis sub illo genere animal.

Accidens.

¶ Accidens id est, quod adesse, & abesse intelligitur, sine essentiæ rei corruptione. Vt albedo, vel musica, seu scientia in homine: non enim de essentia, & rei natura est, quod sit albus, vel musicus, cum homo sit, qui istis careat.

¶ Definitio licet sit oratio, non tamen vera, vel falsa dicenda, sed bona, vel mala. Si per quæ definitio est: interrogatio fiat, esse quid rei, vel quid nominis, respondendum erit. Si tamē qualis? bona, vel mala, dicendum: non vera, vel falsa. Sic em̄ habet vsus dialecticorum. Et sic interrogatio quid? definitionem quidditatiuā petit: quale? descriptiuam: à quo? per causam efficiētē: ex quo? materialem: per quid? formalem: ppter quid? finalem.

Definitum

¶ Definitum est res, quæ definitur, seu, quod per definitionem explicari contingit, & hoc duplex, Propinquum, scilicet, & remotum, Iuxta Neotericorum sententiam. Propinquum est, cuius rei significatæ natura, vt ab ipso significata explicatur per definitionem.

Vt

Eleuch.

Vt homo in hac definitione, animal rationale. Nam hæc oratio eius rei significatæ naturam explicat. Addidimus, vt ab ipso significata: quia risibile, non dicitur propinquum definitum: nam licet natura risibilis sit explicata per hanc orationem, animal rationale: non tamen in quantum per illum terminum risibile importatur, sed vt per ly homo.

¶ Definitum remotum est, res ipsa, seu natura, vel proprietas per definitionem explicata. Vt in proposita definitione, Petri natura declarata est. Ob id in hac, homo est animal rationale: homo erit definitum propinquum, & Petrus erit definitum remotum. Et nomina congruentissime imposita videntur, vt homo propinquum: quia magis proprie, & primò per definitionem explicatur, singulare tamen, inclusum in illo cōmuni, à remotis: ob id definitum remotum. Aliquando tamen contingit idem esse definitum propinquum, & remotum. Vt hic, definitum remotum est, res seu natura explicata per definitionem. Verum intelligas ista vocabula sic imposita: nam cum omnis disciplina, forsan immediate, non principaliter, versetur primò circa terminos, quia ad scholas ducere non possumus, vt ait Aristote. res, vt nunc terminis pro rebus.

Ob id, terminus ipse dicitur definitum propinquum: quia primò de eo mentio, remotum tamen Iohannes, vel Petrus, quia secundariò. ¶ Et addere solent ad bonam definitionem necessario requisitum, definitum conuertibile esse cum definitione. Vt sic: est homo, ergo animal rationale: est animal rationale, ergo & homo. Et sic de quocumque de quo verè dicitur definitio, de eodem & definitum: & de quocumque negatur vnum, & reliquum. Sicut si homo non est, nec animal rationale erit: & si de Iohāne verè dicitur, quod homo sit, & animal rationale erit.

¶ Aduertendum tamen est, verba in definitionibus non dicere actum, sed aptitudinem. Nam etiam si homo in mundo non esset, definitio hæc esset bona, est animal rationale: potest em̄ res quæ non est, definiri verè: nec; in hoc est falsitas, quia verba illa solum in actu signato ponuntur, & non in actu exercito.

¶ Modi definiendi quamplurimi signantur à Boëtio ex patre Augustino: sed tamen omnes continentur in supra dictis.

eadem definitio quid nominis.

¶ Consideratione tamen dignum est: illam supra in exemplo positam definitionem quid nominis: album est corpus habens albedinem, sic esse definitionem quid nominis, vt etiam sit quid rei: secundum tamen diuersas considerationes. Nam si hæc seorsum sumatur, dum nil actu

De diuisione

explicat, est quid nominis definitio: quia per plures terminos, & plures significationes, vnam inuolutam, & obscuram explicat, & ideo termini significationem. Sed quatenus explicatiua est proprietatis: quod est habere albedinem, in ordine ad principale significatum definiti, cuiuscumque sit illud, definitio quid rei est. Proprietas enim accidentaliter est corporis, habere albedinem, sicut in descriptiua definitione quid rei contingit. Et sic secundum diuersam considerationem eadem est quid nominis, & quid rei definitio. Et si volumus assignare signū, per quod notum erit quando quid nominis, & quando quid rei, dicit Magister Iacobus de Naueros in suis ad dialecticā considerationibus, consideratione quarta: quod quid definitio est prædicatum respectu sui subiecti in propositione cuius copula primæ impositionis est, tunc definitio est quid rei. Vt ibi, album est corpus habens albedinem. Vocatur copula talis, quia non importat proprietatem Logicam, Grammaticam, vel Rhetoricam: vt iste est, currit, laborat, &c. Et secundæ impositionis: si illam importet, vt significat, supponit, ampliatur, &c. Et quidem huius ratio est: quia tunc proprietas, licet accidentaliter, declaratur subiecti illius, in quo albedo est.

Naueros.

¶ Quando verò est pars prædicati: respectu sui definiti, cuius copula est secundæ impositionis, & à parte prædicati ponitur aduerbium similitudinis inter definitum, & diffinitionem, tunc quid nominis censenda est definitio. Vt in hac, ly album significat sicut ly corpus habens albedinem.

¶ Ex quo infertur communiter, terminos in definitione quid rei sumi personaliter, hoc est pro rebus significatis. Et in definitione quid nominis, materialiter: quia pro dictionibus.

¶ Hic obiter notandum: Dialecticorum esse cōsuetudinem, vt illo termino ly ad demonstrandum, vel loquendum: vt ly homo, & valet sicut ille terminus homo.

CAP. II.
De diuisione.

DIUISIO enim est oratio totam communitatē, seu generalitatem termini explicans per terminos oppositos, & minus communes. Vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale. Hac oratione declaratur significatio commu-

Quid diuisionis.

communis, & generalis de ly animal, quæ est se extendens ad plura per terminos inferiores, & minus communes, scilicet rationale, & irrationale: tanquam si in veritate res quanta in partes diuidatur: & totum appareat in partes sectum, & distinctum, sic in diuisione Logica apparet. Nam animal, tanquam quoddam totum, rationale, & irrationale, continens, in partes suas diuisum apparet. Et illi termini sunt oppositi, rationale, & irrationale. Quodlibet istorum, scilicet rationale, & irrationale, dicitur membrum diuidens, & membra simul sumpta diuisio dicitur, per quæ explicata redditur cõmunitas ipsa diuisi.

¶ Diuisum est ille terminus, cuius confusa, & generalis significatio explicatur per diuisionem, seu per membra diuidentia: siue dicas: animalium aliud rationale, aliud irrationale, Siue sic in singulari: animal aliud rationale, aliud irrationale, semper est verum diuisum esse animal: quia eius significatio partita, & explicata est per illa membra diuidentia.

¶ Sicut de definitione dictum est. scilicet quod licet si ratio, non tamen vocanda vera vel falsa, sed bona vel mala: sic & de diuisione, bona quidem dicenda, si conditiones obseruet, mala tamen, si eis careat.

Que ad bonam definitionem requiratur. ¶ Requisita ad bonam rei diuisionem sunt, primum, quod singula membra diuisionis sint inferiora ad diuisum. Hoc patet: quia cum per terminos minus communes debeat fieri explicatio termini cõmuniõis, oportet vt inferius sit membrum diuidens, quàm sit diuisum. Sicut pars nõ tantum debet continere, sicut totum. Sic in exemplo proposito, rationale minus commune est, & inferius ad animal: nam in animali, brutum continetur, & ad id extenditur, cum verè brutum sit animal. Tamen sub rationali, non continetur nisi solum homo, & non brutum. Similiter de alio membro, irrationale, dicendum.

2 ¶ Requiritur. 2. quod diuisio tota conuertatur cum diuiso. Hoc est, de quocunque dicitur diuisum, dicatur & diuisio, & e contra. Sicut de quocunque est verum dicere, quod est animal: de eodem & verum erit, quod est rationale, vel irrationale: & e contra, de quocunque de quo verificatur hoc totum disiunctum, rationale, vel irrationale: & verificabitur diuisum animal. Ob id hæc non esset bona diuisio: animalium, aliud album, aliud nigrum: nam dato animali alterius coloris, verum esset animal, & tamè diuisio ei non conueniret, licet, si sic, esset sufficiens: animalium quoddam album, quoddam nigrum, aliud neq; album, neq; nigrum.

3 ¶ Requiritur. 3. quod membra diuidentia sint op-

posita saltem formaliter. Illa sunt opposita realiter, quum de se inuicem non possunt verificari, vt rationale, & irrationale. Nõ enim fieri potest, vt idem sit rationale, & irrationale. Et realiter quidem opposita, siue contrariè, aut contradictoriè, aut priuatiuè, aut relatiuè, vt album, & nigrum: homo, & non homo: cæcus, & videns: pater, & filius.

¶ Formaliter sunt membra opposita, quum licet possint de eodem verificari, eorum tamen rationes formales sunt diuersæ. Hæc enim bona est diuisio: bonorũ, aliud honestum, aliud vtile, aliud delectabile. Et quidem omnia tria bona, in bono honesto virtutis concurrunt: & de virtute verificantur. Et sic realiter non sunt membra opposita, sed tamen formaliter sic. Si enim bonum honestum definiatur, non eandem habebit quid rei definitionem, quam habebit bonum vtile, seu delectabile. Non enim vnum bonum includit necessariò aliud, cum detur vtile, quod minimè sit honestum. Licet in honesto, accidat omnia bona cõuenire. Nec sufficit membra diuidentia sint aliquo modo formaliter diuersa: nã vt ait Boëtius. Hæc non est bona diuisio: animalium, aliud rationale, aliud bipes. Quia licet ratio diuersa sit aliquo modo, vt aliquid sit bipes, quod nõ rationale: tamen cuiusque conuenit ratio primi, & ei conuenit ratio secundi, cum omne rationale sit bipes. Nec hæc: hominum, alius risibilis, alius aptus natus ridere. Quia membra nec realiter, nec formaliter sunt opposita.

¶ Addi communiter solet vna alia bonæ diuisionis conditio, vt omnis binembris sit: vel saltem reducibilis ad duo membra. Quod verum est, per terminos contradictoriè oppositos: sed tamen nõ videtur aliquid addere ad bonitatem. Acque bona est hæc: coloratorũ aliud album, aliud nigrum, aliud medium, sicut hæc: aliud albũ, aliud non album.

¶ Verum est tamen, vt inquit Boëtius, ex quo ista conditio videtur originem trahere, si non esset penuria nominum, omnis diuisio per duo membra solum deberet fieri: vt si esset vnum nomen absolutum omnium brutorũ sic fieret optime diuisio. Animalium, aliud homo, aliud a, & a, esset nomẽ omniũ specierũ. Verum quia tale nomen non datur, vt explicetur tota cõmunitas diuisi, oportet vel omnes numerare species, vel per membra opposita diuidere.

¶ Ex hoc tamen infertur semper diuisionem debere fieri per membra quàm paucissima. Et sic diuisio illa que communiter datur termini in mentalem, vocalem, & scriptam, posset sic assignari: terminorum, alius mentalis, alius sensualis, & rursus, sensualis, alius scriptus, alius vocalis.

¶ Hæc

Totum in partes diuiditur.

Aequiuoci in sua æqui-uocata.

Generis in species.

Generis in differentias.

Determinatio non diminuens.

¶ Hæc enim conditiones requisitæ dicuntur ad diuisionem rei, non ad diuisionem nominis æqui-uoci in sua æqui-uocata. Nam hæc bona est diuisio. Canis, alius latrabilis, alius cælestis, alius piscis marinus. Sed tamen nullum membrorum inferius est ad diuisum. Nam non sunt membra illa species sub genere, vel indiuidua sub speciebus. Similiter coniunctum ex membris diuidentibus, non conuertitur cum diuiso: quia diuisum illa tria, non vno eodemque cõceptu significat, sed diuersis incõiunctim sumptis. Non enim ly canis potest summi secundum tres conceptus iunctos. Nam sic, nõ esset vnus terminus, sed plures. Et sic, vel accipitur, vt significat piscem, & tunc non conuertitur cum membro, quod significat latrabilem: sed est disparatus cum eo. Solum enim cum illo membro significante sidus conuertitur.

¶ Cum ergo diuisio nil aliud sit, quàm quædam partitio, vt dictum est, multipliciter contingit, totum in partes diuidi.

¶ Primo, terminus vniuocus in sua vniuocata: vt animalium, aliud leo, aliud homo. Animal qui diuiditur, est vniuocus terminus: quia vnico cõceptu sua significata importat: vt infra dicemus. Vniuocata sunt homo, & leo, quia inclusa in vniuoco.

¶ Est & diuisio æqui-uoci in sua æqui-uocata. Vt canis, alius latrabilis, alius marinus, alius cælestis. Hæc ideo sic, quia ly canis, æqui-uocus est terminus, plura significans: non sub eadem ratione. Nam licet nomen sit cõmune, ratio substantiæ, idest definitio, diuersa est. Et ipsa membra diuidentia, æqui-uocata dicta sunt, quia in æqui-uoco inclusa.

¶ Sequitur & diuisio generis in suas species. Vt animalium, aliud ouis, aliud Elephans: siquidem animal, genus est ad illas species: vt latius infra, cum de prædicabilibus agemus in secunda parte.

¶ Est & generis in suas differentias: vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale. Rationale enim sic differentia generis dicitur, vt cum ipso genere speciem constituat. Irrationale tamen non est propria differentia alicuius speciei brutorum: sed quia non sunt propria nomina differentiarum, in brutorum speciebus, negatione ad rationale, bruta designamus.

¶ Speciei in sua propria indiuidua contingit. Vt hominum, alius Petrus, alius Paulus.

¶ Totius in modo, vt vocum, alia significatiua, alia non significatiua. Dicitur totum in modo: quia sine limitatione sumitur, & partes in diuisione cum determinatione, sed non diminuentur.

¶ Tunc enim dicitur determinatio non diminuens: quum totum de parte vniuersaliter prædicatur. Vt in exemplo proposito. Vox significati-

ua, vox est: tamen in hac: animalium, aliud viuens, aliud pictum: ibi pars sumitur cum determinatione diminuenti: quia totum non prædicatur absolute de parte. Non enim est verum, animal pictum est animal: nam analogum per se sumptum, stat pro suo famosiori significato.

¶ Etiam contingit partitionem, seu diuisionem fieri, subiecti in accidentia. Vt animalium, aliud sanum, aliud egrum. Hominum, alius albus, alius niger, & accidētis in subiecta. Vt sanorum, aliud homo, aliud leo.

¶ Accidentis in accidentia. Vt coloratorum, aliud album, aliud nigrum. Quia diuisum accidens dicit, & membra diuidentia similiter.

¶ Est etiã diuisio æqui-uoci à cõsilio in sua æqui-uocata. A cõsilio, seu alijs verbis, analogi in sua analogata. Exempla: vt hominũ, alius viuus, alius pictus. A cõsilio æqui-uocus, est homo: quum vnũ principaliter significet, & per similitudinẽ hominem pictum, & per analogiam. Sanorum, aliud animal, aliud medicina, aliud vrina. Nam sanitas, principaliter de animali, quia in eo est subiectiuè, formaliter, & principaliter. De medicina tanquam de causa efficiente: de vrina tamen, vt de signo.

¶ Est diuisio totius quanti, in suas partes quantitatuas. Vt hominis in sua membra. Et sic discreta quantitas. In binariũ, & ternarium.

¶ Totum potentiale diuiditur vt anima, alia potentia intellectiua, alia volitiua, alia memoratiua.

¶ Exercitij causa contra dicta de diuisione formatur argumentum. Hæc optima diuisio est: animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medium. Sed tamen de aliquo dicitur diuisio, de quo non diuisum: patet: nam de lapide est verum dicere, quod sit album, & tamen nõ est verum, quod sit animal, ergo.

¶ Secundo sic, hæc est bona diuisio. Quantitatum, alia discreta, alia continua. Et tamen ly quantitas discreta, non est inferior terminus ad diuisum: quia quantitas discreta significat omne illud, quod partes separatas potest habere: sed omnis quantitas est idem, quia etiam continua potest partes separatas habere: non ergo bene sunt conditiones bonæ diuisionis positæ.

¶ Ad primum argumentum solutio constat, quia diuisum non sumitur substantiuè, sed adiectiuè. Et sic semper intelligitur in quocunque membrorum. Et si de lapide, nullum membrum diuisionis verificatur: quia in quolibet intelligitur animal. Nam ibi aliud album, subintelligitur animal, & aliud nigrum, etiam intelligitur animal.

¶ Ad secundum, patet solutio: negando, quod quantitas discreta non sit inferior ad ly quantitas. Nam quantitas absolute, superior est, & tanquam genus

Argumentum.

2

Ad primum.

Ad secundum.

genus quoddam ad continuam, & discretam. Et quantitas discreta, inferior est: quia quantitas discreta importat habere partes separatas actu: quod tamen quantitas absolute non dicit.

Notandum. ¶ Hic obiter notandum, ut optime magister de Soto notat, ex illa conditione bonæ diuisionis, scilicet, quod diuisum, & diuisio oportet sint termini conuertibiles: sequuntur isti modi arguendi

1 **Dialectici.** Primus à conuertibilibus: scilicet à diuiso, ad diuisionem, & e contra: tam affirmatiuè, quàm negatiuè. Ut bene sequitur: est animal, ergo rationale, vel irrationale. Et e contra. Similiter: non est animal, ergo nec rationale, neque irrationale.

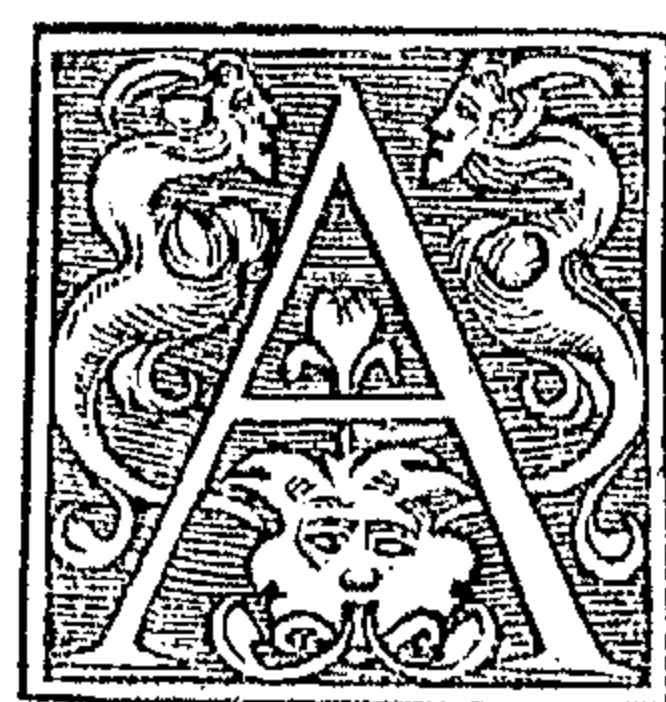
2 **¶ Secundus modus,** à toto diuiso, cum negatione vnus membri, ad positionem alterius (si diuisio bimebris sit,) & si trimembris, ad positionem aliorum membrorum: ut bene sequitur: est animal, & non est rationale: ergo irrationale.

3 **¶ Similiter,** & iste modus validus, à positione vnus membri, ad negationem alterius. Si membra sint opposita realiter, bene valet: est rationale, ergo non est irrationale. Non tamè valet: hoc est honestum: ergo non est delectabile. Quia mēbra in diuisione, opposita sunt formaliter. Si tamen quis argumentum formet, de scuto pro medietate albo, & pro medietate nigro, est coloratum: & tamen nec album neque nigrum, ergo non fit conuersio diuisi & diuisionis.

Solutio. Concedo scutum coloratum: & quum sequitur, non tamè album neque nigrum: concedo, & eo diuisio nō est sufficienter posita, deberet membrum addi, vel diuersis coloribus coloratum. Et sic bona esset consequentia.

¶ Sed quia memoriam fecimus consequentiæ, & argumentationis, necessarium videtur, etiam pro tyronibus nonnulla hinc tanquam præambula tradere.

C A P. III.
De consequentia.

Argumentum, seu consequentia: est oratio composita ex antecedente, & consequente, & nota illationis. Ut si dixerō sic: Petrus currit, ergo Petrus mouetur. Ibi antecedens est, Petrus currit: consequens est, Petrus mouetur: ly ergo, est nota illationis. Ab alijs definitur sic, Cōsequētia est propositio, in qua alterum ex altero denotatur inferri. Ut si Petrus disputat: Petrus loquitur. Hic alterum, scilicet consequens Petrus

loquitur, denotatur inferri ex illo altero, Petrus disputat.

¶ Antecedens: est illud, ex quo denotatur aliquid sequi. Ut in exemplo dato, Petrus currit, antecedens est: quia ex illo aliquid denotatur sequi, scilicet consequens.

¶ Consequens: quod denotatur ex alio sequi, scilicet ex antecedenti.

¶ Aduertendum tamē, inter hos terminos, quorum vsus est apud Dialecticos: medium, argumentum, argumentatio, sic esse differentiam, ut medium sit, quicquid adducitur ad probandam aliquam conclusionem: siue effectum cōsequatur, siue non. Argumentum tamen, addit supra medium, ut probatiuum sit conclusionis, & sic argumentum quasi arguens mentem. Et definitur à Boëtio, est ratio rei dubiæ faciens fidem. Argumentatio verò, est complexum ex argumento seu medio, & conclusione. Et hæc, alio nomine vocatur consequentia. Quo tanquam vocabulo vsitatori, vtendum erit.

¶ Etiam considerandum, contingere pro antecedenti duas esse propositiones, ut hic: omnis homo est capax beatitudinis, insulani sunt homines, ergo insulani sunt capaces beatitudinis. Eo quod sint creature rationales. In tali argumentatione, prima propositio vocatur maior, scilicet, omnis homo capax est: secunda vocatur minor, que secundo loco posita est: insulani sunt hoies.

¶ Illi qui dicunt, consequentiā esse, in qua denotatur aliquid ex aliquo inferri: ob id dicunt, ut comprehendat consequentiam malam, quæ licet mala sit, consequentia tamen est: in qua non sequitur consequens ex antecedente. Alias bona esset, sed videtur sequi. Ut si quis diceret: Petrus disputat, ergo Petrus est doctus: consequens nō sequitur ex tali antecedenti, sed videtur sequi: datur enim, quod quis disputet, & q̄ sit indoctus.

¶ Pro quo notandum, duplicem esse consequentiam, scilicet bonam, & malam. Bona illa est, in qua non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Ut si Petrus viuuit, habet animā. Non enim potest dari verum esse, quod in antecedenti, quin sit verum, quod in consequenti, & ex opposito.

¶ Consequentia mala ea est, in qua potest dari verum esse antecedens, consequenti existenti falso. Ut Petrus mouetur, ergo Petrus currit. Dato enim, quod deambulet, verum est, quod antecedens ostendit, & falsum, quod per prædicatum manifestatur.

¶ Nunquam dicitur consequentia vera, vel falsa, sed bona, vel mala. Et est verum, quod consequentia quæ semel est bona, semper erit bona. Et que semel mala, semper erit mala.

¶ Triplex

¶ Triplex est consequentia. **Condicionalis,** casualis, & rationalis. Quando illatio significat per ly si, est condicionalis. Quum per ly quia, casualis. Rationalis, quum per ly ergo. Ad veritatem condicionalis sufficit consequentiam esse bonam: ut si sol lucet, dies est. Ad veritatem rationalis, quod antecedens, & consequens sit verum: & casualis quod sit verum, & antecedens sit causa consequentis: ut quia auis habet alas, volat.

¶ In condicionali, & casuali, propositio que ponitur immediatè post ly si, vel quia, antecedens est: & quod sequitur, consequens. In rationali tamen, quæ copulam præcedit, seu notam ipsam: ut sic. Homo currit: ergo homo mouetur.

¶ A summilistis ponuntur nonnullæ regulæ, in dignoscendis consequentijs, vel modum arguendi in ipsis, prior est.

Regule consequentiarij

1 **¶ Ex vero, non nisi verum: ex falso, quandoq; verum, quandoq; falsum.** Iste modus arguendi est infallibilis. Hæc consequentia est bona, & antecedens est verum: ergo & consequens. Nam dato opposito, si antecedens esset verum, & consequens falsum, esset mala: nam illa mala est, ut supra diximus, in qua datur antecedens verum, & cōsequens falsum: tamen non sequitur: antecedens est falsum: ergo & consequens. Nam hæc valet: homo est irrationalis: ergo Deus est: sicut hæc: homo est irrationalis: ergo homo est lapis.

2 **¶ Secūda regula.** Ex possibili, nunquā sequitur impossibile: quia sic, daret in bona cōsequentiā antecedens verū, & consequens falsum. Patet: homo currit: ergo homo est lapis, cum antecedens sit possibile: datur quod sit verum: & consequens est impossibile, iam esset in bona cōsequentiā aūs verū, & consequens falsum, quod repugnat.

3 **¶ Tertia.** Ex necessario nunquam sequitur cōtingens, neque impossibile. Et sicut necessarium ex quolibet: sic ex impossibili, quodlibet. Exempla sint, Deus est: ergo homo currit: non valet, quia sic, dari posset antecedens verum, & consequens falsum: oportet ergo sit etiam consequens necessarium, scilicet, Deus est: ergo Deus immortalis est. Etiam non potest ex necessario sequi impossibile: quia sic esset falsum, necessarium ex quolibet: quia non potest esse falsum: & sic nunquam erit mala consequentia: sicut si dicas: homo currit: ergo Deus est. Siue quomodo libet sumas in aīe, semper, si consequens est necessarium, consequentia erit bona.

4 **¶ Quarta.** Si cōsequens bonæ cōsequentiæ est falsum, necessariò & antecedens erit: aliās daretur antecedens verum, & consequens falsum.

5 **¶ Quinta.** In omni bona consequentia oppositū cōsequenti infert oppositū antecedenti: ut sic: homo currit: ergo homo mouetur: sed nullus ho-

mo mouetur: ergo nullus homo currit.

¶ Sexta. In omni bona cōsequentiā, oppositum cōsequenti repugnat antecedenti: homo currit: ergo homo mouetur. Hæc duo non stant simul: nullus homo mouetur: & homo currit. Non tamen est necessariū, q̄ oppositum antecedenti repugnet cōsequenti: nam in exemplo hæc stant: nullus homo currit, & homo mouetur.

¶ Septima. Quicquid sequitur ad cōsequens bonæ cōsequentiæ, sequitur ad antecedens: homo currit: ergo homo mouetur: sequitur. Homo mouetur: ergo homo nō quiescit. Hoc idem ex antecedenti: homo currit: ergo homo non quiescit: si militer verum est, quicquid antecedit ad antecedens bonæ consequentiæ, antecedit ad consequens: & quicquid repugnat consequenti, & antecedenti repugnat. Exemplum: homo disputat: ergo homo loquitur: ad antecedens antecedit: homo argumentatur: ergo homo disputat: sic sequitur: homo argumentatur: ergo homo loquitur.

¶ Quia ergo iuuenem tyronem informamus, & de argumētatione sermo est, oportet seruet modum debitum inter arguendum, ut respondendum. Cōuenit em̄ totū propositum ab arguente semel resumī à respondente, quod est categoricè respondere. Rursus, semel resumpto argumēto, à principio incipiendo: & si antecedens sit verum, concedat: si falsum, neget: si dubium, dubitet: si æquiuocum, distinguat: & si impertinens, dicatur, transeat. Illis quinq; verbis, poterat vti respondens. Si tamen consequentia neganda sit, secundò resumat, & dicat: nego consequentiam.

¶ Si verò in antecedenti duæ fuerint propositiones, maior, & minor, & vna sit vera, alia falsa: poterit cōcedere antecedens pro illa parte, pro qua est verum, & negare pro alia: ut si diceret: homo currit: & homo est irrationalis: ergo homo mouetur. Supposito quod currat, potest dicere: concedo antecedens pro maiori: sed nego pro minori. Nunquam tamen Dialecticus concedat, vel neget consequens: licet, si distinguendum est, possit facere. Ratio est: quia si antecedens est concedendum, quia verum, prius deberet dicere, concedo consequentiā. Et si consequens negadum: quia falsum, & antecedens erat concessum: oporteret negare consequentiam. Demus exemplum.

¶ Contra definitionem consequentiæ sic argumentor: in hac propositione: In hac denotatur aliquid ex aliquo sequi, est propositio, in qua denotatur aliquid sequi: tamen non est consequentia: ergo definitio est mala. Dicat respondens: Quando sic argumentaris: In hac propositione: In hac denotatur alterum ex altero sequi, quæ se ipsam demonstrat, est propositio, in qua denotatur alterum ex altero sequi, &

Argumentum.

genus quoddam ad continuam, & discretam. Et quantitas discreta, inferior est: quia quantitas discreta importat habere partes separatas actū: quā tamen quantitas absolute non dicit.

Notandum. ¶ Hic obiter notandum, ut optimè magister de Soto notat, ex illa conditione bonæ diuisionis, scilicet, quod diuisum, & diuisio oportet sint termini conuertibiles: sequuntur isti modi arguendi

1 Dialectici. Primus à conuertibilibus: scilicet à diuiso, ad diuisionem, & e contra: tam affirmatiuè, quàm negatiuè. Ut bene sequitur: est animal, ergo rationale, & vel irrationale. Et e contra. Similiter: non est animal, ergo nec rationale, neque irrationale.

2 ¶ Secundus modus, à toto diuiso, cum negatione vnus membri, ad positionem alterius (si diuisio bimebris sit,) & si trimembris, ad positionem aliorum membrorum: ut bene sequitur: est animal, & non est rationale: ergo irrationale.

3 ¶ Similiter, & iste modus validus, à positione vnus membri, ad negationem alterius. Si membra sint opposita realiter, bene valet: est rationale, ergo non est irrationale. Non tamè valet: hoc est honestum: ergo non est delectabile. Quia membra in diuisione, opposita sunt formaliter. Si tamen quis argumentum formet, de scuto pro medietate albo, & pro medietate nigro, est coloratum: & tamen nec album neque nigrum, ergo non fit conuersio diuisi & diuisionis.

Solutio. Concedo scutum coloratum: & quum sequitur, non tamè album neque nigrum: concedo, & eo diuisio non est sufficienter posita, deberet membrum addi, vel diuersis coloribus coloratum. Et sic bona est consequentia.

¶ Sed quia memoriam fecimus consequentiæ, & argumentationis, necessarium videtur, etiam pro tyronibus nonnulla hinc tanquam præambula tradere.

CAP. III.
De consequentia.

Argumentum, seu consequentia: est oratio composita ex antecedente, & consequente, & nota illationis. Ut si dixerō sic: Petrus currit, ergo Petrus mouetur. Ibi antecedens est, Petrus currit: consequens est, Petrus mouetur: ly ergo, est nota illationis. Ab alijs definitur sic, Cōsequētia est propositio, in qua alterum ex altero denotatur inferri. Ut si Petrus disputat: Petrus loquitur. Hic alterum, scilicet consequens Petrus

loquitur, denotatur inferri ex illo altero, Petrus disputat.

¶ Antecedens: est illud, ex quo denotatur aliquid sequi. Ut in exemplo dato, Petrus currit, antecedens est: quia ex illo aliquid denotatur sequi, scilicet consequens.

¶ Consequens: quod denotatur ex alio sequi, scilicet ex antecedenti.

¶ Aduertendum tamè, inter hos terminos, quorum vsus est apud Dialecticos: medium, argumentum, argumentatio, sic esse differentiam, ut medium sit, quicquid adducitur ad probandam aliquam conclusionem: siue effectum cōsequatur, siue non. Argumentum tamen, addit supra medium, ut probatiuum sit conclusionis, & sic argumentum quasi arguens mentem. Et definitur à Boëtio, est ratio rei dubiæ faciēns fidem. Argumentatio verò, est complexum ex argumento seu medio, & conclusione. Et hæc, alio nomine vocatur consequentia. Quo tanquam vocabulo vsitatori, vtendum erit.

¶ Etiam considerandum, contingere pro antecedenti duas esse propositiones, ut hic: omnis homo est capax beatitudinis, infulani sunt homines, ergo infulani sunt capaces beatitudinis. Eo quod sint creature rationales. In tali argumentatione, prima propositio vocatur maior, scilicet, omnis homo capax est: secunda vocatur minor, quæ secundo loco posita est: infulani sunt hoies.

¶ Illi qui dicunt, consequentiā esse, in qua denotatur aliquid ex aliquo inferri: ob id dicunt, ut comprehendat consequentiam malam, quæ licet mala sit, consequentia tamen est: in qua non sequitur consequens ex antecedente. Aliās bona esset, sed videtur sequi. Ut si quis diceret: Petrus disputat, ergo Petrus est doctus: consequens non sequitur ex tali antecedenti, sed videtur sequi: datur enim, quod quis disputet, & quod sit indoctus.

¶ Pro quo notandum, duplicem esse consequentiam, scilicet bonam, & malam. Bona illa est, in qua non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Ut si Petrus uiuit, habet animā. Non enim potest dari verum esse, quod in antecedenti, quin sit verum, quod in consequenti, & ex opposito.

¶ Consequentia mala ea est, in qua potest dari verum esse antecedens, consequenti existenti falso. Ut Petrus mouetur, ergo Petrus currit. Dato enim, quod deambulet, verum est, quod antecedens ostendit, & falsum, quod per prædicatum manifestatur.

¶ Nunquam dicitur consequentia vera, vel falsa, sed bona, vel mala. Et est verum, quod consequentia quæ semel est bona, semper erit bona. Et quæ semel mala, semper erit mala.

¶ Triplex

¶ Triplex est consequentia. Conditionalis, causalis, & rationalis. Quando illatio significat per ly si, est conditionalis. Quum per ly quia, causalis. Rationalis, quum per ly ergo. Ad veritatem conditionalis sufficit consequentiam esse bonam: ut si sol lucet, dies est. Ad veritatem rationalis, quod antecedens, & consequens sit verum: & causalis quod sit verum, & antecedens sit causa consequentis: ut quia auis habet alas, volat.

¶ In conditionali, & causali, propositio quæ ponitur immediatè post ly si, vel quia, antecedens est: & quod sequitur, consequens. In rationali tamen, quæ copulam præcedit, seu notam ipsam: ut sic. Homo currit: ergo homo mouetur.

¶ A summilistis ponuntur nonnullæ regulæ, in dignoscendis consequentijs, vel modum arguendi in ipsis, prior est.

1 ¶ Ex vero, non nisi verum: ex falso, quandoque verum, quandoque falsum. Iste modus arguendi est infallibilis. Hæc consequentia est bona, & antecedens est verum: ergo & consequens. Nam dato opposito, si antecedens esset verum, & consequens falsum, esset mala: nam illa mala est, ut supra diximus, in qua datur antecedens verum, & cōsequens falsum: tamen non sequitur: antecedens est falsum: ergo & consequens. Nam hæc valet: homo est irrationalis: ergo Deus est: sicut hæc: homo est irrationalis: ergo homo est lapis.

2 ¶ Secunda regula. Ex possibili, nunquā sequitur impossibile: quia sic, daretur in bona cōsequētia antecedens verū, & consequēs falsum. Patet: homo currit: ergo homo est lapis, cum antecedens sit possibile: datur quod sit verum: & consequens est impossibile, iam esset in bona cōsequētia aūs verū, & consequens falsum, quod repugnat.

3 ¶ Tertia. Ex necessario nunquam sequitur cōtingens, neque impossibile. Et sicut necessarium ex quolibet: sic ex impossibili, quodlibet. Exempla sint, Deus est: ergo homo currit: non valet, quia sic, dari posset antecedens verum, & consequens falsum: oportet ergo sit etiam consequens necessarium, scilicet, Deus est: ergo Deus immortalis est. Etiam non potest ex necessario sequi impossibile: quia sic esset falsum, necessarium ex quolibet: quia non potest esse falsum: & sic nunquam erit mala consequentia: sicut si dicas: homo currit: ergo Deus est. Siue quomodolibet sumas in aūe, semper, si consequens est necessarium, consequentia erit bona.

4 ¶ Quarta. Si cōsequens bonæ cōsequētiæ est falsum, necessario & antecedens erit: aliās daretur antecedens verum, & consequens falsum.

5 ¶ Quinta. In omni bona consequentia oppositū cōsequēntis inferit oppositū antecedentis: ut sic: homo currit: ergo homo mouetur: sed nullus ho-

mo mouetur: ergo nullus homo currit. ¶ Sexta. In omni bona cōsequētia, oppositum cōsequēntis repugnat antecedenti: homo currit: ergo homo mouetur. Hæc duo non stant simul: nullus homo mouetur: & homo currit. Non tamen est necessariū, quod oppositum antecedētis repugnet cōsequēnti: nam in exemplo hæc stant: nullus homo currit, & homo mouetur.

¶ Septima. Quicquid sequitur ad cōsequens bonæ cōsequētiæ, sequitur ad antecedens: homo currit: ergo homo mouetur: sequitur. Homo mouetur: ergo homo non quiescit. Hoc idem ex antecedenti: homo currit: ergo homo non quiescit: si militer verum est, quicquid antecedit ad antecedens bonæ cōsequētiæ, antecedit ad cōsequens: & quicquid repugnat consequenti, & antecedenti repugnat. Exemplum: homo disputat: ergo homo loquitur: ad antecedens antecedit: homo argumentatur: ergo homo disputat: sic sequitur: homo argumentatur: ergo homo loquitur.

¶ Quia ergo iuuenem tyronem informamus, & de argumentatione sermo est, oportet seruet modum debitum inter arguendum, ut respondendum. Cōuenit enim totū propositum ab arguente semel resumere à respondente, quod est categoricè respondere. Rursus, semel resumpto argumento, à principio incipiendo: & si antecedens sit verum, concedat: si falsum, neget: si dubium, dubitet: si æquiuocum, distinguat: & si impertinens, dicatur, transeat. Illis quinque verbis, poterat uti respondens. Si tamen consequentia neganda sit, secundò resumatur, & dicatur: nego cōsequēntiam.

¶ Si verò in antecedenti duæ fuerint propositiones, maior, & minor, & vna sit vera, alia falsa: poterit cōcedere antecedēs pro illa parte, pro qua est verum, & negare pro alia: ut si diceret: homo currit: & homo est irrationalis: ergo homo mouetur. Supposito quod currat, potest dicere: concedo antecedens pro maiori: sed nego pro minori. Nunquam tamen Dialecticus concedat, vel neget consequens: licet, si distinguendum est, possit facere. Ratio est: quia si antecedens est concedendum, quia verum, prius deberet dicere, concedo consequēntiam. Et si consequens negandum: quia falsum, & antecedens erat concessum: oporteret negare consequentiam. Demus exemplum. Contra definitionem consequentiæ sic argumentor: in hac propositione: In hac denotatur aliquid ex aliquo sequi, est propositio, in qua denotatur aliquid sequi: tamen non est consequentia: ergo definitio est mala. Dicat respondens: Quando sic argumentaris: In hac propositione: In hac denotatur alterum ex altero sequi, quæ se ipsam demonstrat, est propositio, in qua denotatur alterum ex altero sequi,

Argumentum.

Solutio.

& tñ non est cōsequētia: ergo mala est definitio. Quādo sic argumentaris, hęc: Ex hac denotat alterū ex altero sequi, est propositio, in qua denotatur alterū ex altero sequi: nego maiorem. Dicit arguens: probo sic. In ea significat alterū ex altero sequi: ergo. Hic dicat, nego cōsequētiā: quia licet id significet, tamen nō sic est: eo quod in definitione notari alterum ex altero sequi est, in diuersis propositionibus, quum vna ex alia inferatur. Hoc est dicere, quod ly denotatur, non dicit actum signatum, sed actum exercitum.

¶ Arguens vtetur istis verbis: probo, improbo, replico, arguo, argumentor, sequeretur. Nunquā tamen arguens vtatur verbis respondētis: neque e contra respondens, verbis arguentis.

¶ Si fortē dicat arguens, ex hoc sequitur hoc: tūc respondens poterit dicere, cōcedo sequelam: vel nego sequelam.

CAP. QVARTVM, de propositione.

Vandoquidem de propositione hic mentio facta est, & de oratione, consentaneum est aliqua prelude tradere: & primò de oratione.

¶ Oratio, est vox significatiua, cuius pars separata aliquid significat. Vel est, dictiones congruē se habentes: vt hęc: homo albus, est oratio: quia pars albus, separata, & homo, aliquid significat. & hęc: homo est creatus ad beatitudinem, est oratio: quia partes separata aliquid significant: nam sunt ibi dictiones, congruē se habentes.

Quid sit oratio.

Duplex oratio.

¶ Oratio duplex, perfecta, & imperfecta. Illa perfecta est, quæ generat perfectū sensum: & propositio vocat: vt, hō est ad imaginē Dei factus. Hęc est propositio, & oratio imperfecta. Et ideo perfecta: quia perfectū sensum generat in animo audiētis. Hęc tamē, Petrus curreret, oratio vocat. Homo albus etiam oratio dicitur, sed non propositio.

Propositio quid.

¶ Propositio, est oratio verè, vel falsè significans. Verè, vt ista: homo est à Deo reclus creatus. Falsè: vt ego curro, cū sedeo: ob id dicitur quod duplex sit propositio: vera, & falsa. Illa vera, quæ significat ita esse, sicut est: vt homo est rationalis. Falsa, quæ significat aliter esse, quàm est: vt homo est brutum. Solet à nonnullis addi in definitione propositionis, quæ significat verè, vel falsè indicando: insinuantes solam indicatiui orationem esse propositionem: quia illa perfecta est oratio.

Duplex propositio.

¶ Propositio duplex, Cathgorica, & Hypothetica. Illa dicitur Cathgorica, quæ habet subie-

ctum, copulā, & prædicatum tanquam partes sui principales: vt, Deus est infinitus: vbi ly Deus, est subiectum: & est, est copula: infinitus, est prædicatum. Ideo, est, copula dicitur: quia copulat, seu vnit prædicatū, scilicet ly infinitus, cū subiecto, scilicet cum ly Deus. Dicit, tanquam partes principales sui: nam licet habeat literas, & syllabas velut partes, nō tamē sunt partes principales, sed minis principales. Solū dictiones sunt partes principales. Scilicet, ly Deus: ly est, & ly infinitus.

Subiectum.

¶ Subiectū est, quod subiicitur alteri. s. prædicato, vel de quo aliud dicitur. s. prædicatū: vt in propositione proposita, ly Deus est subiectū: quia subiicitur ly infinito, vel quia infinitus dicitur de eo.

Prædicatū.

¶ Prædicatum est, quod prædicatur, vel quod de alio dicitur, scilicet, de subiecto: vt ly infinitus prædicatū est, quia prædicatur de ly Deus. Hic, prædicari de alio nō aliud est, quàm dici de alio: vel prædicari est, verè & affirmatiuè, id est, in propositione vera, & affirmatiua de alio dici.

Verificari.

¶ Est tamen considerandum, hoc quod est habere subiectum, copulam, & prædicatum, dupliciter contingere. Vno modo formaliter: alio modo æquiualerter. Formaliter est, vt in exemplo proposito. Virtualiter, vt si ista litera. a. imponetur ad significandum tantum, sicut illa propositio in exemplo posita. Similiter in hac: Petrus legit: ibi prædicatum est inclusum, id est, legens: ly legens est prædicatum, virtualiter ibi positū.

Notandum.

¶ Propositio Cathgorica rursus diuidit, in vniuersalem, indefinitam, particularem, & singularem.

¶ Vniuersalis illa est, cuius subiectum est terminus communis, determinatus signo vniuersali: vt hęc, Omnis homo est animal. Signa vniuersalia hęc sunt: omnis, quilibet, quicumque, nullus, non, & similia.

¶ Particularis est, cuius subiectum est terminus communis, signo particulari determinatus: vt quidam homo disputat. Signa particularia sunt: aliquis, quidam, quædam, & similia.

¶ Indefinita est, quum subiectum est terminus communis, & nullo signo determinatur: vt hęc, Homo disputat.

¶ Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, vel singulariter tentus: vt Aristot. doctissimus fuit, vel hic homo est sapiens: nam in hac, homo, singulariter tenetur ratione illius pronominis demonstrantis, & restringentis, vt solū stet pro demonstrato: ob id singulariter tenetur.

Propositio affirmatiua.

¶ Diuiditur propositio, vt quædam dicatur affirmatiua: alia negatiua. Affirmatiua, cuius copula affirmatur: vt angelus est incorporeus. Negatiua, cuius copula negat: vt sola fides non iustificat.

¶ Solent & terministæ sua certa habere vocabula in suis disputationibus: ob id ad interrogationē factam

factam, quæ est propositio: respondendum: Cathgorica, vel Hypothetica. Et quanta est? quærit, an sit vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. Qualis? interrogat, an sit affirmatiua, vel negatiua. Ob id propositio ista, omnis homo naturaliter scire desiderat. Si quæratur quæ est? respondetur Cathgorica: quanta est? respōdetur, Vniuersalis: qualis est? affirmatiua.

¶ Obiter notabis, in Cathgorica propositione, nullum obliquum obliquè tentum posse esse subiectum, vel prædicatum totaliter. Ob id, ibi Petrus vidit leonem: ibi leonem non est prædicatum: sed ly videns leonem. Potest tamen esse pars extremi.

¶ Similiter est verum, nullum signū varians veritatem, vel falsitatem propositionis præcedens copulam efficitur pars subiecti. Et sic, in hac, omnis homo est sapiens: solū ly homo, est subiectum. Si tñ copulā sequi, efficitur pars extremi.

¶ Propositio hypothetica est, in qua coniunguntur plures propositiones Cathgoricæ, vel plura complexa propositionalia per aliquam coniunctionem. Vt, homo est substantia animata, & discurrat in suis ope rationibus. Hic coniunguntur plures Cathgoricæ, quia duæ per copulam, et. Exemplum secūdi: vt leo intelligeret si haberet rationē. Hęc duo sunt complexa propositionalia.

¶ Complexum propositionale, est oratio imperfecta, cuius copula, si in copulam indicatiui mutetur, fiet propositio, vt si leo intelligeret. Illa copula, mutata in indicatiuum, scilicet, intelligit, fit propositio. Leo intelligit.

¶ Hypotheticarū plures sunt species, secundum diuersitatem copularum, seu coniunctionum: est copulatiua, disiunctiua, condicionalis, causalis, rationalis. De quibus omnibus postea suo loco dicendum. Hęc solū dicta sunt, tanquam quædam documenta ad ea, quæ dicenda sunt.

CAPIT. V. De terminis.

VIA sepè incidit me: tatio de termino, consequenter tractandum erit de termino ipso, & diuisione ipsi: multipliciter em̄ cōtingit.

Quid sit terminus.

¶ Terminus est, in quem resoluitur propositio. Sic Aristot. 1. Priorum, vt hic hō est disputans, ly homo est terminus, & ly disputans, & ly est: quia in illis resoluitur propositio. Resoluere, est totum in suas partes diuidere. Et Boëtius sic. Terminos voco: nomina, & verba, quib' neccit propositio. Quod est apud Gram-

Quid sit re soluere.

maticos dictio: est terminus apud Dialecticos.

¶ Definitur & sic, Est extremum propositionis. Vel sic. Est signum propositionis cathgoricæ constitutum. Vel sic, Est signum ponibile in propositione. Vt ly homo est terminus, quia extremum propositionis. Vt in ista, homo currit: est signum constitutum istius, quia ex eo tantum ex parte constat huiusmodi propositio. Est etiam signum ponibile: quia etiam si homo solitariè sit scriptus, terminus est, quia poni potest in hac, homo est animal. Ex quo ramus pendens ante tabernam, vel tabella posita præ foribus domus, termini non vocantur: licet enim signa sint, scilicet, quod ibi venditur vinum, vel ibi declinent viatores: tamen non poni possunt in propositione. Dicitur constitutum propositionis Cathgoricæ, vt excludatur ipsa propositio cathgorica, quæ non debet vocari terminus: licet sit verum, quod ipsa constituat propositionem Hypotheticam.

2. Termini definitio.

J. C.

1. Argum.

¶ Sic argumentor exercitij causa. Atramentum est signum ponibile in propositione, & tamen non est terminus: ergo definitio est insufficientis. Patet maior: quia potest ex atramento scribi iste terminus, homo, & tunc poni in hac, homo disputat. Et probat minor, quod nō sit terminus: quia nec significatiuus, neque non significatiuus.

Solutio.

¶ Solutio. Cum sic argumētari: Atramentū est signū ponibile. Distinguo, vel in potentia propinqua, & sic nego, vel in remota, & sic concedo. Et ad esse terminum, est requisitum, possit poni in propositione in potentia propinqua. Et posse poni in potentia propinqua, est posse poni sine acquisitione nouæ significationis, & sine hoc quod fiat similis alicui termino Logico. Et quia per atramentum ex quo homo formatur, fit acquisitio nouæ significationis, & similitudo ad terminum logicum: atramentum non est ponibile in potentia propinqua.

Quid est pot ni in potentia propinqua.

2. Argum.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signū constitutum cathgoricæ propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Præbatur. Si rectè esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem cathgoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hęc, homo est aīal, potest poni in hac, Homo est aīal beatitudinis capax: ergo. Respō. negando esse definitionē malam, & concedendo positam particulā. Et quādo infer, sed hęc cathgorica ponitur in hac, distingo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Non. n. ibi homo est animal disciplinæ capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquā pars præcipua determinata, quia solū est subiectū ly homo, & prædicatū, aīal beatitudinis capax.

Solutio.

B ¶ Tertiò

Solutio. & tñ non est cōsequētia: ergo mala est definitio. Quādo sic argumentaris, hæc: Ex hac denotat alterū ex altero sequi, est propositio, in qua denotatur alterū ex altero sequi: nego maiorem. Dicit arguens: probo sic. In ea significat alterū ex altero sequi: ergo. Hic dicat, nego cōsequētiā: quia licet id significet, tamen nō sic est: eo quod in definitione notari alterum ex altero sequi est, in diuersis propositionibus, quum vna ex alia inferatur. Hoc est dicere, quod ly denotatur, non dicit actum signatum, sed actum exercitum.

¶ Arguens vtetur istis verbis: probo, improbo, replico, arguo, argumentor, sequeretur. Numquā tamen arguens vtatur verbis respondētis: neque e contra respondens, verbis arguentis.

¶ Si fortē dicat arguens, ex hoc sequitur hoc: tūc respondens poterit dicere, cōcedo sequelam: vel nego sequelam.

CAP. QVARTVM,
de propositione.

Quandoquidem de propositione hic mentio facta est, & de oratione, consentaneum est aliqua præludia tradere: & primò de oratione.

Quid sit oratio.

¶ Oratio, est vox significativa, cuius pars separata aliquid significat. Vel est, dictiones congruē se habentes: vt hæc: homo albus, est oratio: quia pars albus, separata, & homo, aliquid significat. & hæc: homo est creatus ad beatitudinem, est oratio: quia partes separatæ aliquid significant: nam sunt ibi dictiones, congruē se habentes.

Duplex oratio.

¶ Oratio duplex, perfecta, & imperfecta. Illa perfecta est, quæ generat perfectū sensum: & propositio vocat: vt, hō est ad imaginē Dei factus. Hæc est propositio, & oratio imperfecta. Et ideo perfecta: quia perfectū sensum generat in animo audiētis. Hæc tamē, Petrus curreret, oratio vocat. Homo albus etiam oratio dicitur, sed non propositio.

Propositio quid.

¶ Propositio, est oratio verè, vel falsè significans. Verè, vt ista: homo est à Deo reatus creatus. Falsè: vt ego curro, cū sedeo: ob id dicitur quod duplex sit propositio: vera, & falsa. Illa vera, quæ significat ita esse, sicut est: vt homo est rationalis. Falsa, quæ significat aliter esse, quàm est: vt homo est brutum. Solet à nonnullis addi in definitione propositionis, quæ significat verè, vel falsè indicando: insinuantes solam indicatiui orationem esse propositionem: quia illa perfecta est oratio.

Duplex propositio.

¶ Propositio duplex, Cathgorica, & Hypothetica. Illa dicitur Cathgorica, quæ habet subie-

ctum, copulā, & prædicatum tanquam partes sui principales: vt, Deus est infinitus: vbi ly Deus, est subiectum: & est, est copula: infinitus, est prædicatum. Ideo, est, copula dicitur: quia copulat, seu vnit prædicatū, scilicet ly infinitus, cū subiecto, scilicet cum ly Deus. Dicit, tanquam partes principales sui: nam licet habeat literas, & syllabas velut partes, nō tamē sunt partes principales, sed minūs principales. Solūm dictiones sunt partes principales. Scilicet, ly Deus: ly est, & ly infinitus.

¶ Subiectū est, quod subijciunt alteri. s. prædicato, vel de quo aliud dicitur. s. prædicatū: vt in propositione proposita, ly Deus est subiectū: quia subijciuntur ly infinito, vel quia infinitus dicitur de eo.

¶ Prædicatum est, quod prædicatur, vel quod de alio dicitur, scilicet, de subiecto: vt ly infinitus prædicatū est, quia prædicatur de ly Deus. Hic, prædicari de alio nil aliud est, quàm dici de alio: vel prædicari est, verè & affirmatiuè, id est, in propositione vera, & affirmatiua de alio dici.

¶ Est tamen considerandum, hoc quod est habere subiectum, copulam, & prædicatum, dupliciter contingere. Vno modo formaliter: alio modo æquiuolenter. Formaliter est, vt in exemplo proposito. Virtualiter, vt si ista litera. a. imponetur ad significandum tantum, sicut illa propositio in exemplo posita. Similiter in hac: Petrus legit: ibi prædicatum est inclusum, id est, legens: ly legens est prædicatum, virtualiter ibi positū.

¶ Propositio Cathgorica rursus diuiditur, in vniuersalem, indefinitam, particularem, & singularem. Vniuersalis illa est, cuius subiectum est terminus communis, determinatus signo vniuersali: vt hæc, Omnis homo est animal. Signa vniuersalia hæc sunt: omnis, quilibet, quicumque, nullus, non, & similia.

¶ Particularis est, cuius subiectum est terminus communis, signo particulari determinatus: vt quædam homo disputat. Signa particularia sunt: aliquis, quidam, quædam, & similia.

¶ Indefinita est, quum subiectum est terminus communis, & nullo signo determinatur: vt hæc, Homo disputat.

¶ Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, vel singulariter tentus: vt Aristot. doctissimus fuit, vel hic homo est sapiens: nam in hac, homo, singulariter tenetur ratione illius pronominis demonstrantis, & restringentis, vt solū stet pro demonstrato: ob id singulariter tenetur.

¶ Diuiditur propositio, vt quædam dicatur affirmatiua: alia negatiua. Affirmatiua, cuius copula affirmatur: vt angelus est incorporeus. Negatiua, cuius copula negat: vt sola fides non iustificat.

¶ Solent & terministæ sua certa habere vocabula in suis disputationibus: ob id ad interrogationē factam

Subiectum.

Prædicatū.

Verificari.

Notandum.

Propositio affirmatiua.

factam

factam, quæ est propositio: respondendum: Cathgorica, vel Hypothetica. Et quanta est? quærit, an sit vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. Qualis? interrogat, an sit affirmatiua, vel negatiua. Ob id propositio ista, omnis homo naturaliter scire desiderat. Si quærat quæ est? respondetur Cathgorica: quanta est? respōdetur, Vniuersalis: qualis est? affirmatiua.

¶ Obiter notabis, in Cathgorica propositione, nullum obliquum obliquè tentum posse esse subiectum, vel prædicatum totaliter. Ob id, ibi Petrus vidit leonem: ibi leonem non est prædicatum: sed ly videns leonem. Potest tamen esse pars extremi.

¶ Similiter est verum, nullum signū varians veritatem, vel falsitatem propositionis præcedens copulam efficitur pars subiecti. Et sic, in hac, omnis homo est sapiens: solū ly homo, est subiectum. Si tñ copulā sequitur, efficitur pars extremi.

¶ Propositio hypothetica est, in qua coniunguntur plures propositiones Cathgoricæ, vel plura complexa propositionalia per aliquam coniunctionem. Vt, homo est substantia animata, & discurrit in suis ope rationibus. Hic coniunguntur plures Cathgoricæ, quia duæ per copulam, et. Exemplum secūdi: vt leo intelligeret si haberet rationē. Hæc duo sunt complexa propositionalia.

¶ Complexum propositionale, est oratio imperfecta, cuius copula, si in copulam indicatiui mutetur, fiet propositio, vt si leo intelligeret. Illa copula, mutata in indicatiuum, scilicet, intelligit, fit propositio. Leo intelligit.

¶ Hypotheticarū plures sunt species, secundum diuersitatem copularum, seu coniunctionum: est copulatiua, disiunctiua, conditionalis, causalis, rationalis. De quibus omnibus postea suo loco dicendum. Hæc solūm dicta sunt, tanquam quædam documenta ad ea, quæ dicenda sunt.

CAPIT. V.
De terminis.

Quia sæpè incidit mentio de termino, consequenter tractandum erit de termino ipso, & diuisione ipsius: multipliciter enim cōtingit.

Quid sit terminus.

¶ Terminus est, in quem resoluitur propositio. Sic Aristot. 1. Priorum, vt hic hō est disputans, ly homo est terminus, & ly disputans, & ly est: quia in illis resoluitur propositio. Resoluere, est totum in suas partes diuidere. Et Boëtius sic. Terminos voco: nomina, & verba, quibus nectitur propositio. Quod est apud Gram-

Quid sit resoluere.

maticos dictio: est terminus apud Dialecticos. ¶ Definitur & sic, Est extremum propositionis. 2. Termini Vel sic. Est signum propositionis cathgoricæ definitio. constitutum. Vel sic, Est signum ponibile in propositione. Vt ly homo est terminus, quia extremum propositionis. Vt in ista, homo currit: est signum constitutum istius, quia ex eo tanquam ex parte constat huiusmodi propositio.

Est etiam signum ponibile: quia etiam si homo solitariè sit scriptus, terminus est, quia poni potest in hac, homo est animal. Ex quo ramus pendens ante tabernam, vel tabella posita præforibus domus, termini non vocantur: licet enim signa sint, scilicet, quod ibi venditur vinum, vel ibi declinent viatores: tamen non poni possunt in propositione. Dicitur constitutum propositio nis Cathgoricæ, vt excludatur ipsa propositio cathgorica, quæ non debet vocari terminus: licet sit verum, quod ipsa constituat propositionem Hypotheticam.

¶ Sic argumentor exercitij causa. Atramentum est signum ponibile in propositione, & tamen non est terminus: ergo definitio est insufficientis. Patet maior: quia potest ex atramento scribi iste terminus, homo, & tunc poni in hac, homo disputat. Et probat minor, quod nō sit terminus: quia nec significatiuus, neque non significatiuus.

¶ Solutio. Cū sic argumentaris: Atramentū est signū ponibile. Distinguo, vel in potentia propinqua, & sic nego, vel in remota, & sic concedo. Et ad esse terminum, est requisitum, possit poni in propositione in potentia propinqua. Et posse poni in potentia propinqua, est posse poni sine acquisitione nouæ significationis, & sine hoc quod fiat similis alicui termino Logico. Et quia per atramentum ex quo homo formatur, fit acquisitio nouæ significationis, & similitudo ad terminum logicum: atramentum non est ponibile in potentia propinqua.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signū constitutum cathgoricæ propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Præbatur. Si rectè esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem cathgoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hæc, homo est aial, potest poni in hac, Homo est aial beatitudinis capax: ergo. Respō. negando esse definitionē malam, & concedendo positam particulā. Et quādo infers, sed hæc cathgorica ponitur in hac, distinguo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Non. n. ibi homo est animal disciplinæ capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquā pars præcipua determinata, quæ solū est subiectū ly homo, & prædicatū, aial beatitudinis capax.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signū constitutum cathgoricæ propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Præbatur. Si rectè esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem cathgoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hæc, homo est aial, potest poni in hac, Homo est aial beatitudinis capax: ergo. Respō. negando esse definitionē malam, & concedendo positam particulā. Et quādo infers, sed hæc cathgorica ponitur in hac, distinguo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Non. n. ibi homo est animal disciplinæ capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquā pars præcipua determinata, quæ solū est subiectū ly homo, & prædicatū, aial beatitudinis capax.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signū constitutum cathgoricæ propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Præbatur. Si rectè esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem cathgoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hæc, homo est aial, potest poni in hac, Homo est aial beatitudinis capax: ergo. Respō. negando esse definitionē malam, & concedendo positam particulā. Et quādo infers, sed hæc cathgorica ponitur in hac, distinguo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Non. n. ibi homo est animal disciplinæ capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquā pars præcipua determinata, quæ solū est subiectū ly homo, & prædicatū, aial beatitudinis capax.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signū constitutum cathgoricæ propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Præbatur. Si rectè esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem cathgoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hæc, homo est aial, potest poni in hac, Homo est aial beatitudinis capax: ergo. Respō. negando esse definitionē malam, & concedendo positam particulā. Et quādo infers, sed hæc cathgorica ponitur in hac, distinguo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Non. n. ibi homo est animal disciplinæ capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquā pars præcipua determinata, quæ solū est subiectū ly homo, & prædicatū, aial beatitudinis capax.

¶ Contra aliam definitionem, scilicet, est signū constitutum cathgoricæ propositionis. Illa particula est superflue posita: ergo mala est definitio. Præbatur. Si rectè esset posita, maxime ad excludendam ipsam propositionem cathgoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hæc, homo est aial, potest poni in hac, Homo est aial beatitudinis capax: ergo. Respō. negando esse definitionē malam, & concedendo positam particulā. Et quādo infers, sed hæc cathgorica ponitur in hac, distinguo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Non. n. ibi homo est animal disciplinæ capax, totum ly homo est animal: ponitur tanquā pars præcipua determinata, quæ solū est subiectū ly homo, & prædicatū, aial beatitudinis capax.

¶ Tertiū

Solutio.

Solutio.

2. Argum.

Solutio.

B

3. *Argumentum.* ¶ Tertio sic Ly buf, est terminus: & tamen non est signum ponibile. Patet: quia nullibi potest poni, cū nō significet. Maior patet: quia hæc est propositio: buf est dictio, & subiectū necessario terminus erit: ergo.

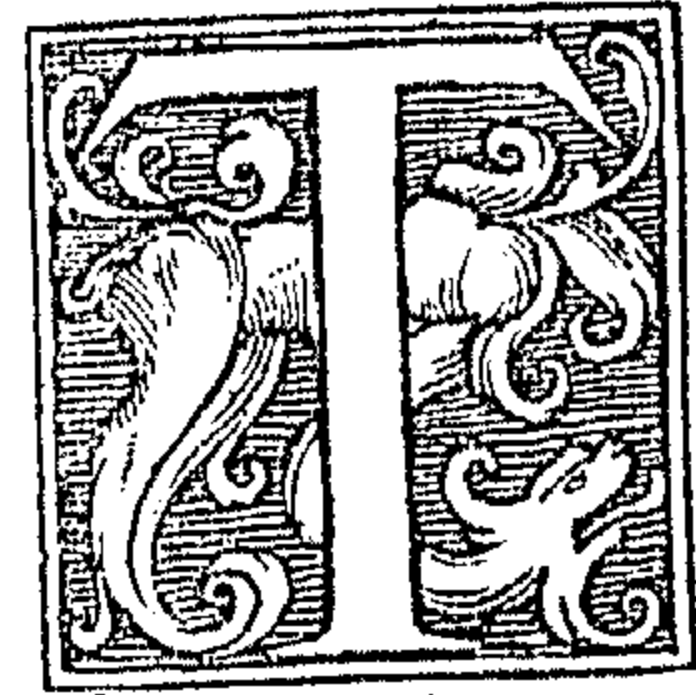
¶ Ad hoc nonnulli dixerunt, ly buf, esse terminum: quia seipsum representat, sed tamen non videtur propria loquutio, cum de ratione termini sit, significare. Et sic respondetur, ly buf, non esse terminum. Et quando argumentaris, ponitur subiectum in ista, buf est dictio, dico esse aliquod signum quod videatur terminus, & appareat, sed tamen non est: quia etiam ibi minime proprie significat, ob id quoties mentio de termino erit, intelligendum est de significatio.

4. *Argumentum.* ¶ Quarto sic. Alicui conuenit definitio cum eadem: ergo definitio non est bona. Patet ly leo scorsum in pariete scriptum, est terminus extra propositionem, & tamen non est signum ponibile in propositione extra propositionem: quia repugnat quod ponatur in propositione extra propositionem: ergo.

Solutio. ¶ Soluti. Sūpposito verum esse ad bonam definitionem requisitum, quod si definitum de aliquo dicitur cum determinatione: de eodem & definitio cum eadem dicatur: vt si de animali dicitur, quod sit album: de eodem oportet dicatur, sit substantia animata sensibilis alba. Dico, quod illa determinatio, extra propositionem potest determinare ly signum, vel ly ponibile: si primū, vera est: quia adhuc extra propositionem est signum, quod potest poni, cum tamen sit signum extra propositionem, & sic est verum añs. Et sic dicitur de definitione: quia leo positus in pariete, terminus extra propositionem, signum est ponibile in propositione, extra propositionem existens: quia semper signum est. Si tamen ly ponibile determinet: tunc si formale intelligatur, quod est esse ponibile in propositione: falsum est, quod sit terminus extra propositionem. Et si ly extra propositionem utrobique eodem modo capiatur, & idem determinet: semper est verum, quod de quo verificatur definitum cum determinatione, de eodem & definitio. Ly terminus: est terminus connotatiuus, cuius significatum materiale: est signum, & formale: esse ponibile in propositione. Sic si extra propositionem referatur ad materiale, verum est, quia signum est: si tamen ad formale, falsum: quia tunc esset sensus, extra propositionem esse signū positū in propositione.

CAP. VI.

De prima diuisione terminorum.

Erminorū. quidā mentalis, alius vocalis, alius scriptus. Omissa illa diuisione quam aliqui tradunt. Terminum quendam increatum, scilicet ipsum Deum, quia ipse est propositio, cum representet quicquid potest per propositio nem significari. Alium creatum, scilicet mentalem. Verum est improprie loqui: Deum esse pro positionem, licet omnia representet.

¶ Terminus, ponitur in diuisione loco generis, & in membra diuiditur.

¶ Mentalis, est qui mente concipitur, & idem apud omnes significat, vel est terminus potentie cognitiuæ. Vt conceptus hominis, est mentalis terminus: quia mente conceptus, est idem apud omnes. Nā siue Grecus, siue Latinus concipiant: eodem modo representat, licet voces sint diuersæ. Quod tamen non contingit in voce, vel scripto. Et dicitur potentie cognitiuæ, vt extendat ad potentiam sensitiuam, non solum hominum, sed etiam brutorum.

¶ Ibi, ly potentie, ponit ad significandam ipsam potentiam, vel tanquam subiectum, in quo talis terminus mentalis, seu notitia est, vel ad denotandum eandem potentiam, tanquam causam illius notitie. Ab obiecto enim & potentia, paritur notitia: vt ait beatus Augustinus. Brutum animal etiam potest formare sensationem, vt viso colore, format illam notitiam coloris.

¶ Terminus vocalis est, qui auditu percipi potest, vt hæc vox, homo.

¶ Scriptus, qui visu corporeo percipitur, vt scriptura, homo.

¶ Sed operæpretiū erit, licet post, plixius disse redū, & sæpe repetendū, aliqd de termino mentali, seu notitia disserere. Et sic ppēde, q̄ posito aliquo sensibili obiecto, coram potentia: vt aliquo colorato circa visum, ex tali obiecto emanant, & producantur quædam species visibilis, quibus oculus informatus visionem producit. Et sic intellectus speciebus intelligilibus affectus, intellectio nem causat. Illæ tales species concurrunt effecti uē ad talem notitiam, simul cum potentia. Ipsa sensatio, seu intellectio representat, & significat naturaliter proprie idem obiectum: quæ est quædam similitudo rei obiectiuæ, & termin⁹ mentalis.

¶ Similiter considerandum, notitiam esse duplicem. Intuitiuā. s. & abstractiuam. Intuitiuā inde dicta: quia rei presentis sit, vt intellectio, aut visio coloris, coram existentis. Abstractiuā dicitur, quādo est rei absentis, & causatur notitia, non à re quæ realiter præfens mouet: sed ab ipsa re, vt intencionaliter præfens est in speciebus derelictis, quando

quando habita est notitia intuitiuā. Vt si ego in absentia, mortuo patre meo, habeo illius notitiā, & formo terminum mentalem, causatur in me, non ex re presenti realiter, sed intencionaliter, in speciebus derelictis, & conseruatis in thesauro memorie: ex quibus tanquam ex quodam speculo, in quo pater meus est: representatiuē formo notitiam eius.

Discrimen inter notitiā abstractiuā, & intuitiuā. ¶ Ex istis licet colligere differētiā inter abstractiuā, & intuitiuā, notitiā quā alijs verbis antiq̄ doctores. vt S. Tho. & alij vocāt: notitiam visionis, & notitiā simplicis intelligentiæ. Vt prima intuitiuā, secundā sit abstractiuā. Differunt inquam, primò quia intuitiuā notitia ab obiecto, & potentia informatā speciebus, producitur, abstractiuā tamen: solum à potentia, & speciebus derelictis in memoria. Secundum discrimen est: quia intuitiuā potest esse in intellectu, & in sensu, tam interiori, quā exteriori, sed abstractiuā, non potest in sensu exteriori reperiri.

¶ Præterea. Notitia intuitiuā clarè representat, sed abstractiuā nostra obscurè. Dixi nostra: quia illa quæ Dei, quæ simplicis intelligentiæ vocat, quæ abstractiuā dici potest, apud Deum clarissima, & distincta est.

Conceptus duplex. ¶ Quia terminus mentalis notitia, & conceptus dicitur, oportet intelligere duplicem esse conceptum. Vltimatum, scilicet, & non vltimatum. Vltimatus ille est, qui rei conceptus dicendus, & nō termini. Sed non vltimatus ille, qui termini est, & ideo non vltimatus, quia via ad vltimum, & finem: quādo non est perfecta cognitio. Vt audita hac voce, homo, prius formo in mente conceptum correspondentem illi voci, & consequenter formo conceptum hominum, qui significatur per talem vocem. Primus non vltimatus, est tanquam via ad terminum, seu ad vltimum.

¶ Oportet ergo conceptus non vltimatus sit conceptus distinctus termini. Nam si distinctus nō sit, vt omnium entium conceptus: non erit non vltimatus. Et quidem considerandum venit, quod significare non vltimatè, non est significare mediante alio, sed terminum formaliter significare. Et significare vltimatè, est rem, quæ non est terminus, formaliter significare. Et sic sequitur vnū & eundem conceptum esse vltimatum, & non vltimatum.

¶ Et quia de conceptibus, ad propositum erit determinare: duplicem adhuc dici conceptum, scilicet directum, & reflexum. Reflexus ille est, qui conceptus distinctus alterius conceptus eiusdem potentie. Et directus ille est, qui non est distinctus conceptus alterius conceptus. Conceptus quo homines, vel animalia extra cognoscimus: est directus. Sed ille qui est, nos cognoscere

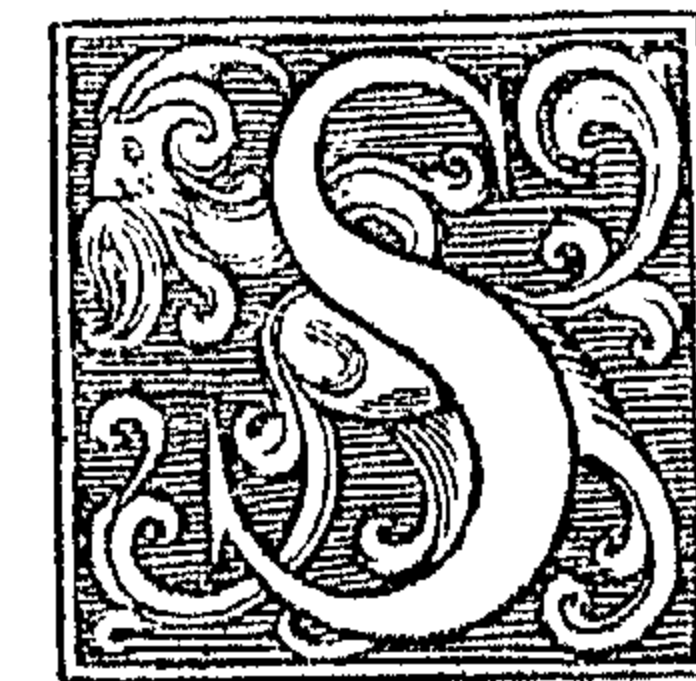
homines, & talem habere conceptum, reflexus vocatur: quia conceptus conceptus, vel conceptus directi conceptus.

¶ Hic posset esse dubium, Vtrum conceptus reflexus id significet quod directus. Respondetur, dupliciter posse formaliter conceptum reflexum significare. Primò, vt solum directum absolute representet, sub ratione qualitatis dum taxat. Secundo modo potest eum representare sub ratione similitudinis ad extra. Si primo modo, non significat rem ad extra quam directus significat. Secundo modo sic: quia tunc est imago directi sub ea ratione qua rem ad extra significat, & sic rem ipsam representabit. Quecunq; enim sunt eadem vni tertio: sunt eadem inter se.

¶ Adhuc circa hanc terminorum diuisionem solet notari, quid sit terminum vocalem, & scriptū subordinari mentali conceptui in significando, quod est, terminum vocalem, vel scriptum, non posse significare: nisi mouendo intellectum ad talem conceptum formandum, nec potest sic mouere, & immutare, quin significet.

CAPIT. VII.

De de termino significatio. Secunda diuio.

Sio terminorum, quam aliqui putant superfluam, nā cum disputatio non sit nisi de vocibus, seu scripturis, aut conceptibus significantibus: non est vnde sit necessarium diuidere terminum: in significatiuum, & non significatiuum. Verum alij existimant non superuacaneam diuisionem.

¶ Terminus significatiuus ille est, qui significat aliquid, aliqua, vel aliquid. Aliquid, vt homo, leo. Aliqua, vt homines, populus, gens. Aliqualiter, vt omnis, nullus, & est, & vt sunt omnes termini syncategorematici.

¶ Vel aliter sic. Terminus significatiuus ille est, qui significat ad placitum proprie, vel naturaliter proprie. Primum ponitur propter vocalem, & scriptum: vt hæc vox homo, & etiā scriptura Leo. Secundū positū est propter terminos imētales, qui significatiui sunt, & proprie naturaliter.

¶ Terminus non significatiuus est, qui nec ad placitum, nec naturaliter representat. Vt, vox

bus, bus. Hic loquimur de significatione propria, na materialiter: hac vox bus: seipsam representat, & significat, sed tn impropria est huiusmodi significatio, Et qa de impositione facta est metio, eo q terminus significatiuus, vocalis, & scriptus: ex ea significat: Impositio nil aliud est, quam voluntas alicuius hominis, qua fertur in aliquam vocem seu scripturam, vt significet, & si fiat ab homine authoritatis, authentica impositio dicitur, vt factu ab Ada narrat scriptura: si tamen ab alio non habente authoritatem, non authentica dicitur.

Impositio triplex est.

¶ Sed est considerandum, triplicem esse impositionem. s. formalem, consequutiua, & consuetudinaria. Illa formalis est, qua ex proposito, & de directo imposita est voci, vel scripturae. Vt quod Ioanes in baptismo, Ioannes sit vocatus. ¶ Consequutiua est, vt Petrus, suam imaginem representat.

¶ Consuetudinaria: vt Nero crudeles: ex consuetudine hoc habet, & sic ad placitum est: & non naturaliter.

Quid sit significare.

¶ Hic satis ad propositum erit breuiter dicere, quid sit significare. Nil aliud est, quam potentia cognitiua aliud a se representare. Vt hac vox homo significat homines. Et sic potentia cognitiue aliud a se representat, quia homines ad extra. Hic per cognitiua potentia, etia vt supra diximus brutorum sensationem intelligas.

Significare dupliciter.

¶ Significare dupliciter contingit, formaliter, & instrumentaliter. Formaliter tunc contingit: quum est potentia formalis notitia, vt visio qua video colorem, & conceptus, seu notitia, qua formaliter cognosco Petrum, hac formaliter: quia cognitio per talem notitiam, seu conceptum, velut per formam fit.

¶ Instrumentaliter est, quando praexistente sui cognitione, aliud a se representat. Vt hec scriptura homo, qua supposita sui cognitione, & sua impositione, facit homines cognoscere. Ob quod ceo non representat, quia non vitur ea tanquam instrumento. Et licet quis videat scripturam, si tamen impositionem ignoret: etiam ei non representat. Vt Græco, & Hebreo, hac scriptura non significat. Necessarium enim est ad hoc quod quis vtatur instrumento: vt eius notitiam habeat.

Instrumentorum modi.

¶ Multiplex est genus instrumentorum, quaedam sua natura, & conditione representant, vt geminus infirmorum, representat dolorē, & infirmum male habere. Alia ex quadam consuetudine, vt canis visus saepe praecedere dominum, representat ipsum dominum. Facit enim nos venire in cognitionem hominis. Alia significat ex institutione, vt voces, & scripturae, vt dictum est supra.

Quid inter sit inter fa-

¶ Notandum q facere cognoscere, contingit quadrupliciter. s. effectiue, obiectiue, formaliter, & in-

strumentaliter. Potentia effectiue, obiectum facit obiectiue cognoscere, formaliter, cognitio ipsa, scere significatio, seu sensatio, instrumentaliter, voces, vel scripturae. care & re-

¶ Significare, solū cōtingit, vel formaliter: vel instrumentaliter, vt dictum est.

¶ Representare, tripliciter contingit, Obiectiue, Representationaliter, & instrumentaliter. Ex quo sequitur, quod licet magister proponat discipulis obiecta cognoscibilia, non tamen representat. Quia nec obiectiue, neq; formaliter, aut instrumentaliter.

1. Argum.

¶ Contra dicta argumentor, Hac propositio, a, est, b, est terminus, & tamen nec est significatiuus, nec non significatiuus: ergo definitio mala. Patet. Alicui enim conuenit definitum, cui non conuenit definitio. Probatur maior, Na est propositio, ergo & terminus, & tamen non est significatiuus. Patet: qa vel naturaliter, vt ad placitum. Non ad placitum, qa cum sint ibi tres voces: solū vna ad placitum, & alia duae naturaliter comuniter significat se ipsas: ergo potius deberet naturaliter. Sed nec naturaliter significat. Patet, quia ibi est vox illa, est, qua ad placitum significat: ergo ipsa tota propositio non significat naturaliter.

2. Argum.

¶ Secundo. Iste terminus, non significans, est terminus, & tamen nec significatiuus, nec non significatiuus. Antecedens patet, qa verè terminus est, Patet minor. Primo non est significatiuus, quia si sic: cum significet: quod non significat, verè non significat, & sic est non significatiuus. Neque est non significatiuus, quia significat q non significat, & sic est, ergo est significatiuus.

3. Argum.

¶ Tertiò. Hac scriptura leo, significat sibi similes, & tamen non ex consuetudine, neque ad placitum, neq; naturaliter. Maior est manifesta, & minor p duabus partibus, sed probat p tertia: qa illa scriptura leo, non eodem modo profertur a Græco, & barbaro, & Latino, ergo non significat naturaliter vocem.

Solutio.

¶ Ad argumenta, Ad primum, conceditur illam propositionem esse terminum significatiuum, & ad placitum, sufficit enim ad hoc, qd vnus solus terminus, vt est, ly est, significet ad placitum: licet alij duo naturaliter communiter. Nam significatio ad placitum propria est, ob id principalius trahit ad se minus principale.

¶ Ad 2. Dicedum est, ly non significans, esse terminum significatiuum, quippe qui significat, non significare. Et quando infers, non significat: quia significat, quod non significet: nego consequentia: quia ibi non significans capitur materialiter, & non formaliter, & hoc sufficit ad hoc quod terminus significatiuus sit, De quo erit sermo infra.

¶ Ad 3. Dicendum, quod illa scriptura Leo: significat vocem, quia exprimit ipsam, sicut vox conceptum, & hoc ad placitum. Ad placitum enim fuit, quod

quod hec vox, ho, illis depingeret characteribus, & sic significaretur: sicut dicit Aristo. quod scripturae sunt signa eorum. quae sunt in voce. Et etiam videtur significare ex quadam consuetudine, velut argumentatiue: quia ad placitum sic euenit: vt illa exprimeretur per scripturam.

CAPIT. VIII.

Determino Cathegorematico & Syncathegorematico.

Tertia diuisio.

Vrsus terminus diuiditur in cathegorematicum, & syncathegorematicum. Cathegorematicus ille est, qui significat aliquid, vel aliqua, vt homo, & homines &c. Nam homo, significat aliquid, & homines aliqua. Syncathegorema dicitur, vel terminus syncathegorematicus: qui aliquid significat: vt, omnis, quilibet, & cetera huiusmodi. Dicitur cathegorematicus, id est predicatiuus, quia si capiatur significatiue, potest esse totale extremum. s. subiectum, vel predicatum. Vt ly homo in ista, homo currit. Syncathegorematicus dicitur: quia simul predicatiuus: quia cum non possit esse totale extremum, coadiuuat tanquam modificatiuus extremorum, aut verbi. vt in ista, omnis ho disputat, ly ois est syncathegom.

¶ Quidam modernus Sbarroya addit mixtum terminum: qui ex vtroque conficitur, formaliter, vel eminenter: mixtus terminus formaliter, vt omnis homo, eminenter, vt ly currit, ambulat, & hec ad uerbia, possibilius, necessarium, cras, olim. Quia in huiusmodi includitur cathegorema, & syncathegorema. Vt in currit, inclusum est, et verbum substantiuum est, & ly currens.

¶ Solent etiam diuidere cathegorematicum terminum, in cathegorematicum significatione tantum, officio tantum, officio & significatione simul: vt hominis. Et obliqui obliquè tenti significatione sunt cathegorematici: qa aliqd, vel aliqua significat, sed non officio: qa non possunt esse totalia extrema: vt hominis currit, esset inepta oratio.

¶ Cathegorematicus officio tantum est, qui potest exercere officium in propositione, sed tamen non significat aliquid, neque aliqua, vt est, ly est de tertio adiacente. Vt in ista, homo est animal. Cathegorema officio, & significatione simul est, quod aliquid, vel aliqua significat, & potest esse totale extremum: vt homo in hac, homo currit.

¶ Eadem diuisio dari potest de syncathegorema

tico, nam qui est officio solum, cathegorema significatione, & qui significatione tantum cathegorematicus, vt hominis: est officio syncathegorema, & ly omnis est officio, & significatione.

1. Argum.

¶ Contra hac est argumentum. Nullus est terminus syncathegorematicus: ergo male dictum est. Probatur, si aliquis, maxime ly omnis: sed ille non, ergo. Est cathegorematicus, ergo non est syncathegorematicus. Patet, significat aliqualiter. Patet, aliqualiter significatur per ly omnis. Ab actiua ad passiuam: est bona consequentia, & ly aliqualiter est aliquid: ergo.

¶ Respon. argumentum non valere, et ratio est: quia ibi aliqualiter, in actiua non ponitur tanquam accusatiuus, sed est tanquam modus verbi, explicans modum significandi. Ob id non tenet ab actiua ad passiuam in isto loco, teneret tamen, si vis verbi in accusatiuum transfret sic: ego amo Deum, ergo Deus amatur a me. ¶ Hic solent adducere aliam diuisionem cathegorematici termini, dicentes, quendam esse collectiuum: vt populus, alium diuisiuum: vt homo, sed hac ad grammatikos.

Solutio.

CAP. IX.

De ter. materiali. & formali.

Quarta diuisio.

Erminus duplex, Materialiter acceptus, et formaliter. Materialiter est acceptus, quoniam solum pro se ipso: vt in hac, homo est nomen. Homo est dictio. Formaliter contingit, quando pro re ad extra capitur: vt homo est animal. Ibi non potest capi pro dictione, quia dictione non est animal, sed oportet capiatur significatiue.

¶ Erminus duplex, Materialiter acceptus, et formaliter. Materialiter est acceptus, quoniam solum pro se ipso: vt in hac, homo est nomen. Homo est dictio. Formaliter contingit, quando pro re ad extra capitur: vt homo est animal. Ibi non potest capi pro dictione, quia dictione non est animal, sed oportet capiatur significatiue.

CAP. X.

De termin. finito, & infinito.

Quinta diuisio.

Erminus cathegorematicus, diuiditur in finitum, & in infinitum. Finitus ille est, supra quem nulla fertur negatio. Vt homo animal. Infinitus, supra quem negatio fertur. Vt non homo. Itaque infinitus terminus est, aggregatum ex termino finito, & negatione infinitanter tentum.

¶ Erminus cathegorematicus, diuiditur in finitum, & in infinitum. Finitus ille est, supra quem nulla fertur negatio. Vt homo animal. Infinitus, supra quem negatio fertur. Vt non homo. Itaque infinitus terminus est, aggregatum ex termino finito, & negatione infinitanter tentum.

¶ Triplex est negatio. Priuans, infinitans, & negans. Priuans illa est, quae dicit negationem, cum quadam tamen aptitudine in subiecto. Vt, caecus, dicit

dicit visus priuationem, sed oportet sit in subiecto apto nato, Nam lapis non dicitur cæcus: quia non habet aptitudinem ad videndum.

¶ Negatio infinitans illa est, quæ non negat copulam, sed solum terminum supra quem immediate cadit, & efficitur pars extremi, vt non homo currit. Si ly non capitur infinitanter: solum negat illum terminum immediatum, & efficitur tunc pars subiecti. Hoc totum est subiectum, non homo. Negatio negans est, quæ copulam negat, & non efficit pars extremi. Vt ly non in hac, non homo currit, ibi non, negat copulam, & est sensus: quod nullus currat. Negat cursum conuenire homini, & non efficitur pars subiecti. Non enim est subiectum totum illud non homo: sed solum ly homo.

Negatio nominalis nūquam infinitat.

¶ Est hic considerandum, quod negatio nominalis, sicut nullus, semper est negans: & nunquam capitur infinitanter. Vt nullus homo est animal, sed adverbialis: vt ly non, aliquando capitur neganter, aliquando infinitanter. Sed quando cognoscemus eam capi neganter, & quando infinitanter, non potest de hoc dari regula, sed certum est, magnam esse differentiam: cum contingat propositionem in qua ly non capit infinitate esse veram: & eandem esse falsam, si capitur neganter. Hæc, non Deus est ens, si neganter, falsa est: quia facit sensum, nullus Deus est ens. Si tamen capitur infinitanter, vera. Non Deus est ens. i. aliquid quod non est Deus, est ens: vel omne quod non est Deus, est ens, & est vera. Quomodo contingat negationem afficere terminos post se sequentes, & an solum habeant vim in eadem propositione categorica, & non in sequenti, dicemus postea, quando de materia propositionum erit sermo.

¶ Etiam considerandum terminum infinitum de qualibet re mundi verificari, alia ab illa, quæ negatur, ob id infinitum dicitur, quasi non limitatum: Vt non homo, de lapide. Lapis, est non homo.

C A P. XI.

De ter. vniuoco, & equiuoco.

Sexta diuisio.

Erminorum, alius vniuocus, alius æquiuocus. Vniuocus est, qui vnus significationis dicitur: Vt homo. vel sic: Est terminus omnia sua significatione: eadē ratione significans: Vt ly homo, omnia sua significatione vnica definitione significat. Nam in hac, animal rationale, quæ est hominis definitio, omnes homines significantur, & sub eadem ratione.

¶ Æquiuocus verò ille est, qui sua significatione diuersis rationibus significat: Vt canis, significat

marinum, domesticum, & cælestē: Verum ista plura non eadem ratione: Nam alia est definitio canis domestici, cum sit animal domesticum latrabile, & hæc definitio non est fideris cælestis. Etiam ly homo, quando significat hominem viuum, & pictum: solet dici æquiuocus, seu alio vocabulo: Analogus: quia non eodem modo, neque æqualiter sua importat significatione. Nam principaliter hominem viuum, minus principaliter, & per analogiam, hominem pictum.

¶ Oportet considerare ista vocabula, vniuocum, æquiuocum, equiuocata, vniuocata: nam res ipse significatione per terminum, equiuocum, equiuocata dicitur: Vt canis latrabilis, & fidus cælestis. Vniuocata sunt significatione termini vniuoci: vt Petrus, Ioannes. &c. Vniuocus est terminus vniuocus. Æquiuocus, terminus æquiuocus.

¶ Æquiuocorum, quoddam a casu, aliud a consilio. Ille terminus qui sua significatione æquæ principaliter significat, a casu vocatur: Vt ly canis, significans latrabilem substantiam, marinam, & cælestem. Nam æquæ principaliter omnia illa, & non magis vnum quam aliud. Sed tamen æquiuocus a consilio, qui & analogus, ille est, qui sua significatione non æquæ principaliter importat, sed proportionem quadam, seu attributione: Vt homo, quum hominem viuum, & pictum significat. Et sanum, quod dicitur & de animali, & de medicina, & de vrina. Et tamen per analogiam quandam, & non æquæ principaliter de oibus. Et ly ridens: vt hominem significat, & pratum virentem floribus.

¶ Cum enim sit verum, quod vniuocus terminus plura vna ratione, & æquiuocus plura diuersis rationibus, inter hæc duo extrema, medium ponitur: scilicet æquiuocus a consilio, seu Analogus: vt videatur significare diuersa non æquæ primo, sed per similitudinem quandam, seu analogiam. Et sic Analogiæ gradus quidam accedunt ad vniuocationem, alij ad æquiuocationem.

¶ Primus gradus, quum vnum nomen eadem ratione vnum significat, quæ tamen ratio: diuersos continet specilicos gradus: Vt quodlibet genus, suas continens species: quæ est per quadam analogiam inæqualitatis, de qua Aristot. 10. meta. In genere: latent æquiuocationes. Licet secundum dialecticam pura sit vniuocatio, cum sit omnium specierum eadem ratio, in quantum sub eodem genere continentur.

¶ Secundus gradus ille est, quum de materiali plura significat nomen, sed per diuersas attributiones ad eandem formam, principium, vel subiectum: Vt sanum, ad eandem formam: vt sanum, de vrina, medicina, & animali. Ad idem principium: vt militari, de equo, veste, & ense. Ad idem subiectum: ens de substantia, & accidente. Nam licet verum sit, quod qualitas, seu accidens sit ens, tamen est de ratione eius, esse in sub

De gradibus analogorum.

10. Metha.

in substantia, seu in subiecto. Ob id principaliter dicitur de substantia.

¶ Tertius gradus est ad æquiuocationem accedens, quum nomen vnum plures formas, sed similes pluribus rationibus, sed similibus significat. Vt ridere, de homine, & prato virente. Ridere enim in homine, aliam formam & aliam rationem importat quam florere in prato, sed tamen est similitudo quadam.

¶ Quando loquimur in termino æquiuoco, & vniuoco, quod significat eadem ratione, vel alia ratione: ibi per rationem intellige, vel formam significationem, vel conceptum formalem, vel rei definitionem. Secundum talem conceptum, ad omnimodam vniuocationem: requisita est omnimoda identitas, & ad omnimodam æquiuocationem omnimoda diuersitas.

¶ Habes etiam, vniuocum esse equiuocum a consilio, vt homo: cum sit terminus vniuocus representans eadem ratione, atque significans omnes homines: & est æquiuocus a consilio significando hominem pictum. Æquiuocus a casu non potest esse vniuocus, vt ly Petrus, significans multos: qui hoc nomine vocantur.

¶ Æquiuocus a casu eo dicitur, quia non ex intentione primi impositoris fuit, quod canis imponeret ad significandum domesticum, & marinum, sed factum est a casu: propter vocabulorum penuriam.

¶ Æquiuocus a consilio eo dicitur: quia ex consilio & voluntate primi impositoris fuit: vt homo primo homines viuos, impositione formali significaret, deinde homines pictos, ex consequenti.

Oppositio de cane an sit æquiuocus. ¶ Magister Soto, in summulis ca. 7. lec. 1. putat istum terminum canis, non esse æquiuocum a casu, sed vniuocum, saltem in significando domesticum, & fidus, sed tamen communis modus loquendi habet oppositum, vt dicat esse æquiuocum proprie a casu: & nullo modo esse vniuocum.

Regule analogorum. ¶ Quia de analogis est sermo, dantur duæ regulæ, quæ solent ab alijs in materia suppositionum apponi.

1. ¶ Prima. Analogum per se sumptum, stat pro maiori suo significato. Vt ly homo in hac, homo est animal, stat pro homine viuo, vero, & non pro picto.

2. ¶ Secunda. Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum predicatis. Nam si analogum ponatur a parte subiecti, et a parte predicati restringatur a membro minus principali, stabit secundum exigentiam talis membri: Vt in hac, homo est pictus, ly homo, non pro viuo: sed pro picto stat, ratione illius predicati, pictus.

1. Argum. ¶ Contra definitionem termini vniuoci sic argumentor. Hoc copulatum, Petrus, & Paulus: est terminus vniuocus, & tamen significat mediantibus diuersis conceptibus: quia mediante conceptu Petri, & conceptu Pauli.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentum communiter responde-

tur, illud copulatum esse terminum vniuocum. Et quum arguis, significat sua significatione mediantibus diuersis conceptibus: concedo, sed non totalibus, & synonymis, sed sunt duo conceptus partiales, licet diuersi vnum faciant. Vel dicendum, quod licet illi sint diuersi conceptus, & etiam totales in illo copulato: tamen faciunt vnum, & ob id est terminus vniuocus.

¶ Preterea. Ille terminus homo, est vniuocus, & tamen significat mediantibus diuersis conceptibus, quia mihi mediante vno, & tibi mediante alio, ergo. Respondetur, negando illos esse diuersos conceptus: quauis enim sint in diuersis hominibus, & in diuersis subiectis, non dicuntur esse conceptus diuersi in presentiarum, quia idem est conceptus formatus a me, & ab alio quocunque in significatione de ly homo: qui vnica ratione homines significat.

¶ Hic solet quæri a Neotericis, Vtrum in mente vltimata possit esse æquiuocatio? Quod est dicere, Vtrum eo modo quo datur in voce, vel scripto, quod canis sit æquiuocus terminus: detur etiam in mente vnus conceptus, qui plura æquæ primo significet distincta.

¶ Ad hoc respondetur, nullo modo dari posse æquiuocationem in mente vltimata. Patet sic. Quæcunque sunt familia vni tertio, & inter se erunt, sed res significatae per vnum conceptum vltimum, sunt etiam eidem conceptui similes, ergo & erunt inter se. Et sic non possunt per vnum conceptum significari: vel significantur sub aliqua ratione qua conueniunt. Et sic non potest esse, quod diuersa vno conceptu significant.

C A P. XII.

De termi. communi, & singulari.

Septimadiuisio terminorum.

Erminus significatiuus adhuc diuiditur in communem, & singularem, seu discretum. Communis ille est, qui plura diuisim significat, vel, vt alij dicunt, qui de pluribus verificatur vniuocè, & diuisim: Vt homo, plura significat diuisim: quia Petrum, Paulum, Ioannem, &c. Et animal, de pluribus verificatur, puta, de homine, leone, equo, vniuocè, quia vnico conceptu, eadēque ratione. Et diuisim, quia Ioannes est homo, & Petrus est homo.

¶ Singularis ille est, qui tantum de vno dicitur: vt Petrus, Paulus &c. non de pluribus vniuoce, & diuisim: ob quod ly Petrus, non est terminus cōmunis: quia licet prædicetur de pluribus, qui vocantur hoc nomine, non tamen vniuoce, & diuisim, sed æquiuoce. Quia non eadem ratione iste Petrus est, & ille, sed diuersis rationibus.

¶ Solent hīc moderni distinguere terminum cōmunem, dicentes, alterum esse terminum cōmunem in significando, alterum terminum cōmunem in supponendo. In significando, vt homo. In supponendo ille est, cui ex vi sue significatiōis nō repugnat supponere pro pluribus diuisim, vt ly Deus, ly sol, & ly mundus. Verum non est necessarium talem ponere diuisionem: quia etiam communis terminus absolutè dicitur, nam istis terminis virtute sue significatiōis nō repugnat: si essent plures soles, vel plures mundi: supponere pro illis: quia ille terminus sol, quando fuit impositus: non fuit ad significandum illum solem singularem, sed solem absolutè.

¶ Terminus singularis duplex est, scilicet, singulare vagum, & singulare determinatum. Determinatum dicitur, quod Grammatici nomen proprium, & Logici indiuiduum. Vt ly Ioannes, ly Petrus. Vagum, est nomen cōmune cum pronome demonstratiuo. Vt iste homo, hic leo &c. De istis in libris prædicabilium, vbi de specie, & genere, & indiuiduo fiet specialis sermo.

¶ Contra definitionem termini communis fiat argumentum. Hic terminus Alfonso, significat plura, & tamen est terminus singularis: ergo mala est definitio. Probatur antecedens pro maiori: nam significat Alfonso, qui fuit puer, & Alfonso, qui modo est. Et ista sunt plura. Patet, quia non est idem Alfonso puer, & Alfonso iuuenis, nam alias habet partes iam senex, quas de nouo acquisiuit, & perdidit alias, quas habebat quando iuuenis.

¶ Pro solutione argumenti distinguendum est, Aliquid alicui dicitur esse idem tripliciter Primo modo, quando quicquid habet, & habebit: habuit. Itaque nihil acquisiuit, nec deperdidit. Et sic Gabriel Archangelus idē qui fuit, est, & erit. Secundo modo dicitur esse idem, quando pars principalis manet inuariata, & reliquæ quæ variantur, in simili situ, & figura succedunt. Et hoc modo Alfonso iuuenis est idem qui puer: quia principalis pars, scilicet anima, inuariata manet, & aliæ quæ perduntur, & acquiruntur, in eodem situ, & figura succedunt. Tertio modo est, quando partes succedunt in simili situ, & figura: quanuis non maneat aliqua pars, quæ prius erat. Et sic idem est fluuius hodiē, qui heri.

¶ Ad argumentum. Nego quod dicatur de plu-

ribus, qui nullo modo identitatis sunt idem. Nā licet verum sit, quod verificetur de Alfonso puero, & eo iuuenis: tamen sunt idem secūdo modo identitatis. Ob id est terminus singularis, & non communis. Sed hæc solutio non satisfacit Ferdinando Enzinas, & dat aliam, concedendo quod Alfonso qui fuit puer, nō est idem qui & senex, & sic verificat Alfonso de pluribus. Sed hoc nō sufficit ad terminum communem: quia hæc significat mediantibus pluribus cōceptibus: nā ad hoc quod sit terminus communis, est requisitū quod illa plura mediante vno conceptu significet, alius enim est conceptus Alfonso pueri, & alius ipsius iuuenis. Neque ex hoc inferas (ait ipse) hanc negādā: Alfonso fuit baptizatus, quia hæc est vera ad hūc sensum, Alfonso successit illi, qui baptizabatur. Hæc tamē sunt nulli momenti: nec adducere nisi coactus, deseruiēs opinioni plusquā rationi.

CAP. XIII.
De termin. transcendentibus.
Octaua diuisio termini.

Erminorum, quidam transcendentens, quidā non transcendentens. Ille dicitur transcendentens, qui de qualibet mundi potest verificari. Et isti sunt sex, intellecti per hanc dictionem, Reu, Bau, scilicet, res, verum, bonū, ens, vnum, aliqd. Tres sunt absoluti termini, alij tres sunt cōnotatiui. Transcendentia dicta sunt hæc sex: quia transcendent limites aliorum terminorum. Nam cum alij termini de aliqua, vel aliquibus rebus mundi verificentur, isti sex, de qualibet mundi. Nam quacunq; data, est de ea verū dicere, quod est ens, res, aliqd, bona entitatiuē, vera, & vna. Bonum enim cōnotat, quod sit voluntatis attractiuū, verum, quod immutare possit intellectum, vnum, quod in se indiuisum, & diuisum à quolibet alio.

¶ Non transcendentens termini vocant omnes alij ab istis sex. Neque hīc est opus distinctionem adducere termini transcendentens in significando, & supponendo, & transcendentens in significando tantum, putantes quod ly Chymera omne ens demateriali significat, pro quo non potest supponere. Sed cum ly Chymera vera entia nō significet, non est opus id dicere.

¶ Etiam ponuntur aliqui termini supra transcendentens, qui non solum pro veris, vt sex transcendentens numerata, sed etiam pro imaginabilibus, & possibilibus supponunt: vt ly possibile, & ly intelligibile.

¶ Tran-

¶ Transcendentia incomplexa solum assignantur sex proposita, sed complexa sunt innumera. Nam omne disiunctum ex terminis contradictorijs, vt est, vel non est, Petrus, vel non Petrus, album, vel non album, homo, vel non homo, &c. Omnia ista complexa de qualibet mundi possunt verificari. Qua ratione consequenter de termino complexo, & incomplexo differendum erit. Quia non solum hīc, sed etiam in supradictis mentio facta est.

CAP. XIII.
De termin. complexo, & incomplexo.
Nona diuisio termini.

Erminorum significatiuum, quidam incomplexus, alius complexus. Incomplexus: vt homo. Cōplexus: vt homo albus, homo est animal.

¶ Terminus complexus ille est, qui plures habet partes significantes iuxta significatiōem totius: vt Petrus, & Paulus, Homo est animal, Homo albus, Hominis equus.

¶ Incomplexus est, qui non habet plures partes significantes iuxta significatiōem totius: Vt Petrus, album, nigrum, &c.

¶ Terminum habere plures partes significantes iuxta significatiōem totius est, quod eius significatio constet ex partium significatiōe: Vt hic, homo albus: significatio totius ex partium significatiōe constat: nam quia ly homo, homines: & ly album, alba: hinc, homo albus, hominem album significat. Quod quis poterit cognoscere, si deposita vna parte à sua significatiōe, totū de sint significare, tunc constat significatiōem dependere à significatiōe partium: Vt si ly homo, non significaret hominem.

¶ Complexorum, quoddā est complexum distans, aliud indistans. Distans est, quando partes principales coniunguntur aliqua coniunctiōe. Vt hic, Ioannes, & Paulus. Dixi principales, quia hoc complexum, Petrus amans Deum, & proximū, est complexum complexione indistans, & non distans. Indistans est, vt homo albus, animal homo, &c. Solet ab aliquibus terminus cōplexus sic definiri. Est, qui habet plures partes se habentes sicut determinatio, & determinabile, vel sicut cōiunctio, & coniungibile. Exemplum primi, vt homo albus, hominis equus. Exemplū secundi, Petrus, & Ioannes.

¶ Sed argumētōr cōtradiēta, sic. Est aliq; terminus incomplexus, & tamen habet plures partes significantes, vt dominus, vox completa est, & tamen partes habet, scilicet, do, & minus, significantes. Respondetur, id non esse iuxta significatiōem totius, non enim ex significatiōibus partium resultat totius significatio. Sed si quis in-

¶ Argum.
¶ Solutio.

¶ Replicatur.

¶ Solutio.

1. Perih.

2. Argum.

¶ Solutio.

3. Argumē.

¶ Solutio.

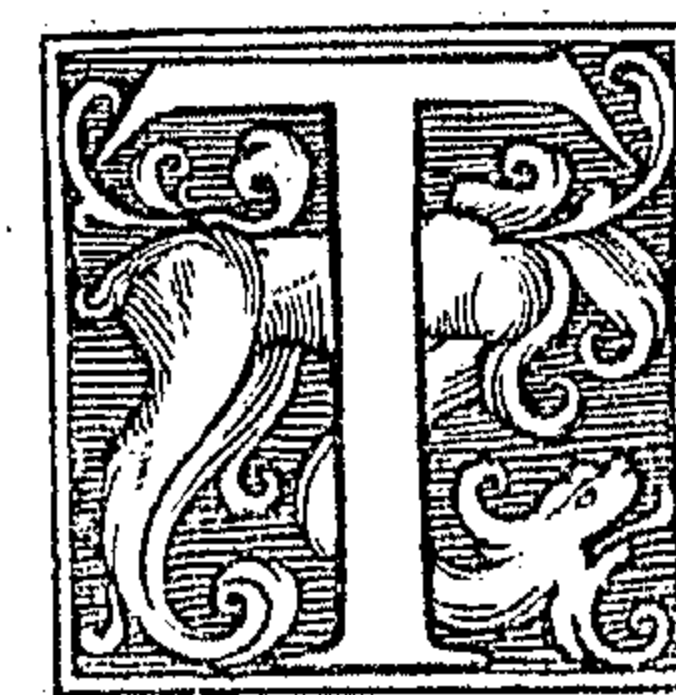
stet, ly paterfamilias, & equiferus, armiger, &c. sunt termini incomplexi, & tamen plures habent partes: vt constat, significantes iuxta totius significatiōem, sic vt totius significatio ex partium significatiōe videatur originem trahere. Dicendum, terminos propositos compositæ figuræ esse incomplexos: vt tradit Arist. 1. Perih. Et ratio est: quia non significant illæ partes iuxta totius significatiōem, nam licet pater, significet patrem, & familias, familiam, hoc totū paterfamilias, gubernatorē domus significat.

¶ Præterea. Si ly. a. imponatur ad significandum, sicut ly homo albus, tunc esset terminus complexus apud Logicos, quia tantum valet, quantum illud complexum, & tamen non habet plures partes. Respon. distinguendo. Vel formaliter, & sic concedo. Vel virtualiter, & sic nego. Et quia ad terminum complexum sufficit quod habeat plures partes, siue formaliter, siue virtualiter, & ibi habet virtualiter plures, sufficit.

¶ Item. Hæc, b, est, b, est terminus complexus, & tamen non habet plures partes significantes. Nam, b, &, b, non significant, Non enim sunt nomina literarum, scilicet, hæc, b, est, b. Ad hoc respondetur, esse propositionem, & terminum complexum, & habere plures partes significantes, licet non formaliter, virtualiter tamen. Nam illa subordinatur naturalibus similitudinibus illarum literarum, & actui verbali, quod sufficit.

CAP. XV.
De termin. absolu. & connotati.

Decima diuisio terminorū.

Erminus rursus diuiditur in absolutum, & connotatiuum. Connotatiuum ille est, qui ultra suum materiale significatū aliquid aliud importat. Vel vt alij dicunt, aliud adiacere, vel non adiacere significat. Vt album, ultra hoc quod dicit corpus: importat albedinem adiacere corpori.

B 5 ¶ Absolu-

Terminorum, alij pertinentes, alij impertinentes. Pertinentes sunt illi, quorum alter alterum infert, aut ei repugnat. Vt homo, risibile, homo, equus.

Impertinentes sunt, quorum neuter alterum infert, aut alteri repugnat: vt iustus, & albus.

Pertinentes, quidam conuertibiles: vt homo, & rationale: alij non conuertibiles, vt homo, & animal. Nam licet sequatur: est homo: ergo est animal, non tamen sequitur, est animal: ergo est homo.

Conuertibiles termini qui sunt. Conuertibiles, quidam synonymi, alij non synonymi. Synonymi sunt, qui significant idem, & eodem modo, & adequate. Vt mucro, ensis, gladius. Dicitur eodem modo: quia licet risibile idem sit, quod homo: non tamen eodem modo: Quia homo ab solute, risibile connotatiue. Dicitur adaequate, quia licet ly homo, & ly animal idem significant: non tamen sunt synonymi, quia non adequate.

Hic aduertendum, ad synonymitatem requisitam esse vocum diuersitatem. Sunt enim synonyma, id est nomina eiusdem rei. Cum termini sunt eiusdem significationis Logicalis, & Grammaticalis: dicuntur synonymi essentialiter, & accidentaliter: Vt ensis, & gladius. Si tamen desit Grammaticalis: sunt synonymi, essentialiter solum: Vt homo, & hominis.

Terminorum repugnantium disparatorum, alij repugnantes non oppositi, alij oppositi. Primi exemplum, homo & equus. Oppositi. Quidam contrarij, vt sunt termini incompatibiles, qualitates importantes: Vt album, & nigrum. Contradictorij, quorum alter connotat explicitam negationem alterius: sicut album, & non album. Priuatiui: vt caecus, & videns. Relatiue, sicut pater, & filius. Dominus, & seruus. Creator, & creatura.

Hic est finis tractatus terminorum: sequentes ordinem neotericorum, apponemus tractatum suppositionum.

Liquando sicut multi loquuntur, licet sentiamus vt pauci: post terminorum traditionem, sequitur, & de suppositionibus nonnulla tradere. Et quidem de suppo-

sitionibus, ampliationibus, & appellationibus, ab Aristot. non est editus libellus peculiaris, sed a Petro Hispano, quem omnes sequuti sunt, qui de hac materia loquuntur.

Suppositio: est terminus in propositione existens, verificabilis de re quam significat. Vel sic. Suppositio: est acceptio termini pro aliquo respondente illi, secundum eandem acceptionem.

Verbi gratia, homo in ista, homo est animal, supponit: quia potest verificari de re quam significat, demonstrato homine, Petro, vel Ioanne: hic est homo. Et quum dicitur, est acceptio, vere sic est: nam ly homo, accipitur in illa propositione pro aliquo respondente illi, secundum eandem acceptionem, hoc est pro Petro, vel Paulo. Et sic, ad cognoscendum vtrum aliquis terminus supponat pro re quam significat: oportet vnam propositionem affirmatiuam formare, & a parte subiecti ponere rem quam significat terminus supponens, cum pronomine demonstratiuo, & a parte praedicati terminum supponentem, & si illa est vera, terminus supponit: Vt in hac, homo est animal: ly homo supponit, quia haec est vera, hic est homo, demonstrando Petrum. Ob id ly homo supponit pro Petro, sed non supponit pro leone, quia haec est falsa, hic est homo, demonstrando leonem.

Notandum quod isti termini, suppositio acceptio, significatio: se habent sicut superius, & inferius. Nam quicquid supponit, accipitur, & non e conuerso. Nam ad hoc quod terminus supponat, requiritur sit in propositione, & tamen ad hoc quod accipiat, sufficit vniatur in ordine ad copulam verbalem: Vt in hac, homo curreret, ly homo, licet accipiat: non supponit. Et etiam requiritur ad hoc quod supponat: quod verificetur, de re quam significat. Ob id ly Chimera in ista, Chimera est, licet sit in propositione, non supponit: quia non verificatur de re quam significat, cum haec non sit vera, hoc est Chimera, & homo solitariè positus significat, sed neque supponit: neque accipitur. Itaque hoc est verum, hic terminus supponit: ergo accipitur, & significat. Et similiter, hic terminus accipitur: ergo significat. Sed non valet, significat: ergo accipitur, & supponit. Nam terminus ille solitariè positus, significat, & non accipitur, neque supponit. Nec valet, accipitur: ergo supponit. Nam in hac, homo curreret: ly homo accipitur, & tamen non supponit, vt dictum est.

Est considerandum, terminum sic supponere in propositionibus veris: sicut in falsis. Nam in hac, homo est lapis: & ly homo supponit, & ly lapis

Quia

Quomodo se habent suppositio, acceptio, significatio.

Quomodo se habent suppositio, acceptio, significatio.

Quomodo se habent suppositio, acceptio, significatio.

Quomodo se habent suppositio, acceptio, significatio.

Quia verificari possunt isti termini de re quam significant, demonstrando hominem, & demonstrando lapidem.

Solent hic poni quatuor regulae ad cognoscendum veritatem, & falsitatem propositionis, ratione suppositionis terminorum.

1. Regula. Propositio affirmatiua, cuius alterum extremum non supponit: est falsa. Extremum vocamus, subiectum, vel praedicatum. Vt Chimera est ens. Subiectum non supponit. Similiter in ista. Antichristus est homo, quia non potest demonstrari: non supponit.

2. Regula. Omnis propositio affirmatiua, cuius ambo extrema supponunt, sed non pro eodem: est falsa. Vt haec: homo est lapis, est affirmatiua, & extrema supponunt, & est falsa, quia non pro eodem.

3. Regula. Omnis propositio negatiua, cuius alterum extremum non supponit, est vera. Vt Chimera non est animal. Antichristus non est ens.

4. Regula. Omnis propositio negatiua, cuius ambo extrema supponunt, & non pro eodem, est vera. Vt homo non est brutum, homo non est lapis.

Hic considerandum est, ad verificationem terminum supponentis, oportere vt feruentur proprietates omnes logicales: vt simile genus suppositionis, ampliationis, appellationis, restrictionis, alienationis. Vt si velis verificare suppositionem, de ly homo: in hac, Homo est species, oportet dicas, hoc est ly homo: quia ibi sumitur materialiter, & sic debet fieri verificatio. Exemplum de ampliatione: Adā fuit homo, non debet fieri verificatio, hoc est homo: sed hoc est, vel fuit: quia illa copula ampliat ad duas differentias temporis. De restrictione, in hac, aliquis homo currit, debet fieri verificatio, vt feruetur eadem restrictio. Hic est aliquis homo, vt flet, p masculis. Et appellationis, vt in hac, ego cognosco Papam, oportet fiat hoc modo, hoc est cognosco Papam, & non sic, hoc est Papam cognosco.

1. Argum. Contra definitionem suppositionis argumetur. Aliquis terminus supponit, & tamen non verificatur de re pro qua supponit: ergo. Patet. Non demonstratum, in hac propositione, non demonstratum est lapis in profundo maris, supponit, sed non verificatur de lapide, quia haec est falsa, demonstrando lapidem, hoc est non demonstratum, cum sit contradictio.

Solutio. Respondetur, quod ille terminus non demonstratum, supponit, & verificatur, & quoniam infers, est propositio falsa, fateor: sed tamen verificatur: vt ita sit quod demonstratur, sed non verificatur, vt propositio sit vera, ac si diceremus, Sufficit ad suppositionem quod verificetur, & demonstratur: vbi ly non demonstratum, sumitur materialiter.

2. Argum. Secundo sic. Iste terminus hominis: in hac hominis asinus currit, supponit, & tamen non verificatur:

ergo male dictum est. Quod supponat patet, sed non verificatur: quia ad hoc quod verificetur, oportet sit praedicatum in propositione, in qua demonstratur, sed non potest esse praedicatum. Respondetur, ly hominis supponere, et sufficere ad verificationem vt fiat per suum rectum. Et sic posset fieri: hic est homo, cuius est asinus.

Potest esse dubium. Vtrum subiectum in istis, Adā, & Antichristus fuerunt, vel erunt, supponat. Aliqui dixerunt quod sic, quia Adā fuit, & Antichristus erit. Sed melius dicitur, ibi non supponere, quia Adā, & Antichristus, est vnum copulatum, & non debet resolui, sed sic verificari, Adā, & Antichristus fuerunt, & Adam, & Antichristus erunt, & vtraque est falsa, & sic suppositio copulati complexiue sumpta non habet cognosci per suppositionem partium.

Duplex est suppositio. Propria, & impropria. Propria illa est, quoniam terminus pro illo capitur: quod proprie significat: vt ly homo, in ista: homo disputat.

Impropria est, quum terminus capitur pro illo, quod non proprie, sed metaphoricè, vel translatiue significat. Et eius sunt sex species. Metaphorica, catacretica, metaleptica, synecdochica, metonymica, antonomastica. Exemplum primi, vt leo, quando supponit pro crudeli. Catacretica, vt si contra vsum parricida fumatur pro illo, qui fratrem occidit. Metaleptica, vt arista pro anno. Vt ibi. Post aliquot mea regna videns: mirabor aristas. Ibi arista pro anno. Synecdoche, pars pro toto.

Metonymica, vt ibi pateras libare Ioui, quando continens pro contento. Antonomastica, vt Phylosophus, pro Aristot. Vtrum tamen istae suppositiones improprie, sic etiam sint in mente, an sit correspondentia ad proprios conceptus? Videtur dicendum, quod tales termini supponentes improprie, subordinantur in mente proprijs conceptibus, & non illis pro quibus supponunt.

Rursus suppositio propria, diuiditur in materialem, simplicem, & personalem. Materialis est, suppositio termini, pro illo, quod terminus improprie significat. s. quum est pro se mediante conceptu, se naturaliter comuniter representante. Vt in hac, homo est nomen, ly homo materialiter capitur. Simplex suppositio illa est, quae est termini pro suo primario significato. Vt in hac homo est species. Petrus est indiuiduum. Ibi ly homo, & ly Petrus: pro suo significato primario. Et haec suppositio, non ponitur ab aliquibus, tamen apud antiquos fit mentio de ea. Posset sic definiri. Suppositio simplex est, quoties terminus supponit, pro natura importata in tali termino, Vt hic, homo est species, Ly homo, non pro re capitur, sed pro natura hominis.

Suppositio

ergo male dictum est. Quod supponat patet, sed non verificatur: quia ad hoc quod verificetur, oportet sit praedicatum in propositione, in qua demonstratur, sed non potest esse praedicatum. Respondetur, ly hominis supponere, et sufficere ad verificationem vt fiat per suum rectum. Et sic posset fieri: hic est homo, cuius est asinus.

Potest esse dubium. Vtrum subiectum in istis, Adā, & Antichristus fuerunt, vel erunt, supponat. Aliqui dixerunt quod sic, quia Adā fuit, & Antichristus erit. Sed melius dicitur, ibi non supponere, quia Adā, & Antichristus, est vnum copulatum, & non debet resolui, sed sic verificari, Adā, & Antichristus fuerunt, & Adam, & Antichristus erunt, & vtraque est falsa, & sic suppositio copulati complexiue sumpta non habet cognosci per suppositionem partium.

Duplex est suppositio. Propria, & impropria. Propria illa est, quoniam terminus pro illo capitur: quod proprie significat: vt ly homo, in ista: homo disputat.

Impropria est, quum terminus capitur pro illo, quod non proprie, sed metaphoricè, vel translatiue significat. Et eius sunt sex species. Metaphorica, catacretica, metaleptica, synecdochica, metonymica, antonomastica. Exemplum primi, vt leo, quando supponit pro crudeli. Catacretica, vt si contra vsum parricida fumatur pro illo, qui fratrem occidit. Metaleptica, vt arista pro anno. Vt ibi. Post aliquot mea regna videns: mirabor aristas. Ibi arista pro anno. Synecdoche, pars pro toto.

Metonymica, vt ibi pateras libare Ioui, quando continens pro contento. Antonomastica, vt Phylosophus, pro Aristot. Vtrum tamen istae suppositiones improprie, sic etiam sint in mente, an sit correspondentia ad proprios conceptus? Videtur dicendum, quod tales termini supponentes improprie, subordinantur in mente proprijs conceptibus, & non illis pro quibus supponunt.

Rursus suppositio propria, diuiditur in materialem, simplicem, & personalem. Materialis est, suppositio termini, pro illo, quod terminus improprie significat. s. quum est pro se mediante conceptu, se naturaliter comuniter representante. Vt in hac, homo est nomen, ly homo materialiter capitur.

Simplex suppositio illa est, quae est termini pro suo primario significato. Vt in hac homo est species. Petrus est indiuiduum. Ibi ly homo, & ly Petrus: pro suo significato primario. Et haec suppositio, non ponitur ab aliquibus, tamen apud antiquos fit mentio de ea. Posset sic definiri. Suppositio simplex est, quoties terminus supponit, pro natura importata in tali termino, Vt hic, homo est species, Ly homo, non pro re capitur, sed pro natura hominis.

Suppositio

Suppositio

Suppositio

Suppositio

Suppositio

Suppositio

Suppositio

Suppositio

Suppositio

¶ Suppositio personalis est, quando terminus supponit pro illo, quod principaliter significat. Vel ponentes suppositionem simplicem, & definiens sicut primo definita est, poterit sic personalis definiri: vt illa sit, quum terminus supponit pro suo secundo significato: vt in ista, homo disputat, ly homo supponit personaliter: quia pro suo secundo significato, ad sensum quem communiter loquentes habent. Vel ad sensum magistri Dominici de Soto, supponit pro homine Petro, vel Paulo: quod est significatum secundarium: Vt ipse notat, licet nos primum dicamus.

¶ Pro quo notandum. Quod ly homo in ista: homo est species, & in ista, homo disputat, pro eodem supponit, nam supponit in prima, pro concreto naturae humanae, quod non distinguitur realiter à suppositis, pro quibus supponit ly homo, differt tamen, quod in prima supponit pro homine in quantum est cognitus per eius proprium conceptum. s. homo, in secunda tamē supponit pro eodem absolute, id est non in quantum sic, aut sic cognitus. Et isto modo, vocatur primum significatum de ly homo, in hac homo est species: quia mediante proprio conceptu. Et in hac, homo disputat, supponit pro secundo significato. Si haec non capis, sufficiat dicere simplicem suppositionem esse, quando terminus pro natura capitur, & personalis, quando pro supposito illius naturae: sicut dicunt Scotistae.

¶ Solet assignari differentia inter terminum supponentem suppositione simplici, & supponentem suppositione personali penes hoc, quod sub termino supponente simpliciter, nunquam licet descendere, neque syllogizare. Semper enim variatur appellatio in huiusmodi descensu. Sicut non sequitur, homo est species, & Petrus est homo, ergo Petrus est species. Sub termino tamen supponente personaliter licet descendere, & syllogizare. Fortē si seruetur appellatio, licet sub termino supponente simpliciter. Vt sic, homo est species: ergo hic homo in quantum cognitus homo: est species.

¶ Solent assignari regulae, in quibus cognoscatur quando terminus materialiter supponit.

1. Regula. ¶ Prima. Dicitio non significatiua si supponit, erit materialiter. Vt hic, blitiri, est blitiri.

2. Regula. ¶ Secunda. Terminus determinatus signo materialitatis supponit materialiter: Vt ly homo in hac, ly homo est ens. Signa materialitatis sunt, hic terminus, haec dicitio, & caetera huiusmodi, & ly.

3. Regula. ¶ Tertia. Omnis terminus primae intentionis, qui est subiectum respectu praedicati secundae intentionis: supponit suppositione simplici, nisi aliquid obstat. Vt hic homo est species, Petrus est

individuum Animal est genus. Et in his. Verū, est obiectum adaequatum intellectus: color est obiectum visus.

¶ Suppositio rursus diuiditur, quaedam est communis, alia discreta. Communis est, terminus communis supponens: Vt homo, in hac, homo est animal. Discreta, quando terminus discretus supponit. Vt ly Petrus, in hac, Petrus est homo.

¶ Communis adhuc duplex, determinata, & confusa. Determinata est, ad quam valet ascensus, & descensus disiunctiuus: vt in hac, homo est animal. Sic, iste homo est animal, vel iste homo est animal: ergo homo est animal. Haec suppositio cognoscitur, vt placet Dialecticis, per hanc litteram, b, facit enim terminum cui immediate praepositur: supponere determinate.

¶ Suppositio confusa diuiditur, in confusam distributiuam, & confusam tantum. Rursus. Distributiuam, in distributiuam completam, & incompletam.

¶ Confusa tantum, diuiditur, in confusam disiunctam, & confusam copulatam.

¶ Rursus, suppositio communis in genere, diuiditur in mobilem, & in immobilem. Istis species suppositionum solent vti summulista, licet apud graues autores, & Theologos antiquos de istis nulla pene fiat mentio.

¶ Hic oportet notare signa quae huiusmodi suppositiones causant. Particularia signa sunt, aliquis, quidam, quispiam, &c. & ly, b. Ista faciunt suppositionem determinatam.

¶ Signa vniuersalia, quaedam sunt pure affirmatiua, alia pure negatiua, alia mixta. Vt ita dicam affirmatiua: vt omnis, quilibet, cunctus, totus.

¶ Negatiua, partim sunt aduerbia, vt non, partim nomina, vt nullus, neuter.

¶ Signa quae mixta possunt dici, includentia affirmatiuam, & negatiuam vniuersalitem, possunt esse signa exponibilia, quae per affirmatiuam, & negatiuam exponuntur. Vt tantum, praeter, differt.

¶ Ponuntur regulae ad cognoscendum terminum qua suppositione supponat.

¶ Prima. Terminus communis, nullo signo determinato, determinate supponit. Vt, homo legit, & similiter si terminus communis signo particulari determinatur, & non sit impeditum tale signum. Vt in hac, aliquis homo est animal.

¶ Secunda. Terminus communis immediate determinatus signo pure vniuersali, pureque, affirmatiuo, si non impediatur aliquo signo, supponit confuse distributiuē. Vt in hac, omnis homo currit, ly homo, supponit distributiuē, ratione de ly omnis, qui habet hanc vim distribuendi terminum immediatum. Dixi immediatum: quia terminum mediatum

1. Regula.

2. Regula.

diatum confundit: vt ly animal, in eadem propositione. Dixi non impeditum: quia in hac, non omnis homo currit, ly homo, non supponit distributiuē, sed determinate. Valet enim sicut aliquis homo currit.

¶ Tertia regula. Terminus communis determinatus mediate, vel immediate ab aliquo signo vniuersali, pureque, negatiuo, supponit confuse distributiuē. Vt in hac, nullus homo est lapis. Ly homo, & ly lapis, supponunt distributiuē. Et in hac, non homo est animal, &c. Si ly non, capiatur neganter. Nam si capiatur infinitate, solum terminum immediatum distribuit. Et aduerbialis negatio non solum distribuit, terminos omnes positos in eadem categorica, sed etiam alterius categoricae. Vt in ista, non homo currit: & homo disputat. Etiam ly, homo, in secunda categorica, distributiuē supponit, ratione de ly non. Negatio tamen nominalis, vt nullus, solum distribuit terminos positos in eadem categorica, & non in alia. Vt in hac, nullus homo est lapis, & Angelus est substantia: solum distribuitur ly homo, & non ly Angelus.

¶ Notandum, esse aliqua signa distributiuam, quae hanc causant termini communis distributionem, vt est, ly peior: & sic omnia comparatiua, & superlatiua terminos à se reectos distribuunt. Hic, Petrus est sapientissimus hominum: & hic, Petrus est sapientior homine, ly homine, stat distributiuē.

¶ Est & signum praeter: & sic consequenter omnia signa exceptiua, quae distribuunt immediatos sibi terminos. Vt in hac, oēs animae praeter hominem est irrationale: ly homo, distributiuē stat.

¶ Ly In quantum, etiam immediate sequentes terminos distribuit. Et ly Differt, terminum à se reectum. Et ly Tantum, confundit confuse disiunctum terminum immediatum, & distribuit mediatum. Vt in hac, tantum homo est animal, ille terminus homo, supponit confuse disiunctum: & ly animal, distributiuē. Et sic habet virtutem contrariam ad ly omnis, vt supra dictum est. Etiam ly Prius, & verbū Careo, terminos reectos à se distribuit. Et ly Extra, vt ego sum extra domum: ly domum stat distributiuē pro omni domo.

¶ Est notandum, nullum signum, quodcumque sit illud, habere virtutem ante se, sed semper post se. Vt homo est omne animal; ly omne non habet virtutem in illum terminum homo, sed solum in ly animal.

¶ Duplex est suppositio distributiuam: quaedam pro singulis generum: alia pro generibus singulorum. Vel alijs verbis, completa: & incompleta. Quae pro generibus singulorum, incompleta vocatur: quae pro singulis generum, completa. Illa

quae est pro generibus singulorum, est, ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus per solas species duntaxat. In quo sensu ista conceditur, omne animal fuit in Arca Noë. Et ascendendum est hoc modo demonstrando species: homo fuit in Arca Noë, & Leo fuit in Arca Noë, & sic de alijs speciebus: ergo omne animal fuit in Arca Noë. Et hoc est incompletè distribui.

¶ Pro singulis generum, quae completa est: ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus per omnia individua. Sicut in ista, omnis homo est animal. In quo sensu ista falsa, omne animal fuit in Arca Noë.

¶ Suppositio confusa copulatiua est, ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus. Et copulata, ad quam copulatus. Exemplum primi in ista, omnis homo est animal. Sic, iste homo est animal, & iste homo est animal, &c. Exemplum secundi, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei, &c.

Et sic, hanc suppositionem facit ly omnes in plurali numero. Et tunc quando collectiuē, facit istum sensum: tota collectio Apostolorum est duodecim. Et quando distributiuē, facit istum sensum: singuli, vel quicumque, &c, in quo sensu ista falsa est: omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

¶ Suppositio confusa disiuncta est, ad quam valet ascensus, vel descensus disiunctus. Quod contingit, quando ly, vel, vnit inter terminos, vt in ista: omnis homo est animal, sub ly animal supponente confuse tantum sic fit: iste homo est hoc animal, vel hoc animal, &c. Haec suppositio cognoscetur, quando est terminus communis immediate sequens ly tantum, vel mediate: ly omnis, in eadem categorica, & ly immediate, quod signum confundit terminos sequentes. Vt in hac, immediate post hoc, homo erit animal. Et similiter aduerbia numeralia bis, ter, quater, &c. Similiter id causat copulatum diuisiuē tantum: vt quando ponitur verbum numeri singularis. Vt in hac, Petrus & Iohannes est animal. Tunc confundit terminos sequentes, vt in hac supra dicta. Ly &, confundit ly animal. Secus si copulatum complexiuē sumatur: vt est, quando copula est numeri pluralis. Vt in hac, Petrus, & leo, sunt animalia.

¶ Etiam additur, & aliud signum confundens à Terministis, scilicet ly, a, nam sicut, b, facit suppositionem determinatam: sic ly, a, confusam tantum. Vt in hac, a, homo non est animal: quae vera est, quia sua contradictoria falsa est: omnis homo est, b, animal. Vt suo loco dicemus.

¶ Operæpretium erit hic Dialecticorum regulam adnotare circa materiā hanc suppositionum: Quicquid

Quid suppositio confusa disiuncta.

Quicquid mobilitat immobilitatum, immobilitat mobilitatum. Id est, quicquid distribuit indistributum, indistribuit distributum. Hoc est, si aliquod signum distributum inuenit terminum indistributum, distribuit eum: & si inuenit distributum, indistribuit illum. Exemplum primi, vt si huic, homo est animal, addatur ly non, distribuit omnes terminos post se, sed si huic, omnis homo est animal, addas, non omnis homo est animal: ibi ly homo est indistributus, ratione de ly non: quia inuenit cum iam distributum per ly omnis. Et hoc prouenit, quia signa distributiva, sunt equalis virtutis, & mutuo se impediunt.

¶ Considerandum est, signa distributiva esse maioris virtutis, quam confusiva, vel determinatiua, & determinatiua, maioris quam confusiva. Et sic praeualet, quando duo simul concurrunt, quod est maioris virtutis. Vt in hac, tantum omnis homo currit: quia ly omnis habet distribuere, ly homo, & ly tantum confundere, distributum praeualet.

¶ Solent poni regulæ, ad cognoscendum, quando sub aliquo termino cadunt duo signa mutuo se impediencia, cum terminus maneat indistributus: qua suppositione supponat, determinatè, vel confusè. Quarum prima est. Quando in aliqua contradictoriarum aliquis terminus distribuitur in ordine ad terminum stantem confusè, in alia contradictoria supponit determinatè. Vt in hac, Nō omnis homo est animal, ly homo de terminatè supponit: quia in ista, omnis homo est animal, stabat distributiue in ordine ad confusam suppositionem.

1. Regula.

2. Regula.

Negatio est malignantis naturæ.

3. Regula.

¶ Secunda regula. Si terminus distributus sit in ordine ad terminum supponentem determinatè, in sua contradictoria supponet confusè. Vt in hac, Nō omnis homo est, b, animal, ly homo supponit confusè, æquiualeat enim huic, a, homo non est animal. Hæc duæ regulæ intelliguntur, quando interuenit aliqua negatio, eo quod sit malignantis naturæ, vt totum quod post se inuenit destruat, & eius oppositum ponat. Tamen si vtrunque signum sit affirmatiuum, terminus supponet determinatè. Vt in hac, homo differt ab omni homine, ly homine, determinatè supponit. Et intelligitur verum, nisi aliunde confundatur. Vt in hac, Omnis homo differt ab omni homine: ly homine confusè supponit: quia aliàs confundebatur à primo signo omnis.

¶ Tertia regula. Quando in aliqua contradictoriarum omnes termini supponunt distributiue, in altera supponunt determinatè. Vt in hac, Omnis homo omne animal est, in sua contradictoria, non omnis homo omne animal est, tam ly

homo, quam ly animal, supponunt determinatè.

¶ Aliqui etiam suppositionem in naturalem, & accidentalem diuidunt. Vt naturalis sit, quando terminus supponit pro omnibus, pro quibus natus est supponere, seclusa ampliatione. Vt homo est animal. Accidentalis est, quando terminus supponit pro suis suppositis in ordine ad tēpus sui verbi. Sicut hic, homo est albus, quod dicitur accidentaliter.

Suppositio naturalis, et accidentalis.

¶ Oportet etiam considerare propositiones necessarias, sine omni ampliatione esse concedendas, & terminos in eis verè supponere, sunt enim tales, que sempiternæ veritatis vocantur. Ob id hæc, homo est animal absolutè conceditur, sine hoc, quod dicamus, homo possibiliter est animal. Vel conditionaliter, si homo est: animal est. Nam siue homo sit, siue non sit, semper verum est: & antequam homo esset creatus, erat verum, hominem esse animal. Quod probatur ex patre nostro August. in secūdo De libero Arbitrio. sic dicente. Quicquid corporis sensu, veluti est hæc terra, & hoc cælum, & quæcunque in eis sunt sentio, quandiu futura sunt, nescio. Septem autem & tria, decem sunt. Et non solum decem sunt, solum nunc: sed etiam semper. Neque aliquando septem, & tria non fuerunt decem. Et quarto super Genes. ad litteram capitulo tertio. Facilius Cælum & terra transire possunt, quæ secundum numerum senarium fabricata sunt, quam effici possit, vt senarius numerus suis partibus non compleatur. Et Aristot. 7. Metaph. ait, Querere quare homo est homo, nihil est querere.

August.

¶ Hic ante finem capituli considerandum venit: quod quando iudicium est de veritate propositionis, secundum extremorum suppositionem communitatis regula datur. Omnis propositio affirmatiua, in qua extrema supponunt pro eodem vera est. Sed tamen fallit in multis: quia si exponibilis sit, non est vera. vt hæc, Tatum homo est animal. Oportet etiam non sit modalis: quia hæc falsa est, Homo contingenter est animal. Nō debent etiam ambo extrema distribui: quia hæc non est vera, Omnis homo omne animal est. Si militer requiritur ne sit prædicatio indirecta: quia hæc est falsa, Omne animal est homo. Etiam in ea nulla debet esse ampliatio: quia ista, Petrus animal fuit, est falsa casu, quo instans præsens sit primum instans Petri. Et similiter prædicatum non debet supponere determinatè in ordine ad distributiua: quia hæc est falsa, Omnis homo est b, animal. Similiter quando est aliqua determinatio: nā ista, Cuiuslibet hominis equus est animal, rebus stantibus vt nunc, est falsa. Quia non oēs homines habent equū. Quapropter prædicta regula licet absolutè ponatur, modificanda venit.

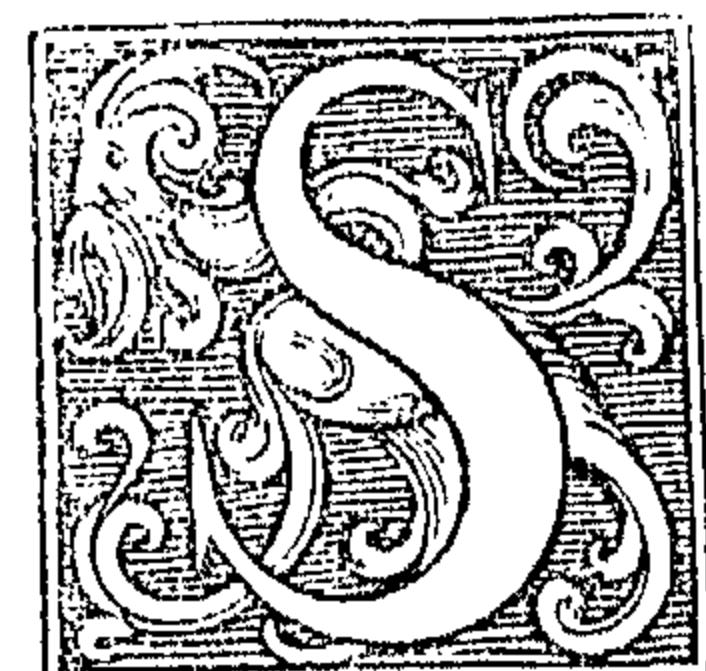
Aristot.

¶ Vnum erit in fine suppositionis notandum, quia fecimus mentionem de suppositione mobili, & immobili: nō intelligas, vt aliqui voluerunt intelligere eò dici immobilem: quia non liceat sub tali termino ascendere, vel descendere, sed eò dicta est immobilis: quia non liceat sub tali termino, antequam sub toto complexo ascendere. Ob id sit regula.

Regula.

¶ Omnis terminus communis, cuius resolutio depēdet ex resolutione complexi accepti vnica acceptio, cuius ille est pars: dicitur immobiliter supponere: Vt in hac, equus hominis nō currit: ly hominis immobiliter dicitur supponere, et ly scientiam in hac, Petrus sciens omnem scientiam, disputat. In istis enim non licet sub illis terminis, antequam sub toto complexo ascendere. Vt sic, iste equus hominis, nō est currens, vel iste equus, nō est currens. Sic in ista, omnis homo est animal: ly animal diceretur immobiliter supponere: quia eius resolutio pendet ex resolutione de ly homo. Prius enim sub termino supponente distributiue ascendendum, vel descendendum: quam sub supponente confusè tantum.

C A P. XX. De ascensu & descensu.

Equitur consequenter de ascensu, & descensu agamus, quia cum agerem⁹ de suppositione, sæpè mentionē fecim⁹ dicētes: sub termino supponente distributiue, valere ascensum copulatiuū.

Definitio ascensus.

¶ Ascensus sic definitur. Est consequentia bona, & formalis, in qua fit argumētum à singularib⁹ sufficienter enumeratis, cum constantia, ad eorum vniuersale. Vt in hac, omnis homo appetit scire, hic homo appetit scire, & hic homo appetit scire, & sic de alijs, & isti homines sunt omnes homines, ergo omnis homo appetit scire. Hic discursus fuit à singularibus: quia iste homo, singularis est huius: omnis homo, & posita est constantia, illa propositio, & isti homines sunt omnes homines: ergo omnis homo appetit scire, est vniuersalis illarum singularium.

Definitio descensus.

¶ Descensus definitur opposito modo, quando fit argumentatio ab vniuersali ad suas singulares propositiones. Vt si sic fiat. Omnis homo est disciplinabilis, & isti homines sunt omnes homines, demonstrando omnes, ergo iste homo est disciplinabilis, & iste homo est disciplinabilis.

¶ Ascensus ab Aristot. in libr. Perihermē. & in libris Priorum, & ab antiquis, vocatur inductio:

quia ex singularibus tēdit, Et in definitione positum est, esse consequentiam formalem. Illa vocatur formalis consequentia, quæ sic bona est: vt illa, & quælibet eiusdem formæ sit bona, & ita contingit, quod quomodocunque seruetur iste modus, quod ex singularibus sufficienter enumeratis, ad vniuersale fiat progressus: in quibuscunque terminis, consequentia bona erit.

¶ Et licet in alio loco magis ad propositum, hic tamen oportet scire, ad hoc quod aliqua consequentia alteri sit similis in forma, requiritur quod idem numerus, & terminorum similitudo seruetur. Numerus seruetur, si tot sint termini in vna, sicut in alia. Et sic, si sunt termini synonymi in vna: oportet tot sint in alia, in eodem situ. Similis habitudo tunc est: quando sunt eiusdem qualitatis, & termini in vna eodem modo supponant, sicut in alia, & amplient. Et tandem, omnis logicalis proprietates seruetur in vna, & in alia, & in simili situ termini ponantur. Quapropter formata hac consequentia, Petrus disputat: ergo animal disputat: Non erit similis forma. Ioannes disputat, ergo asinus est animal rationale, quia subiectum antecedentis in prima, habet se ad subiectum consequentis, vt inferius ad superius, & in secunda non id seruetur. Ob id non est similis formæ. Neque ista consequentia, omnis homo est animal: ergo Petrus est animal, est similis isti: omnis homo est, b, animal: ergo Petrus est animal. Ratio, est quia nō supponunt termini eodem modo in vna; sicut in alia. Sed de hoc aliàs.

Quid requiritur (aduer te ad hoc) quod aliqua consequentia aliter sit informata similis.

Ascensus multiplex.

¶ Multiplex est ascensus, scilicet copulatiuus, copulatus, disiuunctiuus, & disiuunctus.

¶ Copulatiuus est, quando fit per propositiones singulares coniunctas cum ly &: vt cōtingit sub termino supponente distributiue: vt in hac, omnis homo currit, sic, iste homo currit, & iste homo currit. &c. ergo omnis homo currit.

Quid sit ascensus copulatus.

¶ Ascensus copulatus ille est, quando ly &, coniungit inter terminos: vt in ista. Isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei sunt duodecim, & isti Apostoli Dei sunt omnes Apostoli Dei: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

Quid distiunctiuus.

¶ Ascensus disiuunctiuus est, quando fit per propositiones coniunctas cum ly vel: vt contingit sub termino supponente determinatè. Vt in hac, homo currit, sub ly homo, iste homo currit, vel iste homo currit, & isti homines sunt omnes homines: ergo homo currit.

Quid distiunctiuus.

¶ Ascensus disiuunctus est, quando fit per terminos coniunctos cum ly vel: vt in hac. Omnis homo est hoc animal, vel hoc animal: ergo omnis homo est animal. Et hic contingit sub termino supponente confusè tantum.

Quid distiunctiuus.

C oportet

oportet ponere regulas ad sciendum à quo primo debeat incipere probatio per ascensum, vel per descensum.

1. Regula. ¶ Prima regula. Quandoquē in aliqua propositione est suppositio determinata, ab illa est inchoandus ascensus, & secundo loco à distributiva, & ultimo à confusa tantum: vt in hac, Omnis homo animal est. b. currens, sunt tres suppositiones, ly homo, distributiva, ly animal confusa tantum: ly currens determinata, ratione de ly b. Ascensus fiet sic. Omnis homo animal est hoc currens, vel omnis homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est. b. currens. Rursus fiat sub ly homo, qui supponit distributiue, sic. Iste homo animal est hoc currens, & iste homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est hoc currens. Deinde fiat sub ly animal sic. Iste homo hoc animal, vel hoc animal, vel hoc animal, est hoc currens: ergo iste homo animal est hoc currens. Et sic factus est ascensus, & completus sub omnibus terminis. Iste ordo debet semper seruari, vt primò à determinata, secundò à distributiva, tertio à confusa.

2. Regula. ¶ Omnes suppositiones distributiue inter se, & omnes confusae inter se, & omnes determinatae inter se, habēt eundem locum probabilitatis. Ob id perinde est ascensus inchoetur ab vno, vel ab alio termino. Vt in hac, Omnis homo est omne animal, à ly animal, vel à ly homo, possumus inchoare ascensum. Et semper est aduertendum in omni ascensu, seu descensu: vt vna singularis illi terminus, sub quo primò ascensus est factus, seruetur. Et sic consequenter quando plures determinatae suppositiones.

3. Regula. ¶ Ascensus est manifestatiuus veritatis, & descensus falsitatis. In hac includuntur modi arguendi Dialecticorum. Ascendentes sunt verae, ergo & ascensa, quae est propositio, quae probatur per ascensum. Et descendentes sunt falsa: ergo & ipsa descensa falsa.

¶ Oportet considerare, quòd si fiat ascensus sub termino supponēte determinatē: cum sit disiunctiuus, tunc sufficit vna singularis sit vera. Nam ad veritatem disiunctiuae sufficit veritas vnus partis. Si tamen fiat ascensus copulatiuus, requiritur veritas omnium singularium. Nam ad veritatem copulatiuae oportet omnes partes sint verae, & ecōtra, ad falsitatem sufficit vna pars sit falsa. Sicut & ad falsitatem disiunctiuae requiritur qd omnes partes sint falsa, licet Titelman dicat etiā disiunctiuā esse falsam, si vtraq; pars sit vera.

3. Li. c. 20.

4. Regula. ¶ Quarta regula. Est cauendum, maximè in ascensu, vel descensu: ne fiat argumentatio à pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad vnā determinatam respectu totius multitudinis: Vt hæc consequentia non valet. Aliquis homo quilibet homo est, quæ falsa est. Probaretur tamen vera, nisi obstaret defectus. Nam sequeretur sic, aliquis homo iste homo est, demonstrato Petro, & aliquis homo iste homo est, demonstrato Ioanne, & sic de singulis: ergo aliquis homo omnis homo est. Sed est argumentum à pluribus determinatis respectu singularium, ad vnā, respectu totius multitudinis. Ob id propositio non probatur vera.

¶ Quinta regula. Est cauendum, ne descendēdo fiat argumentatio à confusa ad determinatam, Non valet. Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal. Antecedens verum, & consequens falsum. Sic ergo descendendo in ista, Cuiuslibet hominis equus non est equus, & isti homines sunt omnes homines: ergo istius hominis equus non est equus, & istius hominis equus non est equus, arguitur à confusa ad determinatam, respectu de ly equus. Nam in antecedenti supponit confusē, & in consequenti determinatē. Ob id oportet sic descendere, ergo istius hominis. a. equus non est equus. Vbi ly. a. facit suppositionē confusam: vt sic fiat descensus à confusa ad confusam, & non à confusa ad determinatam.

¶ Sexta regula. Quando in aliqua propositione ponitur aggregatum ex determinatione accepta non vnica, & ex suo determinabili, quocumque supponant determinatio & determinabile, à determinatione inchoadus est ascensus, & descensus. Vt in hac, Cuiuslibet hominis quilibet equus animal est. Primò sub ly hominis. Nō vnica est, quando præcedit determinatio, & sequitur determinabile. Et est vnica, qn præcedit determinabile, & sequit determinatio. Vt equi hominis.

¶ Contra prædicta fiat argumentum. Ascensus non est consequentia formalis, ergo malè dictū est. Patet, nam sic argumentando, Omnis homo est animal, & isti homines. &c. Ergo iste homo est animal, & iste homo. Ista consequentia non est formalis, Patet: qd in simili instatur: Vt si in vna singulari demonstrarem Antichristum, antecedens est verum, & consequens est falsum.

¶ Pro solutione est notandum, consequentiam quæ dicitur ascensus, esse sic bonam, quòd etiam sit formalis. Bona consequentia dicitur, quando in ea non datur antecedens verum, & consequens falsum. Sed formalis addit supra bonam, vt non solum ea sit bona: sed qualibet similis formæ.

¶ Pro quo notandum, aliqua esse requisita, ad hoc quòd seruetur similitudo formæ. Primū, vt seruetur similis qualitas, id est si vna sit propositio affirmatiua, si similis formæ dari debeat, oportet etiam sit affirmatiua. Ob id istæ duæ, seruetur. homo

5. Regula.

6. Regula.

1. Argumē.

Solutio.

Quid requiritur ad hoc quod similitudo formæ seruetur.

homo non est animal, & leo est animal, non sunt similis formæ.

¶ Secundò requiritur similis quantitas: vt si vna est vniuersalis, similis formæ etiam sit vniuersalis. Et sic oportet seruetur similis suppositio, ob id istæ duæ nō sunt similis formæ. Omnis homo est sapiens, & animal est viuens. Nec istæ, Omnis homo est animal, & omnis homo est. b. animal: quia non seruatur similis suppositio.

¶ Tertio requiritur similitudo copularum. Hoc est, si vna habet copulam. de præterito, & alia similiter. Quapropter istæ nō sunt similis formæ. Adam fuit homo, & Adam est homo.

¶ Quarta cōditio requisita est, vt seruetur similis finis terminorū, in quo includūt: vt toties, quoties numerus, ordo, synonymitas. Per toties quoties intelligitur, quòd quoties vnus terminus repetitur, in vna: toties repetatur in alia similis formæ. Quapropter istæ nō sunt similes. Omnis homo est homo, & omnis homo est animal. Requiritur numerus, vt tot quot sunt termini in vna, sint in alia. Ob id istæ nō sunt similis formæ: Omnis homo animal est currens, & omnis homo est currens. Etiam ordo requisitus est: vt si in vna consequentia maior est affirmatiua, & minor negatiua, in simili oportet etiam idem ordo seruetur. Et si in vna propositione ponitur terminus inferior pro subiecto, & in prædicato superior, in simili forma oportet idem ordo seruetur. Requisita est etiam synonymitas terminorum, vt si in vna ponitur terminus in plurali, similiter & in alia in simili forma. Et si ponitur aliquis obliquus, similiter in alia ponatur.

¶ Notandum est, quandoquidem loquendum nobis est, sicut loquūtur summulistæ, qui suis fictionibus ingenia contundunt, & macerant sine fructu, quòd duplex est synonymitas, Quæ dā intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca vocatur, subiectorum inter se, & prædicatorum inter se, scilicet, vt sit correspondentia subiecti vnus, ad subiectum alterius, & prædicati vnus, ad prædicatū alterius. Synonymitas extrinseca est, quando seruatur respectus subiecti vnus ad prædicatum eiusdem, & prædicati ad subiectum: vt si in vna ponitur pro subiecto terminus inferior, vel conuertibilis ad prædicatum, in propositione similis formæ eodē modo seruetur. Ob id istæ nō sunt similis formæ. Omnis homo est substantia, & omne animal est currens. Neque seruatur synonymitas intrinseca, nec extrinseca. Non intrinseca: quia in vna subiectum est homo, qui est terminus significans speciem, & in secunda ponitur ly animal, quòd est genus. Nec seruatur extrinseca, quia in prima subiectum est terminus inferior ad prædicatum, & in secunda nō est sic, nam ani-

Duplex synonymitas.

mal non est inferius ad currens.

¶ A formam argumenti. oportet dicere, illam cōsequentiam in qua in vna singulari demonstratur Antichristus: nō esse similis formæ cum alia. Ratio est, quia ad similitudinem requiritur, quòd omnes illæ singulares virtualiter posita in propositione, quæ vocatur constantia, omnes illæ solum in singularibus demonstrarentur. Et quia in prima consequentia seruata fuit hæc synonymitas intrinseca, consequentia erat bona. Et hæc quam dicis esse simile, bona non est: quia in vna singulari demonstras Antichristum, quæ singularis non fuit in clusa inconstantia. Et sic non est bona consequentia, nec similis.

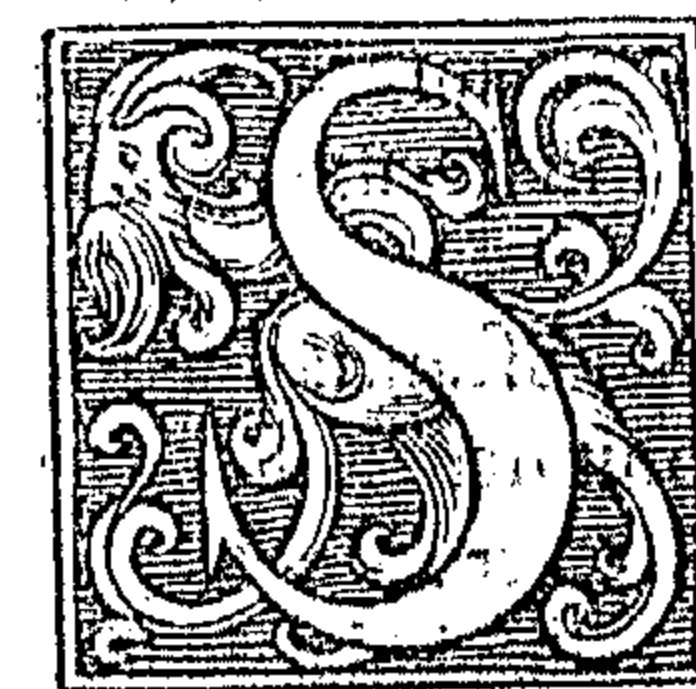
¶ Constantia vocatur, propositio quæ ponitur à parte antecedentis, in qua omnium singulariū fit mentio. Vt sic, si fiat ascensus isto modo sub ly homo: in ista, Omnis homo est risibilis, iste homo est risibilis, & sic de alijs, & isti homines sunt omnes homines, ergo omnis hō est risibilis. ¶ Item, pōt esse solutio ad argumentū, dicendo non esse similis formæ illam, in qua demonstrat Antichristus, non enim seruatur similis suppositio: nam in prima solum singulares, omnes supponunt pro homine, qui est, qui & demonstrat, in secunda tamen nō pro illo, qui est, sed qui futurus est, non potest demonstrari.

Quid sit constantia.

2. Solutio.

C. A. P. XXI.

De Relatiuis.

Equitur de relatiuis.

Et sic definitur, Est rei antelate recordatiuum. Vt in ista, homo currit, q mouetur. Ly, qui, est relatiuum illius rei, scilicet hominis recordatiuum.

Quid sit relatiuum.

¶ Relatiuum duplex est. Substantiæ, & accidentis. Substantiæ est, quod refert suum antecedens substantiuum. Id est pro materiali. Vt in ista, animal album currit, quod mouetur: ly quod, est relatiuum substantiæ, & refert ly album, suum antecedens. Et licet sit nomen adiectiuum, tamen quia pro materiali refert, dicitur referre suum antecedens substantiuum.

Relatiuum duplex.

¶ Relatiuum accidentis est, quod refert suum antecedens adiectiuum, id est pro significato formali: vt sic, qualis Petrus, talis Paulus.

¶ Relatiua substantiæ sunt: ille, ipse, is. Accidentis, qualis, tantus, quantus, quæ ad formam accidentalem referuntur.

Relatiuum accidentis.

¶ Relatiua substantiæ, duplex, scilicet idōtitatis, & non quod sit.

Relatiuum substantiæ.

& non idētatis. Identitatis est, qui refert suum antecedens pro illo pro quo supponit. Ut ille, ipse, quis, vel qui, Nō idētatis, seu diuersitatis sunt: vt alius, alter.

Relatiuum identitatis duplex.

¶ Relatiuum substantiæ identitatis duplex, Reciprocum, & non reciprocum. Reciprocum est, quod denotat quādam regressione in suū antecedens. Et est duplex, primitiua speciei, vt ipsemet, & se. Deriuatiua speciei, vt suus sua suū. Omnia ista nota sunt ex Grammatica, ob id videntur indigna Dialectico.

¶ Notandum, relatiuū aliquandō referre restrictē, aliquandō non restrictē. Referre, est suum antecedens referre, cum omnibus terminis in ea dē categorica positis. Vt sic. Omnis homo est rationalis, qui est risibilis: ly qui, refert, vt ille idē sit risibilis, qui rationalis.

¶ Relatiuum referre absolutē, siue non restrictē est, sic referre: vt non fit opus cum omnibus terminis suæ categoricæ referre. Vt hæc, Deus nō est, vel ipse est omnipotens, quæ vera est, cum sit disiunctiua, cuius vna pars vera est. Et tamē si referret restrictē, esset falsa: quia esset sensus, vel ipse Deus qui non est, est omnipotens.

¶ Ponuntur nonnullæ regulæ ad cognoscendum relatiuorum naturam.

1. Regula.

¶ Prima. Relatiuum in copulatiua refert restrictē, sed in disiunctiua, & conditionali, absolute. Vt in hac, homo est albus, & ille disputat, est sensus, ille homo qui est albus: disputat. Sed de diuisiua iam positum fuit in superiori notabili. De conditionali sic, Deus nō est, si ipse est omnipotens, est falsa, quia est mala consequentia: tamen esset vera, si referret restrictē, quia antecedens est impossibile, nam esset sensus, ipse Deus qui non est, est omnipotens.

2. Regula.

¶ Secunda regula: Relatiuum substantiæ identitatis non reciprocum supponit sicut suum antecedens, si in eodem loco poneretur. Verbi gratia, Aliquis homo disputat, & ille vigilat, ly ille, determinatē supponit: quia si ibi esset ly homo, sic supponeret. Si tamen sit substantiæ reciprocum, supponit eodem modo, sicut suum antecedens. Vt in hac, Ois sapiens est ipsemet, ly ipsemet distributiue, sicut ly sapiens. Et in hac, insipiens nō est ipsemet, ly ipsemet, determinatē supponit.

Nota.

¶ Aduertendum: tamen est, quando dicitur relatiuum reciprocum supponere distributiue, intellegendum sigillatim. Pro quō notandum quod duplex est suppositio, quædam absoluta, alia sigillata. Sigillata illa est, quæ consequitur alterius resolutionem. Vt est in relatiuō reciproco. Vt in exemplo dato, Omnis sapiens est ipsemet. Singularizando antecedens, singularizatur relatiuum, sic, iste sapiens est ipsemet, & iste sapiens

Suppositio absoluta, & sigillata.

est ipsemet. Nam si in prima demonstras Ioannem: est sensus, iste sapiens Ioannes est ipsemet Ioannes. Absoluta suppositio est, quæ non insequitur alterius naturam: vt in superioribus dictū est, de suppositione distributiua.

¶ Tertia regula. Relatiuum substantiæ identitatis reciprocum deriuatiua speciei, quantum ad materiale significatum, supponit secundum exigentiam signorum cadentium, sed quantum ad formale, sicut suum antecedens: vt in hac, Omnis homo suum equum videt, ly suum equum, quantum ad materiale, supponit confusē disiunctim, ratioe de ly omnis, sed quo ad formale, distributiue, sicut suum antecedens. Formale possumus vocare: sicutatem: vt ita dicam. Nam quotiescunque fiat descensus: vt sic, iste homo suum equum videt, & Petrus suum equum videt, est sensus: Petrus Petri equum videt, tãquam si fiat sigillatim ascensus sub antecedenti, & sic videtur supponere sicut suum antecedens ratione formalis.

¶ Regulæ supra positæ intelliguntur supposito relatiuum supponat, nam contingit aliquando antecedens supponere, relatiuo non supponente, vel econtra. Vt hic, Antichristus erit, qui non est. Antecedens supponit, & relatiuum non. Et in ista, Antichristus non est, qui erit. Relatiuum supponit, antecedente non supponente.

¶ Contra dicta sic argum. In ista oratione, foemina quæ clausit portam vitæ referauit, ly quæ, est relatiuum substantiæ, tamen non supponit pro eo, pro quo antecedens: ergo maledictum est supra, relatiuum substantiæ referre suum antecedens. Probat minor: quia antecedens supponit pro Eua, ipsa enim est quæ clausit portam, & tamen non ea est, quæ referauit, sed beata virgo Maria. ¶ Ad argumentū respondetur, verum esse, relatiuum substantiæ non supponere, sicut suū antecedens, quā antecedens supponit suppositioe simplicis, hoc est, p natura, vt supra diximus, suppositioe simplicis esse, quā p natura: Et quia in ista propositione, mulier, ibi, non supponit pro persona aliqua, hac vel illa, sed pro natura foemina, sic est vera propositio, quod illa quæ clausit, aperuit, quia sexus foemineus. St tamē suppositio esset pro suppositis, relatiuum supponeret sicut suum antecedens, & sic esset fallum, quod mulier quæ clausit aperuit. Et hæc sufficiant de relatiuis, ex proposito missa facientes, quæ Summulistæ solent tractare ad nauisam vsque, atque vitam tam fructuosē, quàm laboriosē: Sed dolendum valdē, quod durre nullius morientī, & quam ignorare fortē esset opere prætium: huiusmodi suas dilatant, vt sapientes videantur. Sic Dialecticam contaminauerunt, & in exilium relegarunt.

3. Regula.

Argumētū

Probat minoris.

Solutio.

CAP.

CAP. XXII. De Ampliationibus.

Ampliatio est terminatio acceptio in propositione ad plures differentias temporis: Vt Adam fuit, Antichristus erit, ly Adam, est ampliat⁹ ad id quod est, vel fuit. Sicut ly Antichristus, ad id quod est, vel erit.

Quid sit ampliatio.

Alia ampliationis definitio.

Ampliatio duplex.

1. Regula.

¶ Ampliatio etiam definitur sic. Est extensio termini à minori ad maiorem suppositionem: Vt extenduntur extrema huius propositionis. Omnis homo potest esse beat⁹: ad modum quo realis extensio sit alicuius rei sensibilis. Nam ly homo, ad id quod est, fuit, vel erit, & potest esse: extenditur, ratione de ly potest esse.

¶ Duplex est ampliatio: Temporum tantum, temporum, & suppositorum simul. Prima est terminorum singularium. Vt in hac, Antichristus erit. Secunda contingit, quando terminus qui ampliat, est terminus communis. Vt in ista, homo potest esse sapiens, ibi non solum ad tempora est ampliatio, sed etiam ad supposita. Pro cognoscenda tñ ampliatione ponunt aliquæ regulæ.

¶ Prima. Verbum præteriti temporis ampliat terminos ante se, ad illud quod est, vel fuit, & sequentes facit solum stare pro illo quod fuit. Vt in ista, Adam fuit: ly Adam, stat pro illo quod est, vel fuit. Et participium præteriti habet eandem virtutem ampliandi. Vt in ista, Adam est præteritus, quod euenit, quando in recto ponitur, nam in obliquo non sic, vt in hac. Ego video hominem præteritum, ly ego, non est ampliatiū.

2. Regula.

¶ Secunda regula. Verba futuri temporis ampliant ante se ad id quod est, vel erit: vt in hac. Antichristus erit. Similiter participium futuri temporis, & quod post se est, solum ad futurum.

3. Regula.

¶ Verbum Potest, & aduerbium Possibiliter, ampliant terminos ante se ad quatuor differentias temporum. Vt hic. Homo possibiliter currit, ly homo ampliat, non solum ad id quod fuit, est, vel erit, sed ad id quod possibiliter est. Similiter ly Necessario, licet habeat quod terminos ante se sine aliqua necessitate appellet; sed post se, cū necessitate. Ita, vt in data propositione denotet, cursum necessariò conuenire homini. Et sic hæc est vera, Creans necessariò est Deus, sed hæc falsa, Deus necessariò est creans: quia importatur in hac vltima, creare continere necessariò Deo, cum tamen per voluntatem suam creauerit. Hoc tamen quod diximus de ly possibile, intelligendum venit, quādo capiuntur possibile, & potest,

primæ intentionaliter, nam si capiatur ly possibile, secundæ intentionaliter, & vt facit modale compositam: vt in hac, Sortem currere est possibile: tunc nō est terminorum ampliatio, sed propositionis, vt sit sensus, hæc est possibilis, Sortes currit. De hoc in tractatu de modalibus.

¶ Etiam oportet intelligere, quod ly possibiliter, impossibiliter, & contingenter, tenentur adverbialiter, nā si nominaliter nō ampliāt. Vt in hac, Deus est ens necessariū, Petrus est ens cōtingens.

¶ Verbum Definit, ampliat ante se, & post se ad id quod est, vel immediatē ante hoc fuit. Et incipit, ad id quod est, vel immediatē post hoc erit.

¶ Quinta regula. Verbum Prius, ampliat ante se, ad id quod est, vel fuit, & post se ad illud quod est, vel erit. Vt in hac. Adam est prior Antichristo: sic ampliatur, Adam: Illud quod est, vel fuit Adā, est prius illo quod est, vel erit Antichrist⁹. Ecōtra cōtingit in ly Posterior. Vt sic, Antichristus est posterior Adā. Id quod est, vel erit Antichristus, est posterius eo quod est, vel fuit Adā.

¶ Sexta regula. Aliqua verba quæ dicunt actum anime interiorē ampliāt ante se, & post se ad quatuor temporum differentias. Vt ly Imaginariē in hac, Petrus imaginatur esse Paulus. Alii termini solum ampliāt terminos post se: vt Significat, in hac, homo significat hominem. Sed ly homo à parte ante ad quatuor solum. Vt homo qui est, fuit, vel erit, vel potest esse. Verbum importans actum cognoscitiuum, vel appetitiuum: terminos post se ad quatuor differē. ampliāt. Vt cognosco Petrum, diligo Petrum.

¶ Septima regula. Nomina vel balia terminata in bilis, vel in tiuum, ampliāt ad quatuor differentias, tam de formali, quàm de materiali. Vt risibile, flebile, amabile, docibile, appetitiuum, &c.

¶ Ex istis sequuntur nonnulla concedenda; quæ videntur absurda, Primum: Iuuenis fuit senex, nam est sensus, qui est, vel fuit iuuenis, fuit senex. Aliquis homo in ventre matris fuit maior matre, demonstrando hominem, qui grandis effectus, fuit maior matre, nā hic fuit maior matre, & est, vel fuit in ventre matris. Candelā lucens est extincta, hæc candelā est extincta, quæ est, vel fuit lucens. Lancea integra est fracta. Camisa Sortis creuit in horto meo. Sanson in ventre matris occidit se ipsum, & Philisteos. Carnes comedendæ sunt digestæ. Senex erit iuuenis. Aliqua mater sine miraculo erit virgo: Iustus iuste damnabitur. Nam dato peccatore, qui moritur in peccato, qui aliquandō fuit in gratia, hic iuste damnabitur, qui est, vel erit iustus, & familia.

¶ Nonnulla hic formarētur argumenta, sed est perdere tēpus: quia hæc non seriō tradenda, & ex proposito, sed per transenam, vt aiunt.

C 3 CAP.

Quid sit restrictio.

Restrictio est, coarctatio termini à maiori ad minorem suppositionem: Vt in hac. Homo qui est musicus, disputat, ly homo coarctatur, vt stet solū pro musico: cum indifferenter supponeret pro hoc, vel illo.

Differentia Restrictio. Alienatio. Remotio.

Alijs verbis dicit. Restrictio est acceptio termini ad standum pro paucioribus.

Est tñ cōsiderandū, differentiā esse inter istos terminos, restrictio, alienatio, & remotio. Restrictio em̄ tūc est, quandō terminus qui stabat pro plurib⁹, ratione alicui⁹ adiuncti, pro paucioribus stat. Vt in exēplo posito, & hic. Hō qui currit, velociter ambulat, ly homo, restringitur.

Alienatio est, distractio termini à magis principali significato, ad min⁹ principale: vt in hac, Hō est pictus: nam principale significatum de ly homo, est viuum significare, & ratione de ly pict⁹, alienat ad significandū minus principale, & qđ per analogiā significat. Nam est Dialecticorum.

Regula.

Si à parte subiecti ponatur aliqđ Analogū, & à parte prædicati qđ est min⁹ principale, supponit pro minus principali. Alijs verbis dici solet sic, Talia sunt subiecta, qualia pmittunt ab eorū prædicatis. Et sic intelligunt, quod dato sit verū, subiectū supponeret pro suo principali significato, si à parte prædicati ponat aliqđ minus principale, alienat. Vt in proposi. supra dicta, hō est pictus. Si tamē per se sumeretur ly hō, staret pro suo famosiori significato. Nam omne Analogū p se sumptū pro suo famosiori significato stat. Vt in hac, hō est animal, p hoīe viuo.

Remotio tunc vocatur, quando propter repugnantiā in adiecto, ex supponēte fit nō supponēs. Vt hæc, Homo est irrationalis. Remouetur quidem, propter ly irrationale, rationale, quod verē conuenit homini, & pro quo supponit.

Est notandū, qđ si determinatio, & determinabile sint in eodē casu, siue sit nō vnica, siue vnica: mutuò se restringunt. Vt hæc, Homo albus, vel albus homo. Sed si non sint in eodem casu, tunc determinabile restringitur à determinatione. Vt in ista, Hominis equus currit, ly hominis, restringit determinabile, equus: vt solū pro equo hominis: siue sit non vnica, vt patet in exēplo: siue vnica: vt equ⁹ hominis. Relictis alijs, quæ adduci solent, ponunt nonnullæ regulæ ad argumentādum in amplis, & restrictis.

Prima regula. A nō amplo ad amplū affirmatiuē, sine distributione magis ampli, valet. Sequitur bene. Homo est sapiens: ergo vel est, vel fuit sapiens. Sed non valet cū distributione: quia nō valet, Omne animal est hō: ergo omne animal pōt esse hō. Nam casu quod solum sint homines in rerum natura, & nullum sit animal: antecedēs est verum, & consequens falsum.

1. Regula.

Secūda regula. A nō amplo ad amplū negatiuē, nō valet. Adā nō est hō, ergo Adā nō fuit hō.

2. Regula.

Tertia regula. Ab amplo ad non amplū affirmatiuē cū distributione ampli, & posita constantia non ampli, valet argumentum, vt sic. Omne animal potest esse homo, & omne animal est: ergo omne animal quod est, potest esse homo.

3. Regula.

Quarta. Ab amplo ad non amplum negatiuē optimē. Nullum animal potest esse homo: ergo nullum animal est homo.

4. Regula.

Solent hic pponere nonnulla dubia, sed qđ ad solidiora tendimus, solum queritur, Vtrum hæc sit vera? Omne quod erit, est. Respondet distinguendo: nā vel ly quod, ponitur differentialiter, id est, restrictiue, vel participialiter: si primo modo, sic est verū: qđ ly ens, restrictē tenet in ordine ad vtranq; differentiā. Facit. n. istum sensum, Ens quod erit, & est, est. Et sic nulli dubiū quin verū sit. Si. n. quod ens est, haud dubie est. Si tñ participialiter summat, falsum est, significans qđ omne futurū est: nā Antichristus futurus est, qui tñ nō dum est. Simili modo esset dicendū de ista, Omne quod fuit est: nā si differentialiter, vera esset, & faceret istū sensum, omne quod fuit, & est, est, si tñ participialiter, est falsa: qđ facit istū sensum, Omne præteritū est, Adam fuit tñ, qui modò nō est. In istis datis, ppositionibus: omne quod fuit est, & omne quod erit est, fit restrictio de ly ens, inclusum in ly omne, & sic differentialiter sumptū: supponit ly ens, secundū exigentiā cōpulæ principalis, quæ est, ly est, & solum subiectū distribuitur p illis, qui nunc sunt entia, in vtrāq;.

Dubium.

Et in tali sensu, vtrāque vera est: ad sensum dictum. Et similiter est verum in eodem sensu, cū tali restrictione: Omne quod potest esse, est, & omne producibile Deus produxit, licet communiter negentur. Et rō est, quia cōmuniter capiuntur participialiter. Ob quod non sequitur, omne quod erit est, Antichristus erit: ergo Antichristus est, & omne quod fuit est, Adam fuit, ergo Adam est, sed oportet dicere in minori, & Antichristus est aliquid quod erit, & Adam est aliquid quod fuit, & sic esset bona consequentia, & antecedens esset falsum pro minori.

CAP.

Quid sit appellatio.

Appellatio est, applicatio formalis vnius termini ad significatum alterius, vt in hac, Petrus est magnus musicus: Applicatur formale de ly magnus, qđ est magnitudo: significati de ly musicus. Et sic music⁹, est appellatio passiuæ, & ly magnus formalis, id est terminus appellans.

Est considerandum, ad Dialecticum pertinere: huiusmodi considerationem: nam cum sit muneris Logici, veritatem, & falsitatem inquirere propositionis, & vltra suppositionum, & ampliacionum, & restrictionum considerationem faciat: ad veritatem propositionis appellatio: oportet de ipsa fiat ab eo mētio specialis. Quod patet ex eo, quod ad veritatem huius, Petrus est magnus Logicus: non solum facit notitiam habere, quomodo termini supponant, vel ampliēt: sed etiā quomodo appellent, scilicet an magnitudo Petro conueniat, in quantum ipse magnus est statura, vel ratione Logicæ.

Connotatio & appellatio maxime differunt.

Et cōnotatio, & appellatio differunt: non est enim idem terminum esse connotatiuum, seu cōnotare, & esse appellatiuum, seu appellare. Nam connotatio est, formalis vnius ad materiale eiusdem, vt ly album, sed appellatio est applicatio formalis vnius, ad significatum alterius materiale, aliquando, ratione formalis, aliquando ratione materialis, vt dicemus.

Appellatio in realem & rationis diuiditur.

Duplex est appellatio, Quædam realis, quæ est significati realis: alia rationis. Prima, vt in hac, Petrus est albus monachus. Ibi fit realis appellatio. Rationis, contingit in terminis importantibus actum intellectus, & volūtatis, vt in hac, Papam cognosco, vel cognosco Papam. Et ad cognoscendam appellationem sint regulæ.

1. Regula.

Prima, Omnis appellatio fit formalis ad materiale, sed interdum ratione formalis: aliquando non ratione formalis. Patet, quia si esset appellatio formalis ad formale: hæc esset impossibilis, Petrus est albus musicus: quia nunq; albedo potest conuenire musicæ, non est enim alba, vel nigra musica. Et consequenter hæc esset vera, Deus est creator lapideus: quia esset sensus, quod creat lapides, ergo semper appellatio est formalis ad materiale, sed aliquando ratione formalis, & tūc, quando à parte subiecti ponitur substantiuium, & adiectiuū à parte prædicati: tunc fit appellatio formalis ad materiale: ratione materialis. Vt in hac, Petrus est Logicus magnus, tūc ly magnus,

appellat supra materiale de ly Logicus: ratione materialis. Et sic est sensus, quod magnitudo ei cōueniat, in quantum magnæ stature est. Et sic est vera hæc de Christo: hic hō, eo demonstrat, oest æternus: nā formale de ly æternus. f. Aeternitas conuenit Christo homini, ratione materialis de ly hō, scilicet ratione personæ, seu suppositi, quia persona est æterna, ob id vera. Et sic in rigore, secundū hanc considerationē, hæc est falsa, hic hō est factus, demonstrato Christo: qđ esset sensus, quod factio conueniat homini Christo, ratione suppositi. Sed cum suppositū sit æternū, non potest intelligi, qđ sit factum, cū genitum, nō factū, confiteatur Ecclesia. Propter hæc considerationem S. Th. 3. p. q. 16. ar. 7. ad quartū ait. Proprie loquēdo hæc est vera. Deus est factus hō: quia factio terminat ad formale de ly hō. Et qđ natura facta est, humana, cōcedit ista, factus est hō: sed ista est falsa: Homo factus est, quia denotatur factio conuenire supposito diuino. Hæc S. Th. Quando ergo à parte eiusdem extremi collocantur duo termini connotatiui, habentes se sicut substantiuium, & adiectiuum, si adiectiuum præcedat: appellat suū formale ad materiale substantiui, ratione formalis: Vt in hac, Petrus est magnus Logicus. Magnitudo cōuenit Logico, ratione formalis. f. Logicæ, ob id etiam si sit parua statura, dummodo, sit magnus in Logica: est vera ista, est magnus Logicus, licet esset ista falsa, est logicus magnus. Secundum hoc esset dicendum, qđ ista debet credi: fact⁹ homo de Christo, & hæc negari: Homo factus: quia in prima factio conuenit Christo homini, ratione formalis de ly hō, id est ratione humanitatis. Et sic cōcedit ista, Deus est homo æternus, & negatur ista, Aternus hō. Sed mirū est, quomodo catholicus hæc dicat, cum in symbolo, vbi fides nostra ore ad salutem omnium profertur, dicatur. Et homo factus est. Et secundum hanc considerationem, esset sensus, quod suppositum Diuinum esset factum, quod hæreticum est. Et beatus Ioannes ait, loquens de Christo. Et verbum caro factum est, cum in rigore isto Dialectico deberet dicere, & Verbum factum est caro: vt factio conueniret ratione carnis. Propter quod oportet affirmare incūctanter, & Euangelium Ioannis verum, & Symbolum fidei esse infallibilis veritatis, quia Ecclesia sic habet, quæ in illis quæ fidei sunt: non errat. Tamen sic Ecclesia habet, vt sensum catholicum retineat. licet non fuerit admodum sollicita, quibus verbis id proferat, ad seruandam Dialecticorum appellationem: Vt sit ibi, homo factus, sensus catholicus, id est assumpti humanitatem, sicut D. pater August. & alij antiqui sunt intellegendi in bono, & catholico sensu: quando

D 4

dicunt, Deus assumptit hominem. Vbi per ly hominem, intelligunt naturam humanam. Sic homo factus est, id est, natura humana facta est: vt ibi ly homo, suppositione simplici supponat, & non personali, hoc est pro natura, & non pro persona.

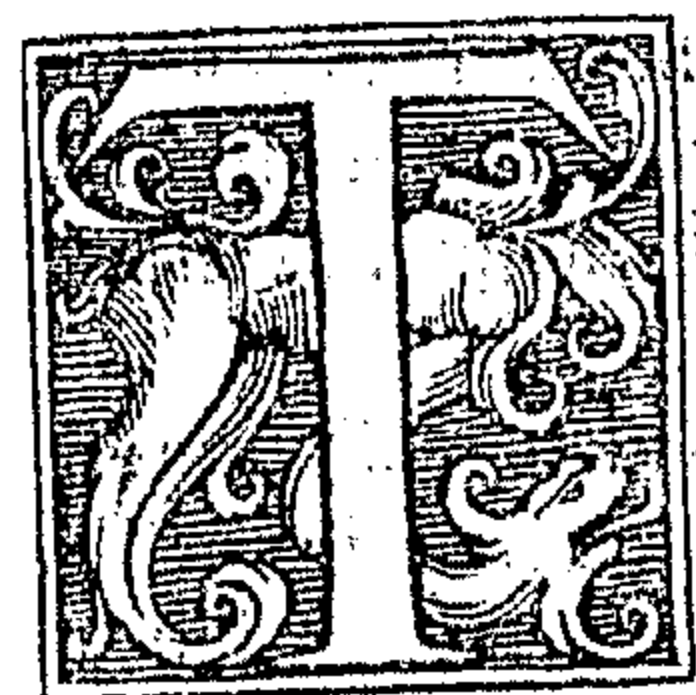
¶ Licet hæc dicta sint vera, & ad mentem Dialecticorum: non est sub silentio transeundum: quod B. pater Augustinus Theologorum, & Dialecticorum Christianorum vnicus ait, Indignus existimo, vt verba celestis oraculi restringā sub regulis Donati. Si ergo sub regulis Donati constituta non sunt sacra eloquia, multo minus sub istis inuentionibus, quas reiecit beatus Hieronymus, 37. dist. cap. inuentionibus, &c. Omne. Ait enim. Nō in Dialectica placuit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, Regnum Dei in simplicitate fidei est, non enim in contentione fermoris. Quod intelligitur contra illos, qui omnem suam foelicitatem videntur ponere in istis: quæ non sunt tanti momenti. Non enim sani cerebri est, immorari in illis, quæ solum sunt velut via ad aliam scientiam præstantissimam. Ob id ipsa Dialectica potius modus scientiæ, quam scientia vocanda est. Et ad propositum beatus Gregorius, 26. Moralium ait. Non intentio verbis sed verba intentioni debent deferre. 22. q. 7. cap. Humanæ. Et beatus Hylarius libr. de Trinitate. Intelligentia dictorum, ex causis est sumenda dicendi: quia non sermō res, sed sermo rei est subiectus. Et beatus Hieronymus super epistolam ad Galatas, Euangelium inquit non est in verbis scripturarum, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum folijs, sed in radice rationis. Hæc sint adducta, vt non dicat quis improprium esse loquutionem scripturæ, sed capientes sensum verborum catholicum, id retineamus. Nam quandoquidem spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei: non est vnde maneat scrupulus.

2. Regula. ¶ Secunda regula. Quando determinabile, & de terminatio diuersorum casuum accipiuntur vnica acceptione, si alterum, aut ambo fuerint connotatiui: denotatur sua formalia significata suis materialibus conuenire, & simul tempore adiacere. Vt in hac. Ego vidi Papam, ly videns, & Papam, vbi ly videns: determinabile, & Papam determinatio, fit: vt formalia materialibus, pro eodem tempore, & simul. Vt scilicet viderim, & eo tempore quo Papa erat. Et sic hæc est vera, Videntes Deum ego vidi, si aliquando vidi hominem, qui modo in cælo est. Sed hæc est falsa, vidi videntes Deum. Et hæc est vera, Carnes crudas comedi, sed hæc falsa est, Comedi carnes crudas: quia capitur vnice.

¶ Tertia regula. Modus affirmatiuus, vniuersaliter modificans copulam propositionis, appellat vniuersalitate[m] quam explicat, & ad vnionem extremorum, & ad materiale termini sequentis, ratione formalis. Vt in hac, Deus necessario est creans, Est sensus, quod Deus, & creans, necessario copulantur: Et quod necessario incūbit hoc quod est creare.

4. Regula. ¶ Quarta regula, Nomen numerale absolutum, & primitiuum, adiectiuum termino substantiuo, appellat vnitatem, aut pluralitatem ad supposita substantiuu[m] ratione formalitatis substantiuu[m]. Sed adiectiuum connotatiuū, appellat vnitatem, vel pluralitatem, non ratione formæ. Vt in hac, Pater & filius, & spiritus sanctus sunt tres. Dii, ille terminus numeralis tres, appellat supra ly Dii, tria supposita ratione formæ. Ob id illa negatur. Et in hac. Tres omnipotentes, & tres æterni similiter. Ob id dicitur in symbolo, Vnus æternus. Vnus omnipotēs. Dixi qd fit primitiuū, nam si deriuatiuum: non esset talis appellatio. Ob id conceditur ista, Vnus Deus trinus in personis. Et est triplex Deus, posset concedi: quia tūc esset appellatio ad supposita, sed nō ratione formæ. Et sic eum sint tres personæ esset vera etiā cum vnitatem essentiam.

CAP. XXV. De appellatione rationis.

Terminus importans actū anime interiorē, appellat propriū cōceptū termini immediatē sequentis supra ei⁹ significatum. Vt in hac. Cognosco Imperatorem. Denotat, qd eū cognoscā sub proprio cōceptu. Imperatoris. Dixi, termini immediatē sequētis: quia præcedētis appellat siue propriū, siue cōmunē. Vt in hac. Papam cognosco. Sufficit eū cognouisse, qm̄ erat Cardinalis, licet postq̄ Papatū cōsequeretur est, nō cognouerim. Dixi, importatē actū anime interiorē: quia de exteriori non est necesse. Vt vidi hominē, non est necessarium sub proprio conceptu.

¶ Ponitur modus arguendi in huiusmodi appellationibus. Ab appellante proprium cōceptum ad non appellantem, est bona consequentia. Vt Cognosco Papam, ergo Papam cognosco. Sed nō econtra: quia est virtualiter argumētari a nō amplo ad amplū, & ab inferiori ad suū superius. ¶ Ex quo patet in rigore Dialectico hæc falsam, Homo significat aliquid: quia non sub proprio conceptu, sed conceditur in bono sensu, ac si præcesserit.

CAP.

CAP. XXVI. De Exponibilibus.

Equitur pro complemento introductionū ad ipsam solidam Dialecticā: de exponibili propositione aliquid adducere. Quæ sic definitur. Est propositio obsecutum habens sensum, ratione signi in ea positi. Vt hæc, Tantum homo est animal.

Quid sit propositio exponibilis.

¶ Propositio exponibilis est multiplex, scilicet, exclusiua, exceptiua, & reduplicatiua. ¶ Exclusiua, quæ habet signum exclusiuum: vt sunt, tantum, tantummodo, solum, solummodo. Quæ si habeat signum exclusiuum affirmatiuum, sic debet exponi. Tantum homo est animal: homo est animal, & nil non homo est animal. Prima dicitur præiacens, & in secunda prima negatio capitur neganter, & secunda infinitanter. Et vbi ly tantum negat, fit expositio per disiunctiuam compositam ex partibus contradictorijs copulatiuæ data. Vt sic. Non tantum homo est animal, nullus homo est animal: vel non homo est animal. Et alio modo affirmatiua posset exponi. Tantum homo est animal, & nihil aliud ab homine est animal, & si aliqd est hō, erit aīal. ¶ Exceptiua, Omne animal præter hominem, est irrationale, exponitur, Non homo est irrationale, & omnis homo est animal: & nullus homo est irrationalis. ¶ Reduplicatiua, Homo in quantum rationalis, est risibilis. Homo est rationalis, & homo est risibilis, & omne rationale est risibile, & si aliquid est rationale, illud erit risibile. ¶ Propositio in qua ponitur comparatiuum: vt Omnis homo est fortior leone. Homo est fortis, & leo est fortis: sed nullus leo ita fortis, sicut hō. ¶ Propositio de differt. Homo differt ab Angelo: Homo est, & omnis Angelus est: & homo nō est Angelus. ¶ Propositio de incipit. Homo incipit esse currens: Homo nunc non est currens: & mox erit currens. Et de definit opposito modo. Homo nunc est currens, & mox post hoc nō erit currens. ¶ Ly infinitum, sumptum cathegorematicè, nō reddit propositionem exponibilem: sed valet tantum sicut res infinita. Sed si syncategorematicè, potest exponi. Infinitè magnus est aliquis homo: sic, Aliquantū magnus est aliquis hō, & nō tā magnus est aliquis hō, quin maior sit aliquis hō. Et hæc, Infinitæ partes sunt in continuo: sic, Aliquæ partes sunt in cōtinuo, & nō tot qn plures.

Quando ly infinitum, est prædicatum sequens copulam, capitur cathegorematicè.

¶ Hic aduertendū, qd si aliquis terminus cōis præcedit signū exponibile: antequā propositio exponatur, oportet ascendere, vel descendere sub eo, & post vnā singularē exponere. Vt in hac, Ois homo est tantum disciplinabile, oportet primo sub ly homo fiat: ascendens, & post vnā singularē exponere.

Nota.

¶ I. C. est finis terminorū, & suppositiōnum, & ampliatiōnum. Quæ omnia velut præiudici quædam tuarū di solent iuuenibus ante ipsam ferri Dialecticam. Et hec prolixius ab aliquibus adhuc ista, quæ præambula sunt, traduntur: volumus medium tenere, quem scilicet per tenere beati. An verò consequuti simus, aliorum esto iudicium. Tradere enim oīa quæ ab Enzinas, Coeto, Soto, Spinosa, Naueros, Sbarroya, Coronelo, & ceteris huius classis viris traduntur, nō est visum expediens: cum sæculum iam aliō tendat, & ex decrepita ætate, in istis Summulus, & Sophismatibus rursus videatur iuuenescere. & ad sobrietatem sapere: circūcidentes, & penitus amputantes, quæ operæ pretij non sunt, ipsam Dialecticam castam, puram tradentes: vt fecit Iacobus Faber, tam in paraphrasi, quam in ipsis introductionibus ad eandem, & Titelman. Fecerunt & alij. Licet isti vltimō nominati, sic calamum temperauerunt, vt sicut solent, qui virgam curuam in rectum deducere volunt, in aliud contrarium extremum declinare: sic vt in medio manens, rectum teneat. Nos tamen, quia eorum dexteritatem, & consilium intelleximus: quippe qui exploratum habeamus, ex proposito difficilia que conducere possent, prudenter reliquisse, ne si eorum fieret sermo etiam infructuosa, & spinosa traderet. In animo firmatum habemus, optimam, & meliora eorum, in medium adducere, & alias quæstiones, quæ conducere possunt, & alicuius momenti habentur, non sicco pede pertransire. Et sic oībus erit satisfactū. Et vt cōstet, qd sit necessarium manū temperare ab illis, quæ nō cōducunt quæstionibus & argumentis: non grauabor adducere, quæ quidā nō penitendus author bonarum literarū exemplar non vulgare, cū religiosam grauitate adiunctum in suo sententiarū primo de restituta Theologia adducit lib. 1. ca. 7. sic. Quid de Dialectica dicā? me tēpus deficeret, si eius exiliū, & iustissimas querelas, & fontes, vni id euenerit, in p̄sentia narrare. O ignorantissimos, & garulos Sophistas (nā vos mea petit orō, Laxos dico, Enzinas, Dullartos, Pardos, Spinosas, Coronelos, quadruptitos, & reliquos huius farinæ viros) cur venustissimā puellā ē nōstris finib⁹ rele-

2. Ethic. cul.

Carauajal.

C 5 gatis?

gastis? Cur Sophisticen (quæ Hebræis, Chaldaïs, Aegyptijs, Arabibus, Græcis, atq; Latinis semper ludibrio fuit) in scholas sanctissimas Christianorum inuexistis? Tam vilem rē existimastis esse veritatē, pro qua asserenda Christus mortuus est: qua Dialectica tanquam instrumētum utitur, vt ob vanissimam ostentationem, popularemq; auram, quam Sophisticè cōciliat, decreueritis Dialecticē bellum inferre? Quæ quæ sua sunt simplici stilo inquirat, inuenta tuetur, errores profligat, errantes reducit, cæteraq; agit, quæ decent Theologiæ fidelissimā ancillā. Vos verò loco veritatis, quæ simplicissima est, monstra illa, suppositiōes, obligationes, exponibilia, insolubilia, calculationes, & reliqua interminata, & quasi quoddā falsitatis pelagus nobis discenda tradidistis, vt obperitis candida iuuenū ingenia, vt inter tot laqueos tenebras, & salebras, ac ferrea vincula quasi ad Syreos scopulos hæreant, ad veritatis lucē nūquam pueniunt. Hæc ille,

C A P. I.
De nomine.

DOST tractatum terminorum, suppositionum, ampliationum, & appellationum: sequitur tractatus de oratione, qui correspondet libro Perihermeni. Aristoteli. Et sequentes textū Perihispani, primò de nomine differendum.

T E X T V S.

Definitio
nominis.

Nomen, est vox significatiua ad placitum, sine tēpore: cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, & recta. Vox in ista definitione, ponitur loco generis. Significatiua, ponitur ad differentiam vocis non significatiuæ. Ad placitum, ponitur ad differentiam vocis significantis naturaliter. Sine tempore, ponitur ad differentiam verbi, quod significat cum tempore. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ponitur ad differentiam orationis, cuius partes separatae aliquid significat. Finita, po-

nitur ad differentiam nominis infiniti, quod non est nomē secundum Logicum, sed nomen infinitum, vt non homo, non equus. Recta, ponitur ad differentiam nominum obliquorum, vt Catonis, Cato- ni, quæ non sunt nomina, secundum Dialecticum, sed nomina obliqua, vel casus nominum: vnde solus rectus casus, dicitur esse nomen.

Glossa.

Via iste tractatus de ppositioe est, & propositio constat ex nomine, & verbo, tanquam ex partibus principalibus, meritò primò à nomine. Et quia singulæ particulæ definitionis declarantur in textu, non oportet repetere: sed pro ampliori declaratione fiat argumentum sic.

¶ Hic terminus armiger, & paterfamilias, est nomen, & tamē eius partes separatae aliquid significant, vt constat, nam de ly armiger, partes sunt, arma, & gero, quæ partes significant seorsum, & paterfamilias similiter: ergo.

¶ Ad hoc argumentum non est difficile respondere, præsuppositis quæ diximus, quādo de termino complexo egimus. Hic enim author per illam particulā: cuius nulla pars separata, voluit excludere complexum terminum à ratione nominis. Et sic si equiferus, armiger, & cætera alia, quæ sunt compositæ figuræ sunt complexa: nō erunt nomina. Et si sunt incompleta, habebunt rationem nominis, & quia ibi definitum est, & ita res se habet, illa esse incompleta: eo quod licet habeant partes significantes, nō tamen iuxta significationem totius: quia significatio totius, non resultat ex significationibus partium. Nam etiam si partes deponantur à sua significatione, totum nihilominus idem significabit. Quia etiā si pater nil significet, & familias non significet familiam: paterfamilias significabit hominem, qui præest in domo. Et sic remanet solutum argumentum. Talia enim nomina incompleta vocantur. Ob id partes separatae non significant iuxta significationem totius.

¶ Secundò arguitur contra illam particulam, finita. Nomen infinitum est terminus cathegorematicus, ergo nomen. Nam significat aliquid, vel aliqua, & potest reddere suppositum verbo. Quod patet, quia Aristoteli. 2. Periher. ex terminis infinitis propositiones componit. Et patet in hac, Non homo sentit.

¶ Ad

Solutio. ¶ Ad hoc, supposito ly non capi posse negatē, & infinitanter, vt supra dictum est, & quando in finitanter virtus eius non transit ultra terminū cui immediatē additur, & infinitat ipsum, quia facit stare pro omni alio à re illa, quam negat: vt non homo, stat pro omni illo, quod non est homo. Et quia nomina eò sunt inuenta, vt res significant, & ostendant, & nomē infinitum nullam rē determinatē significet: sed potius neget, hinc est, quod excludi debuit à nominis ratione.

Nomina eò
inuenta, ut
res ostēdāt.

¶ Ad formam argumenti. Concedo quod sit cathegorema: ergo est nomen, nego consequētiam. Et ratio est, quia non vnā rem determinatam significat, quod requiritur ad nominis rationem. Et quādo infers, ex eis componitur propositio, concedo, Ergo est nomen, vt hic loquimur: nego, quia Aristoteli ait, ppositiones cōstare ex noie, aut ex infinito noie, & verbo. Vbi fecit distinctionē iter nomē absolute: & nomē infinitū.

Aristo.

3. Argum.

¶ Tertio sic argumētō. Ly hominis, est purum cathegorema: ergo est nomē. Patet antecedēs, tum quia significat aliquid, tum quia potest esse tale extremū: vt hic, Hoc animal est hominis.

1. Argum.

Solutio. ¶ Ad hoc, cōcedo quod est cathegorema, sed negat consequētiam: quia requisitū est ad hoc quod sit nomen, quod possit per solam verbi additionem ppositionē cōficere, id est, quod personaliter sumptum, possit reddere suppositū verbo personali indicatiui. Et dato possit esse prædicatū: quia non potest esse subiectum, non est nomen.

¶ Hic solet queri, Vtrum nomē, analogicè dicat de mentali, vocali, & scripto. Sed quia ad rē nil facit, præmittendū est. Nam cum nomē à nominando dicatur: videtur quod propriè vocali, & scripto conueniat.

C A P. II.
De verbo.

T E X T V S.

Verbum, est vox significatiua ad placitum cū tēpore: cuius nulla pars separata, aliquid significat, finita & recta.

Cum tempore: ponitur ad differentiam nominis: quod significat sine tempore. Finita: ponitur ad differentiam verbi infiniti, vt non disputat, non laborat, quæ

non sunt verba secundum Dialecticum, sed verba infinita. Recta: ponitur ad differentiam verborū obliquorum, vt disputabat, disputauit, quæ non sunt verba, sed verba obliqua. Vnde solum verbum indicatiui modi presentis temporis, secundum Dialecticum, dicitur esse verbum. Reliqua verò verba eiusdem modi, & aliorum modorum, dicuntur verba obliqua. Alia verò particule ponuntur hic eadē ratione, qua in definitione nominis. Et sciendum est, quod Dialecticus solum ponit duas partes orationis, scilicet nomen, & verbum: alias appellat syncathegorematicas, id est consignificatiuas.

Glossa.

Contra prædictam verbi definitionē est argumētum. Hi termini, tempus, cœna, prandiū, cras, disputans, significant cum tempore, & tamen non sunt verba: ergo malè posita est definitio. Et quidem quod illa cum tempore significant, patet: quia in suis significationibus includit tempus. ¶ Pro solutione argumenti notandū, differentia esse inter hæc, significare tēpus, & cōnotare tēpus, & significare cū tēpore. Nam hi termini, mēsis, dies, annus, significat tēpus, & certas mensuras eius, p quibus supponit, sicut homo hominē significat, & p eo supponit. Prandiū, cœna, &c: significat de materiali actiones, cōnotādo quod fiat tali tēpore. Sed hæc aduerbia, heri, cras, significant aliquid, sicut syncathegoremata, explicabilia tamen per terminos importantes tempus.

¶ Significare cum tempore, est significare actionem, vel passionem; in ordinē ad aliquam differentiam temporis. Vt disputat, legit, amat.

¶ Secundò notandum, hos tres terminos, lectio, legens, legit, eandem actionem significare, sed primus in abstracto, secundus in concreto, quia eam significat vt in aliquo connotatiuè, vt est in actuali fluxu, & motu. Idem etiam tertius, scilicet legit. Ob id omnē aduerbium quod verbum modificat, & modificat participium, sed non nomen verbale, quia dicimus diu legit, velociter legit, & legens: sed non dicimus, diu lectio.

¶ Ex

¶ Ex hoc ergo quod tam verbum, quam participium denotant illam actionem, vt in fluxu, & motu est, quæ potest tempore metiri, sequitur, quod tam verbum, quam participium significant cum tempore: non quod connotent tempus, sed quia significant actionem, vt est in actuali fluxu, vel erit, vel fuit, secundum temporis differentiam. Et quia talis fluxus per tempus cognoscitur, dicitur quod verbum significet cum tempore.

3. Notan. ¶ Tertio notandum, participium a verbo differre: quia dato ita sit, quod verbum, & participium illam importent actionem in fluxu, tamen aliter verbum, & aliter participium. Nam verbum per tempus determinatum, vt in futuro, si sit verbum futuri, & in præterito, si sit verbum præteriti: sed participium sine tali determinatione: quia potest applicari legens & ad futurum, erit legens: & ad præteritum, fuit legens: & ad præsens, est legens. Quod intelligas sanè, non quod in hac, Petrus erit disputans, ly disputans actionem in futuro designet: quia sic, mutaret participium suam significationem: sed est sensus, quod illa præsentia, s. disputans, futura est: & sic in præterito.

Solutio. ¶ His notatis dicendum, quod licet coena, prandium, connotent tempus, etiam ly tempus, tempus significat, & ly heri, cras, & participium etiam cum tempore: tamen non sunt verba, quia tempus non significat cum tempore determinate, & vniuersale. s. illam actionem, vt est in fluxu, vel in fieri.

2. Argum. ¶ Secundo sic arguitur principaliter. Aliquod est verbum, & tamen non significat in ordine ad aliquam differentiam temporis: ergo male dicitur est. Probat. Ponatur casus, quod sit aliquis terminus, qui imponatur ad vniendum subiectum cum prædicato, vt facit ly est, in ista, homo est animal, & posito cum hoc quod non significet in ordine ad aliquam differentiam temporis: tunc talis copula, verbum est, tamen non significat cum tempore: ergo.

Nullum verbum significat tempus Physicum. ¶ Pro solutione argumenti oportet notare, quod verbum absolutum a tempore, non est non significare tempus Physicum, sed potest intelligi absolutum a tempore vno modo, quod significet, & non in ordine ad aliquam differentiam temporis Logici. Et hoc est impossibile: quia est de intrinseca ratione verbi significare per modum præsentia, vel futurationis, vel præteriti. Alio modo potest intelligi absolutum a tempore, quod significet in ordine ad quantumque temporis differentiam, disunctim, de quo dubium est, utrum dari possit talis conceptus, qui sic significet. Aliqui tamen putant posse dari: & sic in istis propositionibus doctrinalibus, Omnis triangulus habet tres angulos, Homo est animal rationale: copula absolutum a tempore. Sed hoc non est necessarium dicere, illæ enim copulæ sunt de præsentia: licet sint de actu signato. Ob id ad ar-

Dubium. ¶ Pro solutione argumenti oportet notare, quod verbum absolutum a tempore, non est non significare tempus Physicum, sed potest intelligi absolutum a tempore vno modo, quod significet, & non in ordine ad aliquam differentiam temporis Logici. Et hoc est impossibile: quia est de intrinseca ratione verbi significare per modum præsentia, vel futurationis, vel præteriti. Alio modo potest intelligi absolutum a tempore, quod significet in ordine ad quantumque temporis differentiam, disunctim, de quo dubium est, utrum dari possit talis conceptus, qui sic significet. Aliqui tamen putant posse dari: & sic in istis propositionibus doctrinalibus, Omnis triangulus habet tres angulos, Homo est animal rationale: copula absolutum a tempore. Sed hoc non est necessarium dicere, illæ enim copulæ sunt de præsentia: licet sint de actu signato. Ob id ad ar-

gumetum potest dici: non posse dari copulam, quæ sic a tempore oino absoluat, quin in ordine ad aliquam differentiam temporis Logici significet. Et sic nil probat argumentum: quia casus non est possibilis, cum sit de intrinseca ratione verbi importare hoc.

¶ Tertio sic arguit. Cuiuscumque verbi partes separata aliquid significant: ergo maledictum est, quod verbum est, cuius nulla pars separata aliquid significat. Patet antecedens. Quia omne verbum adiectiuum est terminus complexus, & similiter substantiuum, quoniam est secundum adiacens. Patet: quia legit, valet, est legens: currit, est currens, quæ sunt verba adiectiua: ergo sequitur.

¶ Pro solutione argumenti notandum, omnia alia verba a sum, es, fui, vocari adiectiua: quia significant actiones, seu passiones, quæ rei possunt conuenire. Et sum, es, fui, vocatur verbum substantiuum: quia esse significat.

¶ Moderni Summulistæ ferè omnes opinantur nullum verbum adiectiuum reperiri in mente, nec ly est, de secundo adiacente, sed omne tale subordinari actui verbali, & participio. Et sic legit, subordinatur est legens, vt argumentum probat. Sed tamen quia hoc contra Aristoteli sententiam, qui in antepredicamentis terminos complexos distinguit ab incomplexis, ponit exemplum incomplexorum per nomen, & verbum adiectiuum, dicens. Vt homo, & currit. Item, quia eum de ratione verbi sit, quod sit simplex: sicut de ratione nominis, & Aristoteli vocet verbum adiectiuum, verbum consequenter ponit esse incomplexum. Imò qui negat esse incomplexum, negat esse terminum: quia ly est disputans, nec est incomplexus terminus, neque complexus, logicè loquendo, cum illæ partes non se habeant sicut determinatio, & determinabile: nec sicut coniungens, & coniungibile. Et tandem sic intelligunt Commentator, Boëtius, & S. Th. ipsum Aristoteli. quod verbum sit terminus incomplexus. Et mirandum est, unde moderni Summulistæ occasione huius opinionis desumpserint: cum tam aperte sit contra Aristoteli, & omnes antiquos Peripateticos.

¶ Ad argumentum ergo, nego verbum adiectiuum esse complexum in mente, imò ista oratio, Petrus disputat, in mente subordinatur vni habenti, solum duas notitias: quarum prima, Petrum, & secunda, disputationem, in ordine ad subiectum significat. Et similiter hæc, Homo est, in mente solum duabus notitijs subordinatur: quarum secunda vniuersale significat in ordine ad subiectum: nam sicut reperitur in voce, vel scripto, sic & in mente. Sic manet solutum argumentum.

¶ Quarto sic arguitur. Nullum est verbum infinitum: ergo male dicitur in definitione verbi, finita. Patet.

ta. Patet: Quia si aliquod, maxime ly est, in hac: Petrus non est, sed hic non. Quia tunc vel negatio cadit in verbum, vel in participium inclusum. Si primum, est verbum negatiuum: si secundum, est participium infinitum: ergo nullum est verbum infinitum: quia sensus est, non est, vel est non ens.

¶ Ad hoc argumentum, tenentes non dari in mente verbum incomplexum, consequenter dicerent non dari verbum infinitum: & sic dato vno inconuenienti, aliud adderent. Ob id relicta tali opinione, quia non ad mentem Aristoteli respondendum est, distinguendo. Verbum aut nomen in mente vltimata, dupliciter potest esse infinitum: aut complexum: aut incomplexum. Complexum, vt ly non legit, supposito ly non, solum ly legit infinitum, quoad categorematicam significationem. Vel potest esse incomplexum, vt fit totum sit vnus simplex conceptus, significans de formali negationem disputationis: sicut ly non homo, negationem hominis, & sic etiam dicendum de ly est de secundo adiacente. Vtroque modo capiendum tale verbum infinitum, resoluitur per ly est, & suum participium infinitum. Vt sic, Non disputat, equiualeat in consequendo: est non disputans. Primo modo capit Sanctus Th. verbum infinitum, dicens in principio secundi Perihæresis, verbum non posse in propositione infinitari. Nam cum in hac, verbi gratia, Petrus disputat, prædicatum significet actionem per modum vnionis ad subiectum, non posset negatio negare tale verbum quoad significationem categorematicam, quando etiam negaret quoad vnionem, eo quod totum sit vna significatione. Sed cum extra propositionem non exerceat illam vnionem verbalem, potest quoad categorematicam significationem solum negari, & sic reperiri complexum infinitanter. Sed secundo modo incomplexum, non repugnat infinitum posse reperiri in propositione. ¶ Ad formam argumenti dicendum, quod negatio cadit in verbum, & cadit in participium, & licet in participium cadat, vocatur verbum infinitum. Et quidem patet ex Aristoteli, esse verbum infinitum, nam prius.

Solutio. ¶ Ad hoc respondetur, concedendo quod cum nomine constituit propositionem, ergo est verbum: nego consequentiam. Sed sequitur, quod fit verbum obliquum. Et ratio est: quia strictè loquendo de propositione, sicut Dialecticus considerat, sola propositio de presenti in aperto est: nam propositiones de extrinseco tempore, quales sunt omnes alie, quæ non sunt de presenti, per propositionem de presenti regulantur. Verum est tamen, verba indicatiui modi, præteriti, vel futuri, propius accedere ad rationem verbi, quam sint verba alterius modi. Et ob id Aristoteli loquitur de verbis indicatiui modi, vt absolute appellet verba esse, licet sint de extrinseco tempore. Et hæc de verbo dixisse sufficiat. Sequitur de propositione, & oratione, & de propositione categorica, & quantitate eius, & de oppositione, & æquivalentia in eis, & de propositionibus modalibus, & oppositione, & de hypothetica propositione, & de exponibilibus, & syllogismis. Tandem sequemur ordinem in ista prima parte Dialecticæ, quem sequuntur omnes moderni in tradendis summulis: antequam aggrediantur ipsam Dialecticam magnam Aristoteli. Et velut colophonem apponentes, de topicis, & elenchis erit sermo.

Ad formam argumenti. ¶ Ad hoc respondetur, concedendo quod cum nomine constituit propositionem, ergo est verbum: nego consequentiam. Sed sequitur, quod fit verbum obliquum. Et ratio est: quia strictè loquendo de propositione, sicut Dialecticus considerat, sola propositio de presenti in aperto est: nam propositiones de extrinseco tempore, quales sunt omnes alie, quæ non sunt de presenti, per propositionem de presenti regulantur. Verum est tamen, verba indicatiui modi, præteriti, vel futuri, propius accedere ad rationem verbi, quam sint verba alterius modi. Et ob id Aristoteli loquitur de verbis indicatiui modi, vt absolute appellet verba esse, licet sint de extrinseco tempore. Et hæc de verbo dixisse sufficiat. Sequitur de propositione, & oratione, & de propositione categorica, & quantitate eius, & de oppositione, & æquivalentia in eis, & de propositionibus modalibus, & oppositione, & de hypothetica propositione, & de exponibilibus, & syllogismis. Tandem sequemur ordinem in ista prima parte Dialecticæ, quem sequuntur omnes moderni in tradendis summulis: antequam aggrediantur ipsam Dialecticam magnam Aristoteli. Et velut colophonem apponentes, de topicis, & elenchis erit sermo.

CAP. III. De oratione. TEXTVS.

Ratio, est vox significatiua ad placitum, cuius partes separate aliquid significant. Vt homo currit, est oratio, partes enim separate aliquid significant. Nam ly homo, & ly currit, si separentur, significant. Et hoc positum est ad differentiam verbi: nam licet verbum vox sit significatiua, non tamen habet partes, quæ separatè significant, cum sit simplex vox. Vt legit, currit.

¶ Oratio

¶ Oratio duplex est, perfecta, & imperfe-
cta. Illa dicenda perfecta, quæ perfectum
sensum generat in animo auditoris. Vt
homo disputat. Imperfecta est, quæ im-
perfectum sensum generat in animo au-
ditoris. Vt homo albus.

¶ Orationum perfectarum, alia indica-
tiua, vt homo disputat: alia imperatiua,
vt Petre disputa: alia optatiua, vt vtinã
essem Dialecticus. Harum autem sola
indicatiua dicitur esse propositio. Hæc
ex Petro Hispano.

Glossa.

1. Peri. c. 4.

Risto. in. 1. Periher. sic habent verba.
Enunciatiua verò non omnis, sed in
qua verum, vel falsum est: non autem
in omnibus inest. Vt deprecatio, ora-
tio quidem est: sed neq; vera, neque falsa.

Definitur
propositio.

¶ Propositio ergo, vt definitur à Petro Hispano,
est oratio verum, vel falsum significans indi-
cando. Vt homo disputat. Oportet enim, vt pro-
positio omnis oratio sit. Et sic ponitur ly ora-
tio, tanquam genus: & ly verum, & falsum (quæ
nomina aduerbialiter sumuntur) vt significant
verè, vel falsè, ad differentiam aliarum orationũ
à propositiõe, quæ nec verè, nec falsè significat.
Vt si Petrus disputaret, vtinam Petrus legeret.

Quid sit ue-
re significa-
re.

¶ Significare verè, est significare ita esse sicut
est: aut non ita esse, sicut non est. Primum poni-
tur propter propositiones affirmatiuas. Secun-
dum propter negatiuas, vt in hac, Homo est di-
sciplinabilis. Homo non est brutum.

Quid falsè
signifi.

¶ Significare falsè, est opposito modo. Vt hæc,
Homo est brutum. Homo nõ est rationalis. Posi-
tium est in definitione, ly indicando. Nam sicut
Aristot. in loco citato ostendit, & Boëtius, & S.
Thom. intelligit, quòd nulla oratio alia ab indi-
catiuo dicitur verè, vel falsè significare. Quòd
suaderi potest. Verum, vel falsum significare, est
esse obiectum adæquatum assensus, vel dissen-
sus in intellectu: sed intellectus solum assentit, vel
dissentit orationi indicatiui: ergo solum tales ora-
tiones propositiones sunt. Manifestum est em̄
si intellectus apprehendat hanc, Deus crearet,
Petrus disputaret: non assentit, neque dissentit.
Neque diceret quis sic proferentem, vel verum
dicere, vel mentiri, ob id: quia in ly verè, vel falsè,

Aristo.
Boëtius.
S. Tho.

intelligebatur indicatiuam esse propositionem,
vel orationem sic significantem, Aristot. non ad-
didit indicando, sed Petrus Hispanus ad maio-
rem declarationem propter nouitios id appo-
suit.

Nota.

¶ Verum considerandum est, non sic dici indi-
cando, vt solum præcise orationes indicatiui mo-
di significant, verum vel falsum. Nam licet hoc
teneat verum in Catheticis, cum nulla cathe-
gorica alia ab indicatiuo significet verè, vel fal-
sè, non tamen est verum in propositionibus hy-
potheticis, quæ verum, vel falsum significant, li-
cet non sint orationes modi indicatiui. Vt hæc,
Si Petrus curreret, Petrus moueretur, est signifi-
cans verè, vel falsè: ergo ly indicando, tantum
valet, sicut enunciando, seu affirmando, vel ne-
gando. Sic vt sit obiectũ assensus, vel dissensus.

Propositi-
diuiditur.

¶ Duplex est propositio. Vera, & falsa. Vera illa
est, quæ significat ita esse sicut est, vel non ita es-
se, sicut non est. Falsa propositio opposito mo-
do. Simili modo potest defini propositio pos-
sibilis, necessaria, contingens, & impossibilis. Sed
tamen oportet addere in definitione proposi-
tionis veræ, est quæ significat ita esse sicut est,
non se falsificans.

Quid si
falsitas se
falsificans.

¶ Propositio se falsificans illa est, quæ sic se habet,
quòd ex eo quod ita est, sicut per ipsam signifi-
catur, aut ex hoc cum vero, vel veris, sequitur eã
esse falsam. Exemplum primi, in hac, Hæc est fal-
sa, quæ se demonstrat: nam esse ad ipsam signifi-
care sicut est, sequitur eam esse falsam. Exemplũ
secundi, Omnis propositio est falsa, quæ cum ve-
ro, vel veris infert se esse falsam. Nam bene sequi-
tur. Omnis propositio est falsa: hæc est proposi-
tio, demonstrando eandem: ergo hæc est falsa:
ex vero, vel veris sequitur eam esse falsam. Ob id
ad propositionem esse veram, sufficit significet
ita esse sicut est, non se falsificans.

¶ Solet etiam propositio distingui. Quædam
enim est creata, alia increata. Quædam item de
ly est, de secundo adiacente: quædam de ly est,
de tertio adiacente. Item quædam de actu exer-
cito, quædam de actu signato.

¶ De prima, dicunt quidam, Deum esse propo-
sitionem increatam: quia cum sit omnium noti-
tia, distinctius adhuc representat hominem esse
animal, quã ista id significet; Homo est animal.
Ob id posset quis dicere, esse propositionem in-
creatam: sed tamen non videtur propriè dictũ.
Propositio de ly est, de secundo adiacente, est:
quando sumitur propositio sine prædicato ex-
presso. Vt in hac: Homo est. De tertio adiacente,
vt hic: Homo est animal. De actu exercito, quã-
do illud quod significat, exercet. De actu si-
gnato, quando significat, licet non exercet. Vt

Vt quando de definitione loquuti sumus, dixi-
mus, verba in definitionibus non dicere actum,
sed aptitudinem. Nam licet homo nõ sit, hæc est
eius bona definitio: Est animal rationale, vbi ly
est, esset copula de actu signato, & non de actu
exercito.

1. Argum.

¶ Contra prædicta sic argumentor. Propositio
non significat de totali significatione aliquid,
neque aliqua, neque aliquid: ergo nec verè,
neq; falsè, cum verè, aut falsè significare oportet
fit aliquo dictorũ modorũ. Probat: quia propositio-
nis significatum, neq; est aliquid, neq; aliqua,
nec aliquid. Nam, Petrus est homo, significat
Petrũ esse hominẽ. Et sic Petrum, & hominẽ, &
hoc nõ est aliquid significare: ergo non est
bene posita definitio propositionis.

Solutio.

¶ Ad hoc respondetur, propositionem verè si-
gnificare aliquid, vel aliqua. Et quando argumẽ-
tari, non significat aliquam rem, neque aliquas
res, imò significat. Sed illam rẽ, vel illas res quas
significat: est aliquid, id est, vnitiuẽ, ac si dice-
remus, non significat aliquid, sicut ly homo, seor-
sum, neq; aliqua sicut homines: sed tamen, quia
vnitiuẽ in propositione, significat Petrum esse
hominem, aliquid significat, & aliqua: sed hoc
est aliquid, id est, vnitiuẽ in propositione.

2. Argum.

¶ Secundo sic. Hæc oratio, Canis est substantia,
verè, vel falsè significat, vt constat, & tamen pro-
positio non est: ergo. Patet, quia est propositio-
nes: ergo non est propositio. Nam non solum
de cane domestico, sed de sydere cælesti, & de pi-
sce marino dicitur.

Notandum
quid pro-
positio plu-
res.

¶ Pro solutione notandum, quòd hic, propositio
vna sumitur pro vniuoca. Hoc est, quæ con-
stat ex terminis vniuocis: & propositio plures
est illa, quæ æquiuoca est, siue categorica sit, si-
ue hypothetica.

Non est æ-
quiuocatio
in mente.

¶ Est considerandum, propositionem equiuocã
esse quidem vnam voce, sed in mète pluribus in
cõiunctim subordinatur. Non em̄ in mète equi-
uocatio est, sicut in voce, vel scripto. Nam hæc,
Canis est substantia, cum ly canis æquiuocẽ, &
æquẽ primò illa tria significet, subordinatur illis
tribus, scilicet, sy dus cælestis est substantia, piscis
marinus est substantia. Et secundum quamlibet
significationẽ, est propositio: nam quilibet termi-
nus æquiuocus secundũ quãlibet singularem si-
gnificationem, est vniuocus. Ly canis, vt solum
de domestico dicitur, tã vniuocẽ est sicut ly hõ.

Dubitatur.

¶ Dubium ergo esset, an sumpta illa propositio
ne, Canis est substantia, secundum omnes tres si-
gnificationes sit dicenda propositio vna, vel pro-
positio plures? Et ad mentem Arist. esset dicẽdũ
propositionem plures, nõ esse propositionẽ, sed
esse propositiones. Nam inquit. 1. Elen. Eadẽ est

ratio propositionis, & vnius propositionis. Et. 1.
Periher. idem videtur sentire. Nam cum proposi-
tio à significatione habeat esse propositionem,
vbi plures significationes, ibi propositiones plu-
res, si illẽ significationes vnam non faciunt. Et sic
ad argumentum, nego quod sit oratio: quia non ha-
bet plures partes significantes iuxta significatio-
nem totius: quia illæ propositiones, quibus ista
vna subordinatur, nõ faciunt vnam. Vel. 2. pos-
set dici. Cõcedo, quod est oratio. & si infers, & non
significat verè neq; falsè: distinguendum erit, in
singulari verũ est, sed in plurali significat. Nam
eo quòd illa propositio virtute est plures, quib;
in mente subordinatur, significat verè pluraliter.

Ad argum.

2. Solutio.

¶ Hic solet defini propositio necessaria, vt illa
sit, quæ necessario significat ita esse sicut est, vel
non ita esse sicut non est. Vt hæc, Deus est om-
nipotens, necessaria est. & Petrus non est Pau-
lus, vera necessaria est.

Quid pro-
positio ne-
cessaria.

¶ Contingens illa est, quæ contingenter signi-
ficat ita esse sicut est, vel non ita esse sicut nõ est.
Vt Petrũ currit. Et sic de possibili, & impossibili.
¶ Ex suprã dictis elici potest: non contingere in
eodem sensu eãdem propositionem esse veram,
& falsam: necessariam, & contingentem: possibi-
lem, & impossibilem: nam hæc repugnant. Ve-
rum cum non sit in eodem sensu, id non repu-
gnat. Patet: nam hæc: Non Deus est, est vera, ca-
piendo ly non, infinitanter: & falsa, si neganter.
Et eadem est possibilis infinitanter, & impossi-
bilis neganter. Et hæc, Non homo est, capiendo
infinitanter, necessaria: & capiendo neganter, cõ-
tingens. Nam prima dicitur de Deo, qui necessa-
riõ est. Et secunda de homine, qui põt non esse.

Quid pro-
positio con-
tingens.

Corollarium.

CAP. IIII.

De propositione Cathégorica
& Hypotheticã.

TEXTVS.

Propositionum, alia Ca-
thégorica: alia Hypo-
thetica. Cathégorica il-
la est, quæ habet subie-
ctum, copulam, & præ-
dicatum tanquam partes principales sui.
Vt homo disputat: vbi ly homo, subiectũ
est, & ly disputans, est prædicatum: &
ly est, dicitur copula: quia copulat vnum
cum altero, scilicet subiectum cum prædi-
cato

cato. Cathgorica enim idem est, quod prædicatua.

¶ Subiectum est illud, de quo aliud dicitur, scilicet prædicatum: & prædicatum est, quod de alio dicitur, scilicet de subiecto. In definitione propositionis Cathgoricæ, positum est, quod habeat subiectum, & prædicatum, tanquam partes principales sui: ad differentiam Hypotheticæ: quæ licet habeat subiectum, copulam, & prædicatum, non tamen sunt illæ partes principales, sed Cathgoricæ propositiones, vel complexa propositionabilia sunt partes principales.

Glossa.

1. Argum.

HIC fit argumentum, Hæc omnes: Te det animam meam vitæ meæ, Vrbem quam statuo vestra est, Deum amat Petrus, Sole lucente dies est clarus, Ita est, quod homo est animal. Petrus & Paulus est doctus. Ly, &, diuisiue tento. Istæ (inquam) sunt propositiones: & tamen nulla earum habet subiectum, prædicatum, & copulam.

Solutio.

¶ Respondetur primam esse Cathgoricam. Ille enim accusatiuus, secundum conditionem illius verbi impersonalis est subiectum, & suppositum, & quod sequitur est prædicatum. Ad esse subiectum, non requiritur sit casus rectus: sed sufficit det verbo suppositum. In secunda, Vrbem quam statuo, ille accusatiuus in mente correspondet nominatiuo, & ei subordinatur, & sic est subiectum. Et in hac, Deum amat Petrus, ly Petrus, est subiectum. Et in hac, Ita est, quod homo est animal: subiectum est ly Ita, aduerbium sumptum pronomine. De alia, Sole lucente, dies est clarus, seu iocundus: communiter tenent esse Cathgoricam propositionem. Vt ly dies sit subiectum, sole lucente, prædicatum. Verum potest dici, eam esse Hypotheticam: quia subordinatur, seu æquiualeat hypotheticæ. Nam in mente ego concipio conditionalem, illa propositione audita. Et cum conditionalis sit hypothetica, & ipsa similiter erit. Habet enim repræsentare vt vna hypothetica: & sic licet non habeat formaliter plures cathgoricas, sufficit habeat eas in genere signi: quia sic dat intellectui intelligere, audita ea, sicut si essent duæ cathgoricæ, scilicet, Sol est lucens, &

ideo dies clarus, vel iocundus.

¶ Quia de extremis propositionis, scilicet subiecto, & prædicato mentio facta est: est dubium, vtrum signa syncathgorematica fiant partes extremorum, vel possint esse extrema: hoc est subiectum, vel prædicatum.

¶ Pro dubij solutione solet hæc regula poni. Nullum signum, cuius virtus transit ultra terminum immediatum cui additur, efficitur pars extremi. Sed signum cuius virtus non extenditur ultra immediatum, efficitur pars extremi. Exemplum est de ly omnis, in ista. Omnis homo currit. Vbi ly omnis, neque est subiectum, neque pars subiecti: solum ly homo subiectum est. Et ratio, quia virtus eius non solum ad immediatum terminum, quem distribuit, sed ad mediatum, quem confundit, se extendit. Sed ly non, quando sumitur in finitatem: vt in ista, Non homo currit, efficitur pars extremi: quia subiectum est hoc totum, Non homo: quia virtus eius non transit ultra terminum immediatum, scilicet ultra, ly homo. Et huius regulæ ratio posset dari: quia si aliquis terminus, vel aliquod signum alicui alteri additur, & virtus eius transit ultra, non videtur cum eo alligari, neque vnũ constituere, ob id nõ efficitur pars extremi. Et sic videtur, quod hæc regula intelligenda sit de signis vniuersalibus, nam de particularibus nõ est eadem ratio: nam licet in hac, Aliquis homo currit, virtus de ly Aliquis, nõ trahatur ultra ly homo, non tamẽ efficitur pars extremi.

¶ Etiam ponitur signum, ad cognoscendum, quæ signa efficiuntur partes extremorum. Signum vniuersale, aut positum a parte prædicati post copulam, aut medians inter determinabile, & de terminationem, acceptum vnice efficitur pars extremi. Verbi gratia. Vt in hac, Deus est omne bonum, & ly Quilibet equus cuiuslibet hominis est animal. Sed in hac, Deus omne bonum est, & in hac, Hominis quilibet equus est animal: non sunt hæc signa partes extremorum. Hæc intelligi debent, de rigore sermonis, videlicet, nisi supponatur oppositum.

C A P. V. De quantitate propositionis.

TEXTVS.

PROPOSITIONUM Cathgoricarum, alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita, & alia singularis.

¶ Vniuersalis est, in qua subijcitur terminus communis, signo vniuersali determinatus. Vt, Omnis homo disputat. Ille dicitur terminus communis, qui est aptus natus de pluribus prædicari. Vt homo de Petro, & Paulo. Signa vniuersalia sunt hæc, omnis, nullus, quilibet, neuter, & similia.

¶ Particularis illa est, in qua subiectum est terminus communis, signo particulari determinatus. Vt, Quidam homo disputat. Signa particularia sunt, aliquis, quidam, aliquod, alter, & similia.

¶ Indefinita est, in qua subiectum est terminus communis, sine signo. Vt, Homo disputat.

¶ Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, discretus, vel communis, cum pronomine demonstratiuo primitiue speciei. Vt, Petrus disputat, hic homo disputat.

¶ Terminus singularis ille est, qui de vno solum aptus natus est prædicari. Vt Ioannes.

IN definitionibus positus a Petro Hispano notandum, quod dicit. Oppositio est vniuersalis, cuius subiectum est terminus communis, signo vniuersali determinatus, vt intelligas, non esse necesse præcedat, si modo determinet: vt si ornatus causa quis dicat, homo quilibet, homo quidam, homo iste. Prima vniuersalis, secunda particularis, & tertia singularis, si ponatur copula, & prædicatum. Vt sic, homo quilibet est rationalis. Homo quidam est sapiens: homo iste est doctus: &c. huiusmodi propositiones, sic faciunt sensum in mente, sicut si signa illa posita essent ante.

¶ Circa definitionem indefinitæ propositionis nota has: Incipit homo disputare, Tantum homo disputat, esse indefinitas: quia illa signa præposita, non sunt quantificantia. Ob id, perinde

est, sicut si addita non essent. Et hæc, Omne animal esse sensibile est necesse. Si ly omne sit pars dicti: quia facit hunc sensum, Omne animal est sensibile, est necessaria. Sy tamen ly omne distribuat, tunc est vniuersalis: quia facit istum sensum, Omnis talis propositio, animal est sensibile, est necessaria.

¶ Item nota circa definitionem propositionis singularis, scilicet, quando terminus communis cum pronomine demonstrante, intelligitur si sit singularizabilis: quia hæc, Hæc essentia diuina est Deus: credo quod non est singularis, quantum cunque cum pronomine demonstratiuo sumatur: quia eius subiectum de pluribus verificatur, scilicet de tribus Diuinis personis. De quo infra cum de terminis diuinis agemus.

¶ Contra prædicta arguitur sic. Hæc, Cuiuslibet hominis asinus est animal, est vniuersalis: tamen eius subiectum non est terminus communis signo vniuersali determinatus: ergo mala est definitio. Maior probatur: cum possit esse maior in Barbara. Et minor probatur: quia subiectum est ly asinus, qui terminus non est determinatus signo vniuersali.

¶ Ad argumentum. Licet aliqui dicant, talem propositionem, & similes, esse mixtæ quantitates, quæ ratione vnus termini sunt vniuersales, & ratione alterius particulares, seu indefinitæ: videtur tamen dicendum, propositionem propositam esse vniuersalem, & similes. Et quando arguitur, subiectum non terminatur signo vniuersali, distinguendum erit de subiecto: quoddam est subiectum enuntiationis, aliud est subiectum distributionis. Ad eam esse vniuersalem sufficit subiectum distributionis signo vniuersali determinetur, sicut hominis, in prædicta. Ille enim terminus qui primo ponitur, est a quo propositio quantitatem sortitur, & quia ille signo vniuersali terminatur, sufficit. Ob id ista, Omnis homo, & equus currit, & Omnis homo, vel equus currit, sunt dicenda vniuersales. Et hæc, Hominis quilibet equus currit, est indefinita. Sic magister Soto: licet Sbarroya in suo primo tractatu aliter sentiat, dicens hæc, Cuiuslibet hominis brunellus currit, esse singularem: nam dicit, quod quando subiectum est aggregatum, & terminatur ex termino communi, & singulari, & terminatur, & singularis est rectus, & si terminatur ex termino communi, & terminatur, & singularis est singularis.

Argum.

Solutio.

Ropositionum categoricarum alia est affirmatiua, alia negatiua. Affirmatiua est illa, in qua predicatum affirmatur de subiecto. Ut homo disputat.

Negatiua, in qua negatur. Ut homo non disputat.

Iuxta triplicem diuisionem propositionis: triplex est quaesitum. Quae quaerit, an sit categorica, vel hypothetica. Quanta: an sit vniuersalis, particularis, vel indefinita, vel singularis. Qualis, an sit affirmatiua, vel negatiua.

Duplex copula.

Notandum est duplicem esse copulam propositionis: Principalem, & minus principalem. Illa dicitur principalis, qua mediante, predicatum tale denunciat de subiecto, Loquendo de Categoricis. Minus principalis illa erit, quae significatiue sumpta, efficitur pars extremi totius propositionis. Verbi gratia, in hac, Homo est animal, principalis copula est, ly est, per eam enim animal predicatum, denunciat de subiecto. Si tamen dicerem, Homo est doctus, solet esse propositio vera. Tam ly solet, quam ly esse, sunt copulae minus principales. Et ly est, a parte subiecti secundum significationem, qua ibi tenetur, nec est copula principalis, neque minus principalis.

In propositionibus hypotheticis, illa dicitur copula principalis, quae iungit categoricas, siue sit ly vel, siue &, siue si, siue quia, vel ergo.

Contra praedicta est argumentum. Haec propositio, Nemo non desiderat felicitatem, est affirmatiua, & tamen predicatum negatur de subiecto, ergo non est bene posita definitio. Patet maior: quia cum duae negationes faciant affirmationem, illa erit affirmatiua. Minor patet, na quaelibet negationum copulam negaret: ergo a fortiori vtraque simul: cum duo agentia eiusdem rationis mutuo se iuuent.

Pro solutione est praeposenda regula Dialecticorum, qua virtus negationis declaratur, sub illis verbis: Negatio, est malignantis naturae: quicquid post se inuenit, destruit: & eius oppositum

ponit. Et ex hoc sequitur, quod si propositione inueniat affirmatiuam, eam reddat negatiuam: & e contra. Similiter si inuenit terminum distributum, indistribuit: & si indistributum, distribuit. Quod alijs verbis dici solitum est, Quicquid mobilitat immobilitatum: immobilitatem mobilitatum. Quod est dicere, Quemcumque terminum distribuit, vel negat aliqua negatio non impedita: si impediatur, neque distribuit, neque negat. Paritas enim negationum constituit propositionem affirmatiuam, & imparitas negatiuam.

Ad argumentum dicendum, propositionem esse affirmatiuam: quia ibi sunt duo signa a negatiua mutuo se impediencia. Et quando arguis, sunt eiusdem speciei: ergo potius deberent se iuuare, quam mutuo se impedire. Dicendum, verum esse in agentibus, quae habent effectum positiuum producere: sed in negationibus non est hic: quia eius actio est, remouere id, in quod cadit. Ob id si inueniat copulam affirmatam, & terminum distributum, negat, & indistribuit: & si inueniat negatam copulam, & terminum indistributum, affirmat, & distribuit: quia semper est verum, quod eius oppositum ponit.

Si tamen quis quaerat, vtrum ambae negationes affirmant copulam, an vna sola, Prima impediendo secundum. Si quis dicat primum, id est quod sic, non videtur hoc posse stare. Nam si vtraque affirmat copulam, mutuo se impediendo, sic, quae vtraque agat in copulam, non deberet copulam affirmare, sed negare, cum sint agentia eiusdem conditionis, & non solum non deberent se mutuo impedire, sed iuuare potius. Ob id videtur dicendum, quod negatio posita in primo loco: agit in negationem in secundo loco positam, tanquam in suum obiectum, quia habent oppositum ponere illius rei, in qua fertur: & quia inuenit negantem, destruit sic, vt virtutem iam non habeat secunda negatio negandi. Et ob id manet copula affirmata, sicut si nulla ibi esset negatio. Et si replices. Ergo prima negatio negaret copulam: quia impedit secundam, & sic copula manet affirmata: ergo prima manet in vigore, & sic negaret. Concedendum est, Ergo est negatiua propositio, negatur: quia tunc negare illius primae negationis solum est, quod oppositum ponit illius in quod fertur. Et cum prima negatio remoueat effectum secundae negationis, recte dicitur negare negationem copulae, & sic manet copula affirmata.

Hic potest esse dubium. Vtrum detur aliqua negatio in mente. Quod est dicere. Vtrum detur copula incomplexa negatiua, sicut datur affirmatiua. Ad hoc Entisber, & Paulus Venetus clarissimus author videntur sentire, nullam dari talem negationem in mente, sed oportet dare copulam incomplexam

incomplexam negantem, sic vt dicant haec propositionem, Homo non est albus, subordinari huic: Homo. a. albus, vt ly. a. sit vna copula incomplexa, negans predicatum conuenire subiecto. Motuum eorum erat: quia sequeretur si negatio esset in mente, quod terminus mentalis caderet a sua significatione. Vt capiendo istam, Homo est albus: si adderem ly non, dicendo: Homo non est albus: vel dicendo, Non homo est albus: iam illa negatio, si ibi daretur, totum destrueret, & faceret quod copula non esset vniuersa: & sic quod propositio non esset propositio. Ob id iam propositio in mente significans: caderet a sua significatione.

Sed tamen dicendum est, negationem in mente dari: sicut in voce, vel scripto. Neque potest hoc negari, quia est communis modus concipiendi: vt si quis dicat, Nunquid comedisti? statim intel liget in mente: non comedi. Et sic nullum inconueniens est, in mente esse negationem, & concipi. Et ad argumentum quod ipsi faciebant, facilis est solutio, dicendo quod illa negatio licet copulam neget, non tamen facit, quod non vniat predicatum cum subiecto, sed solum ponit oppositum penes hoc, quod cum esset affirmatiua, per oppositam negationem fit negatiua. Et non est necessarium illam: Homo non est albus, subordinari huic, Homo. a. albus: vt ly. a. sit terminus incomplexus, negans.

Ropositionum triplex est materia. Naturalis, contingens, & remota. Naturalis illa est, in qua predicatum est de essentia subiecti, vel proprium eius. Ut, homo est animal, homo est risibilis.

Contingens est, in qua predicatum potest adesse, & abesse subiecto praeter subiecti corruptionem. Ut, homo est doctus. Remota illa est, in qua predicatum non potest subiecto conuenire. Ut, homo est lapis.

In materia propositionum dicitur tanquam illud ex quo, seu de quo constant propositiones. Et cum subiectum, & predicatum id sit: quia

partes sunt, in quas propositio resoluitur, & ex quibus constituitur, ob id vocatur materia propositionis. Et naturalis est illa, in qua predicatum est de essentia subiecti. Nam vbi predicatum de essentia subiecti est, naturaliter conuenit ei, & non ab extrinseco. Sicut in hac, Homo est animal. De natura hominis est, esse animal, esse substantiam animatam, sensibilem, non ab extrinseco: sed sic a natura, quod fit de eius essentia. Ob id illa praedicatio essentialis est. De quibus praedicationibus, in praedicabilibus, statim in principio. Similiter haec est naturalis, Homo est rationalis. Quia differentia praedicatur de illo, cuius differentia est, & cuius pars essentialis est. Sic in materia naturali. Et directa, praedicatio est in quale essentialiter. Vt hic, Homo est risibilis, in materia naturali: na propria passio praedicatur de suo subiecto. Et cum sit verum, quod proprium quarto modo capiendo, illud fit, quod fluit, & emanat a differentia, & genere, quae speciem constituit, est a principijs intrinsecis, ob quod conuenit omni, soli, & semp: sequitur hinc esse talem propositioem in materia naturali: nam naturale est homini, esse risibilem, & consequitur essentiam eius. Nec potest homo reperiri sine tali aptitudine.

Contingens materia merito dicta est, vt Homo est doctus. Quia esse doctum, vel indoctum, non est de hominis essentia, sed contingenter ei aduenit: & ly doctus, praedicatur contingenter de homine: & sine ipsius corruptione potest non praedicari de eo, sed negari. Vt, Homo non est doctus.

Materia remota, ob id remota est: quia vnum ab alio sic remouetur, vt ei non possit conuenire. Quia nec naturaliter ei conuenit, neque contingenter adesse, vel abesse potest, sed omnino remouetur, vt ei non possit conuenire. Vt, Homo est lapis, Homo est irrationalis. Intelligere oportet omnes has definitiones dari solum de propositione Categorica, & non de Hypoethetica. Ratio est, quia cum Categorica sit, quae habet subiectum, copulam, & predicatum vt partes sui principales: & in materia propositionum dicatur, quod naturalis sit, vbi predicatum est de essentia subiecti, vel proprium eius, certum est, sermone esse de Categorica.

Ex supra dictis sequitur: omnem propositionem ex eodem subiecto, & eodem praedicato, scilicet veram, falsam, affirmatiuam, negatiuam de praesenti, de extrinseco tempore, modalem, vel non modalem, exponibilem, vel non exponibilem esse in eadem materia. Et solum habetur respectus in materia propositionum ad hoc, si praedicatum est de essentia, vel contingenter subiecti,

Quid materia naturalis.

Proprium quarto modo est naturale.

Materia contingens.

Materia remota.

Corolla.

vel non potest ei conuenire. Vnde in eadem materia sunt, Homo est animal, & Nullus homo est animal, Omnis homo necessario est animal, Tantum homo est animal. &c. Ratio est: quia in omnibus istis est verum, predicatum esse de essentia subiecti. Et sic in alijs posset dari exemplū. ¶ Dixi, ex eodem subiecto, & eodem predicato: quia non sufficit ex eisdem extremis. Nam conuertens, & conuersa, non sunt vniuersaliter in eadem materia. Quod patet ex Petro Hispano, qui dicit, materia naturalis est, vbi predicatum est de essentia subiecti: & non dicit, vbi alterum extremorum est de essentia alterius. Ob id, licet ista, Homo est animal, sit in materia naturali, hæc, Animal est homo, quæ est eius conuertens, non erit in materia naturali: cum predicatum non sit de essentia subiecti: & non sit illa directa predicatio, sed indirecta. Et huiusmodi predicationes, secundum antiquos in nulla materia essent ponendæ, quia sunt indirectæ predicationes. De quo sit Prima regula.

¶ Quando aliqua predicatio directa est in aliqua materia, si eius conuertens est etiam directa sicut conuersa, sunt in eadem materia per se. Vt contingit in materia remota, & in contingenti: quando predicatur æquæ connotatiuū de æquæ connotatiuū. Vt, Stans est cœnans, &c. Si verò conuersa est in materia naturali, & conuertens est indirecta: tunc conuertens erit reductiuè in materia, in qua est conuersa.

¶ Et ad cognoscendum propositionem quamcumq; datam in qua materia debeat poni, potest esse regula. Si extrema sint pertinentia sequela, quia termini conuertibiles, vel se habentes sicut superius, & inferius, dummodo inferius præcedat, sunt in materia naturali. Si verò sint termini impertinentes, sunt in materia contingenti. Si verò sint termini disparati, sunt in materia remota. Exempla clara sunt, ob id nō apponimus.

¶ Vnum merito est considerandum, & satis adpropositum: quod quando doctor sanctus in 3. sen. dist. 7. q. 1. dicit hanc propositionem, Deus est homo, esse essentialem, & in materia naturali, non intelligit in rigore, sicut hic loquuti sumus de predicatione essentiali, & materia naturali, quando predicatum est de essentia subiecti. Nā manifestum est, ly homo, non esse de essentia de ly Deus, in hac, Deus est homo. Non enim formale predicati, est de essentia formalis subiecti, quia humanitas non est de essentia Deitatis. Sed dicitur essentialis, & in materia naturali, ratione suppositi subiecti: id est, quod id quod est suppositum formæ subiecti, scilicet persona diuina, sit

Intelli. di. s. Thom. 3. par. ¶ Theo. in. 3. S. Thom. 3. par. ¶ suppositum formæ predicati, id est, humanitatis quia subsistens in vtraque natura. Et sic dicitur

prædicatum de essentia subiecti. Et si quis in stet, quia prædicatum, scilicet homo, potest adesse, vel abesse, ergo est in materia contingenti. Erit solutio, quod hoc esset verum, si forma prædicati, id est, humanitas, personæ diuinæ adesset sicut accidens: sed quia non tanquam accidens, sed tanquam suppositum, in quo verè natura humana substantialiter sustentatur, sicut mea natura in me: sic est verū, quod in materia naturali est hæc, Deus est homo. De quo in Resolutionibus Theolo. in. 3.

Instam. solutio.

C A P. VIII.

De oppositione propositionum.

Propositionum Categoricarum: quedam participant vtroq; termino, vt Homo est animal: & hæc, Homo nō est animal. Aliæ vno tantum, vt Homo est animal, Homo non est lapis. Aliæ verò nullo termino participant, vt Homo est animal, & equus non est lapis.

¶ Propositionum participantium vtroq; termino: aliæ secundum eundem ordinem, vt Homo est animal, & Homo nō est animal: aliæ ordine conuerso, vt Homo est animal, Animal est homo. Et sic similiter de alijs.

¶ Propositionum participantium vtroq; termino, & ordine eodem: aliæ sunt contradictoriæ, aliæ contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ subalternæ.

¶ Contradictoriæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua: vel econtra particularis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem predicati. Vt hæc, Omnis homo est animal, & Aliquis homo non est animal.

¶ Contrariæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem predicati. Vt hæc, Omnis homo est animal, & Aliquis homo non est animal.

mal. Et Nullus homo est animal. Aliquis homo est animal.

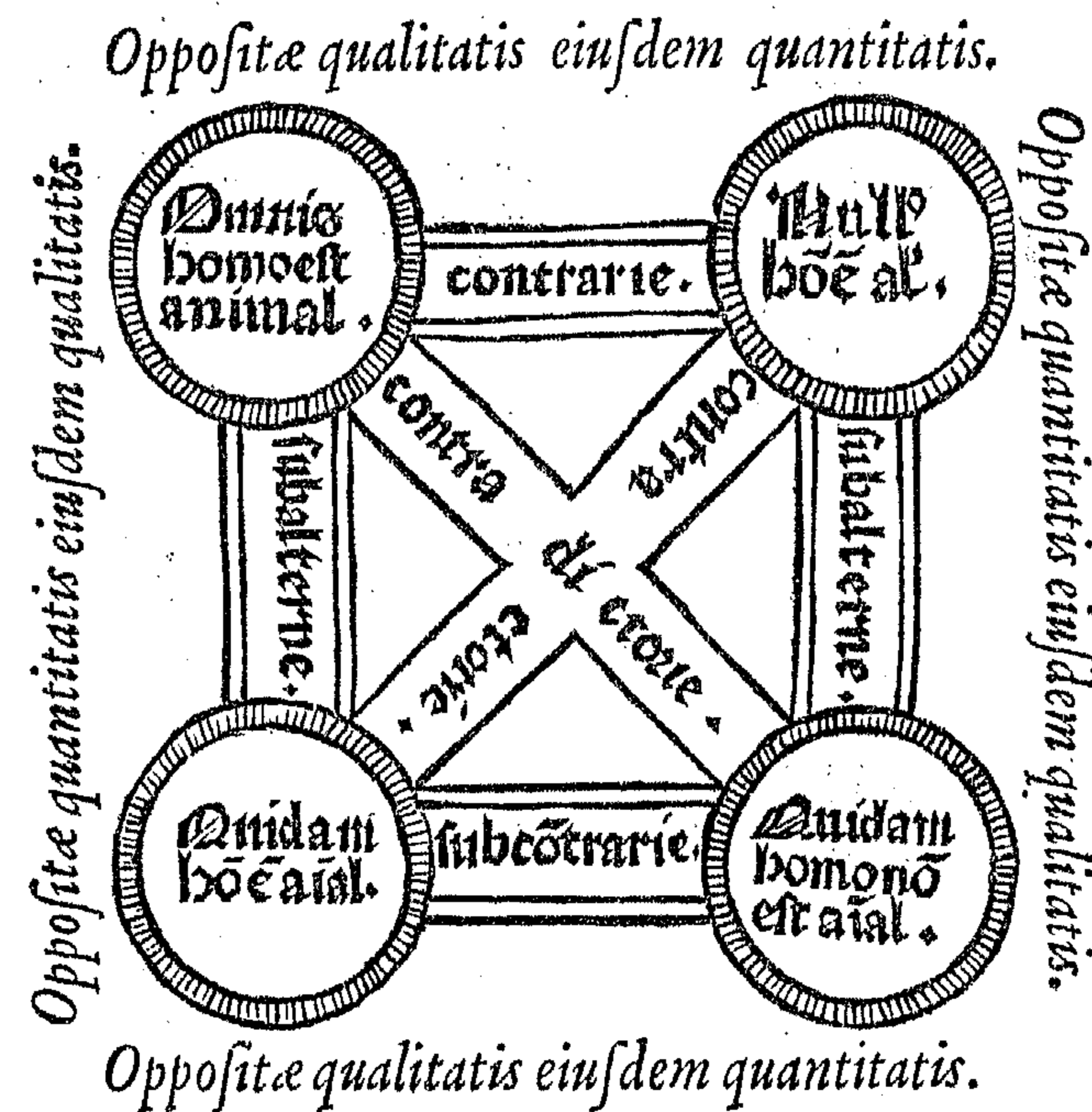
¶ Contrariæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem predicati. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal.

¶ Subcontrariæ sunt, vtraque particularis: vna negatiua, & alia affirmatiua, eiusdem subiecti, & eiusdem predicati. Vel indefinita vtraq;. Homo est animal,

Homo non est animal.

¶ Subalternæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem predicati. Vel vniuersalis negatiua, & particularis negatiua, Omnis homo est animal, Aliquis homo est animal. Nullus homo est animal, Aliquis homo non est animal. Et hæc oculum patent in figura sequenti.

FIGVRA OPPOSITIONVM.

h. 2. 3.

D. 3.

Cōtradictio-
riarum lex.

¶ Lex, seu natura contradictoriarum talis est, quod si vna est vera, reliqua est falsa, & e contra. In nulla materia possunt esse simul veræ, vel simul falsæ: vt si hæc est vera, Omnis homo est animal, hæc est falsa, Quidam homo non est animal.

Contrariarum natura.

¶ Lex, seu natura contrariarum est, quod si vna est vera, reliqua est falsa: non tamen e contrario. Quia possunt ambæ esse simul falsæ: non tamen simul veræ. Vt in contingenti materia. Omnis homo est albus: Nullus homo est albus. In naturali verò, vel remota: semper vna est vera, & alia falsa. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal: Omnis homo est lapis, Nullus homo est lapis. Et quando est de accidenti inseparabili, in materia contingenti similiter. Omnis coruus est niger, Nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accidenti separabili, possunt simul esse falsæ, vt dictum est.

Subcontrariarum conditio.

¶ Lex, seu natura subcontrariarum est, quod si vna est falsa, oportet alia sit vera: non tamen e contra. Quia possunt simul esse veræ: sed tamen non falsæ. Et hoc in materia contingenti, vt dictum est in contrariarum lege, vt Homo disputat, Homo non disputat.

Subalternarum lex.

¶ Lex subalternarum est, quod si vniuersalis est vera, particularis est vera: & non e contra. Quia potest esse particularis vera, & vniuersalis falsa. Sed si particularis est falsa, vniuersalis etiam erit falsa. Vt Omnis homo est albus, Quidam homo est albus.

VI A iam incipit oppositionum materia, oportet considerare generales conditiones ad oppositionem necessarias. Prima est. Oportet quod

1. Cōditio.

propositiones quæ opponuntur, sint participantes in subiectis, & prædicatis, & in copulis.

¶ Secundum requiritur, quod extrema eodem modo in vtraque accipiantur. Tertium requisitum, quod sint oppositæ qualitatis: hoc est, vna affirmatiua, & alia negatiua.

¶ In contradictorijs omnis vniuersalitas vnius, debet mutari in particularitatem alterius, & e contra.

¶ Quintum. Omnis vniuersalitas vnius, in ordine ad terminum stantem confusè, debet in alia stare determinatè. Et omnis vniuersalitas in ordine ad determinatam, debet in alia stare confusè tantum. Ratio huius est: quia si sic non fieret, darentur duæ contradictoriæ falsæ, vel veræ simul. Nam si eadem vniuersalitas maneret in vtraque, possent dari falsæ, cum vniuersalitas agat ad falsitatem. Et si maneret eadem particularitas, possent simul esse veræ, quia particularitas agit ad veritatem. Exempla sunt clara.

¶ Ad contrarietatem requisitum est, quod omnis particularitas vnius, debet mutari in vniuersalitatem in altera. Et potest eadem vniuersalitas manere in vtraque.

¶ Ad subcontrariarum conditionem attinet, vt vniuersalitas, si qua est in vna, mutetur in particularitatem in alia. Itaque semper oportet aduertere, particularitatem agere ad subcontrarietatem: & vniuersalitatem ad contrarietatem.

¶ Etiam considerandum ad contrariarum conditionem: quod si in vna sit terminus distributus in ordine ad confusam, in sua contraria oportet maneat determinatè, & non confusè, aut maneat distributiue. Exemplum: vt si quis petat contrariam huius: Quilibet homo, & quilibet equus sunt animalia, ibi ly equus, distribuitur in ordine ad confusam: non des pro contraria, Quilibet homo & a. equus non sunt animalia. Sed dabis hanc, Quilibet homo, & b. equus non sunt animalia. Aut hanc, Quilibet homo, & quilibet equus non sunt animalia. Et in subcontrarijs cauendū, ne distributus in ordine ad determinatam, sit in subcontraria determinatè: sed oportet stet confusè. vt huius, Hominis quilibet equus est. b. animal: erit, Hominis a. equus non est animal. Et non hæc, Hominis equus non est animal.

¶ Circa conditiones generales in omni oppositione. s. quod sint propositiones participantes in subiectis, prædicatis, & copulis: notandum, quod non sufficit ad participandum terminorum synonymitas, sed requiritur identitas. Ob id, Marcus orat, & Tullius non orat, non sunt oppositæ. Si tamen ambæ essent in mente, vel vna in voce, alia in mente, sufficeret ad contradictionem. Requiritur ergo, quod subiecta, & prædicata eisdem conceptibus

2. Cōditio.

3.

4.

5.

Requisitum ad contrarietatem.

Requisitum ad subcontrarietatem.

Nota.

Nota.

Enzinas.
Sbarroya.
Soto.

1. Argumē.

conceptibus subordinantur vltimatis, & non vltimatis. Vnde hæc, Homo est animal: & Homo non est nomen, non opponuntur: quia subiecta non eisdem vltimatis conceptibus subordinantur. Requisita etiam est copularum participatio. Quod intellige, de copula principali. Ob id istæ non opponuntur, Homo est animal, quod est: & Homo erit animal, quod est. Et si in copula minus principali fiat variatio, tunc non participabunt vtroque extremo: vt hæc, Homo, erit quod est: & Homo non erit quod fuit.

¶ Sub copularum participatione intelligas & participationem modorum ipsarum, vel formaliter, vel æquiualeuter: vt hæc, Homo possibiliter disputat, Homo impossibiliter disputat. Et hæc, Deus necessariò est substantia, Deus impossibiliter est substantia. Quia hæc secunda formaliter æquiualeut huic: Deus necessariò non est substantia.

¶ Circa secundam conditionem generalem, vt, scilicet seruetur similitudo acceptio terminorum: intelligito similem suppositionem, ampliationem, restrictionem, appellationem: nam si non seruetur hæc omnia, non erit oppositio.

¶ Quoad tertiam, scilicet, quod sint oppositæ qualitatis, intelligitur quantum ad copulam principalem.

¶ Ista materia oppositionum, quæ nimis prolixè ad nauseam vsque tractatur à Summulistis, sic est à nobis tractanda: vt superflua refecantes, quæ necessaria sunt, non sub silentio transeamus. Nonnulla proponemus argumenta: tum ad exercendos tyrones in dialectica: tum ad maiorem dictorum declarationem. Qui voluerint perdere tempus, multa legendo de istis, legant librum oppositionum de Enzinas, & primum suum tractatum: & Sbarroyam, & magistrum Soto, & nobiscum sentiant, illos plus iusto in istis remoratos, abufui seculi indulgisse.

¶ Contra prædicta sic arguitur. Hæc duæ sunt contradictoriæ. Omnis homo est animal, Non omnis homo est animal, tamen dantur simul veræ: ergo malè dictum est, quod contradictoriæ non possunt simul esse veræ, neque simul falsæ. Primò, affirmatiua est vera, & negatiua similiter. Quia sequitur bene per conuersionem: Nullum animal omnis homo est: ergo non omnis homo est animal. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Quod antecedens sit verum, patet: nam ascendendo sub ly animal, omnes singulares sunt veræ: sic. Istud animal non omnis homo est, & istud animal non omnis homo est. Omnes tandem singulares veræ sunt: nam si dicas aliquam falsam, tunc sic, & sua contradictoria, scilicet, istud animal omnis homo

est, est falsa: ergo duæ contradictoriæ darentur falsæ: sequit ergo quod cum antecedens illius cōsequentia, in qua argumentatum est per conuersionem sit verū, & consequenter consequens esse verum.

¶ Ad hoc respondendum, illam consequentiam, in qua per conuersionem argumentatum est, non valere, quia committitur defectus semper vitandus inter arguendum, vt diximus, quando de ascensu loquuti sumus, ne fieret argumentatio à confusa ad determinatam. Et in proposito sic fit ex parte de ly homo: nam in hac, Nullum animal omnis homo est: ly homo, quando quidem manet indistributus, supponit confusè: quia in sua contradictoria, scilicet, Animal omnis homo est, stabat distributiue, in ordine ad terminum stantem determinatè, scilicet, ly animal. Ob id supponit confusè in hac: Nullum animal omnis homo est, vt supra diximus. Et in consequenti idem terminus supponit determinatè, scilicet, Non omnis homo est animal: quia ly homo, supponit determinatè: eo quod distribuebatur in contradictoria, scilicet, Omnis homo est animal: in ordine ad terminum supponentem confusè. Et sic non est bona consequentia. Sicut non valet, Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal, à confusa ad determinatam: datur antecedens verum & consequens est falsum.

¶ Et si quis velit adhuc probare duas contradictorias veras, sic argumentetur. Istæ duæ: Post hoc erit Petrus, & Post hoc non erit Petrus, sunt contradictoriæ, & tamen casu quod Petrus modo uiuat, & die proxima moriatur, affirmatiua est vera: Post hoc erit Petrus: & negatiua similiter: Post hoc non erit Petrus. Patet. In aliquo instanti post hoc non erit Petrus: ergo post hoc non erit Petrus. Patet consequentia ab explicante ad explicatam. Et quod antecedens sit verum, ex eo constat: quia demonstrato instanti, in quo non erit, est verum dicere: In hoc instanti non erit Petrus.

¶ Respondetur ad argumentum, distinguendo ly Post hoc, in negatiua. Aut enim sumitur propositionaliter, & tunc est falsa: quia sensus est, Nunquam post hoc erit Petrus. Et in casu posito, est falsa. Et verè est contradictoria data. Et quando argumentaris: In aliquo instanti post hoc non erit Petrus: ergo post hoc non erit Petrus, negatur consequentia: quia committitur defectus, à non distributo, ad distributum, ex parte determinationis inclusæ in aduerbio, quia in aliquo instanti est indistributum: ergo post hoc non erit, est distributum. Si tamen ly Post hoc, capiatur aduerbialiter: tunc non sunt

D 4 contradi-

contradictoria; & possunt simul esse veræ, vt probat argumentum: quia manet eadem particularitas in vtraque, ex parte illius temporalis determinationis inclusa in aduerbio, Post hoc. Sed contradictoria deberet esse: Non post hoc erit Petrus: & istæ non possent simul esse veræ.

3. Argumē. ¶ Tertio arguitur pro signis incomplete distribuentibus. Istæ sunt contradictoriae, Omne animal fuit in arca Noë; & aliquod animal non fuit in arca Noë, & tamen dantur simul veræ. Affirmatiua vera est, quia ex sacra scriptura id constat, quæ nullo modo potest falsum continere. Et negatiua est vera, nam ego non fui in arca Noë, & sum animal: ergo aliquod animal non fuit in arca Noë.

1. Nota. ¶ Pro solutione argumenti notandum circa signa ista distribuentia complete, vel incomplete. Omne signum vniuersale, & suum particulare oppositum, possunt capi duplitem: complete, & incomplete. Complete vocatur, pro singulis generum: & incomplete est, pro generibus singulorum. Et quando ly omne, capitur incomplete, facit istum sensum: de qualibet specie aliquod. Et complete, de qualibet, quodlibet. Sic ly aliquod, incomplete valet, alicuius speciei quodlibet. Et complete: alicuius speciei, aliquod. Et oportet intelligas hanc differentiam, capi complete, vel incomplete, non inueniri nisi in terminis genericis: nam in specificis speciei specialissimæ, non est reperiri. Vt in hac, Omnis homo est animal, semper capitur complete.

2. Nota. ¶ Secundo est notandum, quod ad probandam istam propositionem, Omne animal fuit in arca Noë: possumus triplicem ascensum facere. Primo, copulatiue sub disunctione: copulatiue, inter species: & disunctiue, inter indiuidua. Vt sic, Hoc animal, fuit in arca Noë, demonstrando vnum hominem, vel Hoc animal fuit in arca Noë, demonstrando alium, & sic de singulis indiuiduis speciei humanæ. Et post transire ad speciem equinam, dicendo. Et hoc animal fuit in arca Noë, demonstrando vnum equum, vel hoc animal. &c. demonstrando alium equum, & sic de alijs. Tunc sumitur incomplete, & pro generibus singulorum.

¶ Secundus modus est merè copulatiue, per species. Hoc animal fuit in arca Noë, & hoc animal fuit in arca Noë, &c. Tunc sumitur complete, & pro singulis generum, & facit sensum, de qualibet specie, quodlibet.

¶ Tertius est etiam copulatiue, sed per species solum, Homo fuit in arca Noë, & Leo fuit in arca Noë, &c. & sic est incomplete, sicut in primo modo. Primus, & tertius modus arguendi, non est consequentia formalis, sed solus modus se-

cundus: nam in simili instatur, posito quod solum homines fuerint in arca Noë, & omnes, antecedens est verum, & consequens falsum. Nam si transiēdo de specie in speciem semper vnum hominem demonstrares, est antecedens verum, & consequens falsum. In tertio modo instatur, supposito soli homines fuerint in arca, & habeant omnes species coloris, antecedens est verum, & consequens falsum. Hoc album fuit in arca Noë, & hoc nigrum fuit in arca Noë: ergo omne coloratum fuit in arca Noë.

¶ Ad argumentum in forma. Quando argumentaris. Istæ duæ sunt contradictoriae, Omne animal fuit in arca Noë, Aliquod animal non fuit in arca Noë, distinguo, nam vel signum vniuersale complete distribuit, & particulare complete particularizat, & tunc concedo. Et vniuersalis est falsa: & negatiua vera: Si tamen ambo signa incomplete, affirmatiua vera, & negatiua est falsa. Quia facit sensum, de aliqua specie, quodlibet animal. Nec valet, ego non fui in arca Noë, & sum animal: quia est argumentatio à non distributo ad distributum ex parte de ly animal. Quia in ista, Aliquod animal non fuit in arca Noë, quando incomplete, est sensus: de aliqua specie nullum animal.

¶ Si tamen in propositis propositionibus, primum signum complete distribuat, & particulare particularizet incomplete, aut econtrà, non erunt contradictoriae. Quia primo modo manet virtualiter eadem vniuersalitas, & ob id sunt contrariae: si secundo, manet eadem particularitas, & sic subcontrariae.

¶ Adhuc circa materiam de ly Vterque, hæc sunt contradictoriae: Vterque homo currit, Alter homo non currit: & tamen sunt simul veræ: casu posito, quod duo homines currant, & alij duo non currant. Constat vtranque esse veram.

¶ Pro solutione notandum, quod ista signa, vterque, neuter, & alter, possunt capi complete, & incomplete. Ly Vterque incomplete, valet sicut, aliquorum duorum, quilibet. Et ad veritatem propositionis in qua ponitur, sufficit veritas duarum singularium. Si vero ly vterque complete capiatur, æquiualeat huic, quodlibet duorum vterque. Ly Neuter incomplete, valet: aliquorum duorum nullus: complete tamen, nullus duorum. Ly Alter incomplete, valet: omnium duorum aliquis: complete valet: aliquorum duorum aliquis. Et sic intellectus istis, ad argumentum respondetur: quod si ambo signa complete sumantur, sunt contradictoriae, & tunc affirmatiua est falsa, & negatiua vera. Si vero incomplete, affirmatiua est vera, & negatiua falsa: Si in vna complete,

Ad formam argumenti.

4. Argumē.

Nota.

Solutio.

complete, & in alia incomplete, non contradicunt, Quia si in vniuersali complete, & in particulari incomplete, dabuntur simul falsæ, quia manet eadem vniuersalitas. Et si in vniuersali incomplete, & in particulari complete, essent simul veræ, quia manet eadem particularitas.

5. Argumē. ¶ Circa ly omnes, quando collectiue, est argumentum. Istæ duæ contradicunt: Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, & Aliqui Apostoli Dei non sunt duodecim: & danī simul veræ. Nā affirmatiua est vera, & negatiua similiter. Quia isti Apostoli Dei, demonstratis duobus, vel tribus, non sunt duodecim.

1. Nota. ¶ Pro solutione argumēti notandū, quod supra dictum est in materia de ascēsu, & descēsu. q̄ sub termino, supra quem immediate ly omnes collectiue sumptū cadit, ascendendū, vel descendendū est copulatiuē, & nō copulatiuē. Vt sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei.

2. Nota. ¶ Similiter considerandū est, quod à propositione de ly omnes, collectiue ad suā præiacentē, in terminis numeralib⁹, nō valet. Oēs duo Apostoli Dei sunt duodecim: ergo duo Apostoli Dei sunt duodecim. Similiter nō valet à propositione de ly omnes, collectiue affirmatiue, ad propositionē de ly omnes, distributiue. Nō valet, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Si ly omne, in antecedenti collectiue, & in consequenti distributiue capiatur.

Solutio. ¶ Ad argumentū respondet, illas duas propositiones propositas non esse contradictorias: nam ly oēs, collectiue sumptū, nō habet pro cōtradietoria nisi aliā, vbi ly oēs, similiter capiatur. Ob id istæ sunt cōtradietoriae, Oēs Apostoli Dei sunt duodecim, & Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim, capiēdo vtroque ly omnes, collectiue, & tunc quia affirmatiua est vera, negatiua est falsa.

6. Argumē. ¶ Pro obliquis est argumentum. Istæ contradicunt, Quilibet equus hominis est animal, & Equ⁹ hominis nō est animal: & danī simul veræ, rebus stantibus vt nunc. Affirmatiua est vera, negatiua similiter. Quia bene sequit̄ expositoriē: Equ⁹ Petri non est animal, & Petrus est homo: ergo equus hominis non est animal. Si Petrus non habeat equum. Nam maior est vera, cum sit negatiua, cuius subiectū non supponit, nā equus Petri non supponit: cum non habeat equum.

1. Nota. ¶ Pro argumenti solutione notandum, in aggregato ex determinatione, & determinabili determinationem semper restringere determinabile, & non econtrà. Et si determinatio sit terminus connotatiuus, si vnice accipiatur, restringit determinabile, cum illa connotatione. Quod tamen non contingit in non vnice. Exemplum: vt in hac. Asinus hominis albi fuit currens. Ly

Asinus, stat pro asino possesso ab homine albo, tempore quo erat albus. Sed in hac, Hominis albi asinus fuit currens, non sic fit restrictio. Si tamen determinabile sit terminus connotatiuus, semper restringitur à determinatione, etiam quoad cōnotationem: tā in acceptis vnice, q̄ nō vnice: vt in hac, Petri equus albus fuit currens.

¶ Notandum etiam, quod determinatio accepta vnice obliqui casus, in negatiuis supponit distributiue dependenter à resolutione sui determinabilis: vt in hac, Asinus hominis non currit. Ly hominis, supponit distributiue: valet em̄ sicut, Cuiuslibet hominis asinus non currit. Et hoc probari potest, quia istæ sunt contradictoriae: Brunellus hominis currit, & Brunellus hominis non currit. Ergo oportet intellectus intelligat opposito modo in negatiua ad affirmatiua. Sed in affirmatiua ly hominis determinatē, in negatiua distributiue. Quia semper est verū, q̄ terminus qui in vna indistributiue stat, in cōtradietoria debet stare distributiue.

¶ Pro modo arguendi in istis, nota, Ab vnica ad non vnica, affirmatiue, sine distributione, est bona consequentia. Bene sequitur, Equus hominis currit: ergo hoīs equus currit. Sed cū distributiue non valet, Quilibet equus hominis albi fuit albus, ergo hominis albi quilibet equus

fuit albus. Instatur enim, supposito quod Petrus, qui nunc est niger, possideat brunellum, qui nunquā fuit albus: & ante hac Petrus fuisset albus, & possedisset fauillum album, nam antecedens est verum, & consequens falsum. In negatiuis, ab vnica ad non vnica, non valet cum distributione, mediante copula de extrinseco tempore. Non enim sequitur, Nullus equus hominis albi fuit animal, ergo nullus hominis albi equus fuit animal: casu quo Petrus, qui modo est niger, possidet equū, & q̄n fuit albus, non possedit. ¶ Ponuntur aliqua regulæ pro istis obliquis, ad cognoscendam suppositionem determinationis, & determinabilis.

¶ Prima. Quando determinabile determinationis non vnice, supponit determinatē, vel discrete, cōfusa determinationis æqualeat determinatē, respectu distributiōis alteri⁹ extremi. Vt a hoīs brunell⁹ quilibet equ⁹ est: & hoīs brunellus quilibet equ⁹ est. Ob id ista nō valet, a hoīs quilibet equus, quilibet equus est: ergo a hominis iste equus quilibet equus est. Arguitur à confusa ad determinatam ex parte determinationis, & datur antecedens verum, & consequens falsum: casu quod quilibet homo possideat proprium equū.

¶ Secunda regula. Quando signanda est contradictoria alicuius propositionis, vbi est completum non vnice acceptum, nunquam suppositio de-

tio determinationis respicit determinabile proprium, sed aliud extremum. Vt huius, Cuiuslibet hominis equus. b. equus non est. Nam debet dari per mixtam de ly. d. & solent dicere, Quandoquæ aliquis terminus distribuitur in ordine ad confusam, & determinatam, si prius confusa, stabit mixtim de ly. d. in contradictoria. Et si in ordine ad determinatam, & confusam: stabit mixtim de ly. c. hic enim non tenet: ob id cōtradictoria erit, a. hominis quilibet equus, quilibet equus est.

Nota. ¶ Itaque in istis complexis hoc notandum, quòd cum determinatio sit quæ determinat determinabile, & restringit: in acceptis non vnicè, confusa determinationis, determinatæ æquiuale: quia prius sub determinatione ascendendum, vel descendendum: & determinata determinabilis æquiualeat confusæ: sed quando complexum capitur vnicè, totum habet vnicam suppositionem, secundum exigentiam signorum: vt in hac, Quilibet equus hominis currit, totum distributiue: Quia reputatur velut vnus terminus. Et hic, Equus cuiuslibet hominis currit, totum supponit determinatè: quia ly equus, determinatè. Et sic sub toto debet fieri vnica resolutio: antequam aliqua aliarum partium resoluatur, quomodocunq; aliæ partes supponant.

Ad argumentum. ¶ Ad argumentum, ex dictis patet solutio. Supposito enim sint contradictoria, affirmatiua vera est, Quilibet equus hominis est animal, & negatiua est falsa: Equus hominis non est animal. Et quando dicis, supposito Petrus non habeat equum? Dicendum, quòd non licet de homine indeterminatione loqui, nisi qui possidet equum: & sic supponit subiectum pro equo possessore ab homine, & pro homine possidente equum, sicut in affirmatiua.

¶ Solent in hac materia oppositionum innumera multiplicari argumenta sine fructu, hæc autem quæ posita, sunt solum ad exercendos iuuenes, vt facilitatem, seu habitum sibi acquirant di gladiandi, vt ita dixerim, formando adinuicem argumenta, & casus diuersos ponendo, ad oppugnandum leges oppositionum: tam in contradictorijs, quam in contrarijs, & contrarijs. Verum quia nobis non immorandum, sed per transenam ista, quorum nullus fructus, & tradenda, & discenda sunt, sic calamum temperauimus, vt medium tenuisse exploratum. Quippe qui nonnulla proposuimus in medium argumenta, quæ communiter à summulistis adduci solent.

Constitutio. Verum longas, & latas fimbrias caudatorum syllogismorum, cum replicis, confirmationibus, subconfirmationibus, data opera succidimus,

rationem temporis, cuius maxima iactura est, habentes: ne in re infructuosa, consumpto tempore, ad illa, quæ vtilia, & necessaria profus sunt, non detur locus. Ex istis adductis, & ex congerie illa selectis oppositionum Enzinas, & primi tractatus eiusdem, & magistri Soto, & Sbarrore, & Spinosa, & aliorum: poterit qui voluerit ad perpendicularum exactè trutinare, nunquid poenitentiam rem fecerim, data opera in illis non immorando: sequutus non contemnendos autores, maximè ipsius Dialecticæ principem vnicum, Aristotelem, & cæteros huius classis viros, Alexandrum, Themistium, antiquos philosophos: qui nobis ipsam tradiderunt Dialecticam, castam, puram, non fucam, non adulterinam. Et inter neotericos non desunt, qui nostro fauent instituto: quibus hæc inuenta summulistarum mirum in modum displicent. Qui & conati sunt, ipsam fermotionalem scientiam, cuius vsus definire, diuiderè, & ratiocinari est, vel vt ab inferis fuscitare, & in pristinum decorem renouare, istis natijs non solum circuncisis, sed etiam penitus eradicatis, vt neque eorum vestigia inueniri queant. Est profundissimus philosophus Aristotelicus, Iacobus Faber stapulensis. Est etiam doctissimus, simul ac studiosissimus, ac omnium bonarum literarum vir, Titelmanus minorita, & Doctor Villalpando Segouiensis, quippe qui in hoc palmarum assequutus est. Sunt & nonnulli alij, quos recensere superuacaneum videtur, quibus arripit ipsa Dialectica, quæ Aristotelica est. Et tradium facit, & nauisam prouocat hæc, quæ Summulistarum inuentio, & proles est.

C A P. IX.

De æquipollentijs, de quibus dantur regulæ.

PRIMA. Si alicui signo vniuersali, vel particulari negatio præponatur, æquipollet suo contradictorio. Vt hæc æquipollet, Non omnis homo disputat, & Quidam homo non disputat, & hæc, Omnis homo disputat, & Non quidam Homo nõ disputat.

Secunda regula. Si signo vniuersali postponatur negatio, æquiualeat suo contrario.

trario. Omnis homo non disputat, & Nullus homo disputat, æquiualeat: & ista, Omnis homo disputat, & Nullus homo non disputat.

3. Regula. ¶ Tertia. Si signo vniuersali, vel particulari præponatur, & postponatur negatio, æquipollet suo subalterno: vt in istis, Non omnis homo non disputat: & Quidam homo disputat. Et Omnis homo disputat, & Non quidam homo non disputat. Hæc regulæ, istis versibus concluduntur. Præ contradic, post, contra, præpost que subalter.

¶ Ex his regulis infertur, quòd si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadem locutione, ita quòd vnum sit in subiecto, & aliud in prædicato, primum æquiualeat suo contrario, per secundam regulam. Et secundum, suo contradictorio, per primam regulam. Vt Nihil est nihil, æquipollet huic: Quodlibet est aliquid. Nam per secundam regulam, nihil non, & quodlibet, æquipollet: sicut omnis non, & nullus. Et per primam, non nihil, & aliquid, sicut nonnullus, & quidam. Vnde versus. Non omnis, quidam non, omnis nõ, quasi nullus. Nonnullus, quidam: sed nullus nõ, valet omnis. Non aliquid, nullus: non quidam nõ, valet omnis. Non alter, neuter, neuter non, præstat vterq;.

¶ Mnes ista regulæ posite de æquipollentijs tenent verum, supposito negatio, quæ præponitur, vel postponitur, capiatur neganter. Nã si infinitanter, non est verum. Et ratio est. Quia quando neganter, habet oppositum ponere, & sic distributum indistribuit, & affirmatum negat, & contra. Si tamen negatio infinitanter solum capiatur, non poterit oppositum ponere:

cum solum virtus eius supra terminum immediatum cadat. Secundo etiam est requisitum ad æquipollentiam: vt illa negatio possit congruè præponi. Nam licet istæ duæ contradictoriae sint, Homo disputat, & Non homo disputat: nõ rectè fit æquipollentia, Non non homo disputat, quia tunc esset nugatio. Hæc circa primam regulam.

¶ Circa secundam similiter posset regula deficere, quando, scilicet, postponitur negatio, sed talis propositio non potest habere contrariam: vt si subiecto huius, Omne quod est Petrus, est substantia: postponatur negatio sic, Omne quod est non Petrus, non æquiualeat contrariæ, quia non potest prima propositio contrariam habere. Et hæc de æquipollentijs breuiter dicta sufficiant. Consequenter oportet & de modalibus aliqua tangerè: quæ superflua sunt, missa facientes, iuxta institutum nostrum à principio declaratum.

C A P. X.
De modalibus.

MODVS, est adiacens rei determinatio. Et habet fieri per adiectiuum. Vnde cum sit duplex, adiectiuum, quoddam nominis, vt album: aliud verbi, vt aduerbia, fit, vt duplex sit modus: alter nominalis, qui fit per adiectiuum nominis: alter aduerbialis, qui fit per aduerbium: vt doctus homo, doctè disputat.

¶ Aduerbiorum, quedam verbum determinant gratia compositionis: vt hæc sex, necessario, contingenter, possibiliter, impossibiliter, verè, & falsè. Alia gratia rei verbi, vt argutè disputat. Alia ratione temporis, vt hodie, et cætera aduerbia temporalia. Alia ratione modi, vt aduerbia hortandi, & optandi: & secundum hoc, sumitur multiplex modus per aduerbia. Sed omnibus alijs omisis, solum de illis dicendum,

cēdum, quæ compositionem determināt. Ut sunt illa sex supra posita.

¶ Cum enim dicitur, Homo necessario disputat: designatur, quod compositio disputationis, cum homine sit necessaria. Sed cum dicitur, Homo disputat bene, vel argute: significatur, quod disputationis sit bona, vel arguta. Et in hac, res verbi determinatur. Et in prima compositio. Unde solum illi modi, qui compositionem determinant, constituunt propositionem modalem. Et sumuntur isti modi aliquādo nominaliter, ut possibile, impossibile, contingens, necessarium, verum, & falsum: quandoq; adverbialiter, ut possibiliter, impossibilitate, necessario, contingenter, verè, & falsè.

2. Pars. ¶ Propositio modalis est illa, quæ aliquo istorum sex modorum determinatur. Ut Petrum disputare, est possibile. In his modalibus verbum subijcitur, modus prædicatur.

¶ Omnes aliæ propositiones, quæ modales non sunt, vocantur de inesse. At verò propositiones, quæ modificantur his modis, verum, falsum, ad præsens relinquuntur: quia in illis eodem modo sumitur oppositio, & æquipollentia, sicut in alijs de inesse.

¶ Unusquisque autem istorum modorum quatuor constituit propositiones modales. Ob idq; cum quatuor sint modi, sexdecim erunt propositiones: verbi gratia: possibile sine negatione, constituit hanc, Petrum disputare est possibile. Et si cum negatione posita ad verbum, constituit hanc: Petrum non disputare est possibile. Petrum disputare non est necesse. Si verò cum negatione ad modum, con-

stituit hanc: Petrum disputare non est possibile. Si verò negatio ad verbum, & ad modum, facit hanc: Petrum non disputare non est possibile. Et hoc modo, secundum unumquemque aliorum modorum constituuntur quatuor propositiones modales.

¶ Æquipollentia, in istis quatuor regulis 3. Pars. cognoscitur, quæ per istas dictiones significatur. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea. Itaque ubi sit. a. denotatur quod nulla negatio debet poni. e. negatio ad verbum, seu dictum, ubi. i. ad modum, ubi. u. ad verbum, & ad modum: unde versus. e. dictum negat. i. modum, nihil. a. sed. u. totum.

¶ Item. Prima propositio erit de possibili, secunda de contingenti, tertia de impossibili, quarta de necesse. Unde versus. Possibile, contingens, impossibile, necesse. Amabimus.

¶ Prima regula. Cuiuscunq; dicto affirmato tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictoria opposito remouetur necesse. Ut, Petrum disputare est possibile. Petrum disputare est contingens. Petrum disputare non est impossibile. Petrum non disputare non est necesse.

Edentuli.

¶ Secunda regula. Cuiuscunq; dicto negato tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictoria opposito, remouetur necesse. Ut, Petrum non disputare est possibile. Petrum non disputare est contingens. Petrum non disputare non est impossibile. Petrum disputare non est necesse.

Iliace.

Iliace.

¶ Tertia regula. A quocunq; dicto affirmato remouetur possibile, ab eodem contingens, & eidem tribuitur impossibile, & eius contradictoria opposito, tribuitur necesse. Ut, Petrum disputare non est possibile. Petrum disputare non est contingens. Petrum disputare est impossibile. Petrum non disputare est necesse.

Purpurea.

¶ Quarta regula. A quocunq; dicto negato remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem tribuitur impossibile, & eius contradictoria opposito, tribuitur necesse. Ut, Petrum non disputare non est possibile. Petrum non disputare non est contingens. Petrum non disputare est impossibile. Petrum disputare est necesse.

¶ Æquipollentia modalium possunt etiā haberi per has regulas. Omnes propositiones de possibili, & impossibili, æquipollent verbo, seu dicto similiter se habente, & modo dissimiliter.

¶ Omnes propositiones de possibili, & necessario æquipollent verbo, & modo dissimiliter se habentibus.

¶ Tertia. Omnes propositiones de impossibili, & necesse, æquipollent verbo dissimiliter, & modo similiter se habentibus. Et intelligitur modus similiter, vel dissimiliter se habere quantum ad affirmationem, vel negationem: & sic de verbo dicendum.

¶ In prædictis regulis non fit mentio de contingenti: quia conuertitur cum possibili.

¶ Propositionum modalium, aliæ sunt contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ contradictoriæ, aliæ subalternæ. Unde omnes propositiones quæ sunt in quarta linea de Purpurea, contrariantur omnibus illis, quæ sunt in tertia linea de Iliace. Et omnes propositiones, quæ sunt in prima linea de Amabimus, subcontrariantur illis, quæ sunt in secunda linea de Edentuli. Item primus ordo, & tertius contrariantur. Similiter secundus, & quartus.

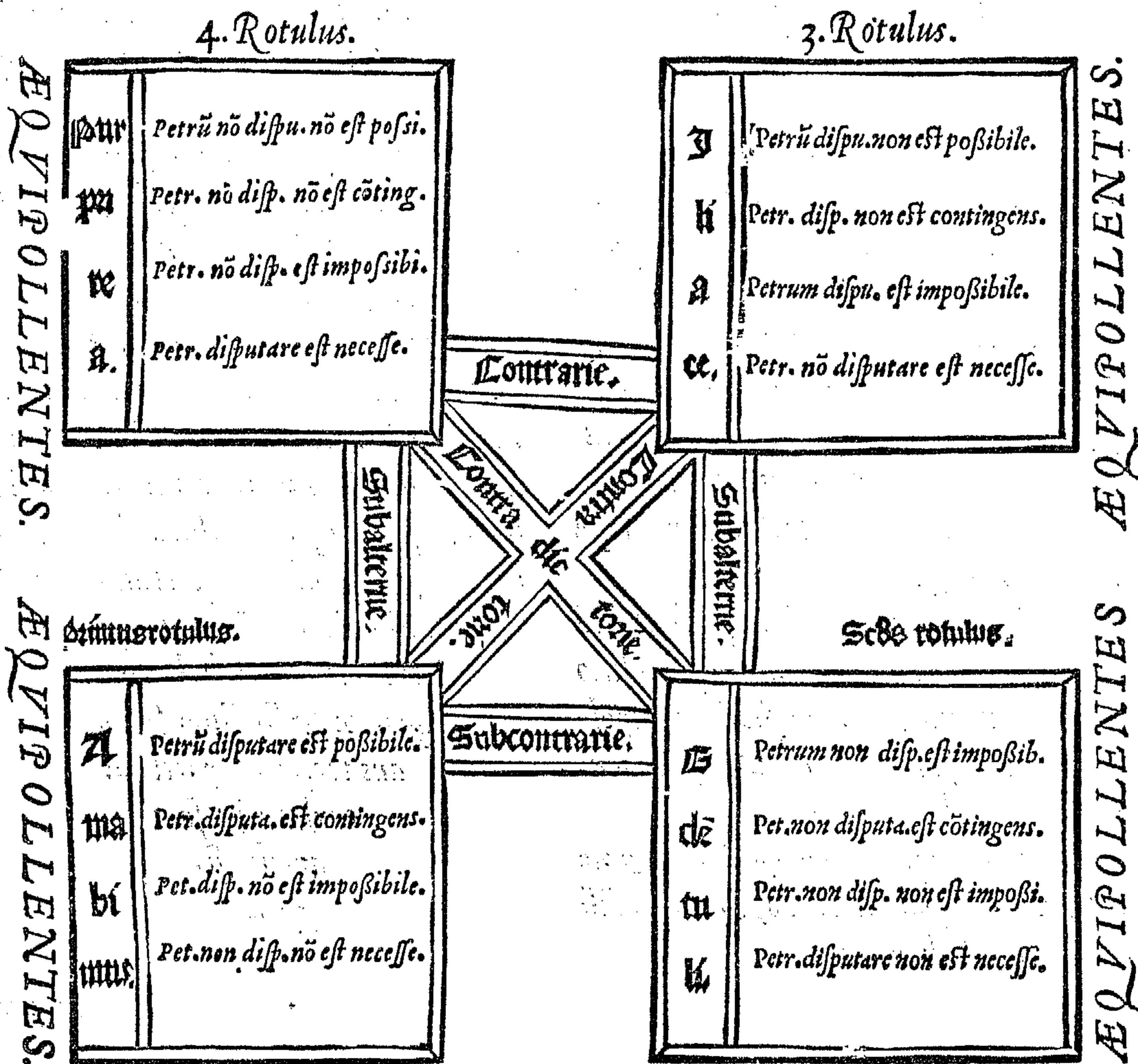
Item primus subalternatur quarto: & similiter secundus tertio. Ut patet ad

oculum in sequenti figura.

(.)

Figura

FIGVRA AEQVIPOLLENTIARVM, ET OPPOSITI. IN MODALIB.

propositio modalis du-

Quia in litera declaratione non est opus immorari, oportet intelligere duplicem esse modalem propositionem, alteram diuisam, alteram compositam. Modalis composita illa est, in qua modus prædicatur de dicto. Vt in hac, Petrum esse album est contingens. Vel quando subiicitur modus, & dictum prædicatur. Modalis diuisa est propositio categorica: cuius verbum principale aliquo modo vniuersali, aut particulari determinatur. Vt, Petrus possibiliter disputat, Petrum possibile est disputare. Itaque cum modalis sit propositio, vbi modus ponitur: erit composita quando modus modificat, seu determinat dictum: & diuisa, quando verbum determinatur.

signum.

2

¶ Solent differentia poni inter modalem diuisam, & compositam: & multum refert, ad cognoscendam veritatem vel falsitatem. Nam si sit modalis diuisa: hæc vera est. Præscitū possibiliter saluari: & in sensu composito, Præscitū saluari est possibile: est falsa. Pro quo ponunt aliqua ad cōoscendum.

¶ Primum ergo signum est, quod in modalis composita modus est nomē: sed in diuisa sumitur ad uerbialiter. Secundū. In modalis composita modus ponit in vno extremo, denotans cōpetere toti dicto. Vt in hac. Sortem currere est possibile. Sed in diuisa, mediat modus inter partes dicti. Vt in hac, Sortes possibiliter currit. Tūc, n. denotat possibilitas inter res significatā per prædicatū, & per subiectū.

¶ Moderni aliqui voluerunt ponere aliam differentiam inter modalem diuisam, & compositam, vt dicerent, modum in composita capi secundum intentionem, & non ampliativam: in diuisa tamen primè intentionem. Quod est dicere, Hic, Sortem currere est possibile, ly possibile, secundum intentionem, significat illam esse possibilem propositionem: sed in hac diuisa capiendo, Sortes possibiliter currit, accipitur modus pro re, quæ non est propositio. Sed quicquid sit de opinione modernorum, non oportet id pro certo tenere: nam si quis audiat, Sortem currere est possibile, non concipit hanc propositionem possibilem esse: sed quod actio illa, id est cursum, sit possibilis Sorti. Ob id videtur dicendum, modum capi personaliter, seu significatiue, & primè intentionem: tam in composita, quam in diuisa. Solum sit differentia: quia in diuisa ad uerbialiter: in composita nominaliter pro significato propositionis correspondentis dicto. Itaque sensus huius propositionis, Petrum disputare est possibile, est: id quod significat illa propositio, Petrus disputat, est quod possibile. Itaque hæc cōsequencia est bona. Petrus disputare est possibile: ergo hæc, Petrus disputat, est possibilis. Et sic est verum, quod modus ampliat in modalis diuisa sicut in composita: quoniam quidē

fumitur primè intentionem in vtraque.

¶ Qualitas in modalibus compositis sumenda est ex parte verbi principalis, quo videlicet modus prædicatur de dicto: vt hæc affirmatiua est, Petrum non disputare est possibile, & hæc negatiua, Petrum disputare non est possibile. Et quantitas in istis modalibus, potest sumi ex parte modi, aut ex parte dicti. Ex parte modi, propositio de ly necessario, & impossibile affirmatis, & de possibili, & contingenter negatis: dicitur vniuersalis. Et e contra, propositio de ly possibile, & contingenter affirmatis: & de necessario, & impossibile negatis: dicitur particularis. Et sic manifestauit Petrus Hispanus in supradictis, & apparet in figura supraposita. Ly necesse, est signum vniuersale, sicut ly ois: & impossibile non, sicut qdā nō.

¶ Sed penes dictum moderni considerant sicut in alijs categoricis, videlicet, penes signum quod fertur in totum dictum. Vt hanc, Omne ly Petrum currere, est possibile, dicat vniuersalem. Et hanc, Aliquod ly omne animal esse hominem est possibile, particularem. Et hanc, Hoc omne animal esse hominem est possibile, singularem. Et hanc, ly omne animal esse hominem est possibile, vocant indefinitam. Et sic dicunt dictum posse distribui materialiter sumptum pro omnibus propositionibus synonymis sibi correspondentibus: & singularizari pro se, aut vna illarum: ita vt sensus primæ sit, Omnis talis propositio, Petrus disputat, est possibilis. Ista opinio procedit ex hoc: quod dictum in modalis composita dicitur materialiter capi per propositioem. Sed cum capiatur personaliter, vt dictum est, per significatoem talis propositionis, & significatoem propositionum synonymarum dicat esse vnum, & idē: sequitur quod omne tale dictum accipitur singulariter: vt inquit S. Thomas in opusculis. Quod id nulla modalis composita ex parte dicti debet esse vniuersalis, aut particularis: sed ois est singularis, aut habens modum singularis, licet alij oppositum teneant, vt Titilman lib. 3. cap. 24. Vt dicemus.

¶ Primum arguit contra illas equipollentias positas, & oppositiones propositionum in figura supra posita. Hæc propositiones, Petrus disputare est possibile, & Petrus non disputare est necesse, non contradicunt: & tamen prima est prima de Amabimus, & secunda vltima de Illiace: ergo oppositæ propositiones ex aduerso angulo non contradicunt. Patet ex eo; quia non participat in subiectis, quia in vna extremum est, Petrus disputare, & in alia, Petrus non disputare, & prædicatū in vna est possibile, & in alia necesse: & quia vtraque est affirmatiua: ergo non contradicunt.

¶ Ad argumentum, relicta opinione modernorum, stando in sententia S. Thomæ quod omnis propositio modalis ratione dicti est singularis: dicendum, illas

J

illas duas supra positas contradictorias esse, licet utraque sit affirmatiua, & non participant in extremis. Ratio est: quia verè illæ duæ æquivalent duabus propositionibus, quæ veræ contradictoriae sunt, quæ sunt modales diuisæ in extremis participantibus: quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, Istis scilicet, Petrus possibiliter disputat, & Petrus necessario non disputat. Et hoc sufficit, ad hoc quod illæ duæ sint contradictoriae de modo enunciandi.

2. Argumē. ¶ Secundò arguitur contra illud quod dictum est: esse modalem diuisam. Contra. Si aliqua est modalis diuisa, aut modus est pars copulæ, aut non: secundum non potest dici, cum modus nõ agat in prædicati suppositionem. Et si est pars copulæ, sequeretur ipsam non esse modalem: cum tota copula non determinetur aliquo modo.

Solutio. ¶ Respondetur, quod modus non est pars copulæ: & quando arguis, virtus eius non transit in suppositionem prædicati: dicendum quod sufficit transeat ampliando, aut appellando. Et dato quod modi essent partes copulæ, nõ sequeretur ipsam non esse modalem: cum nos non dixerimus modalem esse, vbi tota copula modo determinatur, sed vbi solum copula: & quia sic contingeret, etiam si esset pars, sufficeret, & sufficit modus determinet copulam principalem. Quoniã hæc, Petrus est, vel possibiliter est albus: dicenda est modalis diuisa, licet posset dici etiam de inesse, cum reducatur ad vnã hypotheticam, cuius vna pars est de inesse, & altera modalis. Vt Petrus est, & Petrus possibiliter est albus.

Propo. modalis reducitur ad de inesse. ¶ Quandoquidẽ in superioribus mētio facta est de propositione de inesse: considerandũ est, has quas modales vocamus, poni aliquando: inesse. Vt si dicamus. Sortem currere est possibile: sua de inesse est, Sortes currit. Vel ponitur in esse per istam.

Nota. ¶ Sed notandum venit, aliud esse ponere propositionem in esse, aliud assignare de inesse, aliud reducere ad de inesse. Nam ponere inesse, est aliquod possibile actualiter verificari. Assignare de inesse, est tollere modum, aut copulam de extrinseco tempore, & mutare in copulam de præfenti. Sed reducere ad de inesse est, probare per propositionem de inesse. De quo sint propositiones.

1. propositio. ¶ Sicut ad veritatem propositionis de præterito sufficit, & requiritur sua de inesse fuerit vera: ita

ad veritatem propositionis de futuro requiritur, quod sua de inesse erit vera.

¶ Propositio. 2. Ad veritatem propositionis de possibili, sufficit & requiritur sua de inesse sit possibilis. Et ad illam de impossibili, quod sit de inesse impossibilis. Vt hæc est vera, Petrus possibiliter est doctus: quia de inesse, Petrus est doctus, possibilis est.

¶ Tertia propositio. Sicut ad veritatem propositionis de necessario sufficit sua de inesse sit necessaria: ad veritatem contingentis sufficit de inesse sit contingens.

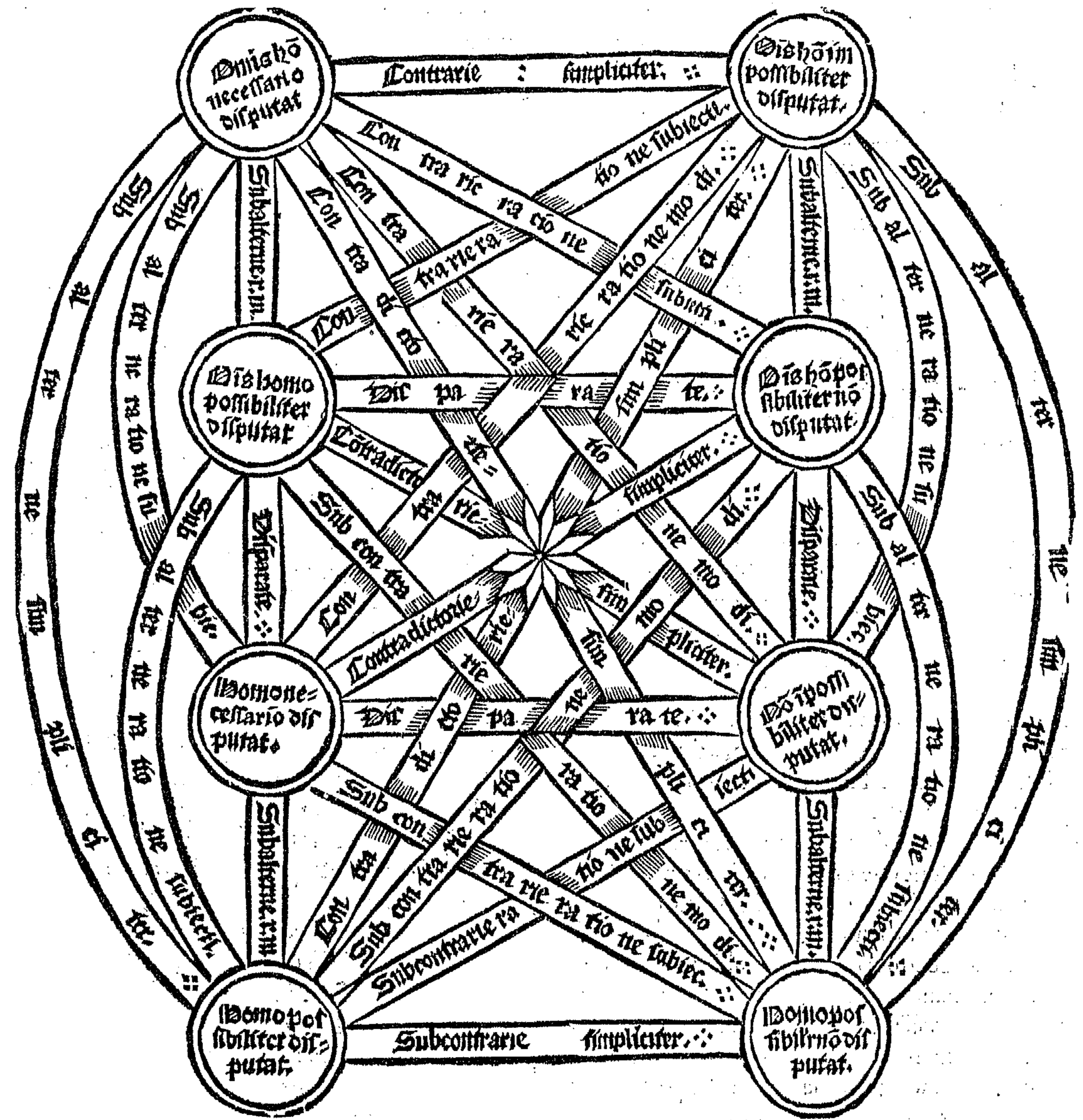
¶ Circa ergo modum ponendi propositiones de inesse, sit regula. Quando verbum, vel modus præcedit aliquis terminus resolubilis, talis terminus prius est resoluendus. Siquis petat de inesse huius, Homo possibiliter est animal: dabo istam, Homo est animal. Sed si petat vt reducam ad de inesse, prius dabo ascendentes sub ly homo, & post reducam ipsas singulares. Similiter si aliquis petat vt de istius, Hoc album fuit nigrum: dabo hæc, Hoc album est nigrum. Sed si petat vt reducam, prius resoluam resolutoriè sic, Hoc fuit nigrum. &c.

¶ Circa modales diuisas oportet notare qualitatem posse attendi vel penes verbum principale, vel penes modum: vt, Petrus possibiliter non disputat: dicitur negatiua de copula affirmatiua de modo. Et hæc, Petrus non possibiliter non disputat: dicitur affirmatiua de copula, & negatiua de modo.

¶ Quantitas etiam sumi potest vel ex parte subiecti, sicut in alijs categoricis: vel ex parte modi, vt propositio de ly necessario, & impossibiliter affirmatis: & de ly possibile, & contingens negatis: sint vniuersales de modo. Et e contrario si isti modi sumantur: sit particularis modalis: sicut diximus in modali composita. Et sic hæc propositio, Omnis homo possibiliter disputat, est vniuersalis categorica, & particularis de modo. Et hæc, Petrus impossibiliter disputat, singularis categorica, & vniuersalis de modo. Et sic

potest poni omne genus oppositionis, sicut in simplicibus propositionibus ex parte subiecti, & ex parte modi. Vt patet in figura:

FIGVRA MODA.

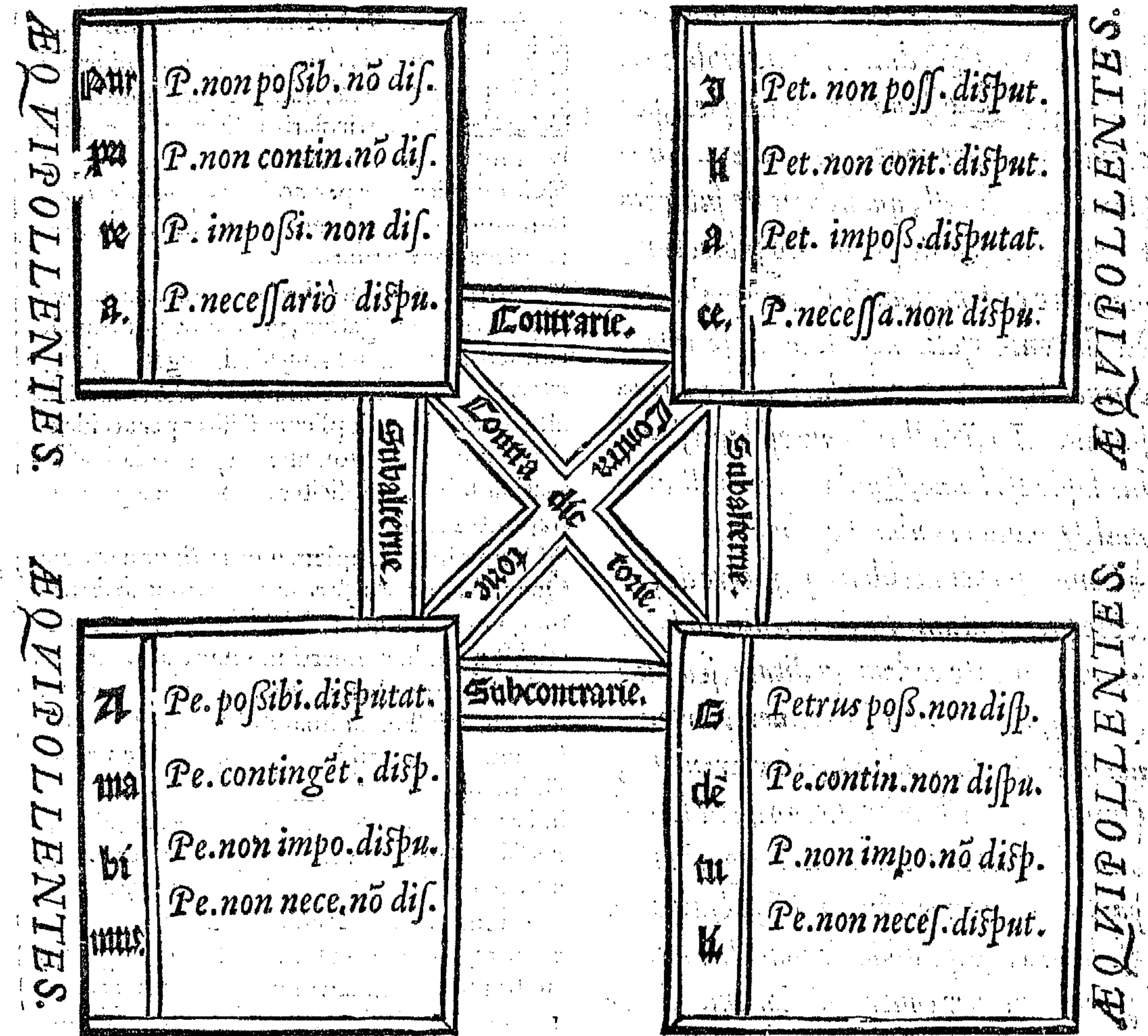
E ¶ Circa

1. Nota. ¶ Circa oppositionē in modalibus tam diuisis q̄
 Titelman. compositis notat Titelmanus. cap. 24.3. libr.
 Modales diuisæ, dicit ipse, sequuntur legem pro
 positionum simplicium, quas de inesse vocant.
 Sunt enim hæ contrariæ, Omnis homo necessa
 rio spirat, Omnis homo impossibiliter spirat,
 Hæ subcontrariæ, Quidam homo possibiliter
 spirat, & Quidam homo possibiliter non spirat.
 Hæ contradictoriæ, Omnis homo necessario
 spirat. Quidam homo possibiliter non spirat. Hæ
 subalternæ, Omnis homo necessario spirat, Qui
 dam homo possibiliter spirat. Solum hic oportet
 obseruare, ne in contrarijs modus ponatur
 particularis in vtraque, neque in subcontrarijs
 vniuersaliter. Et in contradictorijs ne idem mo
 dus vel vniuersalis, vel particularis in vtraq̄;
 2. Nota. ¶ Quantum verò ad compositas, considerandū,
 in lineis Purpurea, & Iliace, quæ sunt contrariæ,
 præcipuus modus est, necesse. Et sic contrarie
 tas in eis ex parte illius debet considerari. Et in
 Amabimus, & Edentuli, quæ subcontrariæ pro
 positiones, de possibili, principaliter consideran
 de. In contradictorijs illa quæ de necesse, & quæ
 de possibili.
 3. Nota. ¶ Ad hoc ergo quòd propositiones de necesse
 in lineis contrarijs sint contrariæ, oportet nota
 re, dictum non maneat particulariter in vtraq̄;
 aliàs non erunt contrariæ, Aliquem hominem
 spirare est necesse, Aliquem hominem non spi
 rare est necesse. Dantur simul veræ in simili, sup
 Aristot. 8. posita opinione Aristot. quòd mundus fuerit
 Phyl. tex. co. ab æterno. Aliquod animal esse hominem est
 necesse, & Aliquod animal non esse hominem
 est necesse. Et similiter aliquam personam in Di
 uinis esse patrem est necesse, & Aliquam nō esse
 patrem est necesse.
 4. Nota. ¶ In propositionibus alijs non est necesse id no
 tari, sed possunt esse omnes de dicto particulari:
 imò tantò melius, si omnes aliæ de Purpurea, &
 & Iliace sint particulares.
 5. Nota. ¶ Ad esse subcontrarias in Amabimus, & Eden
 tuli, non maneat in vtraque de possibili dictum
 vniuersaliter, aliàs erunt simul falsæ. Patet. Om
 nem personam in Diuinis esse patrem est possi
 bile, & Omnem personam non esse patrem est
 possibile. Et in casu Aristot. Omne animal esse
 hominem est possibile, Omne animal non esse
 hominem est possibile. Non enim participant
 legem subcontrariarum: & tamen si dictum in

altera fumeretur particulariter, opponerentur.
 ¶ Ad hoc quòd propositiones de necesse, & pos
 6. Nota. sibili contradicant, oportet dictum non sumatur
 vniuersaliter in vtraq̄; neque particulariter: sed
 in vna vniuersaliter, & in altera particulariter:
 Vt, Omne animal esse hominem est necesse, in
 Purpurea contradicit huic in Edentuli: Quod
 dam animal non esse hominem est possibile. Et
 ista in Iliace, Omne animal non esse hominem
 est necesse, contradicit huic, in Amabimus:
 Quoddam animal esse hominem est possibile.
 Si dictum in vtraque vniuersaliter, dantur simul
 falsæ: & si particulariter in vtraque, dantur simul
 veræ. Omne animal esse hominem est possibile.
 Omne animal non esse hominem est necesse.
 in casu posito Arist. Et hæ in Purpurea, & Eden
 tuli: Aliquod animal non esse hominem est pos
 sibile, & Aliquod animal esse hominem est ne
 cesse, ambæ veræ.
 ¶ Præterea notandum, vt propositiones de ne
 7. Nota. cesse, & possibili in Purpurea, & Amabimus,
 Edentuli, & Iliace sint subalternæ: cauendum ne
 dictum in illa de possibili teneatur vniuersaliter:
 cum in illa de necesse fuerit positum particula
 riter: quia hæ non sunt subalternæ, Aliquod ani
 mal esse hominem est necesse, & Omne animal
 esse hominem est possibile. Nam illa, quæ de mo
 do vniuersali est vera: & alia de particulari mo
 do, est falsa. Hęc duxi notanda, vt sciamus etiam
 ex parte dicti considerandam oppositionem in
 modalibus compositis: etiam si aliqui putent, vt
 diximus, dictum in modali composita sumi sin
 gulariter.
 ¶ Equipollentiæ, & oppositiones in diuisis ex
 parte modorum, eodem modo disponi possunt,
 sicut diximus in modali composita. Vt hæ
 quatuor, Petrus possibiliter disputat,
 Petrus contingenter disputat, Pe
 trus non impossibiliter di
 sputat, Petrus non ne
 cessario nō disputat,
 sunt in Ama
 bimus: & sic
 in alijs, vt
 in se
 quenti figura patet.

FIGV.

FIGVRA OPPO.
 ET EQUIPOLLENTIARVM
 in modalibus diuisis.

¶ Hic aduertendum est, in istis modalibus diuisis: quādo lex præcipit negationem ferri in modum, & non in verbum: non intelligitur, quòd negatio non feratur in verbum, sed quòd nō præponatur alia negatio ad verbum, quā illa, quæ modo præponitur, quæ videlicet fertur in modum simul & verbum. Vt patet in Iliace, Petrus non possibiliter disputat.
 ¶ Propositio modalis diuisa ratione subiecti eodem modo est probanda & resoluenda, sicut cæteræ cathgoricæ. Verum ratione modi, cogno

scenda est per suam de inesse.
 ¶ Propositio de inesse dupliciter capitur: vno modo vt distinguitur contra propositionem de extrinseco tempore. Vt sit illa, quæ est de præsentis: & non sumitur cum aliquo signo ampliatiuo. Vt, Petr⁹ legit. Alio modo sumitur de inesse, prout distinguitur contra modalem. Vt hæc dicatur de inesse, Petrus albus erit: quia non in ea ponitur modus, nec ad verbum, neque ad dictum.

Repositionum cathegoricarum utroq; termino participantium, ordine eodem, triplex est conuersio, simplex, per accidens, & per contrapositionem. Simplex conuersio est, quando fit de subiecto predicatum, & de predicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate. Et sic vniuersalis negatiua in se ipsam conuertitur: & particularis affirmatiua similiter. Vt, Nullus homo est lapis, Nullus lapis est homo, Quidam homo est animal, Quoddam animal est homo.

Conuersio simplex.

Conuersio per accidens.

Conuersio per accidens est, facere de subiecto predicatum, & de predicato subiectum, manente eadem qualitate, sed mutata quantitate. Et sic conuertitur vniuersalis affirmatiua in particularem. Vt, Omnis homo est animal: ergo quoddam animal est homo. Et vniuersalis negatiua, in particularem negatiuam. Vt, Nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo.

Conuersio per contrapositionem.

Conuersio per contrapositionem, est facere de subiecto predicatum, & de predicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate: sed mutatis terminis finitis in infinitos. Et hoc modo conuertitur vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiuam, & negatiua particularis in seipsam. Vt, Omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo: Quidam homo non est lapis: ergo quidam non lapis non est non homo. Vnde versus.

¶ Simpliciter feci, conuertitur eua per accidens: Asto per cōtra, sic fit conuersio tota. Afferit. a. negat. e. sunt vniuersaliter ambæ. Afferit. i. negat. o. sunt particulariter ambæ.

Hic notandum, quod simpliciter feci: denotatur, quod vniuersalis negatiua, quæ per ly. c. significatur: & particularis affirmatiua, quæ per ly. i. simpliciter conuertuntur.

¶ Conuertitur eua per accidens: significatur, quod tam vniuersalis negatiua, quam affirmatiua per accidens conuertuntur.

¶ Asto per contraria, i. vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, per contrapositionem conuertuntur. Et sic vniuersalis negatiua, simpliciter, & per accidens conuertitur. Et vniuersalis affirmatiua item dupliciter, scilicet per accidens, & per contrapositionem: sed particularis affirmatiua solum simpliciter, & negatiua per contrapositionem.

Conuersio mutua, & non mutua.

¶ Conuersio est duplex, mutua, & non mutua. Quando conuersa, & conuertens mutuò se inferunt, vocatur mutua, & hæc proprie conuersio est. Vt quando conuertitur vniuersalis negatiua in seipsam: quia bene valet, Nullus homo est animal, ergo nullum animal est homo. Et e contra, Nullum animal est homo: ergo nullus homo est animal.

¶ Non mutua vocatur, quando non mutuò se inferunt: vt quando conuersione per accidens vniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam. Vt, Omnis homo currit, ergo aliquod currens est homo. Sed tamen non valet e contra, Aliquod currens est homo: ergo omnis homo currit: nam vno solum homine currete, antecedens est verum: & consequens falsum.

¶ Oportet etiam regulas notare pro conuersione propositionum. Ad conuertendas propositiones non modales de copula de presenti, non est aliud considerandum, quam facere de subiecto predicatum, & e contra, seruata simili suppositione, & restrictioe. Vt si quis istam, Omnis homo est animal: velit conuertere, conuertitur sic, A. animal, omnis homo est: quia ly animal supponebat confusè in hac, Omnis homo est animal. Et si hanc vis conuertere, Homo non est animal: conuerte hoc modo, Omne animal. b. homo non est: quia ly homo, in prima determinatè supponebat.

¶ Secunda regula. Ad conuertendas omnes propositiones tam modales, quam non modales, si ambo extrema copulam, vel modum præcedat, vel

1. Regula

2. Regula

vel

vel sequantur, non est aliud necessarium, nisi extrema transponere, seruata simili suppositione, & restrictioe. Vt ista propositio, Necessariò animal est homo: conuertetur in hanc, Necessariò homo est animal. Si verò vnum extremum præcedit modum, & aliud sequitur, debet fieri conuersio seruatis proprietatibus Logicalibus, repliando modum cum subiecto conuertentis. Vt ista, Deus necessariò est creans: debet conuerti, Creans, quod necessariò est creans, possibiliter est Deus. Ratio est: quia ly necessariò, terminum præcedentem ad quatuor differentias, & sequentem ad quinque ampliat.

3. Regula.

¶ Tertia regula. Ad conuertendam propositionem negatiuam modalem, vel de copula extrinseci temporis, opus est conuertere suam contradictoriam affirmatiuam. Et contradictoria conuertentis affirmatiua: est conuertens negatiua. Ob id si velis conuertere hanc, Deus possibiliter non est creans: contradictoria huius est, Omnis Deus necessariò est creans. Et conuertes illam. a. creans quod necessariò est creans, possibiliter est Deus. Contradictoria huius, Non creans quod necessariò est creans, possibiliter est Deus: est conuertens illius, Deus possibiliter non est creans.

¶ Circa conuersionem, duas oportet regulas notare. Quarum prima sit.

1. Regula.

¶ Ab affirmatiua ad negatiuam, predicato variato penes finitum, & infinitum, valida est consequentia. Bene sequitur, Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est non animal.

2. Regula.

¶ Secunda. A negatiua ad affirmatiuam, predicato variato penes finitum & infinitum, valida est consequentia, posita constantia subiecti. Bene sequitur, Homo non est animal, & homo est: ergo homo est non animal. Secundum exigentiam harum regularum fundata est conuersio per contrapositionem. Nam quando conuertitur affirmatiua, opus est ponere constantiam termini infiniti: quia bene sequitur, Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est non animal. Vltra, omnishomo non est non animal, ergo omne non animal non est homo. Per conuersionem simplicem, vltra ponendo constantiam, & non animal est: ergo omne non animal est non homo. Per secundam regulam: ergo de primo ad vltimum valet, Omnis homo est animal: & non animal est: ergo omne non animal est non homo.

¶ Veritas conuersionis facile probatur per contrapositionem in particulari negatiua. Nam ista consequentia bona est, Homo non est animal: ergo non animal non est non homo. Quia bene sequitur, Homo non est animal, & homo est: ergo homo est non animal: à negatiua ad affirmatiuam, predicato variato penes finitum, & infi-

Ostquam vtrunq; tradidimus, de propositioe cathegorica, quæ predicatiua est, & de materia, & oppositione, simul atque conuersione, & æquipollentia, tam in simplicibus, quam in modalibus: restat de hypothetica agamus.

Propositio hypothetica illa est, quæ habet duas cathegoricas cōiunctas, tanquam partes principales sui. Vt, si homo currit, homo monetur. ¶ Propositionum hypotheticarum alia cōditioalis, alia copulatiua, alia disiuctiua.

Contra diuisionem positam est Argument. Argumentum, de istis, Quando Petrus disputat bene agit, Vbi ignis est, calor est, Homo est animal, qui est rationalis. Istæ sunt hypotheticæ: & tamen nullæ earum est conditionalis, neq; copulatiua, neque disiuctiua. Et quæ sint hypotheticæ patet ex eo quod sunt propositiones, & non sunt cathegoricæ: oportet ergo dicantur hypotheticæ.

¶ Ad hoc respondet, cōcedendo eas esse hypotheticas: quia sensum hypotheticum faciunt. Et minor negatur: nã licet verum sit, eas formaliter non esse conditionales, neq; copulatiuas, sunt tamen virtualiter. Tales enim per conditionales resoluuntur: vt illa localis. Si in aliquo loco ignis est, ibi viget calor: & illa, Quando Petrus disputat, bene agit: in hanc, Si Petrus disputat, bene agit: & illa, Homo est animal, qui est rationalis: virtute cōtinet hanc copulatiuam, Homo est animal, & ipse est

rationalis. Est considerandum, quod cum hypothetica non habeat subiectum tanquam partem principalem sui, neque proprie dici potest quanta, sicut loquuti sumus de quantitate in categoricis: sed quia copulam habet, quae est coniunctio ipsarum categoricarum, habet qualitatem, ut affirmatiua, vel negatiua dicatur, quando negatio aduerbialis ponitur in fronte propositionis, & non est pars primae categoricae: aut ponitur immediate ante copulam hypotheticalem, id est ante coniunctionem, tunc est hypothetica negatiua. Ut, Non Petrus currit, & Paulus disputat: & Ioannes loquitur, Non & Paulus argumentatur, negatiuae sunt. Ista tamen, Nullus homo loquitur, & Nullus homo scribit: Homo non loquitur, & Homo non ratiocinatur, sunt affirmatiuae. Dixi negatio aduerbialis: eo quod nominalis, nunquam potest copulam hypotheticalem negare: cum virtus eius ultra categoricam non transeat. Et dixi, dummodo non sit pars categoricae: quia in hac, Non Petrus disputat, & Paulus loquitur, si ly non, in finitanter capiatur, affirmatiua est: quia ly non, est pars subiecti.

Dubium. ¶ Est dubium. Vtrum negatio cadens in tota hypothetica, etiam cadat in singulas illius partes. Ut in hac, Non si homo currit, homo disputat, ly non, an neget omnes partes. Respondetur, quod non: quia per sensum sic apprehendimus: ut ly non, neget copulam hypotheticalem, ut faciat istum sensum: non sequitur: si homo currit, homo disputat: quasi neget solum illationem consequentis ex antecedenti. Et tamen si ly non, partes negaret, esset sensus, si nullus homo currit, nullus homo disputat. Nec valet dicere, quod contrarium opinantes affirmant, illam propositionem de significationibus partium significare: si nullus homo currit: nullus homo disputat, & quod de significatione totali significant, non sequitur: si homo currit, quod homo disputet. Sed tamen hoc non bene intelligitur: nam non est alia significatio partialis, quam illa, quae exprimitur, quando significatur totum. Ob id dicendum (ut diximus) quod negatio copulam negat hypotheticalem, & non partes.

Argum. ¶ Sed contra hoc est argumentum ex supra dictis. Negatio enim est malignantis naturae: quae quid post se inuenit, destruit, & eius oppositum ponit: ergo in supradicta partes negat.

Solutio. ¶ Solutio est, solum negare id, quod concipitur, tanquam obiectum eius, & non partes. Et quia quae a principio ponitur, solum eius obiectum consideratur tota hypothetica, sequitur quod ipsa negat. Et sic negatio est, quod consequens sequatur ex antecedenti. Et quod negatio a principio proposita, totam respiciat hypotheticam, & non eius

partes, patet, quia alias istae aequiuarent, Non ens est Deus, & Ens est Deus: & Ens est Deus, Non & ens est Deus. Cum tamen prima sit impossibilis, & secunda possibilis. Et quod prima sit impossibilis, patet: quia sua contradictoria necessaria est. Si prima, ablata negatione: ergo signum est, quod ly non, in fronte positum, totam simul respicit hypotheticam, & non solum copulam hypotheticalem: quia si solum coniunctionem respiceret, perinde esset ponere negationem a principio: vel ponere solum immediate ante coniunctionem.

¶ Etiam posset quis adhuc instare dicendo, quod negatio partes hypotheticas negat, & respicit. Nam alias sequeretur, quod maneret in utraque contradictoriarum eadem particularitas, & eadem vniuersalitas. Nam capio istam, Si homo currit, homo mouetur: & istam, Non si homo currit, homo mouetur. Si ly non, in secunda, non habet virtutem in categoricas, manet eadem particularitas, quod est inconueniens.

¶ Respondetur, concedendo quod manet, nec incouenit in hypotheticis. Licet enim verum sit (ut supra diximus) in categoricis, quod ad contradictionem non debet manere eadem vniuersalitas, neque eadem particularitas: in hypotheticis hoc non est necessarium, ut infra dicemus.

C A P. XIII.
De conditionalibus.

Conditionalis illa est, in qua coniunguntur duae categoricae per ly si. Ut, Si Petrus disputat, Petrus loquitur. Et in illa categorica, cui immediate praepositur ly si, dicitur antecedens, reliqua vero consequens.

¶ Ad veritatem conditionalis requiritur, quod antecedens non possit esse verum, sine consequenti. Ut, Si homo est, animal est. Vnde omnis conditionalis vera, est necessaria: & omnis falsa, est impossibilis. Ad falsitatem conditionalis sufficit quod antecedens possit esse verum, consequenti existente falso. Ut, Si homo est, album est.

Haben-

Abendum ergo est pro certo ad veritatem conditionalis requisitum, esse bonam consequentiam, & ad falsitatem sufficit sit mala consequentia. Haec est vera propositio. Si homo currit, homo mouetur: quia consequentia est bona, & ob id necessaria. Haec tamen est falsa, Si homo currit, homo disputat: quia potest esse sicut significatur per antecedens, & quod non fit ita, sicut per consequens significatur.

¶ Occasione sumpta, solent nonnulli hic aliquas adducere regulas bonae consequentiae, quas nos adduximus in principio, quando tradebamus prima rudimenta. Dicunt enim. Ex vero non nisi verum, ex falso quandoque verum, quandoque falsum. Ex possibili non sequitur impossibile, nec ex contingenti sequitur impossibile. Impossibile semper ex impossibili, & ex necessario non nisi necessarium. Et necessarium sequitur ex quodlibet. Et ex impossibili sequitur quodlibet. Et quicquid sequitur ad consequens bonae consequentiae, sequitur ad antecedens. Et quicquid repugnat consequenti, repugnat antecedenti. Quae omnia per decem regulas constituuntur: & veritas ipsarum facile probatur. Propter prolixitatem non hic ponuntur rationes.

¶ Sed tamen sunt aliqui modi arguendi elicit ex Aristotele ultimo. cap. Priorum. Et sit prima. In conditionalibus, a tota conditionalis cum positione antecedentis ad positionem consequentis est formalis consequentia. Sequitur bene, Si homo currit, animal currit: sed homo currit: ergo animal currit. In affirmatiuis formaliter sequitur, sed in negatiuis non valet: Non si homo currit, animal disputat: sed homo currit: ergo animal disputat.

1. Regula.

2. Regula.

3. Regula.

¶ Secunda regula. A tota conditionalis cum destructione consequentis ad destructionem antecedentis, est consequentia formalis. Optimè sequitur, Si homo est rationalis, homo est risibilis: sed homo non est risibilis: ergo homo non est rationalis. Si Angelus est homo, Angelus est corporeus: sed Angelus non est corporeus: ergo Angelus non est homo. Destruere consequens est, eius subsumere contradictorium.

¶ A tota conditionalis cum positione consequentis ad positionem antecedentis non valet. Sicut nec valet a tota conditionalis cum destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Non enim sequitur, Si homo currit, homo mouetur: sed homo mouetur: ergo homo currit. Nec valet, Si homo currit, homo mouetur: sed nullus homo currit: ergo nullus homo mouetur. Dat antecedens verum, & consequens falsum, ut patet.

¶ Quarta regula. A conditionalis ad disiunctiuam compositam ex consequenti, & ex contradictoria antecedentis, bona est consequentia. Formaliter sequitur, Si homo currit, homo mouetur: ergo homo mouetur, vel nullus homo currit. Et sic, Si Petrus disputat, homo disputat: ergo homo disputat, vel Petrus non disputat.

¶ Hic etiam notandum, quod a causali ad rationalem, & a causali ad conditionalem, bona est consequentia: & a rationali ad conditionalem. Sequitur, Quia homo est risibilis, homo est rationalis. Homo est risibilis: ergo homo est rationalis. Non tamen valet e contra, Homo est risibilis: ergo est rationalis: ergo quia homo est risibilis, est rationalis: quia antecedens est verum, & consequens falsum. Non enim risibilitas est causa rationalitatis, sed potius e contra. Item sequitur, Homo est lapis: ergo homo est substantia: ergo si homo est lapis, homo est substantia. Non tamen sequitur e contrario, Si homo est lapis, homo est substantia: ergo homo est lapis: ergo homo est substantia. Quia conditionalis est vera, & rationalis falsa. Et tandem omnia ista dicta in regulis tenent in virtute definitionis bonae consequentiae: quae talis est, quod in ea non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Vel sic: non potest esse sicut per antecedens significatur, quin ita sit: sicut per consequens.

¶ Sed contra dicta arguitur. In hac conditionalis, Si Deus non est, Deus est: non potest ita esse, sicut significatur per antecedens, quin sit ita, sicut per consequens: & tamen non est bona consequentia: ergo maior probat. Nam non potest esse sicut per antecedens significatur, cum sit impossibile: ergo non potest esse sicut significatur per antecedens, quoniam sit ita, sicut significatur per consequens. Sed minor patet ex Aristotele. qui in. 2. Priorum dicit: Alterum contradictorium inferre alterum: est impossibile.

¶ Ad argumentum, omnes moderni facile se expediunt, dicentes esse bonam consequentiam: nam ex impossibili sequitur quodlibet, etiam pro singulis generum. Nam si modo aliquid impossibile a parte antecedentis ponas: quicquid sit in consequenti, bona erit consequentia. Sicut etiam dicunt, Necessarium sequitur ex quodlibet. Et sic solutum est argumentum. Sed Soto, in primo tractatu. cap. 16. lectione. 2. dissentit a modernis, & valde mihi placet eius opinio. Dicit enim in sententia, consequentiam illam, quam moderni vocant bonam de materia, & per locum ab extrinseco, non esse bonam consequentiam, nec sic nominandam. Et id esse contra mentem Aristotele. qui in loco citato reputat impossibile, vnum contradictorium aliud inferre. Nam si eadem propositio in bona consequentia inferretur a duobus contradictorijs: Ut haec, Petrus

Petrus est risibilis, posset inferri ex ista: Petrus nō est rationalis: ergo Petr⁹ est risibilis. Et ex ista, Petrus est rationalis: ergo Petrus est risibilis. Et in exēplo proposito, bene valet, Si Deus nō est, Deus est. Et similiter, Si Deus est, Deus est.

¶ Etiam probari potest hæc sententia cōtra modernos omnes ex communi modo concipiendi. Quis enim est, qui in mente capiat, quod ex eo quod homo sit lapis, sequatur Deum esse: vel ex eo, quod homo sit lapis, quod homo currat: Et confirmatur, quia nulla est habitudo, nulla est sequela (vt ita loquar) ex hoc, quod quia homo est irrationalis, Petrus disputet, vel Deus sit Deus.

Confirmatur Ad formam argumenti.

Istis suppositis, ad formā argumēti negatur maior, scilicet esse bonā consequentiam. Et quando arguis, nō potest esse sicut per antecedens significatur, ergo nō pōt esse sicut per añs significatur, quin sit ita sicut per consequens significatur: nego consequentiam: nam ly potest, in antecedenti, cadit supra cathegoricam, & in consequenti cadit supra hypotheticam. Sicut in definitiōe bonæ consequentiæ. Sensus enim consequentis est, quod posito antecedenti inesse, quicquid sit de eius possibilitate, non potest non poni consequens. Quod falsum est in consequentia assumpta. Nam posito per possibile, vel impossibile antecedenti: non proinde poneretur cōsequens: sicut posito homo esset lapis, non sequeretur qd Petrus esset Angelus.

2. Argum.

¶ Contra id quod dictum est, ad veritatem conditionalis esse requisitū, quod sit bona consequentia: Hæc est conditionalis, Petrus non disputat, nisi sit homo: & tamen non est bona cōsequentiā. Patet, quia stat antecedens esse verū. Si Petrus est homo, sine hoc quod consequens sit verum.

1. Solutio.

¶ Ad hoc aliqui dicunt, prædictam propositionem æquivalere huic, Si Petrus non est homo, Petrus non disputat, quæ bona consequentiā est.

2. Solutio.

Licet sufficiens sit solutio, potest dici, quod ad veritatem conditionalis de ly si, iam dictum est, necessariū esse bonā cōsequentiā. Tū ad veritatē, propositionis de ly nisi, nō requirit, sed sufficit qd consequentia, per quam resoluitur, sit bona.

¶ Pro modo oppositionis in conditionalibus, ponuntur regulæ. Quarum Prima.

1. Regula.

¶ Ad dandā cōtradictoriā alicuius conditionalis, optimè signat aduersatiua, cōposita ex antecedenti, & cōtradictorio cōsequenti. Hæc duæ cōtradiciūt. Si Petr⁹ currit, Petr⁹ mouet: & Quāuis Petr⁹ currit, Petrus nō mouet. Non em̄ possunt simul stare in veritate. Et tūc ad veritatē aduersatiuæ, sufficit, & requirit, qd cōsequens nō repugnet antecedenti. Et ad falsitatem quod repugnet: & propositio proximè sequens aduersatiuam particulam, dicitur antecedens, & altera cōsequens.

¶ Secunda regula. Ad contrarietate in conditionalibus illud sufficit: quod ad contradictionem, hoc dempto, qd maneat eadem particularitas in ambabus ex parte antecedentis. Istæ sunt contrariæ, Si hō peccat, rationale peccat: Non si omnis homo peccat, rationale peccat. Et similiter istæ: Si Petrus disputat, omne risibile disputat: & Nō si Petrus disputat, risibile disputat. Nam si ad cōtradiciūdū nil aliud deest, nisi qd a parte cōsequenti maneat eadē vniuersalitas, tūc cōtrariæ erūt.

2. Regula

¶ Pro quo notandum, maximè in istis conditionalibus, quod quicquid ædificat veritatem antecedentis conditionalis, ædificat ad totius falsitatem, & quicquid ad falsitatem antecedentis, facit ad veritatem conditionalis. Et contra ex parte consequentis: quia quod facit ad veritatem consequentis, ædificat ad veritatem conditionalis, & ecōtra, quod ad falsitatem, facit ad falsitatem conditionalis. Ratio est: quia quantō antecedens magis ad falsitatem, vel impossibilitatē accedit, tantō amplius erit consequentia bonā: & quantō ad veritatem, facilius potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Ex quo sequitur, quod vniuersalitas ex parte antecedentis facit ad veritatem totius, & ex parte consequentis ad falsitatem: & particularitas ex parte antecedentis ad falsitatem: & ex parte consequentis ad veritatem. Ob id secunda regula posita est. Et ponitur tertia.

Nota.

Corollarium

¶ Ad subcontrariandum, sufficit idem quod ad contradicendum: excepto, quod ex parte antecedentis maneat eadem vniuersalitas, aut ex parte consequentis eadem particularitas. Istæ sunt subcontrariæ. Si omnis homo peccat, risibile peccat: & Nō si homo peccat, risibile peccat. Et istæ. Si substantia peccat, risibile peccat: & Nō si substantia peccat, omne risibile peccat.

3. Regula

C A P. XIII. De conditionalibus promissiuis.

De veritate conditionalis promissiuæ sufficit, qd non sit ita, sicut per antecedens significatur, quin sit ita, sicut per consequens. Et ad falsitatem sufficit qd aliquando sit ita, sicut per antecedens, &c. quin non sit ita, sicut per consequens. Vt ad veritatem huius. Si egregie disputaueris, tibi dabo aureum numū: requirit qd non sit ita, sicut per antecedens, scilicet, qd egregie disputaueris: quin sit ita, sicut per cōsequens, scilicet quod

Quid ad conditionalis promissiuæ veritatem requiratur.

Aulus Gell. 5. lib. 10.

dem aureum numum. Et in hoc conuenit conditionalis promissiuæ cum illatiua, sed differt ab ea, quia non requiritur in promissiuæ quod sit bona consequentia. Non enim requiritur quod oppositum consequentis repugnet cū antecedenti: sed sufficit, nūquam erit quod per antecedens significatur, quin sit sicut per consequens. Et sic conditionalis promissiuæ est contingens: vt in propositione data, Si egregie disputaueris, dabo numū: si tibi disputati dederō, est vera: & si tibi disputati egregie non dederō, est falsa. Ob id contingens est: quia potest esse vera, vel falsa.

1. Corollarium

¶ Sequitur plures esse conditionales promissiuas, de quarum veritate Deus solus nouit. Vt in exemplo posito, & in similibus. Nam cū pendeat ex futuro, ex libertate promittētis est, quod sint vera, vel falsa. Posito enim antecedenti, & futurum, merè futurum, Deus nouit solus.

2. Corollarium

¶ Secundò sequitur, quod omnis promissiuæ, cuius antecedens est impossibile, vel cōsequens necessarium, est vera: non eò quod sit bona consequentia, quia hoc nō requiritur: sed quia si antecedens est impossibile, nūquam erit id quod per antecedens significatur, quin sit id quod per cōsequens. Et si consequens est necessarium, nunquam nō erit quod per cōsequens, siue id quod est in antecedenti verum sit, siue falsum. Vt vera promissiuæ, Si cælum digito tetigeris, dabo centum aureos. Vel sic, Si optimè disputaueris, solorietur cras. In materia tamen matrimonij instātia datur in foro exteriori Ecclesiæ: nam conditiones impossibiles habentur pro non adiectis: & sic etiam posito antecedens sit impossibile, quæ habetur pro non adiecto, potest esse falsa conditionalis, si quis non adimpleat promissum. Vt si quis dicat, Si cælum digito tetigeris, ducam te in vxorem: si non ducat de facto, est falsa. Dixi, in foro exteriori Ecclesiæ: quia in foro conscientiæ, vt latius in tractatu de matrimonio à nobis edito probauimus, non habetur pro non adiecta. Et sic quantuncunq; conditio sit impossibilis, si non stat conditio, non tenetur adimplere.

Conditio impossibilis habetur pro non adiecta.

Tractatus de matrimonio edit⁹ ab auctore.

¶ Intelligendum est, in istis conditionalibus promissiuis: ad veritatem earum, reflexionem omnem secludi. Nam aliàs potest esse sicut per antecedens significatur: quin ita sit sicut per consequens. Et quod promissiuæ sit vera. Vt verbi gratia, (vt Aulus Gellius refert) de Euatlo Prothagorico. Erat adolescens cupidus valdè eloquentiæ, & pepigit se pretium soluturum, si euaderet voti copos, vt orator esset: & dimidiū pretij statim soluit, & promissit tantundem soluturū, cū primam causam apud iudices vicisset, sed morā faciens discipulus in soluendo, quia non agebatur causa, Pythagoras vocauit in iudiciū, petens

ab eo dimidiam mercedem debitam. Tunc ait. Disce adolescens te soluturum quod peto, iam si pro te sententia data fuerit, ex pacto solues, si pro me, etiam dabis. Tunc ait discipulus ad magistrum, Disce tu etiam, me non daturum: & si pro me sententia, non reddam: & si pro te iam victus promissi non teneor. Et sic iudices causam reliquerunt indecisam. Verum contra discipulū, p magistro sententia esset danda: quia in omni cōtractu excepta est reflexio. Nā si primā causam discipulus sumeret, scilicet quod non tenebatur solvere: ad ipsum teneri, sequitur non teneri: & ad ipsum non teneri, sequitur teneri ad solutionem. Ob id intelligebatur illa causa, seclusa reflexione. Simile est de illo domino, qui duos habebat seruos, & dixit vni: liber eris, si primus tibi obuius fuerit liber: & si fuerit seruus, esto seruus. Et alteri dicat, Si primus tibi obuius fuerit liber, esto seruus: & si seruus, esto liber, & ad inuicem fiant obuii: iam quæritur, an sint liberi, vel serui: quia ad ipsos esse seruos, sequitur eos liberos, & ecōtra. Et sic in casu ambo manent serui sicut antè: quia pactum domini intelligebatur seclusa reflexione.

In omni causa reflexio excipitur.

¶ Simili modo si Petrus Mariæ promiserit: Ego ducam te in vxorem, si prima propositio à te prolata fuerit vera, & Maria proferat hanc, Non ducet me in vxorem. Tunc sic, vel tenetur eam ducere, vel non. Si sic: ergo propositio prolata vera: sed ipsa significat, quod non ducet: ergo non ducet. Et si non ducat: ergo iam vera est propositio, & tenetur ducere. Et sic quicquid dixeris, sequuntur duæ contradictoriæ veræ. Ob id prædicta conditio intelligitur seclusa reflexione. Et sic post prolationem propositionis talis non tenetur ducere, quousque aliam proferat, quæ nō sit reflexiuæ.

C A P. XV. De conditionatis.

Equitur de Conditionatis aliquid disserere. Nā ly si, potest capi cōditionaliter, qñ facit propositionem hypotheticā conditionalē: & pōt capi conditionatim, quando inter terminos iungit. Vt Petrus si est Petrus. Et vnus terminus dicitur inferens, & est ille qui immediatè sequitur post ly si, & alius illatus: & est, qui mediātè. Vt hīc: Flauum si est amarum, ly amarum, inferit, & flauum, est illatus terminus.

¶ Propositio, in qua tale conditionatum ponitur, dicitur cathegorica de conditionato extremo, & veri-

E 5 & veri-

& veritas eius cognoscenda est mediata, vel im- mediata per reductionem ad conditionalem. Et terminus, qui ponitur in propositione de condi- tionato extremo, dicitur concurrens. Vt in hac, Petrus si Paulus disputat: ly disputans, vocatur terminus concurrens, qui debet reduci ad condi- tionalem, hoc pacto: disputans est Paulus, di- sputans est Petrus: reducitur enim ad vnam con- ditionalem, in qua in antecedenti subiectum est terminus concurrens, & predicatum terminus inferens: & in consequenti subiectum est termi- nus concurrens, & predicatum est terminus illatus.

Argument. ¶ Arguitur contra predicta, Hæc duæ, Omne Pe- trus si est Petr⁹, est ens, & Aliquod Petrus si est Petrus, non est ens, sunt contradictoriæ, & tamē dantur simul veræ. Veritas affirmatiuæ constat, & negatiuæ probatur per ascendentes. Ista Chi- mera non est ens, & ista Chymæra est Petrus si est Petrus: ergo aliquod Petrus si est Petrus non est ens. Sufficit enim dare vnam sin- gularem veram ad veritatem illius. Ad argu- mentum ex dictis patet solutio: non enim valet argumentum: nam in antecedenti, in minori, cō- ditionatum/capitur pluribus acceptionibus, & in consequenti vnica. Nam quando dicitis, Chy- mæra est Petrus, si est Petrus: ibi non vnice capi- tur, & in consequenti: ergo aliquod Petrus si est Petrus, non est ens, capitur vnice.

Solutio. ¶ In istis copulatiuis est obseruandus modus arguendi. A copulatiua affirmatiua ad quamlibet eius partem, est bona consequentia, & formalis. Bene sequitur, Petrus disputat, & Paulus audit: ergo Paulus audit. Sed tñ a parte ad totam nō va- let. Paulus audit: ergo homo disputat, & Paulus audit. Et ratio in hoc consistit: nam qñ est argu- mentum a tota parte ad partē, cum requiratur veritas cuiuslibet partis, nō pōt esse, q̄ antecedēs sit verū, quin etiā cōsequens. Et qñ a parte ad to- tam, potest esse verū antecedens, & consequens falsum pro alia parte copulatiuæ.

C A P. XVI. De copulatiuis.

Opulatiua ppositio est illa, in qua coniungun- tur duæ Cathegoricæ per hanc coniunctionē, Et. Vt, Petrus arguit, & Paulus respondet. At veritatē copu- latiuae exigitur vtranq; partem esse ve- ram. Vt, Deus est summū bonū, & Ho- mo est animal. Ad falsitatem eius suffi- cit alteram partem esse falsam. Vt, Ho- mo est animal, & Equus est lapis.

Icut in conditionalibus dictum est, esse & conditionatum, quādo ly, si inter terminos, ita & dicendum in præfentiariū, quod ly & si coniungit inter propositiones, facit copulatiuam: si tamen coniungat inter terminos, facit copulatū: & copulatum aliquādo diuisiue, aliqñ cōplexiue. De

istis ergo consideratio est, & primò de ipsa copu- latiua propositione.

¶ Ad veritatē copulatiuæ requisitum est, q̄ quæ- libet pars sit vera. Quod intelligitur de partibus principalibus. Vt ad veritatem huius: Homo cur- rit, & animal est substantia: veritas cuiuslibet par- tis requisita est, Ob id est vera. Sed ista, Homo est rationalis, & brutum est homo, est falsa: quia vna eius pars est falsa. Dixi esse requisitū de par- tibus principalibus: nam stat bene partes minūs principales esse falsas, & totā copulatiuā esse ve- ram. Vt in hac, Si hō est lapis, hō est substantia, Si lapis est homo, lapis est aīal, quælibet pars mi- nus principalis est falsa: sed principaliū quælibet vera, quia conditionalis est bona consequentia.

¶ Ad possibilitatem copulatiuæ requiritur pos- sibilitas cuiuslibet partis, si sit affirmatiua. Vt Pe- trus est iustus, & tñ est pauper. Ad impossibilita- tem sufficit, quod aliqua pars sit impossibilis.

¶ Ad necessitatē copulatiuæ, requirit cuiuslibet partis necessitas, & ad contingentia, sufficit vna sit cōtingens. Et tandē ex opposito, ad veritatē negatiuæ tā in necessaria, quā in cōtingenti, q̄ in impossibili. Nam sicut ad veritatem copulati- uæ affirmatiuæ requisita est veritas vtriusq; par- tis: ad veritatē negatiuæ sufficit, q̄ vna sit vera.

¶ In istis copulatiuis est obseruandus modus arguendi. A copulatiua affirmatiua ad quamlibet eius partem, est bona consequentia, & formalis. Bene sequitur, Petrus disputat, & Paulus audit: ergo Paulus audit. Sed tñ a parte ad totam nō va- let. Paulus audit: ergo homo disputat, & Paulus audit. Et ratio in hoc consistit: nam qñ est argu- mentum a tota parte ad partē, cum requiratur veritas cuiuslibet partis, nō pōt esse, q̄ antecedēs sit verū, quin etiā cōsequens. Et qñ a parte ad to- tam, potest esse verū antecedens, & consequens falsum pro alia parte copulatiuæ.

¶ Etiam valet argumentū a tota copulatiua ad disiunctiuā ex eisdem partib⁹. Formaliter sequit, Petr⁹ currit, & Ioānes lentē ambulat: ergo Petr⁹ currit, vel Ioānes lentē ambulat. Tenet in virtute illius regulæ, A ppositione habēte plures causas veritatis, ad propositionem habentē pauciores.

¶ Contra definitionē ppositionis copulatiuæ ar- guit. Aliqua est copulatiua, & tñ nō cōiungunt plures cathegoricæ p ly &, ergo malè dictū est. Patet in hac, Ois hō est risibilis, & ediuerso. Ibi enim solū est vna Cathegorica, ergo non plures, & tñ hypothetica est tota ipsa ppositio. Et similiter vt in ascensu, & descensu contingit: Petrus currit, & sic de singulis: non enim est du- bium, quin illa sit hypothetica.

¶ Ad hoc argumentum quidam respondent, illā ppositionē esse hypotheticā: quia in mente sub- ordinatur

Quid ratur, pulati- ritatem

Alia solu- io.

Ad pos- sibilitatem a- tiuæ.

Ad nec- cessitatem.

Modus arguendi.

¶ Possit tamen ad argumentum responderi ali- ter, dicēdo quod illa est cathegorica, & non hy- pothetica, & est exponibilis, per suam præiacen- tē, & couertentem simpliciter. Et si q̄ras, suppo- sito illa sit cathegorica, vtrum ly &, sumatur copu- latim, vel copulatiue. Respondetur, quod copu- latiuē: nam ad hoc quod ly, &, sumatur copu- latiuē, non requiritur vniat inter duas cathegori- cas, q̄ faciūt copulatiuam: sed sufficit vniat inter vnā cathegoricā, & vnā particulā, quæ habet locū ppositionis: vt ly cōuerso: aut q̄ vniat cōplexa propositionalia, vt homocurreret, & moueretur.

¶ Contra illum modum arguendi, A tota copu- latiua ad alteram eius partem, arguitur sic. Hæc non est bona consequentia, Hæc propositio est impossibilis, & homo est lapis: ergo homo est la- pis. Nā antecedens est verū, si ly homo est lapis, non capitur significatiue, sed materialiter, de monstrando in prima parte eandem propositio- nem, homo est lapis.

Solutio.

Replicatur.

Respondet- r. Arguitur.

Solutio quorum.

ordinatur duabus formaliter cathegoricis: nam illa, & econuerso, tātum valet, sicut Omne risibi- le est homo: & sic ad illam esse hypotheticā suf- ficit ly &, vniat inter vnam formaliter cathego- ricam, & illud aduerbium econuerso, quod æquū valet vni cathegoricæ, & sic est formaliter copu- latiua. Et simili mō pōt dici ad illā, Petr⁹ currit, & sic de singulis: nā ly sic de singulis, tātū valet, si cut si alię singulares ibi numeratę esēt formāl.

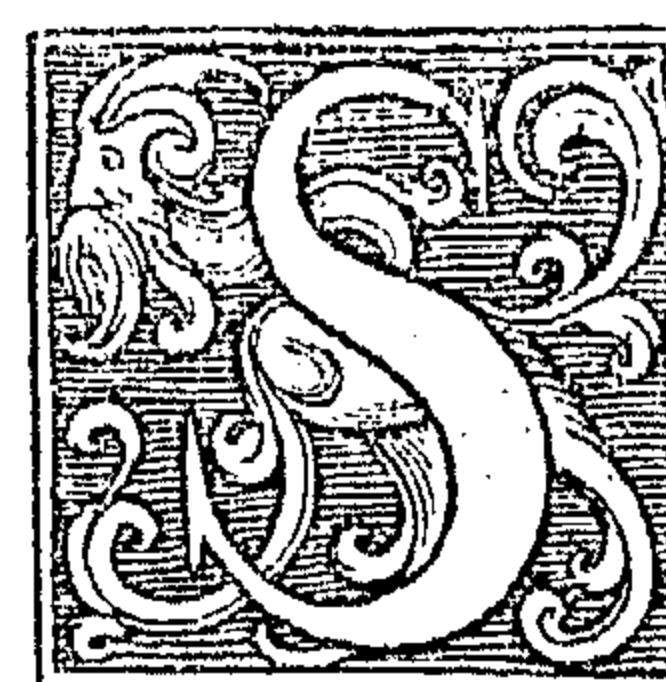
¶ Possit tamen ad argumentum responderi ali- ter, dicēdo quod illa est cathegorica, & non hy- pothetica, & est exponibilis, per suam præiacen- tē, & couertentem simpliciter. Et si q̄ras, suppo- sito illa sit cathegorica, vtrum ly &, sumatur copu- latim, vel copulatiue. Respondetur, quod copu- latiuē: nam ad hoc quod ly, &, sumatur copu- latiuē, non requiritur vniat inter duas cathegori- cas, q̄ faciūt copulatiuam: sed sufficit vniat inter vnā cathegoricā, & vnā particulā, quæ habet locū ppositionis: vt ly cōuerso: aut q̄ vniat cōplexa propositionalia, vt homocurreret, & moueretur.

¶ Contra illum modum arguendi, A tota copu- latiua ad alteram eius partem, arguitur sic. Hæc non est bona consequentia, Hæc propositio est impossibilis, & homo est lapis: ergo homo est la- pis. Nā antecedens est verū, si ly homo est lapis, non capitur significatiue, sed materialiter, de monstrando in prima parte eandem propositio- nem, homo est lapis.

¶ Respondetur ad hoc distinguendo: nam si pri- ma propositio, quæ est tota copulatiua, sumatur in sensu cathegorico, vt sit non copulatiua, sed de copulato extremo: tunc añs est verum, & cō- sequens est falsum: nec tenet consequentia a copu- latiua, ad alteram eius partem: quia illa in an- tecedenti copulatiua non est. Si tamen sumatur in sensu copulatiuo: tunc est bonus modus argu- endi, & consequentia est bona: & sicut cōsequens est falsum, ita & añs pro illa parte. s. homo est la- pis, quæ nō sumit materialiter, sed significatiue.

¶ Si quis replicet, Hic non sequitur. Si tu igno- ras quod Papa dormit, & Papa sedit: ergo Papa sedit: nam si stat, te ignorante, añs est verum, & consequens est falsum. Et tamen est argumentū a tota copulatiua, ad alteram eius partem. Respō- detur sicut ad præcedens: nam vel facit sensum ca- thegoricum, & de copulato extremo: & tunc añs est verum, & consequens est falsum, & non fit ar- gumentum a tota copulatiua. Vel illa propositio capitur in sensu copulatiuo, & ly ignoras, ca- dit supra primam partem: & tunc argumentum est bonum, & añs est falsum pro illa parte, Papa sedet. Et similiter si ly ignoras, cadat super vtran- que partem copulatiuæ, consequentia est bona, & sicut consequens est falsum, ita & antecedens.

C A P. XVII. De copulatiuis comple- xiuē tentis.

Equitur de ly &, quā do facit propositionem de copulato extremo. Et tūc contingit, qñ ly &, inter ter- minos cōiungit, vt dixim⁹. Verū qa diuisiue, & cōple- xiuē sumi pōt: tunc capitur

complexiue, qñ est copula pluralis numeri, vt in hac, Petrus & Paulus disputant. Et ad veritatē p- positionis de copulato complexiue tento, oportet aduertere ad suppositionem extremorum. Et totū copulatū dicitur supponere, si quælibet pars eius supponat, & pro eodem instanti: nam dato q̄ Petr⁹ heri erat albus, & nudius tertius ni- ger, hæc est falsa: Petrus fuit albus, & niger: nā to- tum copulatum simul non supponit pro Petro: licet quælibet pars eius supponat pro eo.

¶ Est ergo consideranda differentia inter ly &, cō- plexiue tentum, & diuisiue. Nam si diuisiue su- matur, est vniuersalitas, & si complexiue, neque est vniuersalitas, neque particularitas proprie. Item. Si diuisiue sumatur, confundit particulari- tatem mediatam in ordine ad se, & non efficitur pars extremi: sed cum sumitur complexiue, nihil agit in terminos sequētes, & efficit pars extremi.

¶ Ad cognoscendum quando sumitur diuisiue, & quando complexiue, vltra id quod copula est pluralis numeri, quando complexiue, & singula- ris, quādo diuisiue, est regula. Si copulatū ponat- ur a parte prædicati post verbum, cuiuscunque numeri sit, aut qñ ponitur a parte subiecti, & ter- minatur vnica acceptione ab aliquo signo, talis ppositio nō est distinguēda, sed tale copulatū accipit cōplexiue. V.g. Homo est materia, & for- ma. Aliqd materia & forma est hō: accipiunt cō- plexiue hæc copulata. Sed qñ copulatū ponitur a parte prædicati ante verbū: aut est subiectum, cui- us omnes partes sunt pluralis numeri, & verbū est pluralis numeri, tūc propositio est distinguē- da: quia copulatū potest sumi diuisiue, & com- plexiue. Vt hęc, Homo materia, & forma est: Ma- teriæ & forme sunt homines: Exercitus Hispan⁹. & exercit⁹ Gallus sunt Christiani: pōt sumi & di- uisiue, & complexiue.

¶ Quomō cognoscenda sit veritas ppositionis de copulato extremo cōplexiue sumpto? Opor- tet eā cognoscere sicut veritatē aliarū cathegori- carū. s. si copulatū sit termin⁹ cōis, p ascensum, aut sub toto, sit totum vnica acceptione modificatur, aut sub partib⁹, si accipiant plurib⁹ acceptionib⁹.

¶ Quomō cognoscenda sit veritas ppositionis de copulato extremo cōplexiue sumpto? Opor- tet eā cognoscere sicut veritatē aliarū cathegori- carū. s. si copulatū sit termin⁹ cōis, p ascensum, aut sub toto, sit totum vnica acceptione modificatur, aut sub partib⁹, si accipiant plurib⁹ acceptionib⁹.

Totum co- pulatū sup- ponit, si quæ- libet eius ps supponit.

Nota.

Regula.

Dubium.

Solutio.

Et

Et cum supponit singulariter, debet per suppositionem extremorum probari: & in verificatiōe oportet maneat ly & cum non sit vniuersalitas. Exempli gratia. Veritas huius, Omnis homo, & omnis Angelus est binarius. Toto distributo, cognoscitur per ascensum sub toto. Et si solum prima pars distribuatur, ascensus fiat solum sub prima parte, ac deinde sub secunda. Et huius, Petrus, & Ioannes sunt substantiæ, per extremorū suppositionem probari debet, an p eodem supponent. Et hæc, Petrus, & Paulus differunt à Petro, & Paulo: per expositionem immediatam de ly differt, & est ppositio falsa. Et sic de alijs. Tandem hæc sit regula, quod propositiones tales de ly & complexiue tēto: quia categoricæ, ad modum categoricarum probandæ sunt.

Regula.

¶ Circa oppositionem ppositionū de copulato extremo cōplexiue sumpto nō sunt aliæ regulæ ponendæ distinctæ: sed eo modo, quo in categoricis obseruatiū est, tã in variatione quãtitatis, q̃ in alijs necessarijs: nam cum sint categoricæ, legem seruant earum.

Nota. ¶ Etia cōsideradū, à ppositione de copulato cōplexiue sumpto, ad eã de copulato diuisiue sumpto nō valere cōsequentiã. Nō sequit̃, Materia & forma sunt Petrus: ergo materia & forma est Petrus. Nec valet à copulato sic cōplexiue, ad diuisiuam cōpositã ex illis partibus. Non em̃ sequitur, Materia & forma sunt Petrus: ergo materia est Petrus, vel forma est Petrus. Vtraq; pars diuisiuæ falsa est. Nec valet à ppositione de copulato cōplexiue sumpto, ad ppositionē de diuisiue sumpto diuisiue. Nō sequit̃, Materia, et forma sunt Petr⁹: ergo materia, vtrūque est Petrus.

Dubium. ¶ Hic dubitatur de veritate hui⁹ propositionis. Petrus, & Paulus portat lapidē, in casu quod ambo simul vnū portant. Respondet̃, propositionē esse veram. Sed contra, Illa est falsa: quia casu posito, quod vterque vnū portant, & nullus seorsum possit portare, probatur illam esse falsam. Nam illud copulatum nō supponit, neque pro Petro, neque pro Paulo, neque pro vtroque simul. Primo, non pro Petro. Quia vel portat totum lapidem, vel partem: non totum, vt ex casu, neque partē: quia cum non sit potior ratio de vna parte, quã de alia, vel nullam partem portat, vel omnem: sed non oēm, ergo nullam. Et sic de Paulo similiter procedit ratio. Respondetur in casu, propositionem esse veram, & copulatum supponere, non pro Petro, neque pro Paulo, sed pro Petro & Paulo simul, quia simul lapidem portant. Quod si replicet quis, Petrus, & Paulus portant lapidem: ergo Petrus & Paulus sunt portans lapidem, & portans lapidem: nego, quia resolutio debet fieri in copulatum vnica acceptio

Solutio.

ne captum. Et sic in istam, Petrus & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Et tunc antecedens est verum, & consequens similiter.

¶ Etiam dubitari solet de veritate huius propositionis, Petrus & Paulus sciunt omnes artes liberales: posito Petrus sciat tres, & Paulus quatuor. Respondetur esse veram, & tunc ille terminus pluralis numeri, debet resolui in copulatum cōplexiue tentum, determinatum vnica determinatione. Hoc modo, Petrus, & Paulus sunt sciēs, & sciens septem artes liberales. Sed contra hoc sic: Sequeretur duo contradictoria vera: nam istæ duæ cōtradicūt: Petrus & Paulus sunt sciens & sciens septem artes liberales, & Petrus & Paulus sunt non sciens, & non sciens septem artes liberales. Et sicut prima est vera in casu posito, sic etiam secunda: quia ad veritatem primæ, sufficit quod vnus sciat tres, & alius quatuor: ergo ad veritatem secundæ sufficit, quod qui scit tres, nesciat quatuor: & qui scit quatuor, nesciat tres. Et sic Petrus & Paulus erunt nesciens, & nesciēs septem artes liberales. Ad hoc respondetur, non esse eandem rationem in affirmatiuis, & in negatiuis, vel in terminis includentibus negationem. Nam ad veritatem affirmatiuæ sufficiens fuit, quod Petrus, & Paulus fuerunt sciens, & sciens septem artes liberales: sed ad veritatem negatiuæ non sufficit, sed requisitum est, quod quilibet eorum nullam sciat: quia ille terminus nesciens, vel non sciens, cum sumatur distributiue, negat scientiam omnem.

Dubium.

Solutio.

Replicatur.

Respondetur.

Argumentum.

¶ Sed contra dicta oppositionum in copulatis sic argumentor. Nam si oppositio in istis, sicut in categoricis attendenda est: sequeretur has esse contradictorias, Alterum a. & vtrunque b. quilibet homo sunt. Vtrunque a. & alterum b. homo non sunt, & tamen sunt simul veræ. Maior patet: quia seruatur in illis conditio supra posita in contradictorijs. Sed minor probatur, si ly a. valeat tm̃, sicut medietas materiæ superior, vel inferior: & ly b. sicut pars hoīs, & sint tm̃ duo hoēs cōicātes in materia, tūc negatiua manifestè est vera, & affirmatiua pbat̃: quia quilibet singularis ei⁹ est vera: ergo ipa est vera. Nā hæc est vera: Hoc a. & vtrūq; b. quilibet hō sunt: cū quocūq; hōie demonstrato à parte prædicati, dentur duæ singulares veræ, à parte subiecti pro secūda parte eius, sub ly b. demonstrado partē non demonstratã sub ly a. vt, hoc a. scilicet pars inferior: & hoc b, demonstrando superiore: hic homo est: vnum ex duobus demonstrado, & sic alia etiã datur vera, & sic tota erit vera.

¶ Pro solutione argumenti nota, copulatum complexiue sumptum posse teneri vnica acceptio

Nota. t.

ponitur

ponitur post copulam principalem, Vel si ponatur antè, & fertur vnicum signum in totum. Sumitur pluribus acceptionibus: quando ipso existente ante copulam, nullum signum fertur in totum, Vt in his, Petrus est materia, & forma: & in hac, Aliquid quod est materia & forma est Petrus: in vtraq; tenet vnice. Sed in hac, Omnis materia & forma sunt Petrus, tenetur pluribus, quia illud signum Omnis, non fertur in totum, nisi in primam partem.

Nota. 2. ¶ Etiam notandum est, quod signum modificans totum copulatum vniuersaliter, est neutri generis, absolutū à numero: sicut absolutū verbū, qñ est copulatiū acceptum vnica. Et sic, qñ vnice accipitur, est faciendū sub toto vnica resolutio: sed quando pluribus, sigillatim sub partibus. Ob idque hæc, Omne animal, & substantia sunt animalia (distributa prima parte) est vera: sed toto distributo vnica acceptione, est falsa.

Nota. 3. ¶ Etiam considerandum, q̃ in copulatiuis complexiue tētis, si pluribus accipiant, vna pars supponit in ordine ad aliã. Nūc ad formã argumenti. Concedit̃ maior. s. q̃ sint contradictoriæ, & negat̃ minor. Et quando dicis, q̃ in casu sit vera affirmatiua, nego: quia quilibet singularis est falsa. Nam hæc, hoc a. & vtrunque b. quilibet homo sunt, falsa est. Patet, resoluendo immediatè secundam partem copulati: quia secunda pars supponit determinatè in ordine ad prædicatū: quacunque pte ibi demonstrata, falsa est, scilicet hoc a. & hoc b. quilibet hō est: quia sub ly quilibet homo, demonstrato quocunque, ad huc falsa est: & saltem demonstrando alium, cuius nulla pars in a. neque in b. demonstrata est: & sufficit ad hoc quod ipsa sit falsa.

Argumentum. ¶ Etiam format argumentum Spinosa sic: Istæ sunt contradictoriæ. Vtrunque animal, a, altera medietas hominis, & quilibet medietas hominis nō est: & Alterum animal vtraque medietas hominis, & medietas hominis est. Et tamen dantur simul veræ, in casu, quod sit vnus homo, & vnū brutum. Ad hoc respondet, ipse concedēdo eas esse veras, sed negat esse contradictorias: quia in negatiua, cum secunda pars copulati. s. quilibet medietas, distribuatur in ordine ad duas, quarū vna est determinata de ly vterque, & alia confusa de ly alter: & pcedit determinata, in contradictoria oportet stet cōfusa de ly c. Et sic erit hæc sua cōtradietoria, Alterū animal vtraq; medietas hominis, & c. medietas hoīs est. Hæc Spinosa. Quæ à nobis exēpli causa adducta volo. Ex quib⁹ colligere licet, q̃ sine fructu ista ab eis sint tradita: Profectō (nifallor) ad nihilū valēt, nisi sint conculcent ab hominib⁹. Quia nō solum vana, & fatua sunt: sed vanos, & fatuos reddunt homines, q̃ in

Solutio.

ipfis perdiscendis tēpus consumūt. Et post innumerolos exantlatos labores, nil inueniūt in manibus suis. Nonne oleū, & operã perdere est in huiusmodi de vterq;, & de alter, & de mixtis de ly, d, & ly, c, syllogismis in sistere, & solum ad libitū fingere profus in vanū? Præstaret em̃ in re seria bonas collocare horas, & operæ pretium agere, quã sic traducere inuentum istis, quæ vix in telligunt ab ipsis, qui illa ad libitum fingunt. Dixi, vix intelligunt, neq; poenitet dixisse: quia alii quando vt telam succidant, quam orsi sunt, pro notabilibus, & distinctionibus, alia mōstra prioribus peiora fingunt: vt sic, vno Leernæ capite amputato, aliã plura renascantur. Relinquentes ergo ista, & prudenter oblitū, non socorditer, & somniculose tradenda erūt quæ momenti sunt, neque in iota, aut apice discipulos defraudantes. Redeūt iam Saturnia regna, iam aureum seculū pululare incipit in istis tradendis.

C A P. XVIII.

De copulatis diuisiue tentis.

Vnū copulatum diuisiue

tenetur, vt supra dixim⁹ quando ly &, inter terminos iūgit, & est copula singularis numeri, cui⁹ veritas probanda est per copulatiuam, ad quam reducetur mediata, vel immediatè. Vt ad veritatem huius, Petr⁹ & Paulus disputat: sufficit quod Petrus disputet, & Paulus similiter. Ob id hæc est vera: Celum, & terra est vna res: & hæc est falsa, Petrus & Chymæra nō est hō. Dixi immediatè, vel mediata: quia hæc, Homo est Petrus, & Paulus: anteq̃ reducatur ad copulatiuã, debet resolui, ratione subiecti supponētis determinatè in ordine ad ly &. Si tamē nō pcedat ly &, terminus resoluibilis, tūc pōt immediatè redduci ad copulatiuã. Vt est in hac, Petr⁹ & Paulus disputat. Nā immediatè reducet ad hæc, Petr⁹ disputat, & Paul⁹ disputat. ¶ Hic solet esse dubium. Vtrum propositio de copulato extremo sit vocanda categorica, vel hypothetica. Ad quod quidam affirmant eam vocandam hypotheticam. Vt est hæc, Petrus & Paulus disputat. Sed melius est dicere, eam esse categoricam, in qua vnum extremum est copulatum diuisiue sumptum.

Dubium.

Solutio.

¶ Contra dicta sit argumentū. Istæ duæ propositiones de copulato extremo, Parisius & Romæ venditur piper: & Parisius & Romæ non venditur piper, sunt contradictoriæ, & tamen dantur simul veræ. Patet affirmatiua in casu communi, & nega

1. Argumentum.

& negatiua probat. Sequit bene. Nullū piper venditur Parisius, & Romæ: ergo Parisius & Romæ non venditur piper, per conuersionē simplicem. Sed antecedēs est verū: ergo & cōsequens. Patet veritas antecedentis: quia omnes singulares sunt veræ. Istud piper. non venditur Parisius, & Romæ, & Istud piper, &c. ergo nullū piper. Et pōt etiam probari veritas antecedentis, eo quod sua contradictoria est falsa. Piper venditur Parisius, & Romæ. Nam est propositio affirmatiua, & extrema non supponunt pro eodem: nam non est piper, quod vendatur Parisius, & Romæ: nā quod Parisius, non venditur Romæ.

Ad argu. ¶ Ad hoc potest responderi, negando illam consequentiam, à conuertente ad conuersam: nam committitur defectus, scilicet à particularitate inclusa in ly & negatum, ad vniuersalitatē de ly & affirmatum. Nam in antecedenti dicitur, Nullum piper venditur Parisius, & Romæ: ybi ly & negatum includit particularitatem, & in consequenti dicitur, Parisius, & Romæ non venditur: & cum maneat ly & affirmatum, includit vniuersalitatē. Sed si quis replicet, Saltim ex illa, Nullum piper venditur Parisius, & Romæ, sequetur ista, Parisius vel Romæ non venditur piper.

Replicatur. ¶ Respondetur, negando quod sequatur: quia committitur alius defectus: arguitur enim à confusa ad determinatam ex parte de ly, & nam in antecedenti illa particularitas stat confusa: quia dempta negatione, stabat in ordine ad determinatā, & in consequenti stat determinatē particularitas de ly, vel, ob id datur antecedens verum, & consequens falsum: nam illa de disiuncto extremo, æquiualeat huic, Parisius non venditur piper, vel Romæ non venditur piper: & vtraque pars est falsa. Et sic manet sufficienter responsum ad argumentum: & illas duas esse contrarias, & nō dari simul veras. Et quia mentionem fecimus de disiunctiuis, & de disiuncto extremo, sequitur de eis disseramus.

C A P. XIX.
De disiunctiuis.

Disiunctiua propositio illa est, in qua coniunguntur duæ categorice per hanc cūiunctio nem, vel. Vt Petrus disputat, vel Paulus disputat.

¶ Ad veritatem disiunctiue, sufficit alte

ram partem esse veram: vt Homo est animal, vel equus est lapis. Et tamen permittitur, quod vtraque pars sit vera, sed non ita proprie: vt, Homo est risibilis, vel equus est hinnibilis, Ad falsitatē ei⁹ exigitur vtranque partem esse falsam: vt, Homo est equus, vel equus est lapis.

Dixi, non ita proprie: quia Titellimanus in sua Dialectica dicit disiunctiuam esse falsam, si vtraque pars sit vera.

¶ Hic notandum, vt supra diximus de ly & sic ly vel, capi posse, vel disiunctiuæ, vel disiunctim. Disiunctiuæ tunc capitur, quando vnit inter propositiones, & constituit disiunctiuam: vt in hac, Homo est rationalis, vel lapis est animal. Sed capitur disiunctim, quando coniungit inter terminos. Vt in ista, Petrus, vel Paulus disputat.

¶ Et quando coniungit inter terminos potest teneri diuisiue, & complexiue: de quibus infra.

¶ Ad veritatem ergo disiunctiue sufficit, quod vna pars sit vera: & ad falsitatē, q̄ vtraq; sit falsa.

¶ Ad possibilitatem disiunctiue affirmatiue sufficit, & requiritur aliquam partem esse possibile. Ad impossibilitatē requirit, q̄ quilibet pars.

¶ Ad necessitatem disiunctiue affirmatiue, requiritur aliquam ei⁹ partem esse necessariam: ad cōtingentiā sufficit, q̄ vna pars sit cōtingens.

¶ Sunt modi arguendi in disiunctiuis. A parte disiunctiue ad totam est consequentia formalis. Bene sequitur, Petrus legit: ergo Petrus legit, vel Paulus disputat.

¶ Secundus modus. A tota disiunctiua cum destructione vnius partis ad positionem alterius. Bene sequitur, Homo est asinus, vel Deus est, sed homo non est asinus: ergo Deus est.

¶ Hic etiam considerandum ly vel, in comparatione ad ly, &, haberi se vt subalternata: quia ly, &, infert ly, vel. Vnde est formalis consequentia, à copulatiua ad disiunctiuam ex eisdem partibus compositam: vt Lac est album, & lac est dulce: ergo lac est album, vel lac est dulce: sed non sequitur econuerso.

¶ Sequitur ex dictis, quod copulatiua, & disiunctiua ex partibus cōtradictibus cōpositis cōtradiciūt. Vt, Oē lac est albū, & omne lac est dulce: Aliqd lac nō est albū, vel aliqd lac nō est dulce. Et tam copulatiua, quàm disiunctiua dupliciter signabitur contradictoria, vel modo iam dicto, vel negationem præponendo.

¶ Etiam

¶ Etiam sequitur ex dictis, copulatiua affirmatiua æquiualeat disiunctiue negatiue, ex partibus contradicentibus, & disiunctiuam affirmatiua, copulatiue negatiue. Nam si copulatiua affirmatiua, & disiunctiua contradicunt, per regulas æquipollentiarum: præposita negatione, æquiualebunt. Et sic copulatiua affirmatiua, & disiunctiua negatiua ex partibus contradicentibus æquiualent. Vt istæ æquiualent, Petrus currit, & Paulus disputat. Non Petrus non currit, vel Paulus non disputat.

¶ Contra prædicta argumentor sic. Datur disiunctiua vera, & quilibet eius pars est falsa: ergo malè dictum est. Patet in hac, Omne animal est rationale, vel ipsummet non est rationale: tota disiunctiua vera est, & tamen vtraque pars falsa. Prima manifestè est falsa, & secunda similiter, quia æquiualeat huic, Omne animal non est rationale.

¶ Ad hoc, licet aliqui affirmant dictam propositionem esse veram, negantes ascensum sub antecedenti relatiui, quando ponitur in diuersis categoricis: sed tamen dicendum, relatiuum reciprocum in vna categorica referre añs in alia, & resolutio relatiui tunc dependet à resolutione antecedentis, & consequenter concedendum, neque est inconueniens hoc, quod disiunctiua argumenti est vera, & quilibet eius pars seorsum est falsa. Neque hoc contra prædicta, nā regula data est de disiunctiuis, quæ hypotheticæ probandæ sunt. Hæc tamen disiunctiua licet sit hypothetica, categoricè resoluitur, & probatur, ob id non est inconueniens.

¶ Hic considerandum, quod sicut ly, &. est vniuersalitas: sic ly, vel. particularitas. Ob id propositio disiunctiua ratione eius, etiam si non sit alia particularitas, potest habere subcontrariam, & erit alia disiunctiua ex paribus contradictorijs, vel subcontrarijs: quia omnes disiunctiue, quarum vna pars vnius est subcontraria vnius alterius, sunt subcontrariæ: quia inferuntur ex duabus subcontrarijs: vt hæc, Omnis homo est sapiens, vel homo currit: Nullus homo est sapiens, vel homo non currit, sunt subcontrariæ: quia cum valeat argumentum à parte disiunctiue ad totam, istæ duæ inferuntur ex duabus subcontrarijs, & sic subcontrariæ erunt.

¶ Verum sicut copulatiua ratione de ly, &, quæ est vniuersalitas, non potest habere subcontrariam: sic disiunctiua ratione de ly, vel, q̄ est particularitas, non potest habere contrariam. Si tamen copulatiua habet categoricam, quæ potest habere subcontrariam, poterit habere, mutando ly, &, in ly, vel, & seruando alia necessaria ad subcontrarietatem, vt supra dictum est.

¶ Si quis etiam argumentetur, Hęc disiunctiua Homo est lapis, vel hæc disiunctiua est falsa, est falsa disiunctiua, & tamen secunda pars est vera. Patet: nam si non est vera, est falsa, sed ipsa significat quod est falsa, & ita est, ergo est vera. Et rursum. Si est vera: ergo significat ita sicut est, & significat quod est falsa, ergo est falsa. Respondetur ad hoc, q̄ regula data ad veritatem disiunctiue sufficit quod vna pars sit vera: intelligitur extra reflexiuas: & sic illa disiunctiua est falsa, cuius aliqua pars est vera, nec inconuenit in reflexiuis.

C A P. XX.
De disiunctis.

Disiunctum est, quando ly vel, inter terminos coniungit, & capitur diuisiue, & complexiue. Tunc est complexiue, quando vno signo determinatur, aut equalitè propositioni, in qua

vno signo determinatur. Et veritas talis propositionis non probanda est per reductionem ad disiunctiuam, sed per ascensum, vel descensum sub toto disiuncto, & per suppositionem extremorum. Hoc est verum, quando tenetur vnica acceptio: quia si pluribus tenetur, ascensus, vel descensus prius sub partibus, & postea sub toto.

¶ Pro quo nota, quod disiunctiū positum à parte prædicati, vel à parte subiecti modificatum aliquo signo, accipitur complexiue, & vnice: sed quando à parte subiecti, & non modificatur vnioco signo, accipitur communiter diuisiue: sed in rigore potest sumi complexiue, acceptum non vnice, sed pluribus: vt in hac, Omnis Philosoph⁹ est Socrates, vel Plato: resolutione facta subiecti, sub toto prædicato est descendendum, sicut & in hac, Aliquis Petrus, vel Paulus non disputat. Et in hac, Omnis homo, vel omnis equus nō est animal, potest capi diuisiue, & sic reducenda est immediate ad disiunctiuam: vel potest complexiue capi non vnice, resolutis partibus, deinde sub toto.

¶ Sed vt cognoscatur differentia inter disiunctiū complexiue, & diuisiue, notandum: quia hæc est negatiua vera, Homo vel Chymæra non est homo: capiēdo diuisiue: & est falsa, si complexiue: quia æquiualeat isti: Homo non est homo: quia in disiunctis complexiue tentis, si vna pars supponit, & alia non: pars non supponens, conuertitur cum supponente. Et ob id, æquiualeat illa huic, Hō nō est hō. Et est regula in affirmatiuis.

¶ Quando

Regula. ¶ Quando disiunctum non singularizatur, neque distribuitur, æquiualeat disiunctum complexiue, & diuisiue tentum. Vt Homo, vel equus currit: perinde est, quod diuisiue, vel complexiue sumatur: sed in negatiuis non sic, vt in exemplo supra posito.

Regula circa modum arguendi in disiunctis. ¶ Circa modum arguendi in his, est regula. Aparte disiuncti ad totum disiunctum est argumentum formale, sicut a parte disiunctiue ad totam. Et si capiatur complexiue, tunc est velut argumentari ab inferiori ad suum superius. Et in negatiuis oportet ponere constantiam: quia non sequitur, Chymæra non est animal: ergo, Chymæra, vel homo non est animal. Sed oportet ponere, & Chymæra est. Similiter cauendum: ne in consequenti disiunctum singularizetur, vel distribuat: quia non valet, Petrus disputat: ergo hic Petrus, vel Paulus disputat. Singularizando totum pro Paulo. Neq; sequitur, Omnis homo est risibilis: ergo omnis homo, vel equus est risibilis, toto distributo: quia est argumentum ab inferiori ad superius distributiue: quod non valet. Sicut non sequitur, Est homo: ergo est omne animal.

Nota. ¶ Circa oppositionem in istis, est considerandum: quod cum ly vel, complexiue tentum, sicut ly & complexiue, nec sit particularitas, neq; vniuersalitas, sequitur in contradictorijs nõ esse necessarium vnum in aliud mutari, sed oportet regulas oppositionum seruare. Et quando disiunctu accipitur vnicè, reputandus est sicut vnus terminus simplex. Vt hæc, Omnis homo vel equus currit: Aliquis homo vel equus non currit: toto subiecto affirmatiue vnicè distributo sunt contradictorie. Si verò disiunctum diuisiue capiatur, contradicendum est per copulatum diuisiue sumptum, sicut in disiunctiuis dictum est. Et sic disiunctum diuisiue sumptum, subcontrariatur disiuncto diuisiue sumpto, ratione particularitatis: sicut copulatum copulato, ratione vniuersalitatis de ly & partibus eorum se habentibus secundum exigentiam contradictionis. Exempli gratia, Hæc Omnis homo, & omnis equus currit: Aliquis homo, vel equus non currit: contradicunt. Et hæc, Omnis homo, & omnis equus currit, Aliquis homo, & aliquis equus non currit: contrariant. Et hæc, Petrus, vel Paulus currit, Petrus, vel Paulus non currit: subcontrariantur.

1. Argum. ¶ Circa istam materiam est argumentum. Istæ sunt contradictorie, Omnis homo, vel equus nõ est animal, & Homo non vel equus non est animal: & tamen sunt simul veræ, rebus stantibus vt nunc. Patet, per ascendentes sub ly homo. Iste homo, vel equus non est animal. Affirmatiua est vera, quia ascendentes sunt veræ: iste homo

non vel equus non est animal, &c. ¶ Ad hoc respondetur, illas non esse contradictorias, committitur enim defectus: quia ly animal, in negatiua distributum in ordine ad confusam, in affirmatiua manet cofuse, cum tamen deberet supponere determinatè. Quod patet, quia dempta negatione in affirmatiua tenetur in ordine ad terminum determinatè supponentem, Homo vel equus non est animal. Deberet hæc signari pro contradictoria, Homo non vel equus non est. b. animal.

¶ Secundo sic arguitur. Istæ sunt contradictorie: Omne animal est. b. homo, vel. b. equus: & a. animal non est homo, vel equus: tamen sunt simul veræ, casu quod sit vnus homo, & vnus equus. Affirmatiua constat in veritate ex ascendentiibus, & negatiua vera, ascendendo supra totum disiunctum distributum. Nam hæc est vera. a. animal nõ est iste homo, vel iste equus: quia sub ly animal, demonstrabo animal nõ demonstratum in disiuncto, hoc animal non est iste homo, vel equus

¶ Ad hoc respondetur, negando quod contradicant: quia in affirmatiua ly animal, distribuitur in ordine ad duos terminos, quorum vnus determinatè, scilicet illæ duæ partes: & alius confusè, scilicet totale disiunctum. Ob id stabit ly animal, mixtum de ly. c. vt idem ordo seruetur resolutionis in negatiua, sicut in affirmatiua. Et hæc sufficiant de disiunctis, & disiunctiuis: & tandem circa omnia, quæ in primò tractatu summularu adduci solent, ex proposito reliquimus quæ nõ conducunt, necessaria verò sic sunt apposita, vt nil vtile sit desiderandum.

INCIPIT TRACTATUS exponibilium. CAP. I.

Ist primum Tractatū, quem Summularū dicunt, sequitur de exponibilibus tractatus, qui solet plus iusto ab aliquibus, sicut in alijs soliti sunt extēdi. Nos tamen non ab incepto desistentes, sic rem ipsam ob oculos ponere curabimus, vt necessaria non prætereamus sub silentio: & quæ superflua, & conducunt minimè, scienter prætermitemus.

¶ Licet in præcedentibus de propositione fuerit prolixus sermo, quia quædam, quæ exponibiles vocantur propositiones, specialiter considerandæ veniunt,

Solutio. ¶

2. Questio.

Solutio.

Exclusio.

Propositio inuersalis est exponibilis.

Propositio inuisua.

veniunt, ob eorū inclusum obscurū sensum, specialiter indigent consideratiõ. Quapropter sic defini. ¶ Propositio exponibilis illa dicitur, q̄ obscurū habet sensum ratione alicuius termini in ea positi, manifestabilis per aliam, vel alias clariores. Sicut hæc, Tatūm hō est animal, exponibilis vocatur: quia ratione de ly Tantūm, obscurum habet sensum: & declarada venit per alias magis manifestas. Per has. Hō est animal, & Nihil aliud ab homine est animal, vel Nihil non homo est animal. Et sic possent exempla poni de alijs.

¶ In primis solet disputari, vtrum exponibilis propositio censenda sit categorica, an Hypo-thetica? Respondetur, quod quidam dicunt esse hypothetica, quia in mente omnia sunt explicita: & sic quæ obscuræ in voce, vel scripto, in mente significant distinctissimè. Verum dicendum exponibiles esse categoricas: & hanc, Tantūm homo est animal, subordinari in mente vni cum quatuor illis terminis compositæ. Aliàs ly Tantūm, non reperiretur in mente: quod est contra modum communem concipiendi. Itaque affirmandum, exponibiles categoricas esse: licet ratione signi, vel sensus obscurioris, non sint probandæ sicut categoricæ per ascensum, vel per conuersionem. Hoc enim non obstat, quominus sint categoricæ. Præsertim quod sunt aliquæ exponibiles, & conuertibiles, & resolutibiles, per descensum, & ascensum, vt infra erit manifestum.

¶ Ab exclusiua incipientes, relinquimus vniuersalem propositionem, vt Omnis homo est animal: quam aliqui exponibilem vocant per suam præiacentem: & vnã negatiuam de eodem subiecto, & contradictorio prædicato: vt per hanc, Homo est animal: & Nullus homo est non animal. Atque fortè ad id moti sunt: quia ab vniuersali affirmatiua ad exclusiuã de terminis transpositis fit bona consequentia, eò quod exponentes exclusiuæ, sunt conuertentes exponentium vniuersalis. Nam sequitur, Omnis homo est animal: ergo tantum animal est homo: quæ exponitur per has, Animal est homo: & nihil non animal est homo. Et hæc. Homo est animal: & nullus homo est non animal, erant exponentes. Sed tamen omittentes vniuersalem, quia rationem non habet exponibilis: cum secunda sua exponentis sit ea exponibili obscurior; de exclusiua erit sermo.

¶ Propositio exclusiua exponibilis illa est: vbi signum exclusiuum ponitur: Vt ly Tantūm, & similia. Est considerandum, quadruplex esse exclusiuarum genus. Quædam est exclusiua affirmatiua, & est: vbi verbum, & exclusiua dictio affirmatur. Vt hæc, Tantum homo est animal.

Secundum est, vbi vtrunque negatur. Et hæc præter negatiua. Vt, Non tantum homo est animal. Tertium est, quando signum affirmatur, sed copula negat. Vt hæc. Tantum homo non est animal. Quartum, vbi solum signum. Vt hæc, Non tantum homo non est animal.

¶ Sed antequam ad singularia descendamus, erit considerandum: ly Tantum, sumi exclusiue, & exclusim. Quãdò exclusiue, tunc est pars propositionis, & non pars extremi: & sic collocatur a principio propositionis. Exclusim capitur, quando facit propositionem de excluso extremo. Et tunc efficitur pars extremi. Vt in hac, Petrus est tantum animal. Quæ exponitur sic, Petrus est animal, & illud non est non animal. Quæ æquiualeat huic Hō est animal. Alio modo capit exclusim de exclusã copula: vt in hac, Petrus tantum est sapiens: & exponitur sicut quæ de excluso extremo. Sed tamen quia de istis nõ est vsus, ad verè exclusiuas reuertamur.

¶ Primus ordo exclusiuarū exponitur sic. Tatūm homo est animal: per vnã præiacentem, quæ sic vocatur, propositio dempto signo. Et secunda est oppositæ qualitatis, & quantitatis, & contradictorijs subiecti ad priorè, scilicet per has duas, Homo est animal, & Nihil non hō est animal.

¶ Secundus ordo. Non tantum homo est animal. Non homo est animal, vel Non homo est animal. Vt primum neganter, & secundum infinitanter. Exponitur per ly vel: quia quãdò signū negatur, sic debet exponi.

¶ Tertius ordo. Tantum homo non est animal: exponitur sic, Homo non est animal, & Omne non homo, est animal: vbi ly non, infinitanter.

¶ Quartus ordo. Non tantum homo nõ est animal: sic exponitur, Omnis homo est animal, vel aliquid non homo non est animal. Isto modo exponendæ sunt omnes exclusiuæ, in quibuscunque terminis sint:

¶ Et ponuntur regulæ ad argumentandum. Ab exponibili copulatiua, ad quãlibet suarū exponentiū, est consequentia formalis. Quia virtualiter est à tota copulatiua, ad alterã eius partē. Et ob id, ab vna exponente, ad exponibile, non valet. Et si exponibilis disiunctiue exponitur, valet argumentum ab ipsa ad disiunctiuam suarum exponentium, & e contrario. Et ab exponibili ad totã copulatiuam: & e contra, formale argumentum est. A quãlibet exponentium ad ipsam exponibilem disiunctiue valet. Quia est virtualiter a parte disiunctiue ad totam argumentari.

¶ Notandū, quod ly Tatūm, potest excludere gratia alteritatis, & gratia alietatis, & gratia pluralitatis. Primo modo maxime contingit in terminis conotatiuis: vt in hac, Petrus est tantum albus.

Nota.

1. Ordo.

2. Ordo.

3. Ordo.

4. Ordo.

Primus arguendi modus in exponibilibus.

2. Modus.

3. Modus.

4. Modus.

Exclusio fit tripliciter.

F Quando

Gratia alteritatis. Quando ly tantum, gratia alteritatis. Hic denotatur, Petrum esse album, & non esse alia qualitate qualificatum.

Gratia alietatis. Gratia alietatis, vt in modis predictis, & contingit singulariter tantum, pluraliter tantum, singulariter, & pluraliter. Singulariter, vt in hac, Tantum homo est animal: quia terminus est diuisus singularis numeri. Pluraliter, Tantum homines sunt animalia. Vtroque modo, vt in hac: Tantum populus est entia. Quia potest excludere singulariter, Populus est entia: & nihil non populus est entia. Vel pluraliter, Populus est entia, & nulla non populus sunt entia.

Gratia pluralitatis. Gratia pluralitatis exclusio contingit, quando excludimus a termino numerali, Vt in hac, Tantum quatuor sunt elementa. Que sic exponitur, Quatuor sunt elementa: & non plura quam quatuor sunt elementa.

C A P. II. De oppositione in exclusiuis.

Propositionem in istis, & contradictionem facile as signare est: proponendo negationem. Vt huic, Tantum homo est animal. Contradictoria est, Non tantum homo est animal. Non enim est verius contradicere, quam toti propositioni negationem proponere. Et ad cognoscendam oppositionem sint regulæ.

1. Regula. Omnes propositiones immediate exponibiles, quas licet ambas immediate copulatiue exponere: quarum aliqua exponens, est contraria alicuius alterius: vel aliqua vnus formaliter repugnat in veritate alicui alterius: & vna non repugnat in falsitate alicui alterius: vel ambabus, sunt contrariæ. Vt hæc, Tantum animal est homo. Tantum animal non est homo: sunt contrariæ. Et hæc, Tantum omne animal est homo, Tantum omne animal non est homo. Quia in primo binario secundæ exponentes sunt contrariæ. Et in secundo, primæ. Primæ, Nullum non animal est homo, & Omne non animal est homo. Secundæ, Omne animal est homo, Omne animal non est homo. Item hæc, Tantum homo currit, Tantum omnis homo non currit, sunt contrariæ: quia primæ exponentes repugnant in veritate, scilicet cum sint contradictoriæ. Et secundæ non repugnant in falsitate, scilicet, Nihil non homo currit, & Omne non omnis homo currit.

2. Regula. Si sint duæ propositiones exponibiles, quarum

altera exponatur copulatiue, altera disunctiue, si exponens vnus contrarietur vni alterius, & reliqua reliquæ, sunt contrariæ. Et si vna subcontraria fuerit vni alterius, & reliqua reliquæ, sunt subcontrariæ illæ duæ exponibiles. Vt hæc, Tantum, omne animal omnis homo est, Non tantum animal omnis homo est: sunt contrariæ: quia primæ exponentes sunt contrariæ, scilicet Omne animal omnis homo est: & Non animal omnis homo est. Et hæc, Tantum animal omnis homo est, Non tantum omne animal omnis homo est: subcontrariæ: quia istæ subcontrariæ sunt: Animal omnis homo est, & Non omne animal omnis homo est: Quia casu quod solus sit vnus homo, & sint alia animalia, vtraque est vera.

Omnes propositiones, quæ conuertuntur cum duabus contradictorijs, sunt contradictoriæ: & quæ cum duabus contrarijs sunt, contrariæ: & quæ cum duabus subcontrarijs, sunt subcontrariæ. Vt hæc, Tantum animal homo est, Non tantum animal est homo, sunt contradictoriæ: quia prima conuertitur cum hac: Omnis homo est animal, & secunda cum hac: Homo non est animal. Exemplum secundi, Tantum animal est homo, & Tantum animal non est omnis homo: sunt contrariæ: quia conuertuntur cum duabus contrarijs, scilicet, Omnis homo est animal, & Nullus homo est animal. Et hæc, Non tantum homo non est animal, & Non tantum homo est animal: sunt subcontrariæ: quia duæ exponentes sunt subcontrariæ, scilicet Aliquid non homo non est animal, & Non homo est animal, capiendo ly non, infinitanter.

Circa suppositionem exclusiuarum, sint regulæ: Omnis terminus præcedens dictionem exclusiuam supponit secundum exigentiam signorum. Vt in hac, Cuiuslibet hois tantum equus est animal. Ly hominis, stat distributiue. Et sic tales propositiones sunt, resoluendæ ratione talium terminorum. Secunda regula. Dicitio exclusiua sicut cõfundit subiectum, sic distribuit prædicatũ, nisi ab aliquo signo impediatur. Vt in hac, Tantum homo est animal, ly homo, supponit confuse: & ly animal, distributiue. Et hic, Tantum homo est animal, ly homo, supponit determinatè. Veritas regulæ fundatur in hoc. Quia hæc, Tantum homo est animal, conuertitur in istam, Omne animal est homo. Dixi, nisi aliquo signo impediatur. Pro quo fit, 3. regula. Tertia regula, Quando in terminũ fert aliud signũ a dictione exclusiua: supponit ille terminus secundum exigentiã signi. Vt in hac, Tantum homo est animal. Ly homo, supponit determinatè. Et in hac, Tantum omnis homo est animal, distribute. Et in hac, Tantum a. homo est animal, confuse tantum.

Circa

Circa modum ascendendi, vel descendendi sint regulæ.

1. Regula. Prima. Sub terminis, qui præcedunt signum exclusiuum, fiet ascensus, vel descensus secundum exigentiam suppositionis termini, sicut diximus in materia de ascensu, & descensu: Ita, vt si determinatè supponat, ascensus disunctiuus erit.

2. Regula. Secunda regula. Sub totali prædicato exclusiue licet ascendere, & descendere copulatiue, ad omnia supposita. Vt in hac, Tantum homo est animal. Sic, Tantum homo est hoc animal, & tantum homo est hoc animal, &c.

3. Regula. Tertia regula. Sub prædicato exclusiue, vbi solum copula negatur, non licet ascendere, vel descendere, neque copulatiue, neque disunctiue. Nam non sequitur, Tantum Deus non est creatura: ergo tantum Deus non est ista creatura. Antecedens est verum, & consequens falsum: quia plura alia a Deo non sunt ista creatura: quia creatura homo, non est ista creatura leo. Hæc sufficienter dixisse de exclusiuis. Qui voluerit alia videre, quæ a summulisti traduntur, in principio libri exponibilium inueniet: verum vt sepe retuli, sine fructu leget: quia istarum exponibilium non est vsus frequens: & quando occurrit, ex modo concipiendi, ex sensu quem facit, potest exponi, & intelligi.

C A P. III. De exceptiuis.

Propositio exceptiua, est propositio exponibilis, ratione signi exceptiui in ea positi. Vt, Omne animal præter hominem est irrationale. In huiusmodi propositione oportet considerare terminum a quo fit exceptio, qui est, quem sequitur dicitio exceptiua: vt ly animal. Et considerandus est terminus extra captus: qui est accusatiuus, qui sequitur post dictionem immediate, & prædicatum in quo fit exceptio, & signum exceptiuum. Primum est ly animal: secundum est ly hominẽ: tertium ly rationale: quartum ly præter.

Requisitum est ad congruentiam exceptiuarum, vt pars extra capta sit inferior ad terminũ a quo fit exceptio. Vt ly homo, inferior est ad animal. Ob id non est congruitas in ista, Omnis homo præter animal disputat. Quod est verum, quando dicitio sumitur exceptiue: quia si diminutiue, non est necessarium Vt in hac, Decem præter quinque sunt quinque.

Secundum requisitum est, quod terminus a quo fit exceptio, sumatur cum signo vniuersali:

vt in exemplo proposito, Omne animal, &c. non est apta exceptio, Animal præter hominem est irrationale: quia oportet sit exceptio partis a toto, & inferioris a superiori distributo.

Exceptiua propositio exponibilis reperiri potest in quadruplici differentia: sicut in exclusiuis dictum est. Nam vel totum affirmatur, vt in exemplo proposito. Vel totum negatur, scilicet signum, & copula. Vt, Non omne animal præter hominem est irrationale. Vel signum affirmatur, copula negata. Vt, Omne animal præter hominem non est irrationale. Vel signum negatur, copula affirmata. Vt, Non omne animal præter hominem non est irrationale.

Propositio vbi totum affirmatur, exponitur per tres propositiones. Omne animal præter hominem est irrationale. Omne animal non homo est irrationale, & Omnis homo est animal, & Nullus homo est irrationalis. Vbi verò totum negatur, vt hæc: Non omne animal præter hominem est irrationale. Non omne animal, non homo est irrationale. Vel Non omnis homo est animal. Vel Aliquis homo est irrationalis. Tandem, per tres propositiones contradictorias ad primò dictas. Quando solum copula negatur, copulatiue exponitur. Omne animal præter hominem non est irrationale. Sic, Omne animal non homo non est irrationale, & Quilibet homo est animal: & Quilibet homo est irrationalis. Si tamen signum & copula negatur, exponitur disunctiue Non omne animal præter hominem non est irrationale. Non omne animal non homo non est irrationale, vel Non omnis homo est animal, vel Non omnis homo est irrationalis.

Circa oppositionem istarum exceptiuarum constat, primum, & secundum modum esse contradictorias, scilicet Omne animal præter hominem est irrationale, & Non omne animal præter hominem est irrationale. Et tertium, & quartum similiter. Vt hæc duæ, Omne animal præter hominem non est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed tamen secundus, & quartus ordo, cum exponatur disunctiue, subcontrariantur, scilicet Non omne animal præter hominem est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed de illis, quæ copulatiue exponuntur, in quibus contrarietas reperitur, ratione de ly &, sint regulæ.

1. Regula. Omnes duæ exceptiue, quæ copulatiue exponuntur: si aliqua exponens vnus repugnet in veritate alicui alterius, sunt contrariæ formaliter. Vt hæc duæ, Omne animal præter hominem est irrationale: Omne animal præter hominem non est irrationale: quia primæ exponentes

Exceptiua in quadruplici differentia.

Vbi totum affirmatur.

Quomodo sit oppositio.

nentes repugnant, scilicet, Omne animal non homo est irrationale, & Omne animal non homo non est irrationale. Sed pro exceptiuis, quando vna disunctiue, & altera copulatiue: fit. 2. regula.

2. Regula. ¶ Secunda regula. Si duæ exponentes vnius contradicunt duabus exponentibus alterius sibi correspondentibus, participant legem aliarum duarum exponentium. Ob id, Omnis homo præter Petrum currit, & Omnis homo non præter Petrum currit, sunt contrariæ. Quia secundæ, & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ, primæ verò sunt contrariæ. Verbi gratia, Omnis homo præter Petrum currit, habet hanc primam, Omnis homo non præter Petrum currit, habet hanc primam, Omnis homo non Petrus non currit. Quæ duæ sunt contrariæ. Et secundæ & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ: quia sunt hæc, Petrus est homo, & Non Petrus currit; & secundæ sunt, Nō Petrus est homo, vel Aliquis Petrus currit.

1. Argumē. ¶ Sed contra hoc est argumentum. Si regula esset vera, sequeretur duas propositiones affirmatiuas esse contrarias, imò quod maius est duas synonymas, scilicet istas duas, Omne animal præter hominem est animal, & Omne animal præter hominem est animal. Patet, nam si sufficit exponentes sint contrariæ, cum secunda exponens, quæ est, Omnis homo est animal, contrarietur huic, Nullus homo est animal, quæ est tertia exponens, ipsæ essent contrariæ. Quod videtur falsum, cū ad contrarietatem requisita sit opposita qualitas, & nihil sibi ipsi possit esse contrarium.

Solutio. ¶ Ad argumentum dicendum, illas non esse contrarias. Et quando arguis, secundam & tertiam exponentes esse contrarias: distinguo. Vel secundum situm exponentium, & sic nego: vel secundum synonymitatem intrinsecam oppositarum, & sic concedo. Non enim habent contrarietatem secundum situm exponentium: quia secunda, & tertia exponens solum synonymitatem seruant intrinsecam subiecti ad subiectum: & nō prædicati ad prædicatum. Ob id in simili formadantur simul veræ, scilicet Omnis homo est animal, & Nullus homo est lapis. Ob quod illæ non erant veræ contrariæ, & sic non valet argumentum contra regulam. Si tamen sumeretur contrarietas secundum synonymitatem intrinsecam oppositarum, non esset dubium eas esse contrarias. Neque ex hoc contra regulam. Quia tunc non esset oppositio, quia exponentes sunt, sed quia oppositæ qualitatis, eiusdem quantitatis, participant vtroque termino, ordine eodē.

Suppositio. ¶ De suppositione, & ascensu breuiter. Terminū regula. nus præcedens dictionem exceptiuam, ea suppo-

sitione supponit, quam signum causat supra ipsum cadens: ad modum quo in alijs simplicibus propositionibus. Verum non valet ascensus, vel descensus sub tali termino. Non enim sunt congruæ singulares, Hoc animal præter hominem est irrationale. &c. Quia, vt prædiximus, oportet terminus ille, à quo fit exceptio, sit superior, & vniuersaliter capiatur.

¶ Terminus, qui immediate sequitur post dictionem exceptiuam, supponit distributiue, & valet ascensus copulatiuus in illis, vbi dicitio est affirmata: vt in illis quæ in primo, & tertio ordine. Sed tamen non sic valet descensus. Non enim sequitur, Omne animal præter hominem est irrationale, & isti homines sunt omnes homines: ergo omne animal præter istum hominem est irrationale. Datur antecedens verum, & consequens falsum. Est argumentatio ab inferiori ad suum superius, cum distributione superioris. Est enim, ac si fieret, Omne animal non homo est irrationale: ergo omne animal non hic homo, est irrationale: ly animal non homo, inferius est ad ly animal non hic homo. Prædicatum tamen exceptiue non plenè distribuitur, quia in vna exponentium distribuitur, & in alia non: vt in hac, Omne animal præter hominem est irrationale. In tertia exponentium, quæ est, Nullus homo est irrationale, distribuitur: & in prima non distribuitur, scilicet in hac, Omne animal nō homo est irrationale: pro parte enim qua distribuitur, liceret copulatiue ascendere.

¶ Regula ponuntur nonnullæ pro istis exceptiuis, & sit prima.

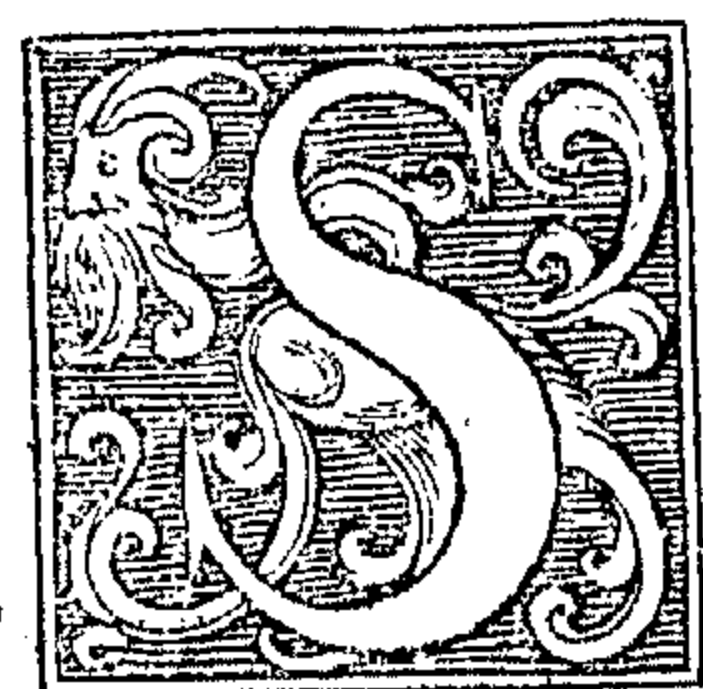
¶ Omnis propositio vniuersalis in parte vera, & in parte falsa, potest per exceptionem suppositorum reddi vera. Vt hæc, Omne animal est irrationale, in parte vera est: & in parte falsa. Per exceptionem illorum, pro quibus est falsa, fiet exceptiua vera, sic, Omne animal præter hominem est irrationale.

¶ Secunda regula. Omnis exceptiua copulatiue exponibilis repugnat suæ præiacenti: vt hæc, Omne animal est irrationale, & Omne animal præter hominem est irrationale. Et, Omne animal præter hominem nō est irrationale. Dixi si copulatiue, quia si disunctiue, bene stant: vt hæc duæ non repugnant, Non omne animal est irrationale, & Non omne animal præter hominem est irrationale: quia vna infert aliam. Nam cum exponantur disunctiue, ab vna exponentium, ad ipsam exponibilem valebit. Sicut à parte disunctiue ad totā. Et apertū est istas simul stare. Non omnis homo præter Petrū est lapis, & Non omnis homo est lapis. Vtraque est vera.

¶ Tertia

Regula. ¶ Tertia regula. Omnis exceptiua primi ordinis, vbi vtrunque affirmatiue, infert duas subcontrarias, in quibus subijcitur terminus à quo fit exceptio, & prædicatur prædicatum exceptiue. Sequitur formaliter, Omne animal præter hominem est irrationale: ergo aliquod animal est irrationale, & aliquod animal non est irrationale. Nam prima infertur ex prima exponente, quæ est: Omne animal non homo est irrationale: ab inferiori ad superius non distributum affirmatiue. Et secunda infertur ex secunda, & tertia exponentibus simul. Sequitur bene, Nullus homo est irrationale, omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est irrationale, in Felapton.

C A P. III.
De reduplicatiuis.

Equitur de exponibili reduplicatiua, vbi ly In quantum. Omnis homo in quantum animal, est sensibilis. Omnis homo in quantum rationalis, est risibilis. &c.

Dicitio reduplicatiua.

Nota.

Specificatiua.

1. Reg.

Diminutiue.

2. Reg.

Reduplica.

Quatuor termini reduplicatiua.

¶ Notandum est, signum istud posse capi specificatiue, diminutiue, & reduplicatiue. Specificatiue, quando actum specificat, & quando conceptum, & quando actum, dicit rationem formalem. Vt in hac, Ens in quantum ens, est subiectum Metaphysicæ: ly in quantum, specificat rationem formalem, seu actum, & exponitur per duas exponentes, sic, Ens est subiectum Metaphysicæ, & ratio formalis est, esse ens. Ratione conceptus, vt sic, Deus odit hominem, in quantum peccatorem. ly in quantum, propriū conceptum specificat, scilicet in quantum peccatorem: non in quantum hominem, & sic per duas exponentes exponitur, Deus odit peccatorem, & isto conceptu: quia peccator.

¶ Diminutiue sumitur, vt in hac, Æthiops est albus, quantum ad dentes, vel secundum dentes. Et in hac, Christus secundum humanitatem est creatura: ibi sumitur diminutiue.

¶ Reduplicatiue tamen, facit reduplicatiuam exponibilem, & per quatuor propositiones exponitur, vt dicemus.

¶ Quatuor termini sunt in reduplicatiua, scilicet terminus qui immediate præcedit signum, & qui immediate sequitur, & prædicatum, & signum. ¶ Sicut in superioribus dictum est, constituyendo quadruplicem ordinem exponibilem, scilicet vbi tam dicitio quam copula affirmatur: & quando totum negatur: & tertium, quando solum copula: quartum, quando solum signum: sic in præsentiarum.

¶ Primus ordo, Omnis homo in quantum rationalis, est risibilis. Quæ exponitur copulatiue per quatuor propositiones. Omnis homo est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum est risibile.

¶ Secundus ordo, vbi vtrunque negatur, scilicet, Non omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Disunctiue sic. Nō omnis homo est risibilis, vel Non omnis homo est rationalis, vel Non omne rationale est risibile, vel Non quia aliquid est rationale, ipsum est risibile. Tadem ex opposito fit per vnam disunctiuam contradictoriam copulatiue prius datæ in primo ordine.

¶ Tertius ordo est, quando solum copula negatur: vt hæc, Omnis homo in quantum rationalis nō est risibilis, exponitur copulatiue. Omnis homo non est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale nō est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

¶ Quartus ordo, vbi solum signum negatur. Nō omnis homo in quantum rationalis, non est risibilis. Disunctiue. Aliquis homo est risibilis, vel Aliquis homo non est rationalis, vel Aliquod rationale est risibile, vel, Non quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

¶ Circa oppositionem in reduplicatiuis id considerandum, quod in propositionibus categoricis simplicibus, dummodo hoc obseruetur, quod dicitio reduplicatiua in vna negetur, & in alia affirmetur ad contradictionem. Et si oporteat contrarias assignare, q̄ in vtraq; vel saltim in altera, affirmetur. Et ad subcontrarietatem, quod in vtraque, vel saltim in altera, negetur. Exempli gratia. Omnis homo in quantum rationalis est risibilis: & Omnis homo in quantum rationalis non est risibilis: contrariantur. Et hæc, Non omnis homo in quantum rationalis, est risibilis: & Non omnis homo in quantum rationalis non est risibilis: subcontrariantur.

¶ Circa suppositionem in istis nota, quod subiectum in reduplicatiua, & tandem omnes termini præcedentes signum reduplicatiuum supponunt secundum exigentiā signorum, & sic erit ascensus, vel descensus secundum talem suppositionem. Et sic, dato reduplicatiue possint immediate exponi, vt dictū est, præstat fiat resolutio prius terminorum præcedentium. Vt in hac, Omne animal in quantum habet animam, est sensibilis: fiet ascensus sub ly animal, & singularizato hoc animal in quantum animatum, est sensibilis: potest expositio fieri.

¶ Terminus reduplicatiuus, licet posset dici distributiue supponere, quia in tertia exponente distribuitur. In hac, Omne animatum est sensibilis: tū

Oppositio in reduplicatiuis.

Suppositio.

Terminus reduplicatiuus mixtum supponit.

æquialenter supponit mixtim. Quia in aliqua exponentium distribuitur, & in aliqua non. Distribuitur quidem in tertia, & in secunda: & quarta manet sine distributione. Vt, omne animal est animatum: & si aliquid est animatum: illud est sensibile, &c. Ob hoc, sub illo termino non valet ascensus, vel descensus copulatiuus: quia non plenè distribuitur: neque disiunctiuus, quia non plenè particularizatur. Nam ista, Omnis homo in quantum rationalis, est risibilis, est vera, & omnes descendentes sub ly rationale sunt falsæ, vt hæc est falsa, omnis homo in quantum iste rationalis est risibilis, & hæc, Iste homo in quantum iste rationalis, est risibilis. Et e contra. Petrus in quantum animal est homo, est falsa, & aliqua singularis sub ly animal, est vera, Petrus in quantum hoc animal, eodem demonstrato, est homo.

¶ Prædicatum in reduplicatiua primi generis, si subiectum distribuitur, supponit confuse tantum. Vt in hac, omnis homo in quantum rationalis, est disciplinabilis, ly disciplinabilis, supponit confuse.

C A P. V.
De ly immediatè.

Hic breuiter poterit ordo propositionum signari, sicut in præcedentibus: nam vbi totum affirmatur, vt in hac Petrus immediatè post hoc erit albus: exponitur sic, Petrus post hoc erit albus, & quocunque instanti dato post hoc, inter illud & hoc: Petrus erit albus.

1. Ordo. ¶ Secundus ordo, quando negatur totum. Vt Petrus non immediatè post hoc erit animal. Exponitur sic disiunctiuè. Petrus non post hoc erit animal, vel non quocunque instanti dato post hoc: inter illud & hoc, Petrus erit animal: eadem per duas contradictorias, duabus primis.

¶ Tertius ordo, vt hæc. Petrus immediatè post hoc non erit animal, sic: Petrus post hoc non erit animal, quæ est præiacens: & quocunque instanti dato post hoc, inter illud & hoc, Petrus non erit animal.

¶ Quartus. Petrus non immediatè post hoc non erit albus, sic disiunctiuè. Petrus non post hoc non erit albus, vel non quocunque instanti dato post hoc, inter illud, & hoc non erit albus. Et sicut dictum est in propositionibus de futuro: sic etiam dicendum, in propositionibus de præterito: solum hoc mutato, quod loco, instanti dato post hoc: dicamus, instanti dato ante hoc. Vt Petrus immediatè ante hoc fuit albus. Sic exponitur, Petrus ante hoc fuit albus, & quocunque instanti dato ante hoc, inter illud & hoc, Petrus fuit albus.

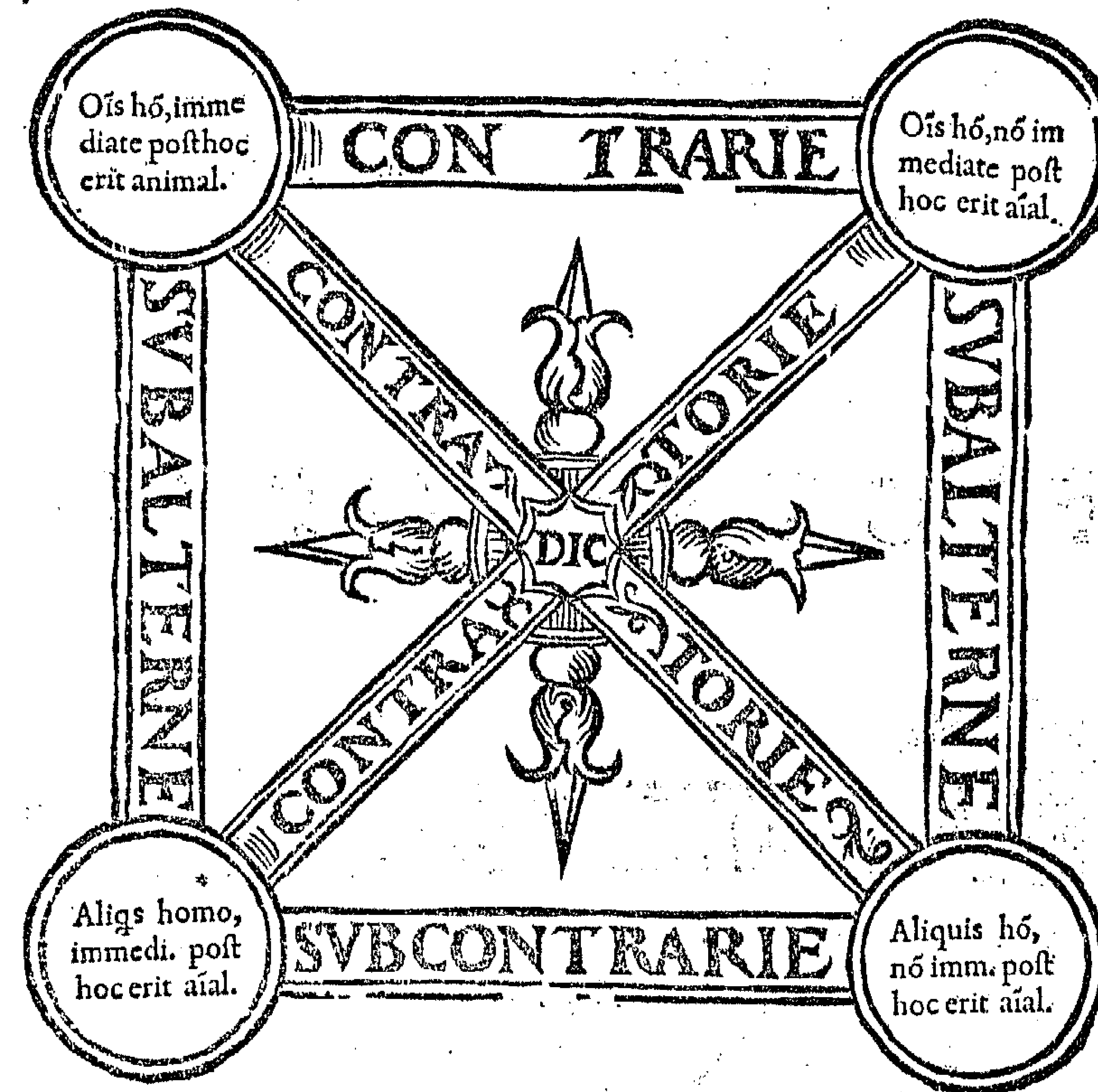
¶ Oportet hic considerare, quod terminus qui præcedit ly immediatè, debet resolui antequam exponatur. Vt in hac, Homo immediatè post hoc erit sapiens: ly homo, prius debet resolui, scilicet iste homo, &c. Sed tamen si ly immediatè præcederet, statim deberet exponi. Vt hæc, immediatè post hoc erit sapiens.

¶ Circa suppositionem terminorum aduertendum, quod sicut termini qui præcedunt ly immediatè, secundum exigentiam signorum supponunt: sic qui signum immediatè sequuntur, supponunt confuse, si non modificentur aliquo signo. Nam ly immediatè, est signum vniuersale affirmatiuum, distribuens ly instans: atque ob id confundens terminum immediatum.

¶ Circa oppositionem in propositionibus de ly immediatè, oportet sicut in alijs cathegoricis considerare: quod cum ly immediatè, sit signum vniuersale, non debet in vtraque contradictoriarum, aut subcontrariarum affirmari. Neque in vtraque contradictoriarum, aut contrariarum negari. Quia aliàs, in primis maneret eadem vniuersalitas, & in secundis eadem particularitas. Sicut in sequenti figura patet.

FIGV.

FIGVRA OPPO.

¶ Istæ etiam sunt contrariæ, Petrus immediatè post hoc erit animal, & Petrus immediatè post hoc non erit animal. Quia manet eadem vniuersalitas. Et iste, Petrus non immediatè post hoc erit animal, & Petrus non immediatè post hoc non erit animal, sunt subcontrariæ: quia manet eadem particularitas.

¶ Ex quo sequitur has duas, Homo immediatè post hoc erit albus: Homo immediatè post hoc non erit albus, nullam legem participare. Non sunt contrariæ, quia manet eadem particularitas, ex parte de ly homo: nec sunt subcontrariæ, quia manet eadem vniuersalitas, ex parte de ly immediatè.

C A P. VI.
De ly incipit, & definit.

In hac materia oportet considerare: quod sicut ad incipiendum duo signatur instantia, scilicet, primum esse, & vltimū non esse: sic ad desinendum, vltimū esse, & primum non esse. Omne quod incipit esse, vel nunc est, & immediatè ante hoc non fuit: vel nunc non est, & immediatè post hoc erit. Sic que desinit, nūc non est, & immediatè ante hoc fuit: vel nunc est, & immediatè post hoc non erit.

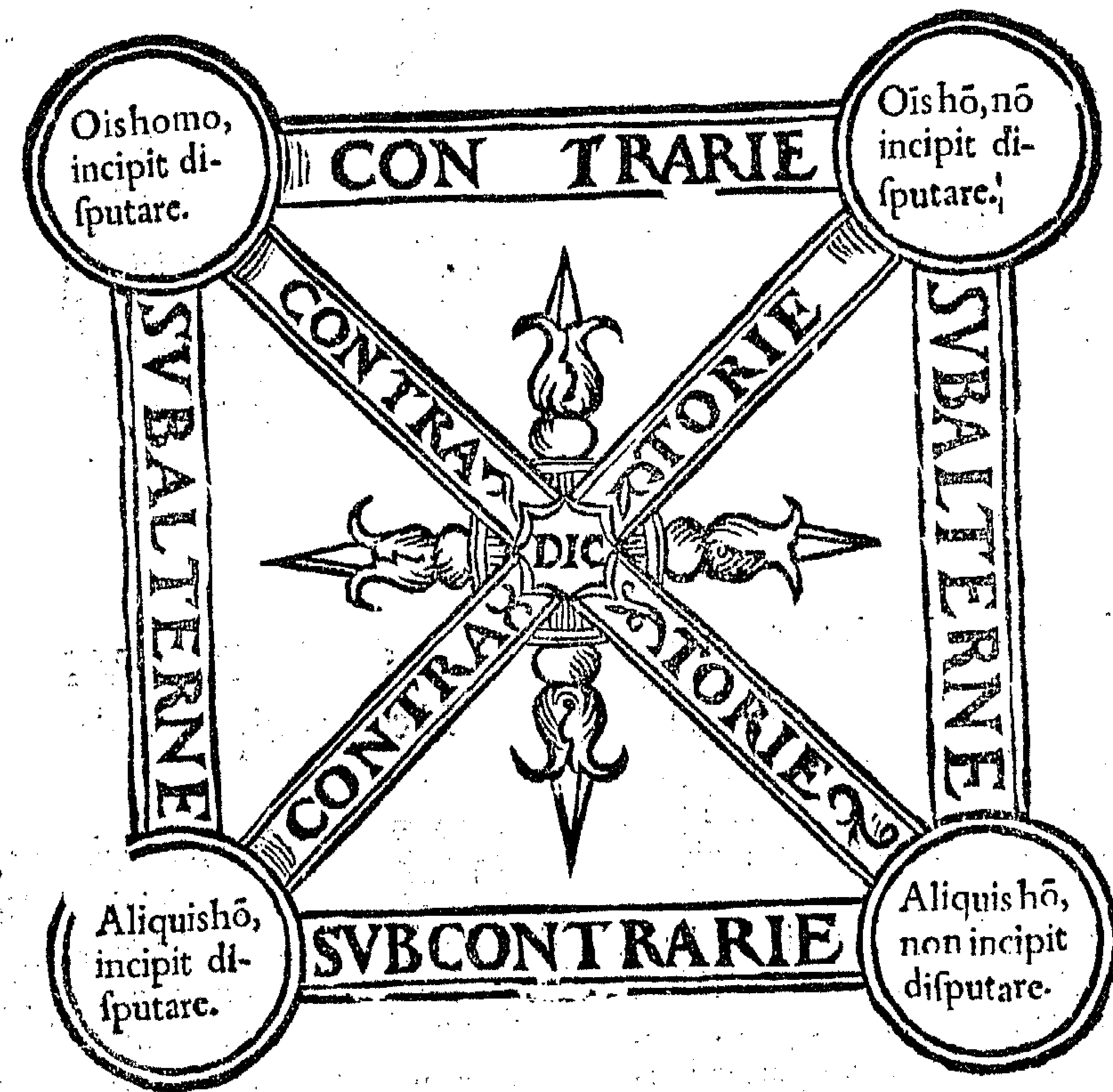
¶ Istorum instantium, quædam applicantur ad res permanentes, & alia ad res successiuas. Et sic, ly definit. Res successiuæ sunt in duplici differentia. Quædam successiuæ quoad esse, & fieri: ut motus, & tempus: quia & esse est successiuum, & fieri: eo quod partes non possunt esse simul. Res successiuæ quoad fieri, quia fieri est successiuum, sed possunt habere suas partes simul. Ut calor in aqua, qui successiue fit, & tamen est sine successione: quia suas habet partes simul.

¶ Res omnes successiuæ, siue quoad fieri solum, siue quoad esse, & fieri, incipiunt per primum esse: sed res permanentes, incipiunt per primum sui esse. Ut Petrus, & alia. Sed quoad definitionem,

omnes res mundi (nisi momentaneæ durent) definunt per primum non esse. Momentaneæ tamen, definunt per vltimum instans esse. Sicut instans quod nunc est, & non immediate post hoc erit.

¶ Oppositio in istis consideranda est, sicut in propositionibus de inesse, vno hoc considerato: quod ly incipit, cum sit vniuersalitas, non debet in vtraque contradictoriarum, nec subcontrariarum affirmari: sicut neque in vtraque contradictoriarum, & contrariarum negari: quia sic, eadem maneret particularitas. Quare in hac figura est inuenire omne genus oppositionis.

FIGVRA OPPO.

¶ Et

Suppositio. ¶ Et circa suppositiones terminorum dicendum, terminos qui præcedunt ly incipit, secundum exigentiam signorum supponere. Termini tamen sequentes, licet formaliter distribuuntur à negatione inclusa in ly incipit, verum æquialenter supponunt mixtim, id est non habent vnicam suppositionem. Ob id non valet ascensus, nec descensus copulatiuus, neque disunctiuus, vt supra in alijs exponibilibus dictum est, sed debet probari propositio per suas exponentes immediate. Et sic tales termini sequentes ly incipit, supponunt immobiliter quæcumque ad ascensum, vel descensum: imò etiam supponerent immobiliter, quauis ab alio signo modificaretur: quod est peculiare in istis de incipit, & definit: vt in hac, Incipit omnis homo viuere, debet immediate exponi.

Duplex instans. ¶ Considerandum erit hic, instans duplex esse, scilicet completum, & incompletum. Primum instans completum illud est, in quo res est, & non immediate ante hoc fuit ipsa, neque aliquid eius. Vltimum non esse completum est, in quo res non est, neque aliquid eius, sed immediate post hoc erit ipsa res, & totum esse eius. Vt si nunc non esset Ioannes, sed immediate post hoc esset totus Ioannes, dicitur vltimum non esse completum eius, & contra instans incompletum, & vltimum non esse incompletum.

¶ Istis notatis, erit considerandum, quod communiter dicitur: quod rei permanentis non est dabile vltimum esse completum. Quod probatur, supposito duæ formæ substantiales nunquam simul, neque aliquando materia sine forma. Tunc sic probatur. Cum forma substantialis incipiat esse per primum esse, vel in illo instanti transmutationis, forma corrumpenda est, vel non. Si sic, duæ formæ erunt, & quæ generatur, & quæ corrumpitur: quod est omnino impossibile. Vel non est forma corrumpenda, & tunc quæro: vel tunc est generanda, vel non. Si non, ergo materia sine forma, quod repugnat: si sic, vel forma corrumpenda immediate ante hoc fuit, vel non. Si sic, ergo definit esse per primum non esse: ergo non per vltimum esse: quia aliàs idem esset, & non esset: si idem esset primum non esse, & vltimum esse. Si dicas quod non immediate ante hoc fuit. Tunc sic: forma corrumpenda non immediate ante hoc fuit: & forma generanda non fuit: ergo fuit immediate ante hoc materia sine forma. Ob id probatur non dari vltimum esse completum rei permanentis, sed primum non esse.

Nter differt, & diuer Differentia.

sum, est differentia. Nam differentia, & alietas semper est inter entia simul existentia, & in aliquo conuenientia. Ob id, Deus est diuersus à creatura, sed non proprie differt.

¶ Exponibiles de ly Differt, solum sumuntur affirmatiue, vel negatiue, scilicet Petrus differt à Ioanne, & Petrus non differt à Ioanne. Et affirmatiua exponitur, Petrus est, & Ioannes est: & Petrus non est Ioannes. Et negatiua sic: Petrus est, vel Ioannes est: vel Petrus est Ioannes.

¶ Est notandum, quod si aliquis terminus resolubilis præcedat ly differt, debet primo resolui antequam exponatur, ratione de ly differt. Vt in hac, Leo differt ab equo: prius resolui debet ratio de ly leo: & terminus qui sequitur post ly differt, rectus ab eo, supponit distributiue, nisi aliunde impediatur.

¶ Est argumentum contra modum exponendi, Nam si esset verum, sequeretur hanc esse falsam. Essentia Diuina differt à patre: capiendo ly essentia, incompletè. Patet, quia exponitur sic, Essentia Diuina est, & pater est: & essentia Diuina non est pater. Ista tertia est falsa. Sed tamen propositio illa, Essentia Diuina differt à patre: est vera. Patet, quia sub prædicato supponente determinatè, datur vna vera. Nam demonstrato filio, hæc est vera: Essentia Diuina est hoc differens à patre.

¶ Ad hoc respondetur distinguendo. Vel ly differt, capitur syncategorematicè exponibiliter, & sic est falsa, vt probatum est, ratione tertiæ exponentis. Et tunc non est ascendendum sub ly differt. Vel ly differt, capitur categorématicè, & non exponibiliter: & si substantiue, est vera, propter vnam singularem, demonstrando filiū, vt inter arguendum factum est. Aut capitur ly differens, adiectiue, habendo pro substantiuo essentiam Diuinam, capiendo incompletè: & sic est falsa. Neq; tunc est sua singularis illa, vbi in ly differens, demonstrat filius: quia cum sit adiectiuum de ly essentia, singularis erit, hæc essentia differens. Cum ergo hæc proposita propositio possit esse vera, et falsa, secundum alium, & alium sensum, quando simpliciter proponitur, debet absque distinctione negari: quia de rigore capitur exponibiliter ly differt, & sic syncategorematicè.

Comparatiuorum duplex ordo datur: vt in differt di ximus. Vt, Homo fortior est leone, Homo non est fortior leone. Et exponitur prima per tres exponentes copulatiuè, Homo est for-

tis, & Omnis Leo est fortis, & Nullus Leo est ita fortis sicut homo. Et negatiua exponetur con tradictorio mō. Nullus hō est fortis, vel Nō oīs leo est fortis, vel Aliqs Leo est ita fortis sicut hō. ¶ Sed tamen hic considerandum in exemplo proposito: quia præcedit comparatiuum ly ho mo, q̄ est terminus resolubilis, debet prius resol ui, antequam exponatur, vt diximus in præcedentibus: nam si immediatè exponeretur, daren tur exponentes veræ, exponibili existente falsa. Dato casu, quod homines aliqui essent in forti tudine varij, secundum magis & minus, à non gradu, vsq; ad quatuor, & eodem modo leones: illa est falsa exponibilis: Homo est fortior leone, vt patet ex casu: quia quælibet descendens sub ly homo, est falsa: & tamen exponentes sunt ve ræ, scilicet, Homo est fortis, & Quilibet Leo est fortis, & Nullus leo est ita fortis, sicut homo. Prima, & secūda cōstāt: tertia pbat, q̄ sua cōtra dictoria est falsa, Leo est ita fortis sicut homo: q̄ ly hō, tenet distributiue, dantur singulares falsæ.

Infinitū uarie sumitur.

Infinitum capitur du pliciter, cathegorematicè, & syncathegorematicè. Et primo modo, dupliciter. Vno modo, vt attribuitur magnitudini, & sic valet, tã quã res sine termino. Alio modo vt tribuitur multitudini, & valet: multitu do, cuius consequenter numerando, non reperit ulti ma vnitas.

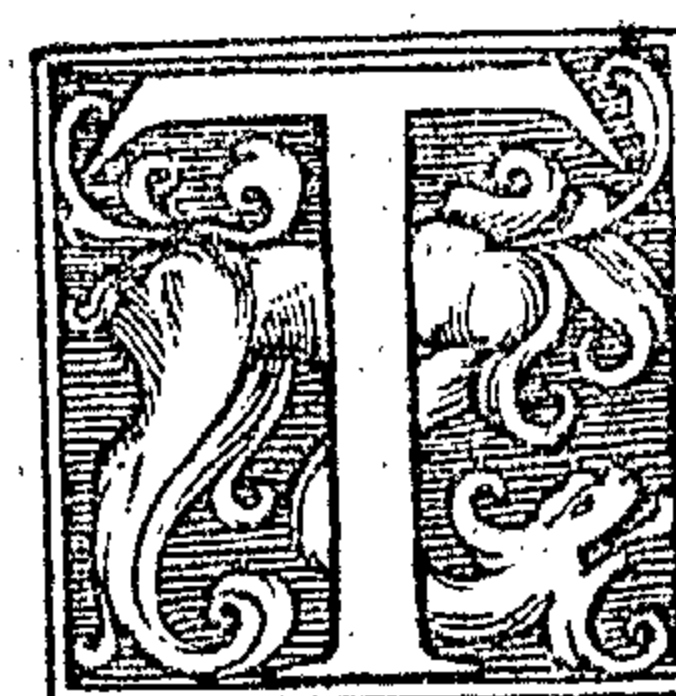
Infinitum syncathegorematicè.

¶ Syncathegorematicè, dupliciter: vt magnitu dini tribuitur, & tūc exponitur dupliciter. Vno modo, non tantum, quin magis. Alio modo, per quantumlibet maius. Et sic, infinitum pondus Petrus potest portare, id est, aliquantum pondus potest portare, & quantumlibet maius. Et sic est impossibilis: quia si pondus excedat virtutem agentis, non poterit esse actio, cum semper fiat à proportione maioris inæqualitatis. Proportio-

nabiliter exponitur, quando tribuitur multitudi ni: per non tot quin plures, vel quatumlibet plu res. In primo sensu aliqua conceduntur: nam si syncathegorematicè cōceditur ista: infinita, sunt finita, Quia aliqua sunt infinita, & non tot, quin plura. Et conceditur, Infinite partes proportio nales sunt in hoc continuo. Item conceditur, In finitum pondus Petrus potest portare: quia nō tantum, quin maius. Et infinitum pondus potest musca portare: quia non tantum, quin maius. Et, Petrus maius potest pōdus portare ipsa musca.

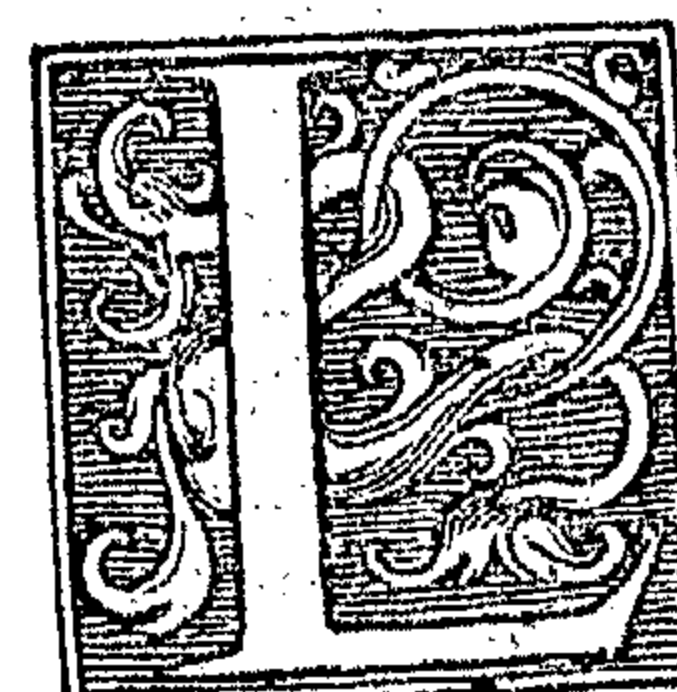
Ly omnes collectiue.

¶ De hoc nil aliud, quàm que dicta sunt, quando de cōtradictorijs agebamus. Vt, scilicet, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, sit exponēda: To ta collectio Apostolorū est duodecim.

Totus, capitur cathego rematicè, & syncathegore maticè. Syncathegoremati cè, valet: quælibet pars: & sic, Totus Sortes est minor Sorte: exponitur: Quælibet pars Sortis, est minor Sor te. Capit cathegorematicè dupliciter. Vno mō pro ente, quod non est pars alterius. Secundo, p ente habente partes, & existente p se. Et sic con ceditur ista, Totum quod est in mundo, est in domo mea.

¶ Dicunt nonnulli, quod ly totum, à parte sub iecti, sumitur syncathegorematicè. Et à parte prædicati, cathegorematicè. Sed est quæstio de nomine.

Æternum, potest capi cathegorematicè, tanq̄ no men, & syncathegoremati cè. Syncathegorematicè, reddit propositionē expo nibilē: vt si iungat verbo p teriti tēporis, tantū valet, si cut ante quilibet tempus verū, vel imaginariū: q̄n verbo futuri, valet: post quodlibet tempus verū, vel imaginariū: vt in ista, Anima æterna erit. si post quodlibet tempus. Essentia rerum fuerunt æternæ, id est, in diuina cognitione.

¶ Sed

¶ Sed tamen qui ista dicunt, non ponunt diffe rentiam essentialē inter æternitatem, & tem pus. Nam licet tempus à parte anteriori, neque posteriori haberet principium, neq; finem, non esset æternitas: quia non esset mensura habentium totum suum esse simul: quod est de ratio ne, & essentia æternitatis: vt asserit Boëtius, & S. Thom. 1. pa. q. 10. vbi dicit. Æternum esse, quod habet totum suum esse simul, & non successiue sine principio, ac sine durationis: & sic soli Deo potest conuenire. Ob id dato Petrus, vel alius homo esset productus ante quodlibet tempus verum, vel imaginariū, non diceretur æternus: quia suum esse non haberet simul. Et si concede retur quod fuit ab æterno: caperetur æternum loco de ly semper. Ob id ly æternum, verè sumit ury, prout dicit illud quod habet suum esse totū simul, absq̄e successione.

Boëtius. S. Thom. De ratione æternitatis id totum nul.

Contingenter, capitur generaliter: & valet, vt ly possibiliter, sicut in moda libus dictum est, quod cui tribuitur possibile, eidem, & contingens. Aliquando sumitur specialiter, & expo nitur per duas exponentes. Ioannes contingen ter currit, per istas: Ioannes possibiliter currit, & Ioannes possibiliter non currit. Et in hoc sensu, Aristot. ait primo priorum, propositionem de contingenti conuerti in oppositam qualitatem. Et ratio est, quia si vna contradictoriarum est cō tingens: & altera est contingens. Nam si Petro conuenit contingenter currere, eidem conuenit contingenter non currere. Ob id istæ æquiua lent, Petrus contingenter currit, Petrus contin genter non currit: nec differunt, nisi quia prima exponens vnus, est secunda alterius, & econ tra.

¶ Duplex ordo reperitur in propositionibus de contingenter. Primus, vbi ly contingenter, & co pula affirmatur, & exponitur hæc vt dictum est. Secundus ordo, vbi vtrunq̄e negatur: & con tradictorio modo exponitur. Vt hæc, Petrus nō contingenter currit: sic exponitur, Petrus impos sibiliter currit: vel, Petrus necessariò currit. Et ad veritatem propositionis primi ordinis, sufficit sua de inesse sit contingens. Et hæc sufficiant dixisse pro materia exponibilium: nam prolixius ea tractare, esset absq; fructu.

Propositio est oratio affirmatiua, vel negatiua: alicuius de ali quo, vel alicuius ab aliquo.

Terminus est, in quem resoluitur propositio: vt in subiectum, & prædicatum.

¶ Dicitur de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum: Vt Omnis homo disputat. Vbi dis putatio prædicatur de homine: & nihil est sumere sub hoīe, de quo non dicatur disputatio.

Dicitur de omni.

¶ Dicitur de nullo est, q̄n nihil est sumere sub subiecto, à quo nō remoueat prædicatum: Vt Nullus hō disputat: hic disputatio remouetur ab hoīe: et nihil est sumere sub hoīe, à quo non remoueat disputatio.

Dicitur de nullo.

¶ Syllogismus, est oratio, in qua quibusdā positis, & concessis, necesse est aliud acci dere, præter ea quæ posita sunt, & cōces sa: Vt Omne animal est substantia: Omnis hō est animal: ergo Omnis homo est substan tia. Hoc totū, est oratio, in qua quibusdā positis. s. duabus præmissis, necesse est aliud accidere, scilicet, conclusionem.

Quid syllogismus.

¶ Elicta expositione textus ad literam, quæ clara est, oportet considerare, q̄ dici de oī, & dici de nullo, sunt modi, p quos regulat syllogism⁹ oīs. Nam

Elicta expositione textus ad literam, quæ clara est, oportet considerare, q̄ dici de oī, & dici de nullo, sunt modi, p quos regulat syllogism⁹ oīs. Nam

Nam per dici de omni, regulantur omnes syllogismi perfecti: quales illi sunt, qui habent omnes præmissas affirmatiuas. Per dici de nullo, regulatur modi negatiui qui aliquam præmissarum habent negatiuam: vt inferius dicemus. Et cum dici de omni sit, quod medium in aliqua præmissarum cõpletè distribuitur: oportet differere quot modis dicatur ly dici de omni: & quid sit mediũ.

Dici de omni duplex.

¶ Dici de omni, est duplex. scilicet prioristicum, & posterioristicum. Posterioristicum est, propositio vera in omni tempore, & pro quolibet supposito, siue sit vniuersalis, siue non: vt cõtingit in materia naturali, Homo est animal: Homo est sensibilis.

¶ Sed dici de omni prioristicum est, quando propositio est vniuersalis, siue sit vera, siue falsa: cuius subiectum, cum sit terminus communis, cõpletè distribuitur: Vt est hæc, Omnis homo est animal, & similiter: Omnis hõ est lapis. In præfentiarum solũ mētio fit de dici de omni prioristico.

Hic de dici de omni prioristico fit mentio.

¶ Medium est terminus, qui sumitur bis in præmissis: vt in hac, Omnis homo est animal, Omne rationale est homo: ergo Omne rationale est animal: ly homo, est medium: quia in præmissis bis sumitur. Oportet ergo syllogismus sit oratio, in qua quibusdam positus, scilicet, præmissis: vt in exemplo dato, in quo ponit differentiam syllogismi, qui constat ex tribus propositionibus: & enthymemate, quod solũ ex duabus: ergo positus, & concessis, necesse est aliud euenire, scilicet conclusionem: necessitate consequentiæ, & non consequentis. Duplex est enim necessitas consequentiæ, & cõsequentiis. Consequentiæ est, necessitas cõditionata: vt si dicamus, Necesse est hominem loqui si disputat: & si currit, moueri: quia tunc denotatur, quod posito antecedenti, quod currat: sequitur in bona cõsequentiã, quod moueatur.

Necessitas consequentiæ, & consequentiis.

¶ Alia est necessitas consequentis, quæ est absoluta: vt si dicimus, Deum esse, est necesse. In definitione ergo quando dicitur, necesse est aliud accidere, &c. id est, oportet præmissis positus, & cõcessis, etiam sit verum quod aliquid sequitur, nõ tamen dicit necessarium esse.

Mnis syllogismus constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus: quarum prima maior, secunda minor. Ex tribus terminis non possent duæ formari

propositiones, cum quælibet oportet habeat duos: nisi vnus bis sumatur. Tunc ille qui bis sumitur: si subijcitur in vna, & prædicatur in alia, constituit primam figuram. Et si prædicatur in vtraq; est secunda figura. Aut subijcitur in vtraq; et sic est tertia figura.

¶ Terminus qui bis sumitur, vocatur medium. Et terminus qui sumitur cum medio in priori propositione, vocatur maior extremitas. Et qui sumitur cum medio in secunda propositione, vocatur minor extremitas.

¶ Ex duabus propositionibus quæ in antecedenti: prima vocatur maior, & secunda vocatur minor.

¶ Ad syllogismũ requiritur modus, & figura. Figura, est ordinatio triũ terminorũ secundũ debitã subiectionem, & prædicationẽ. Et sic. Prima figura est, quando mediũ subijcitur in vna propositione, & prædicatur in alia. Vt, Omne aial est substantia, Omnis hõ est aial: ergo Omnis hõ est substantia.

¶ Secunda figura est, quã mediũ prædicatur in vtraq;: vt Nullus lapis est aial, Ois hõ est animal: ergo Nullus homo est lapis.

¶ Tertia figura est, quã medium subijcitur in vtraq;: vt Omnis homo est substantia, Omnis homo est animal: ergo Quoddam animal est substantia. Vnde versus. Sub, Præ, prima: secunda Præ, Bis. Tertia, Bis sub.

¶ Modus, est ordinatio duarũ propositionum in debita quantitate, & qualitate.

¶ Debita quãtitas est: quod si vna est particularis, alia sit vniuersalis. Et quãtitas debita: quod si vna sit negatiua, alia sit affirmatiua.

Omnia

1. Nota.

Qmnia videntur clara, ob id nõ indigent declaratione. Solũ circa textum videtur notandum, illos terminos sic nominari, maior extremitas, minor, & mediũ: eo quod in syllogismis perfectis, vt sunt Barbara, & Darij (vt dicem⁹) oportet sumere pro maiori extremitate terminum, qui sit superior ad medium, & pro minori extremitate, qui sit inferior ad medium: vt in hoc syllogismo, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia. Maior extremitas, scilicet ly substantia, est superior ad ly animal: & minor extremitas est, ly homo, inferior ad ly animal: quod est medium: licet hoc non sit requisitum in omnibus syllogismis, vt post latius dicemus.

2. Nota.

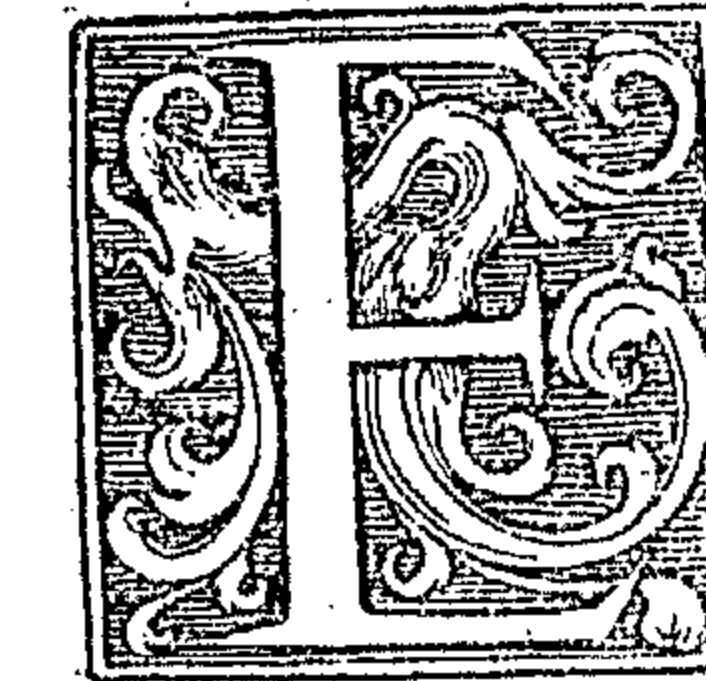
¶ Circa id quod dicitur, primam figuram esse, vbi medium in vna prædicatur, & in alia subijcitur, est notandum, aliquos posuisse quatuor figuras, vbi. scilicet prima sit, quando medium subijcitur in maiori, & prædicatur in minori: & quarta figura sit, quando prædicatur in maiori, & subijcitur in minori: vt si in syllogismo proposito dixeremus sic, Omnis substantia est animal, Omne animal est homo: ergo Omnis homo est substantia. Sed tamen non est necesse quartam istam apponere figuram, cum sufficienter in prima intelligatur: quia solũ pertranspositionẽ fit, quod medium in maiori prædicatur, & in minori subijciatur.

Argument.

¶ Et si quis contra illud quod dicitur, syllogismũ ex tribus terminis constare, & tribus categoricis insurgat, dicens hunc esse syllogismum: Cuiuslibet hominis albi equus currit, Petrus vel Paulus est homo albus: ergo Petri vel Pauli equus currit (In Darij) tamẽ plures quã tres sunt termini. Similiter hic syllogismus, Omnis homo est risibilis, & omnis equus est hinnibilis: Petrus est homo, & brunellus est equus: ergo Petrus est risibilis, & brunellus est hinnibilis: hinc non sunt tres categoricæ, sed sex, & tamen vnus est syllogismus, ergo. Dicendum ad hoc, quando dicitur syllogismum constare ex tribus terminis, & ex tribus propositionibus, intelligitur tanquam ex partibus essentialibus. Itaq; sine illis non potest fieri syllogismus. Sed tamen nõ sequitur ex hoc, quod non possit habere plures terminos, & plures propositiones: dummodò sint debite dispositi termini, & bene ordinatæ propositiones. Et quidem in exemplo posito, virtualiter sunt duo syllogismi.

Solutio.

¶ Ponuntur aliquæ regulæ generales ad omnes syllogismos, quas oportet memoriæ mandare.

Ax puris particularibus, indefinitis, aut singularibus nihil sequitur. Ob id oportet alterã præmissarũ esse vniuersalem.

¶ Ex puris negatiuis nihil sequitur. Vnde oportet alteram præmissarum esse affirmatiuam.

¶ Si aliqua præmissarũ fuerit particularis, cõclusio erit particularis, et nõ ecõtra.

¶ Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, cõclusio erit negatiua.

¶ Medium nunquam debet poni in cõclusionẽ.

Sicut istæ regulæ docent, sic enuntiant in omnibus modis, & in omni figura, vt infra declaratur. Nam in omni modo semper aliqua præmissarũ est vniuersalis, & semper aliqua præmissarũ est affirmatiua: vel vtraq;: saltim nunquam vtraq; negatiua. Item, nunquam cõclusio est affirmatiua, nisi vtraq; præmissarum fuerit affirmatiua. Et sic dicũt, quod cõclusio sequit partẽ debiliorem. Cum ergo negatiua sit debilior affirmatiua, altera præmissarũ existẽte negatiua, ipsa cõclusio est negatiua. Et si altera præmissarũ fuerit particularis, cõclusio non erit vniuersalis, sed particularis.

¶ Ad debitam præmissarum dispositionem tam inter se, quã in ordine ad conclusionem, quatuor conditiones sunt requisitæ.

¶ Prima cõditio. Mediũ debet esse totale extremũ in altera præmissarũ. Defectu cuius, hæc nõ sunt præmissæ bene dispositæ: Cuiuslibet hois quilibet equus currit, & cuiuslibet hois equus quiescit: ergo equus currens quiescit: nõ ly cuiuslibet hois, quod assumit p medio, nõ est totale extremũ in altera præmissarũ. Instat hinc, Cuiuslibet hois aial est albũ, hois aial est nigrũ: ergo animal nigrũ est albũ. Casu quod quilibet habeat animal album, & vnus homo habeat etiam nigrum.

¶ Secũda est, quod mediũ sub rõne medij nõ intret cõclusionẽ: de per accidẽs tñ nõ incõuenit: vt si ponat ad seruadã ampliatiõẽ, aut restrictiõẽ: vt hic, Pater generat, pater est essentia Diuina: ergo essentia Diuina est pater q generat, ly pater mediũ, intrat cõclusionẽ: nam si nõ intraret, & diceret: ergo essentia Diuina generat, antecedẽs esset verũ, consequẽte existente hæretico. Si tñ intraret

94 De defect. syllogi.

intraret medium conclusionem absque necessitate, non recte concluderetur: vt hic, Omnis homo disputat, Petrus est homo: ergo Petrus est homo qui disputat: sed oportet concludere solum: ergo Petrus disputat.

3. *Cōditio.* ¶ Tertia conditio. Id quod se tenet ex parte medij in maiori: debet se tenere ex parte minoris extremitatis in conclusione: & quod se tenet ex parte medij in minori: debet applicari maiori extremitati in conclusione, & debet concludi minor extremitas in eodem casu, quo sumitur medium in maiori, & maior extremitas in eodem casu, quo stat medium in minori: vt Cuiuslibet hominis equus currit: Petrus est homo, ergo Petri equus currit. Omnis homo est animal, brunellus est hois equus: ergo brunellus est animalis equus.

4. *Condi.* ¶ Quarta conditio. Extremitates debent esse totalia extrema, tam in præmissis, quam in conclusione, nisi id ponatur ad seruandam logicalem proprietatem, vel aliquid ponatur cum medio, quod debeat applicari extremitatibus: iuxta prædicta in tertia cōditione. Ex quo iste syllogismus non tenet in Baroco: Cuiuslibet hominis quilibet equus currit, & risibilis equus non currit, ergo risibilis non est homo: nam si totalia subiecta sumantur in præmissis pro extremitatibus, non sunt totalia extrema in conclusione, & sic solæ determinationes non sunt totalia extrema in præmissis.

C A P. II.
De defectibus Syllogismorum.

D Onuntur defectus, qui solent cōtingere: ob quod syllogismus bonus nō est. Et quidam vocantur intrinseci: alij extrinseci.

Defectus in trinsic. ¶ Intrinseci illi sunt, qui cōmittuntur inter præmissas ex parte medij, ob quod præmissæ redduntur inhabiles ad inferendam conclusionem.

1. *Defect.* ¶ Primus est, quando medium tenetur æquiuocè, quia tūc est virtualiter argumētari in quatuor terminis: Quare istæ præmissæ non sunt sufficienter dispositæ. Omnis hō est totus in quantitate, Petrus est homo: quia ly homo, in prima materialiter: in secūda personaliter. Item sic, Omnis canis est latrabilis, fidus cæleste est canis, &c. Non sequitur, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: asini sunt Episcopi: ergo asini sunt sacerdotes.

2. *Defe.* ¶ Secundus defectus est, quādo medium in vna præmissarum accipitur vnice: in alia non vnice.

Cap. II.

Ob id hęc, Hominis equus non est animal, & quilibet equus hominis est hinnibilis, nō sunt dispositæ in Bocardo: quia medium in maiori pluribus, & in minori vnica.

3. *Def.* ¶ Tertius defectus est, quando medium in nulla præmissarum distribuitur completè. Ob id istæ non sunt habiles, Homo est risibilis, lapis homo non est. Bene tamen si diceremus, lapis non est homo. Et ob id istæ etiam non sunt habiles, Vterq; homo disputat, Omne risibile est homo: quia ly homo, in nulla completè distribuitur.

4. *Def.* ¶ Quartus defectus. Quando medium vbi non distribuitur, accipitur magis amplè, quàm vbi distribuitur, aut minus restrictè: ita vt licet supponere pro aliquo, vbi non distribuitur, pro quo non supponit, vbi distribuitur. Quare hæc non sunt dispositæ, Omne animal est homo: Omnis equus possibiliter est animal.

5. *Def.* ¶ Quintus est, quando medium in præmissa affirmatiua accipitur magis amplè, quàm in negatiua. Quare istæ, Omnis homo possibiliter est animal, Nullus homo est animal, non sunt dispositæ in Camestres.

6. *Def.* ¶ Sextus defectus est, quando nulla præmissarū est affirmatiua: quia (vt dictum est) ex puris negatiuis nihil sequitur. Quare necessarium est, nō solum quod non sint ambæ formaliter negatiuæ, sed quod neq; virtualiter. Ratio huius est, vt adducit S. Thom. opus. 47. Quia conclusio affirmatiua non infertur nisi propter conuenientiā extremitatum in vno tertio: ob id ambæ oportet sint affirmatiuæ, quando conclusio est etiam affirmatiua. Conclusio negatiua non infertur, nisi quia altera extremitatum disconuenit alicui tertio, cui altera conuenit. Et ob id altera præmissarum oportet sit affirmatiua. Sic est verum, quod si conclusio est affirmatiua, vtraq; præmissarum erit affirmatiua: & si conclusio fuerit negatiua, necessariò altera præmissarum erit negatiua.

C A P. III.
De defectibus extrinsecis syllogismorum.

D efectus extrinseci sunt, qui committuntur in modo subsumendi inter præmissas, & ex parte medij.

¶ Primus est: quando aliqua extremitatum tenetur æquiuocè. Ob id non sequitur. Nullum rationale est nomen, homo est rationalis: ergo homo non est nomen.

Nam

De modis pri. fig.

Nam ly homo, minor extremitas, sumitur in minori personaliter: & in conclusione materialiter.

2. *Defec.* ¶ Secundus defectus. Quando aliqua extremitatum in præmissis accipitur vnica, & in conclusione pluribus, aut ecōtra. Ob id non sequitur, Omne hinnibile est animal, hominis equus non est animal: ergo aliquis hominis equus non est hinnibilis. Sumitur enim in minori pluribus, & in cōclusionē vnice. Quia determinat illo signo, aliquis, &c. Vt nos diximus supra.

3. *Defect.* ¶ Tertius. Quando arguitur à non distributo ad distributum. Ob id non sequitur, Omnis homo est animal, Equus nō est homo: ergo Equus nō est animal, ex parte de ly animal, est argumentū à non distributo ad distributum.

4. *Defect.* ¶ Quartus committitur. Quando argumentum est à confusa ad determinatam: vt si sic, Omnis homo est animal, Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est b. animal.

5. *Defect.* ¶ Quintus defectus. Quando arguitur à non amplo ad amplum, cum distributione ampli, siue affirmatiuè, siue negatiuè. Ob id non sequitur. Omnis homo possibiliter est risibilis, Omne animal est homo: ergo Omne animal possibiliter est risibile. Item non valet, Omnis homo possibiliter est risibilis, Nullum animal est risibile: ergo Nullum animal possibiliter est homo. Ibi ex parte minoris extremitatis, scilicet de ly animal, arguitur à non amplo ad amplum.

6. *Defect.* ¶ Sextus defectus est, arguēdo ab amplo ad nō amplum affirmatiuè, siue sit cum distributione, vel sine ea. Nō sequitur, Omnis homo disputat, Omne albū omnis homo est, vel fuit: ergo Omne album disputat: casu quod nullus sit albus modò, & fuerit olim.

C A P. IIII.
De modis primæ figuræ.

Prima figura habet novem modos: quatuor cōcludunt directè, & reliqui indirectè. Concludere directè est, maiorem extremitatem prædicari de minori in conclusione. Indirectè concludere, est minorem extremitatem prædicari de maiori in conclusione.

Concludere directè.

1. *Defect.*

Regula.

¶ Prima regula. Maiori existenti parti-

Cap. IIII.

culari, nihil sequitur.

¶ Secunda. Minori existente negatiua, 2. Regula. nihil sequitur.

¶ Barbara, primus modus, cōstat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersaliter affirmatiuam directè concludentibus: Vt, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia.

¶ Celarent, secundus modus, cōstat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam directè cōcludentibus. Vt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

¶ Darij, tertius modus, cōstat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Quidam homo est animal: ergo Quidam homo est substantia.

¶ Ferio, est quartus modus, constans ex vniuersali negatiua maiori, & particulari affirmatiua minori directè concludentibus particularem negatiuam. Nullum animal est lapis: Aliquis hō est animal: ergo Quidam homo non est lapis.

¶ Baralipton, quintus modus, cōstat ex maiori & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam indirectè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliqua substantia est hō. Et reducitur ad primum modum. s. ad Barbara, per conuersionem conclusionis per accidens.

¶ Celantes, sextus modus, cōstat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam indirectè concludentibus. Vt, Nullum

Celantes sextus.

Nullum

Nullum animal est lapis : Omnis homo est animal : ergo Nullus lapis est homo. Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter. i. ad Celarent.

Dabitis. 7. ¶ Dabitis, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua, concludentibus indirectè particularem affirmatiuam. Omne animal est substantia : Aliquis homo est animal : ergo Aliqua substantia est homo. Reducitur ad tertium modum primæ figuræ : cōclusiōe cōuersa simpliciter. i. ad Darij.

Fapesmo. 8. ¶ Fapesmo, constat ex vniuersali maiori affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, concludentibus indirectè particularem negatiuā. Vt, Omne animal est substantia : Nullus lapis est animal : ergo Aliqua substantia non est lapis. Et reducitur ad modum quartum primæ figuræ, maiori conuersa per accidens, & minori simpliciter, & per transpositionem præmissarum. i. ad Ferio.

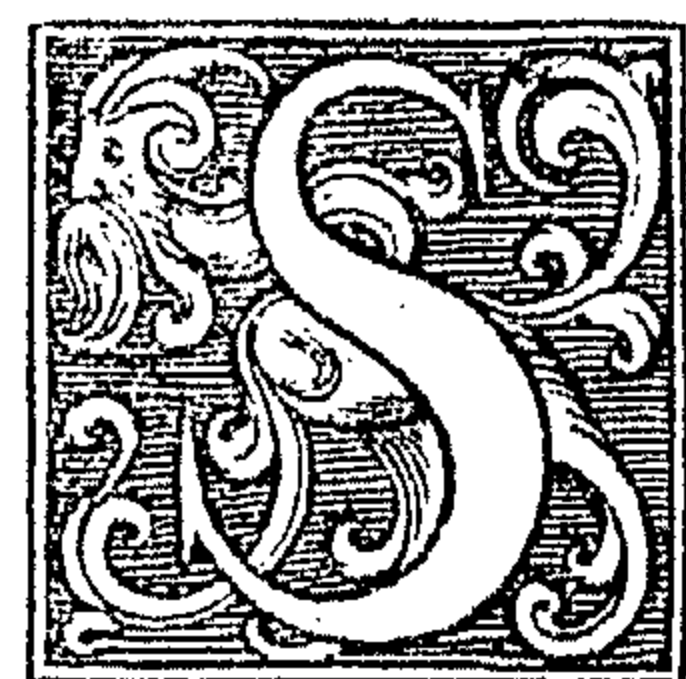
Frisefomorum. 9. ¶ Frisefomorum, nonus modus, cōstat ex maiori affirmatiua particulari, & minori vniuersali negatiua, concludentibus particularem negatiuam indirectè. Aliquod animal est substantia : Nullus lapis est animal : ergo Aliqua substantia nō est lapis. Et iste reducitur ad quartum modum, maiori & minori conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum. i. ad Ferio.

9. Modi in prima figura.

NSI omnes nouem modi ponuntur in prima figura : in qua medium subijcitur in vna præmissarum, & prædicatur in alia. Et ex istis nouem, quatuor concludunt directè, scilicet maiorem extremitatem de minori. Barbara, Celarent, Darij, Ferio. Et alij quinque concludunt indirectè,

scilicet, minorem extremitatem de maiori : Quatuor & reducuntur ad quatuor primos perfectos per rectè, quæ conuersionē, qui quinque sunt Baralipton, Celarentes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum. Et ista cōclusiō signatur per literas consonantes apponunt. fitas vocalibus, vt infra dicemus.

C A P. V. De secunda figura, & de modis eius. 4.

Equitur de secunda figura, cuius tales datur regula.

¶ In secunda figura ex puris affirmatiuis nil sequitur. Et in secunda figura semper concluditur negatiuè.

¶ In secunda figura, maiori existenti particulari nil sequitur. Cuius figuræ quatuor sunt modi.

¶ Cesare, primus modus secundæ figuræ, constat ex vniuersali negatiua maiori & minori vniuersali affirmatiua : directè concludentibus vniuersalem negatiuam. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal : ergo Nullus homo est lapis. Reducitur ad modum secundum primæ figuræ, ad Celarent : maiori conuersa simpliciter.

¶ Camestres, secundus secundæ figuræ, cōstat ex vniuersali affirmatiua maiori, & minori vniuersali negatiua, directè concludentibus vniuersalem negatiuam. Reducitur ad Celarent per transpositionem præmissarum, & conuersionem minoris simpliciter, & similiter conclusionis. Omnis homo est animal : Nullus lapis est animal : ergo nullus lapis est homo.

¶ Festino, tertius modus secundæ figuræ, constat ex vniuersali maiori negatiua, & mino-

Baroco. 4.

¶ Baroco, est quartus modus secundæ figuræ : constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, concludentibus particularem negatiuam directè. Vt, Omnis homo est animal : Aliquis lapis non est animal : ergo, Aliquis lapis non est homo. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ, ad Barbara, per reductionem ad impossibile.

Reducere per impossibile quid.

¶ Reducere per impossibile est, ex opposito conclusionis cum altera præmissarū inferre oppositum alterius præmissæ. Sumatur oppositum conclusionis, Omnis lapis est homo : cum hac maiori, Omnis homo est animal : & arguetur sic, Omnis homo est animal : & Omnis lapis est homo : ergo Omnis lapis est animal : quæ conclusio est contradictoria minoris.

C A P. VI. De tertia figura, & de modis eius. VI.

E tertia figura tales dantur regule, scilicet, quod minori existente negatiua, nil sequitur. Item, cōclusio debet esse particularis. Et habet sex modos.

1. Regula.

2. Regula.

Darapti. 1.

¶ Darapti, primus modus tertiæ figuræ, constat ex maiori, & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam directè concludentibus. Omnis ho-

mo est substantia, & Omnis homo est animal : ergo Aliquod animal est substantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, ad Darij, minori conuersa per accidens.

¶ Felapton, secundus modus tertiæ figuræ, constat ex vniuersali negatiua, maiori, & minori vniuersali affirmatiua, directè concludentibus particularem negatiuam. Vt, Nullus homo est lapis : Omnis homo est animal : ergo Aliquod animal non est lapis. Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minori conuersa per accidens. i. ad Ferio.

¶ Disamis, est tertius modus tertiæ figuræ, constat ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua, concludentibus directè particularem affirmatiuam. Aliquis homo est animal : Omnis homo est substantia : ergo Aliqua substantia est animal. Reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conuersa maiori simpliciter, & transpositis præmissis. i. ad Darij.

¶ Datisi, quartus modus in tertia figura, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, directè concludentibus particularem affirmatiuam. Omnis homo est animal : Aliquis homo est substantia : ergo Aliqua substantia est animal. Reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conuersa minori simpliciter. i. ad Darij.

¶ Bocardo, quintus modus, constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, directè concludentibus particularem negatiuam, sic. Aliquis homo non est lapis : Omnis homo est animal : ergo Aliquod animal nō est lapis.

G Et re-

Et reducitur ad primum modum primæ figuræ, per impossibile. Sumatur oppositum contradictorium conclusionis: Omne animal est lapis, cum minori, Omnis homo est animal, & infertur oppositum maioris, scilicet, Omnis homo est lapis. Et sic reducitur ad Barbara.

Ferison. 6. ¶ Ferison, sextus modus tertiæ figuræ, constat ex maiori vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua minori, inferentibus directè conclusionem negatiuam particularem. Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minore conuersa simpliciter. i. ad Ferio.

¶ Syllogismorum concludentium particularem negatiuam indirectè, tales dantur regulæ.

1. Regula. ¶ Nullus syllogismus concludens particularem negatiuam indirectè, potest eam concludere directè: nec concludens eam directè, potest cõcludere indirectè. Quod debet intelligi, si solum concludant particularem negatiuam.

2. Regula. ¶ Prima figura concludit omnia genera propositionum, scilicet, vniuersalem, particularem, affirmatiuam, & negatiuam.

3. Regula. ¶ Secunda figura concludit particularem negatiuam, & vniuersalem negatiuam.

4. Regula. ¶ Tertia figura, concludit particularem affirmatiuam, & negatiuam. Versus sunt, Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralip-ton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frise-somorum. In prima. Cesare, Camestres, Festino, Baroco. In secunda. Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. In tertia. Sunt decem & nouem di-ciones: decem & nouem modis deservientes.

¶ Sciendum, quod per has vocales. a. e. i. o. intelliguntur quatuor genera propositionum. Per vocalem. a. intelligitur vniuersalis affirmatiua, & per. e. vniuersalis negatiua, & per. i. particularis affirmatiua, & per. o. particularis negatiua. Et in qualibet dictione sunt tres syllabæ ad minus. Per primam illarum syllabarum intelligitur maior propositio, per secundam minor, & per tertiam, conclusio. Verbi gratia. Prima dicitio, scilicet, Barbara, habet tres syllabas, in quarum qualibet ponitur. a. & per. a. ter positum, significatur, quod primus modus primæ figuræ constat ex duabus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuam concludentibus. Et sic intelligitur de alijs dictionibus, secundum vocales ibi positas.

¶ Sciendum, quod quatuor dictiones à principio posite incipiunt ab istis quatuor consonantibus. b. c. d. f. sicut omnes aliæ dictiones sequentes. Et per hoc intelligitur, quod omnes modi, qui incipiunt per dictionem inchoatam per. b. debent reduci ad primum modum primæ figuræ. Et omnes qui per. c. ad secundum: & qui per. d. ad tertium: & qui per. f. ad quartum.

¶ Item. Vbicunq; ponitur. s. in illa dictione significatur, quod propositio intellecta per vocalem immediatè precedentem debet conuerti simpliciter. Et intellecta per vocalem immediatè precedentem litteram. p. debet conuerti per accidens. Et vbicunq; ponitur. m. ibi debet fieri transpositio premissarum.

¶ Est transpositio in premissis, facere de maiori minorem, & de minori maiorem. Et vbicunq; ponitur. c. significatur, quod

Quid p. uocales in n. dis. A vniuersalem affirm. E negatiuam. i. particularem affirm. o. negatiuam.

Quid: circulis syllogismus.

Syllogismus conuersus.

Transpositio premissarum.

modus intellectus per illam dictionem, in qua ponitur, debet reduci per impossibile. Vnde versus.

¶ Simpliciter verti vult. s. p. verò per acci. m. vult transponi. c. per impossibile duci, Seruat maiorem, variatq; secunda minorem, Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.

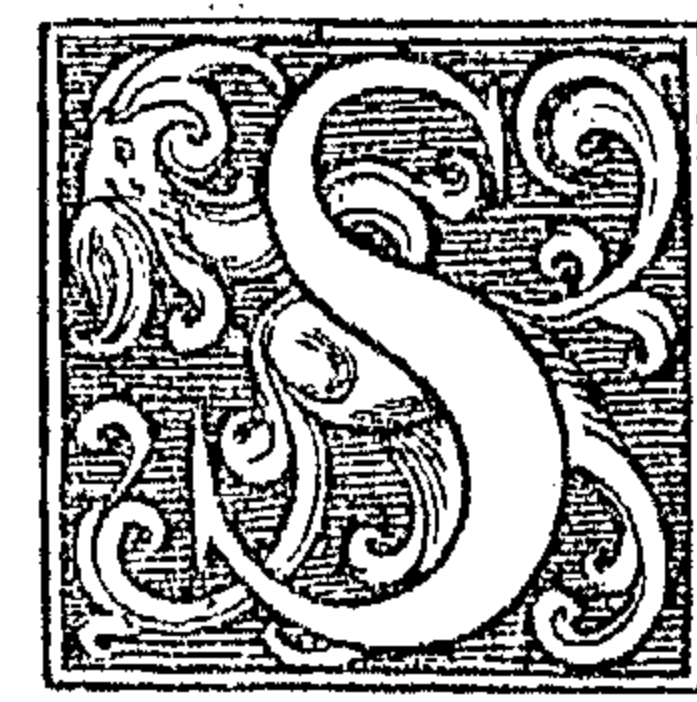
Mnia videntur clara in textu.

Solum oportet considerare illum modum reducendi per impossibile in Baroco, & in Bocardo. Et oportet notare, quod quidam est syllogismus circularis: alius est syllogismus conuersiuus: alius per impossibile: alius expositiuus.

¶ Circularis syllogismus, est syllogismus ex conclusione propositi syllogismi cum conuertente alterius premissæ, inferens alteram premissam. Vt si proposito hoc syllogismo, Omne risibile est substantia: Omnis homo est risibile: ergo Omnis homo est substantia: arguas sic, Omnis homo est substantia: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est substantia: quia constat minor ex terminis conuertibilibus in primo syllogismo, potuit talis syllogismus circularis formari. Et dicitur sic circularis: quia cum sit a. b. a. ad. b. rursus fit a. b. ad. a. vt in exemplo posito.

¶ Syllogismus conuersiuus est, quando ex contrario, vel contradictorio conclusionis propositi syllogismi cum altera premissarum inferitur contrarium, aut contradictorium alterius premissæ: vt Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia: est formalis in Barbara, vt constat. Et hic erit formalis: Omne animal est substantia: Nullus homo est substantia: ergo Nullus homo est animal: in secunda figura, in Camestres. Et similiter hic, Omne animal est substantia: Aliquis homo non est substantia: ergo Aliquis homo non est animal: in Baroco, in secunda figura. Etiam hoc conuenit cuilibet modo cuiuslibet figuræ, in virtute illius regulæ, In omni bona consequentia, ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis.

C A P. VII.
De reductione per impossibile.

Syllogismus per impossibile est, qui constat ex contradictorio propositionis à respondente negatæ, cum vna manifestè vera, inferens vnã manifestè falsam, ex cuius falsitate re-

Syllogismus per impossibile.

greditur ad manifestandam veritatem propositionis negatæ. Vt si contra negantem hanc, Luna recipit lumen à sole: sic argueres. Omne quod per interpositionem alicuius opaci inter ipsum, & solem eclypsat, recipit lumen à sole: sed luna non recipit lumen à sole per te: ergo non eclypsat per interpositionem alicuius opaci inter ipsam, & solem: sed conclusio est falsa: ergo antecedens, & non maior: ergo minor, quæ est contradictoria propositionis negatæ. Hic est modus vsitatus. Et idem esset, si concessio à respondente aliquo falso, ex ipso, & alio manifestè vero, inferatur manifestè falsum. Vt si quis negaret hanc, Petrus est risibilis, tunc esset argumentum, Illa est falsa: ergo sua contradictoria est vera, scilicet, Petrus non est risibilis. Tunc sic, Omne animal rationale est risibile: Petrus non est risibilis: ergo Petrus non est animal rationale. In Baroco, consequentia est bona: sed consequens est falsum: ergo antecedens, & non pro maiori: ergo pro minori: ergo eius contradictoria est vera, Petrus est risibilis, quam negabas. Iste modus differt ab illo, quo reducitur Bocardo: quia hic non est necessarium duos formare syllogismos: sed in modo conuersiuo de Baroco, & Bocardo est necessarium.

¶ Duo modi, scilicet, Baroco, & Bocardo, primus secundæ figuræ, & secundus tertiæ, reducuntur ad Barbara, per impossibile, qui modus, conuersiuus etiam dicitur: quod cõtingit per hoc, quod ex contradictorio conclusionis illius qui reducitur, & altera eius premissa, inferitur contradictoria alterius. Vnde Baroco ad Barbara fit seruata maiori: & pro minori sumendo oppositum conclusionis, inferendo oppositum minoris. In Bocardo tamen fit seruando minorem, & pro maiori assumendo contradictorium conclusionis, & inferendo oppositum maioris in Barbara. Et id denotant illa verba in ultimo versu: Seruat maiorem, variatq; secunda. s. figura, minorem. Et. s. in Baroco: quia est secundæ figuræ, in Bocardo, tertiæ, maiorem variat, seruatque minorem.

¶ Exempli gratia, si quis in Baroco negat hanc consequentiam, Omnis homo est animal: lapis non est animal: ergo lapis non est homo: concedit antecedens esse verum, & cõsequens falsum. Ad impossibile potest sic ad Barbara reduci.

Quomodo Baroco ad Barbara.

Omnis homo est animal:omnis lapis est homo: ergo omnis lapis est animal.Tunc sic,Hæc consequentia est bona in Barbara, sed consequens est falsum,Omnis lapis est animal:ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori.f. Omnis lapis est homo, & illa est contradictoria,quam negabas,quæ erat consequens in Baroco:ergo illa conclusio in Baroco erat vera, quam tu negabas. Sic similiter in Bocardo, in tertia figura:Homo non est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.Si quis negaret consequentiam, consequenter sequeretur antecedens esse verum, & consequens falsum. Tunc sic, consequens est falsum.f. Animal non est lapis. Formo in Barbara hanc consequentiam, Omne animal est lapis, quæ est contradictoria conclusionis: & pono minorem, Omnis homo est animal: sequitur,ergo omnis homo est lapis. Ista est bona consequentia in Barbara, & consequens est falsum: ergo antecedens:& non pro minori, ergo pro maiori: & illa maior erat contradictoria illius quam negabas: ergo sequitur quod illa negata erat vera.f.aliquod animal non est lapis. Et sic ad impossibile deductus est respondens,per hoc quod negavit illam, nam deberet concedere. Sed operæpretium est latius explicare in sequenti capitulo.

Quomodo Bocardo ad Barbara.

C A P. VIII.
De modo reducendi alios modos ad .4. perfectos, ostensiuè.

Modus reducendi syllogismos omnium modorū ad illos quatuor perfectos, excepto Baroco, & Bocardo, vocatur reductio ostensiuè, vt dictum est. Fundatur in illa consequentiarum regula, siue maxima: Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens: Quod patet in reductione Cesare, ad Celarent: nam præmissæ in Cesare dispositæ in bona consequentia inferunt præmissas de Celarent: sunt enim eadem, nisi quod maior est conuersa simpliciter in Cesare: vt sic, Præmissæ in Celarent sunt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal. In Cesare sunt, Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal. Si maior conuertatur simpliciter, vt notat ly. fest, Nullum animal est lapis. Tunc istæ duæ, Nullum animal est lapis, & omnis homo est animal, sunt

Notandum.

præmissæ de Celarent, quæ sequuntur sunt ex illis de Cesare: sed ad illas de Celarent sequitur conclusio, ibi, Nullus homo est lapis: ergo etiã sequetur ad præmissas de Cesare eadem conclusio: Nullus homo est lapis. Et sic iste syllogismus de Cesare, conuersus est ad perfectum de Celarent: quia quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens. Et isto modo probabitur in omnibus alijs modis. Nam per bonam consequentiam couertendo, vel præmissas transponendo, præmissæ modi imperfecti, inferunt præmissas modi perfecti. Et tunc cū ex præmissis modi perfecti sequatur conclusio directè: sic etiã eadem debet sequi ex præmissis modi imperfecti: cū quicquid sequatur ad consequens bonæ consequentiæ, sequatur ad eius antecedens.

¶ Sic similiter in reductione de Baroco, & Bocardo ad Barbara per impossibile fit in virtute illius maximæ in Dialectica, In omni bonâ consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis, vt Homo currit: ergo Homo mouetur: sed Nullus homo mouetur: ergo Nullus homo currit. Cum ergo reducitur Baroco ad Barbara, sumitur maior prout iacet, & pro minori sumitur oppositum conclusionis de Baroco, & infertur oppositum minoris in Barbara, Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo Aliquis lapis non est homo, fit sic, Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: in Barbara. Si ergo quis negaret consequentiam de Baroco: sequeretur ergo, quod antecedens esset verum, & consequens falsum: tunc formo istam consequentiam, Omnis homo est sensibilis: Aliqua substantia non est sensibilis: ergo Aliqua substantia non est homo. Hic tenet in Baroco. Si quis neget, tunc sequitur antecedens verum, & consequens falsum. Ergo ista est vera, Aliqua substantia non est sensibilis, & hæc est falsa, Aliqua substantia non est homo. Tunc capio contradictoriam: Omnis substantia est homo: & facio argumentum, Omnis homo est sensibilis: & Omnis substantia est homo: ergo Omnis substantia est sensibilis: in Barbara. Iste syllogismus tenet in Barbara, sed consequens est falsum: ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori: & minor est contradictoria conclusionis de Baroco, quam dixisti falsam: ergo duæ contradictoriæ sunt simul falsæ: sed hoc non potest esse, ergo syllogismus in Baroco erat bonus, & reducitur ad Barbara per impossibile. Tamen Bocardo reducitur per hoc, quod sumitur pro maiori oppositum conclusionis, & pro minori ipsa, vt iacet, & infertur oppositum maioris. Quod illis

Modus ducendi impossibile.

versibus declaratur. Seruat maiorem, uariatq; secundam minorem. Tertia maiorem uariat, seruatq; minorem. Sicut ergo isti duo modi sic reducti sunt: possunt, & omnes alij modi in omni figura: & reducuntur ad illos quatuor perfectos, licet non eadem consideratione: sicut diximus de alijs.

o. s. pri- e figura sciebat.

Baralipon.

Celantes.

Dabit.

Fapesmo.

Friseso.

ro secunda figura. diebam.

Cesare.

Camestres.

Festino.

Baroco.

Pro tertia figura Letare Romanis.

Darapti.

Felapton.

¶ Pro quo ponuntur quædam voces, & pro quinque modis primæ figuræ hæc dictio, Nesciebatis, ponitur. Vbi sunt quinque syllabæ, deseruit quinque modis. Prima deseruit pro primo modo imperfecto Baralipon, & quia ly. e. denotat vniuersalem negatiuam, significat, quod debet ad Celarent reduci: quia ibi inuenitur conclusio negatiua vniuersalis. Secunda syllaba est. ci. deseruit secundo modo imperfecto. f. Celantes. Et quia. i. denotat particularem affirmatiuam, & in nullo quatuor conclusio est particularis affirmatiua, nisi in Darij, denotatur, quod Celantes debet reduci ad Darij per impossibile. Et quia tertia syllaba est. e. denotat conclusionem vniuersalem negatiuam, deseruit tertio modo imperfecto. f. Dabit, debet reduci ad Celarent. Quarta syllaba est. ba. deseruit quarto modo. f. Fapesmo. Et quia. a. est vniuersalis affirmatiua, & solum concluditur in Barbara, denotat Fapesmo debere reduci ad Barbara. Quinta syllaba est. is. & deseruit quinto modo. Frisesomorū. Et quia. i. dicit particularem affirmatiuam, quæ solum concluditur in Darij: est signum, quod Friseso. debet reduci ad Darij per impossibile.

¶ Pro modis secundæ figuræ ponitur dictio Odiebam, vbi sunt quatuor syllabæ, quia solum quatuor modi in secunda figura. Prima. o. denotat conclusionem negatiuam particularem, & deseruit pro primo secundæ. f. Cesare. Et quia particularis negatiua solum in Ferio infertur: hinc est, quod Cesare, ad Ferio reducitur per impossibile. Secunda syllaba est. i. deseruit secundo modo secundæ figuræ. f. Camestres. Et quia. i. particularem affirmatiuam denotat, & non concluditur nisi in Darij: debet reduci ad Darij. Tertia syllaba est. e. deseruit tertio modo. f. Festino. Et quia denotat vniuersalem negatiuam, & solum concluditur in Celarent, debet reduci ad Celarent. Quarta syllaba est. a. significat vniuersalem affirmatiuam, & deseruit Baroco. Et quia vniuersalis affirmatiua solum in Barbara concluditur, debet reduci ad Barbara.

¶ Pro tertia figura, quæ habet sex modos, ponuntur istæ duæ dictiones. f. Letare Romanis. Et quia in prima est. e. deseruit primo modo tertiæ. f. Darapti. Et quia. e. vniuersalem negatiuam, debet ad Celarent reduci: vbi conclusio est talis. Secunda syllaba. a. secundo modo. f. Felapton, & quia. a. dicit vniuersalem affirmatiuam, & hæc solum

concludit in Barbara, ad Barbara debet reduci. Sequitur tertia. e. quæ deseruit Disamis, qui ad Disamis. Celarent. Et sic Datisi, ad Ferio. Bocardo ad Bar Datisi. bara, & Ferison, ad Darij. Bocardo. Ferison.

¶ Supposito ergo, quod in reductione in secunda figura seruetur maior, & minor variatur, vt in Baroco, & in tertia maior variatur, & seruetur minor, vt in Bocardo, fit reductio Cesare ad Celarent, Nullus lapis est animal: & Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Conclusio est vniuersalis, eius contradictoria erit particularis: & debet esse minor in syllogismo perfecto, & maior seruanda est vniuersalis negatiua. Iste duæ præmissæ dispositæ sunt in Ferio: ergo Cesare reducet ad Ferio, Nullus lapis est animal: Aliquis homo est lapis: ergo Aliquis homo non est animal. Ista est bona consequentia in Ferio: ergo prima in Cesare erat bona, cū hic solum facta est argumentatio ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis.

Cesare ad Ferio.

¶ Si vis reducere in tertia figura Darapti, fiet, Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Aliqua substantia est animal. Fiet reductio sumendo pro maiori oppositum conclusionis, scilicet, Nulla substantia est animal: & pro minori ipsam minorem de Darapti, Omnis homo est substantia. Iste duæ sic dispositæ, solum in Celarent inueniuntur: ergo, Darapti per impossibile reducetur ad Cesare, inferendo ex opposito conclusionis cum minori, oppositum maioris: Nulla substantia est animal, Omnis homo est substantia: ergo Nullus homo est animal: cū ista sit bona consequentia, ergo illa quæ erat in Darapti.

Darapti ad Celarent.

¶ Sit exemplum in prima figura, in Baralipon. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo. Capiō maiorem contradictorium conclusionis: & minorem vt iacet, Nulla substantia est homo: & Omnis homo est animal: ergo Nullum animal est substantia, quod erat cū contradictorium maioris. Sufficit enim in reducendo ad impossibile in ferre contrarium, vel contradictorium antecedentis. Hic ergo syllogismus de Baralipon, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo: reducitur ad Celarent, sumendo maiorem, & contradictorium conclusionis. Nulla substantia est homo: & omnis homo est animal: ergo nullum animal est substantia, quod est contrarium maioris de Baralipon. Sic potest in alijs modis dari exemplum, sumendo pro maiori contradictorium, sicut in tertia figura fit, reducendo Bocardo: vt hic contingit: nunc inferendo contradictoriam, sicut in alijs modis: nunc contrariam sicut

Exemplum in prima figura.

sicut in exemplo posito.

¶ Vel si vis Baralipton reducere ad Celarēt alio modo, fiet assumendo contradictorium conclusionis pro maiori, & pro minori maiorem in Baralipton: & inferas contrarium minoris, non inmediate, sed infertur vna, ex qua inmediate infertur contrarium ipsius minoris. Verbi gratia. Iste syllogismus in Baraliptō, Omne animal est substantia: & Omnis homo est animal: ergo quaedam substantia est homo, reducitur sic. Nulla substantia est homo: & Omne animal est substantia: ergo Nullum animal est homo. Quæ uon est inmediate contraria minoris de Baraliptō. s. huius, Omnis homo est animal. Sed tamen quia ista: Nullum animal est homo, inmediate infertur istam per conuersionem simplicem: Nullus homo est animal: quæ est contraria minoris de Baralipton. s. Omnis homo est animal, sequitur Baralipton reduci ad Celarent per impossibile.

¶ Celantes modus secundus imperfectus reducitur ad Darij, non eodem modo, sicut in Baralipton dictum est: sed sumendo pro maiori minorem de Celantes, & pro minori contradictorium conclusionis, & inferendo oppositum maioris: non quidem inmediate, sed inferendo mediatē propositionem, ad quam per bonam consequentiam inferatur contradictoria maioris de Celantes. Exempli gratia. In Celantes, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Reducitur ad Darij sic, Omnis homo est animal: Aliquis lapis est homo: ergo Quidam lapis est animal: ex qua sequitur conuersione simplici, Quoddam animal est lapis. Sic etiam poteris Dabitur ad Celarent. Et Fapesmo, ad Barbara. Et Frisefomorum ad Darij, ut dictum est. Ex quibus euadit exploratum, quomodo non solum Baroco, & Bocardo, reducuntur ad Barbara, modum perfectum: sed etiā omnes alij modi reduci possunt: quia in virtute illius regulæ, seu principij, In omni bona consequentia oppositum consequentis infertur oppositum antecedentis.

C A P. IX. *

De arte inueniendi medium.

Quomodo inuenietur medium.

ED quia Aristotel. in Prioribus ostendit coniugationes, in quibus non sequitur conclusio ex præmissis, uti est inuentio talium terminorum, ubi-

cunq̄ue fiat inutilis coniugatio: contra regulas syllogismorum prius assignatas. Sunt ergo accipiendi duo termini diuersi, scilicet, duæ species sub genere vno: quæ differant differentia, vel proprio, vel accidente: ut, homo, equus, animal. Vel duo termini, quorum alter de altero prædicetur, siue conuertibiliter, siue nõ, cum extraneo vtriusque. Ut, homo, risibile, lapis. Vel accipiendi sunt duo termini, quorum alter de altero prædicetur, siue conuertibiliter, siue non, cum superiori ad vtrunq̄. Ut, homo, risibile, substantia. vel, homo, animal, substantia. Per hanc enim regulam disiunctiuam, cuiuscunq̄ue generi applicetur, siue substantiæ, siue quantitati, siue alicui aliorum, semper inueniuntur termini, per quos inutilis coniugatio demonstratur non tenere. Et tales terminos appellat Arist. terminos in quibus non.

¶ Et nota quod inuenire terminos in quibus non, est acceptis tribus terminis facere coniugationem, in qua præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa, manente eadem qualitate, & quantitate propositionum. Verbi gratia. Hæc est inutilis coniugatio, Nullus homo est equus: Nullus lapis est homo: ergo Nullus lapis est equus. Et isti sunt termini in quibus sic. Et contra hanc inutilem coniugationem accipiuntur termini in quibus non, per secundum membrum regulæ, Homo, equus, & risibile, & arguitur sic. Nullus equus est risibilis: Nullus homo est equus: ergo Nullus homo est risibilis: ubi præmissæ sunt veræ, & conclusio est falsa: seruata eadē qualitate, & quantitate propositionū in vtraq̄ coniugatione, et vtrubiq̄, manente eadē figura.

¶ Hic

IC Petrus Hispanus post Aristotelem docet, quomodo quis intelliget coniugationem aliquam præmissarum esse inutilem ad inferendam conclusionem: quod est dare terminos in quibus omni, & terminos in quibus nulli. Quod tamen non potest intelligi, nisi prius posita fuerit ars inueniendi medium, quam Aristot. in fine primi Priorum tradit. ¶ Ars inueniendi medium est ars, qua propositione quauis proposita, inueniatur terminus qui sit medium ad concludendum illam in ali-

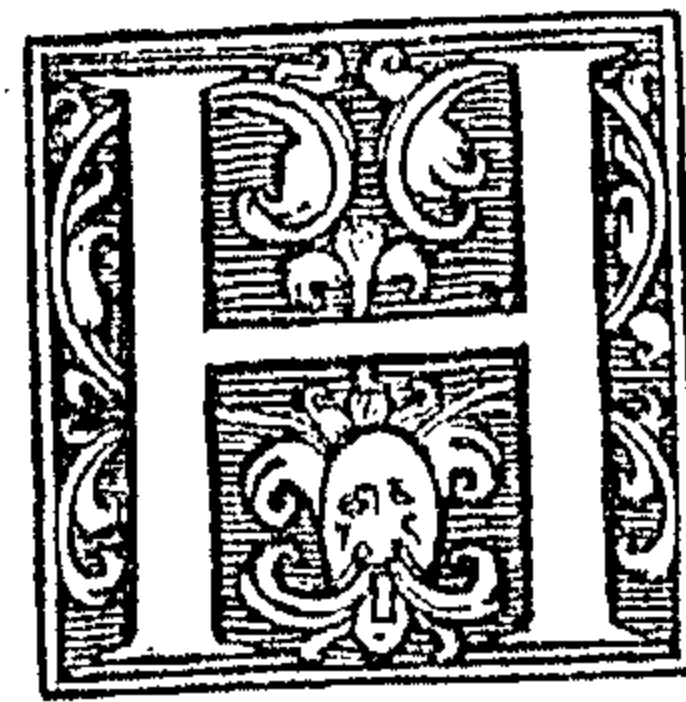
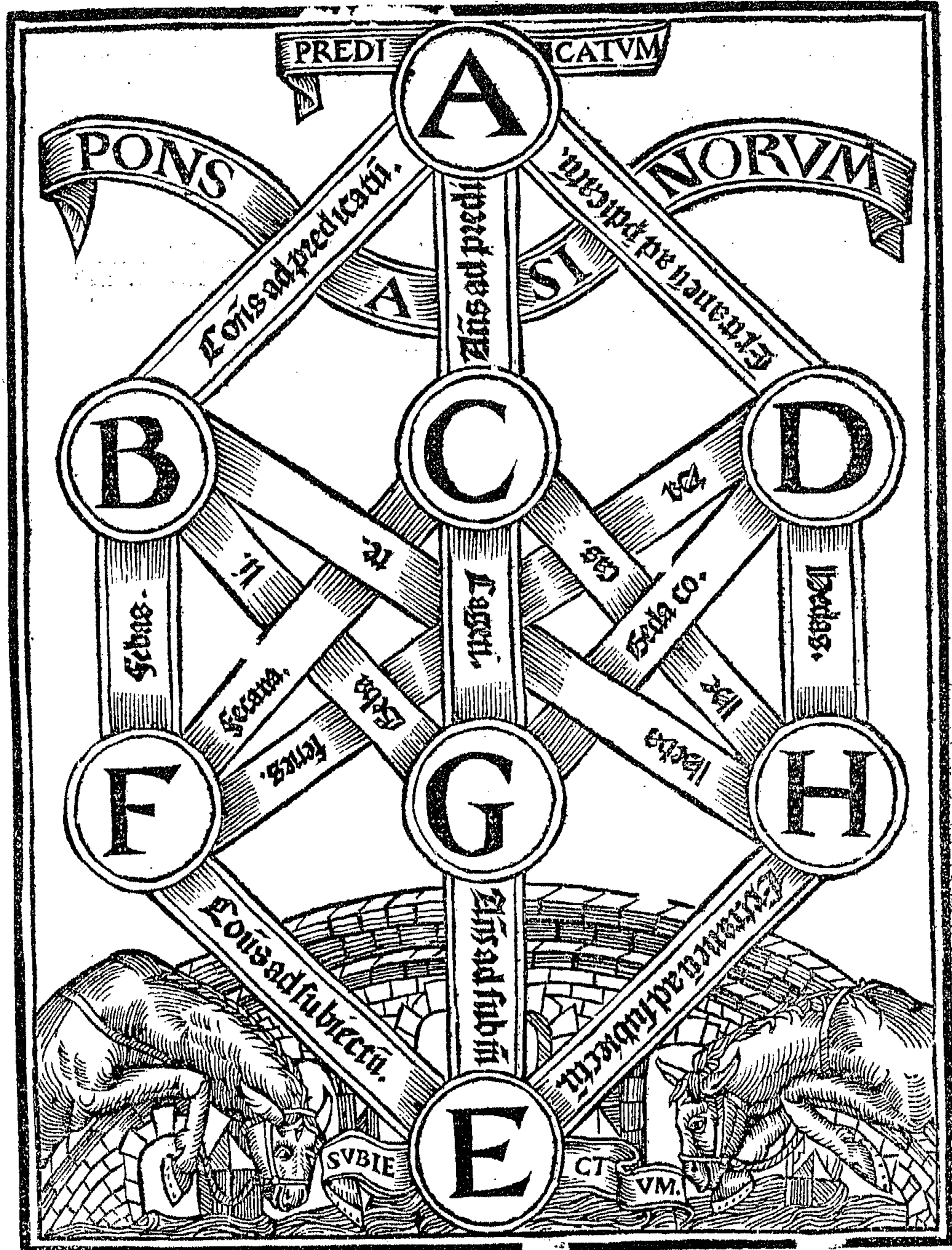
quo certo modo. Ut si vis concludere in Darij hanc propositionem, Animal est substantia, quis nam terminus debet esse medium. Aut si vis concludere in Darapti, quis nam alius. Et omisiss alijs considerationibus ibi ab Aristotel. traditis, hæc ars sex regulis continetur, designatis per has dictiones, Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali. Quibus adduntur alia tres, scilicet, Febas, Hedas, Hecas: designantes tres inutiles combinationes. Quæ nouem dictiones in sequenti figura disponuntur.

Aristo. prio. capit. 28, 29, 31

G 4.

Sequitur ars inueniendi medium in figura disposita.

FIGVRA AD IN-
VENIENDVM MEDIVM.

HÆC figura olim pons
asinorum vocabatur, eo
quod homines tardi inge-
nij succumberent, nec val-
lerēt intelligere: verū suc-
cessu temporis sic elucida-
ta est, vt ab omnibus intel-
ligi possit, si modò apponant conatum.

In capite signatur. A. litera, quæ designat prædicatum propositionis syllogizandæ. In pede ponitur. E. quæ significat eiusdem subiectum, quæ sunt duæ primæ vocales cuiuslibet dictionis positæ. Tertia vocalis, denotat quantitatem, & qualitatem propositionis syllogizandæ.

Præterea venit notandum, quod terminus qui alium infert, dicitur antecedens ad ipsum: tamquam inferior ad superiorem: vt homo ad animal. Aut dicitur conuertibilis, ad conuertibilem. Et qui infertur, dicitur consequens ad ipsum: sicut superior ad inferiorem, aut conuertibilis ad conuertibilem. Et qui non verificatur de alio, dicitur extraneus ad ipsum. Vnde in qualibet dictarum dictionum, sunt duæ harum sex consonantium, scilicet. b. c. d. f. g. h. Quarum tres primæ semper præponuntur literæ. a. Et. b. significat consequens ad prædicatum, & . c. . antecedens ad prædicatum, & . d. . extraneum ad prædicatum. Et tres vltimæ consonantes præponuntur literæ. e. Et. f. significat consequens ad subiectum. Et. g. . antecedens ad subiectum. Et. h. . extraneum ad subiectum. Est ergo prima regula.

Ad concludendum vniuersalem affirmatiuam, quæ solum contingit in Barbara, sume pro medio consequens ad subiectum, & anis ad prædicatum. Quod denotat dictione Fecana. Vt ad concludendum, Omnis homo est substantia, sume pro medio animal, & ad concludendum, Omnis homo est animal, sumatur risibile.

Ad concludendum particularem affirmatiuam in tertia figura, sumendum est medium, quod sit antecedens ad vtrunque: vt designat Cageti. Vt si debet concludi, Aliquod animal est substantia, sume pro medio homo, & si vis concludere, Homo est animal, sume pro medio risibile. Vt in Darapti sic. Omnis homo est substantia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.

Ad concludendum vniuersalem negatiuam in Celarent, aut in Cesare, sumendum est pro medio extraneum ad prædicatum, & consequens ad subiectum: vt patet per Dafenes. Vt ad concludendum, Nullus homo est lapis, sume pro medio animal, vel risibile. Vt sic, in Celarēt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

Si autem debeat concludi in Camestres in secunda figura, aut in Celantes indirecte: in prima, medium debet esse extraneum ad subiectum, & ad prædicatum consequens, quod denotatur in Hebare. Vt ad concludendum, Nullus homo est lapis, sume pro medio insensibile, in Celantes, Nullum insensibile est lapis: Omnis homo est insensibilis: ergo Nullus lapis est homo. Et in Camestres in secunda figura, Omnis lapis est insensibilis: Nullus homo est insensibilis: ergo Nullus homo est lapis.

Ad concludendum particularem negatiuam in tertia figura, sumendum est medium, quod sit antecedens ad subiectum: & ad prædicatum extraneum. Vt patet per Gedaco. Vt ad concludendum Animal non est lapis, sumatur pro medio, homo, vt in Felaptō, Nullus hō est lapis, Ois hō est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.

Ad inferendum particularem affirmatiuam indirecte, vt in Dabitis, sumendum est medium quod sit antecedens ad subiectum, & consequens ad prædicatum. Vt significatur per Gebali. Vt ad concludendum, Aliqua substantia est homo: pro medio sume animal, antecedens ad subiectum, & consequens ad prædicatum, in Dabitis, Omne animal est substantia: Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo.

Neque sunt aliæ combinationes vtilis præter has sex: nam maxime, si daretur medium consequens ad vtrunque extremum, vt significat Febas, vel extraneum ad vtrunque. Vt significat Hedas, vel quando esset extraneum ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, Vt significat Hebas, sed tales dispositiones sunt inutilis, & ppter ea non additur eis tertia syllaba, ad denotandum, quod nullam conclusionem inferant: nam cum præsuponantur tales combinationes fieri in propositionibus veris, & directis, prima insinuat medium affirmari de vtraque extremitatum: cum non sit consequens ad vtrunque, & tunc in secunda figura. Et si essent de modo loquendi consueto, in neutra distribueretur: vt si deberet concludi, Homo est animal, si sumatur consequens ad vtrunque, scilicet, substantia, fiet sic, Aliquod animal est substantia Aliquis homo est substantia: ergo Aliquis hō est animal. Hæc consequentia non tenet in aliquo modo, quia ex puris particularibus nihil sequitur.

Et secunda dictione, scilicet, Hedas, denotat extraneum ad vtrunque. Et insinuat vtrunque esse negatiuam: & tunc etiam nil sequeretur: quia ex puris negatiuis nil sequitur: Vt si quis cōcludat, Homo non est animal, sic, capiendo extraneum ad vtrunque, scilicet, lapis, Nullum animal est lapis: Nullus homo est lapis: ergo Homo non est animal.

Hecus. Tertia dictio, scilicet, Hecus, extraneum ad subiectum, & antecedens ad predicatum, denotat maiorem extremitatem affirmari de medio, & medium negari de minori, aut minorem de medio: quod non potest fieri, nisi in prima figura, vel tertia: & tunc, ut visum est in tertia figura, aut in prima, in modis concludentibus directe, minori existente negativa, nil sequitur. Ut si quis velit hanc concludere, Homo non est substantia, & sumat pro medio lapis, extraneum ad subiectum, & antecedens ad predicatum, in prima figura: Omnis lapis est substantia: Nullus homo est lapis: ergo Homo non est substantia, non tenet in Celaret, neque in Ferio, nec in aliquo modo tertiae figurae: quia in nullo modo minori existente negativa, aliquid sequitur.

Aristoteles ponit duos modos regulatiuos syllogismorum, scilicet, dari terminos in quibus omni, & dari terminos in quibus nulli. Dari in quibus omni est, dare vnam vniuersalem affirmatiuam ex extremitatibus compositam, quae stat in veritate cum syllogismo ex eisdem tribus terminis composito, in syllogismo qui fit.

Ex puris particularibus, particularitate medij, dicit Aristoteles, debemus capere genus pro medio, & pro extremitatibus duas species illius generis disparatas, Aliquod animal est homo: Equus est animal: cum quibus stat in veritate, Nullus equus est homo, quae est contradictoria conclusionis inferendae ab illis praemissis. Hic dantur termini, in quibus nulli, quia composita est vna negativa vniuersalis, quae est opposita conclusionis inferendae, quae stat cum praemissis, & ipsa ex extremitatibus composita est. Ex quo sequitur, primam consequentiam non esse bonam: quia in omni bona consequentia, oppositum consequentis non debet stare cum antecedenti, sed repugnare.

Dari possunt termini in quibus omni, si sumatur ly homo, & risibile, & animal. Aliquod animal est homo: Aliquod risibile est animal: ergo Omne risibile est homo.

Est ergo considerandum, quod si in aliqua combinatione praemissarum dentur termini in quibus omni, tales praemissae non possunt inferre aliquam negatiuam. Nam si inferunt, vel vniuersalem, vel particularem. Si vniuersalem, daretur in aliqua bona consequentia oppositum contrarium consequentis stare cum antecedenti. Et si particularem inferrent, iam daretur oppositum contradictorium stare cum antecedenti. Exempli gratia. Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: quia dantur termini in quibus omni, scilicet. Omnis homo est substantia, quae stat cum duabus praemissis, non possunt tales in

ferre negatiuam vniuersalem, nec particularem: quia sequeretur, quod oppositum contrarium, vel contradictorium, staret cum antecedenti.

Eadem ratione, si in aliqua combinatione dentur termini in quibus nulli, talis combinatio non potest inferre aliquam affirmatiuam. Quia vel inferret vniuersalem, vel particularem: si vniuersalem, in bona consequentia oppositum contrarium consequentis staret cum antecedenti. Et si particularem, oppositum contradictorium. Ut, Nullum animal est lapis. Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. Est in quibus nulli, quia stat in veritate cum praemissis. Non possunt ergo illae praemissae inferre affirmatiuam: quae inferrent istam, Omnis homo est lapis, vel istam, Aliquis homo est lapis. Et similiter inferrent istam negatiuam, Nullus homo est lapis, oppositam. Et sequeretur, quod in bona consequentia oppositum consequentis staret cum antecedenti: ergo illae praemissae inhables erant ad inferendum affirmatiuam conclusionem.

Ad instandum praemissis, quae non sunt habiles ad inferendam conclusionem, Aristoteles posuit aliquas regulas in hac forma, In Prioribus.

Ad instandum inutili combinationi, quae est ex puris particularibus particularitate medij, aut ex puris affirmatiuis in secunda figura, capiantur tres termini, scilicet, genus, & duae species disparatae, ut animal, leo, equus. Et genus sit medium, species extremitates: & instabitur, Aliquod animal est leo: Aliquis equus est animal: ergo Equus est leo. In secunda figura sic, Omnis leo est animal: Omnis equus est animal: ergo Omnis equus est leo.

Ad instandum inutili combinationi in puris negatiuis, capiat medium terminus extraneus, & pro extremitatibus duo conuertibiles: ut lapis, asinus, rudibile. Nullus lapis est asinus: Nullum rudibile est lapis: ergo Nullum rudibile est asinus. Et quando minor est negatiua, sumantur duo termini disparati, vnus pro medio, & alius pro minori extremitate, & pro maiori genus. Omnis homo est animal: Equus non est homo: ergo Equus non est animal.

Ad instandum quando minori existente particulari, conclusio est vniuersalis: oportet accipere duos terminos conuertibiles, & vnum illorum accipere pro medio, & pro minori extremitate vnum superiorem ad illos. Omnis homo est risibilis: Aliquod animal est homo: ergo Omne animal est risibile.

CAP.

CAP. X. De modo arguendi syllogistici in modalibus.

Primum nunc aliquae regulae, quae videntur pertinere ad syllogismos, qui ex propositionibus modalibus conficiuntur.

1. Regula.

Prima regula. Ex vtraque praemissarum de necessario, vel de contingenti, vel de possibili, sequitur conclusio de necessario, vel de contingenti, vel de possibili.

2. Regula.

Ex maiori de necessario, minore existente de possibili, sequitur conclusio de necessario, vel de possibili. Sequitur bene, Omnis homo necessario est animal: Omne risibile possibiliter est homo: ergo Omne risibile necessario est animal, vel possibiliter est animal. Nam illae praemissae sunt dispositae ad inferendam vtraque conclusionem.

3. Regula.

Ex maiori de necessario, & minori de contingenti, sequitur conclusio de necessario, vel de possibiliter, non de contingenter, capiendo contingenter specialiter. Quia sequitur, Omnis homo necessario est. a. Omne risibile contingenter est homo: ergo Omne risibile necessario est. a. vel possibiliter est. a. Non tamen sequitur contingenter est. a. quia si ly. a. valet sicut istud conditionatum, & Sortes si est fortes, antecedens est verum, & consequens falsum.

4. Regula.

Ex maiori de possibili, & minori de necessario, sequitur conclusio non de necessario, sed de possibili. Et similiter, ex maiori de contingenti, & minori de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & non de necessario: quia bene sequitur, Omnis Deus possibiliter est creans: Omnis essentia Diuina necessario est Deus: ergo Omnis essentia Diuina possibiliter est creans. Non tamen sequitur: ergo Omnis essentia Diuina necessario est Deus. Et similiter sequitur, Omnis Deus contingenter est creans: Omnis essentia Diuina necessario est Deus: ergo Omnis essentia Diuina contingenter est creans. Et tamen non sequitur, necessario est creans.

5. Regula.

Ex maiori de contingenti, & minori de possibiliter, sequitur conclusio de contingenti, & de possibiliter. Tamen ex maiori de possibiliter, & minori de contingenti, sequitur conclusio de possibiliter, & non de contingenti. Sequitur bene, Omnis homo contingenter est animal: Omne risibile possibiliter est homo: ergo, Omne risibile contingenter est animal, vel possibiliter. Sed non sequitur, Omne creans possibiliter est Deus: Ois essentia Diuina contingenter est creans:

ergo Ois essentia Diuina contingenter est Deus. Hic solent regulas multiplicare Summulistae pro modo arguendi in relatiuis, in obliquis, in exponibilibus: & multiplicant argumenta, petunt, & repetunt, & inculcat multa, quae Labirynthum Dedali imitantur. Ob id sumus contenti modos omnes ab Aristotele positos, & a Petro Hispano, & a ceteris declaratos in medium tradidisse: nam aliorum non est usus, neque cum fructu posset in illis homo insudare. In omni figura, & in omni modo oportet summe cauere quae cunque defectum: & quidem si sit oculus ad modum, & figurae rationem, non erit deceptio. Caueamus ergo, ne medium in vtraque, quod debet coniungere extrema, maneat indistributum, sed saltem in vna distribuatur. Et similiter considerandum, ut non teneat aliquis terminus distributus in conclusione, qui non fuerit distributus in aliqua praemissarum. Ob quod non valet, Aliqua substantia non est animal: Aliquis homo est animal: ergo Aliquis homo non est substantia. Antecedens verum, & consequens falsum. Est defectus: quia ly substantia, in conclusione tenetur distributus, cum tamen in maiori non distribuatur. Etiam non valet, Animal est equus: & Asinus est animal: ergo Asinus est equus: quia medium non sumitur in aliqua vniuersaliter, & sic sunt purae particulares.

Medium non maneat in distributum in utraque: cauendum est.

CAP. XI. De syllogismo expositorio.

De syllogismo expositorio breuiter aliquid dicendum. Est enim medij singularis, & tunc bene sequitur: Nam quando in superioribus data est regula, Ex particularibus puris nil sequitur, intelligitur, particularitate medij, scilicet, supposito medium sit terminus communis: nam si singularis est, bene sequitur. Sortes est homo: & Sortes est animal: ergo Homo est animal. Et in prima figura, Plato est homo: & Philosophus est Plato: ergo Philosophus est homo. Ex puris particularibus aliquid sequutum est: quia medium est terminus singularis.

Syllogismus ergo expositorius ille est, qui est medij singularis: hic homo est risibilis: hic homo est irrationalis: ergo rationale est risibile. Qui ob id resolutorius dicitur, quia ad sensum probat, & resoluit. Qui tenet in virtute illius principij, Quaecunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, p affirmatiuis. Et in negatiuis, Quaecunque sunt eadem vni quorum

Definitur syllogismus expositio.

Quae sunt eadem vni quorum

Modi alij regulatiui syllogismorum.

Termini in quibus nulli.

Termini in quibus omni.

Consideratio.

Nota

2. Reg.

Quo statim

do ex

partibus.

2. Reg.

Quo

tur ex

negati

3. Reg.

5. Regula.

tertio, sunt eadem inter se. quorum vnum est idem vni tertio : & cui aliud est diuersum, sunt diuersa inter se. Vt, Homo est animal: & lapis non est homo: ergo lapis non est animal.

Nota. Considerandum est, syllogismum expositorium solum in tertia figura inueniri proprie. Ratio est: quia cum terminus discretus non possit esse prædicatum, subijcitur optimè. Et sic eo sumpto pro medio, rectè conficitur syllogismus in tertia figura.

1. Argum. Si quis argumentetur contra hæc. Non sequitur. Hoc animal est hō, & Hoc animal est equus, primo pronomine demonstrante Petrum, & secundo equum: ergo Equus est homo, & tamen est syllogismus expositorius.

Solutio. Respondetur, oportere in syllogismo expositorio seruare omnia quæ seruanda sunt in syllogismo de medio communi, sicut dictum est supra, quando posuimus defectus intrinsecos, & extrinsecos syllogismorum. Hic non valet syllogismus expositorius: est enim defectus: quia medium non eodem modo sumitur, sed æquiuocè, cum vnum demonstrat in maiori, & aliud in minori. Et virtualiter argumentatio non est in tribus, sed in quatuor terminis.

2. Argum. Item. Non sequitur expositoriè, Essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina: ergo filius est pater: nam antecedens est verum, & consequens est hæreticum, nam alius pater, alius filius.

Solutio. Sumpta occasione, oportet aliqua differere, scilicet, de modo syllogizandi in terminis Diuinis. Et quidem licet quantum ad materiam, scilicet de Diuinis loqui, non sit munus Dialectici, sed Theologi: verum quantum ad usum terminorum, quantumcunque Diuinorum, attinet ad Dialecticū. Ob id operæpretiū erit aliqua catholicè, & modestè loqui: ne ignari istorum decipiantur: putantes regulas Aristotelis syllogismorum non tenere in terminis Diuinis.

C A P. XII.

De modo syllogizandi in terminis diuinis.

Questio.

Vt ita dicam, Tordinatè procedam, proponatur quæstio. Vtrū leges oppositionum, & omnia Dialecticæ principia, quantum ad cōsequencias, possint stare in terminis Diuinis, sicut in prophanis,

1. Argum. Et quidem videtur quod non, quia

hæc sunt contradictoriæ per regulas supra dictas: Omnis essentia Diuina est pater: Aliqua essentia Diuina nō est pater: & sunt simul veræ, vt patet. Affirmatiua constat, & negatiua similiter. Quia bene sequitur, Hæc essentia Diuina, demonstrato filio, non est pater: & Hæc essentia Diuina est aliqua essentia Diuina: ergo Aliqua essentia Diuina non est pater, expositoriè.

¶ Secundo non valet in Darij: Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina: ergo filius est pater. Antecedens est verum, & consequens falsum.

¶ Tertio. Non valet, Hæc essentia Diuina est pater: & Hæc est filius, eandem essentiam demonstrando, ergo filius est pater. Et tamen expositoriè deberet sequi.

¶ In contrarium est veritas. Verum vero confonat, sed omnia syllogismorum principia ab Aristot. tradita sunt vera, & in veritate fundata: ergo, cum quæ fidei vera, nō solum sint vera, sed infallibiliter, simul stabunt. Et omnes Theologi catholici fatentur principium Dialecticum etiā tenere verum in terminis Diuinis.

¶ Pro solutione quæstionis, & totius difficultatis, oportet aliqua notare, scilicet distributionem, & particularizationem in Diuinis esse duplicem.

Quædam est completa, alia incompleta. Completa illa est, quæ est pro significato immediato, & mediato. Vt hic, Omnis essentia Diuina: ibi est completa distributio, quando sumitur & pro immediato significato, scilicet essentia, & pro Diuinis personis, quæ sunt idem cum essentia. Et sic essentia Diuina, est particularizatio completa, scilicet pro essentia, & persona. Et hanc antiqui vocabant in termino, extra terminum, & extra numerum. Et distribui incompletè, est solum distribui pro immediato significato. Et sic dicunt, nomen essentiale posse distribui, vel particularizari completè, vel incompletè.

¶ Et ad argumenta esset solutio. Quando dicitur: Illæ contradicunt, Omnis essentia Diuina est pater: & aliqua essentia Diuina non est pater: & tamen ambae sunt veræ, negandum est, si ly essentia, vtrobique completè: nam affirmatiua est falsa, quia sensus est, Omnis res quæ est essentia Diuina, est pater: & est falsa, & negatiua vera. Et si econtrariò in vtraque sumatur incompletè, sunt contradictoriæ, & tunc negatiua est falsa, Aliqua essentia Diuina non est pater: Et hæc est vera, Omnis essentia Diuina est pater: quia tunc non licet personas demonstrare.

¶ Secundo notandum, vt ait beatus Augustinus, nobis ad certam regulam loqui decet, maxime, ne in verbis demus hæreticis ansam errandi.

Vt ait tertio libro de Trinitate. Ob id ista vniuersalizatio

uerfalizatio completa, & particularizatio termini essentialis, cum non sit secundum antiquorum sententiam, non placet, eò quod ex illa fictione, scilicet, quod essentia possit distribui, & particularizari pro personis, concedunt conformiter ad suam sententiam aliqua, quæ fides Catholica negat, & Ecclesia vniuersalis cōdemnat. Ex quo licet sensum retineat Catholicum qui Catholicus est, ex verbis tamen inordinate prolatis, ansam præbet erroris: quod patet, ne gratis videamur loqui.

2. ferony.

¶ Hæc propositio, Essentia generat, damnata est, contra Abbatem Ioachim. Et tamen moderati eam affirmant veram in aliquo sensu, scilicet, si ly essentia, stet pro mediato significato, scilicet, pro persona. Quia tunc essentia est pater: & pater generat: ergo essentia generat: cū ergo vna singularis sit vera, tota erit vera, sub ly essentia, solum patre demonstrato. Nā licet filiū & spiritum sanctū significet, sufficit veritas vnius singularis. Sed tñ quia Ecclesia illā sine distinctione dā nauit: eo factū est, quia illa stat solum pro essentia: et nō habet nisi tantum vnum sensum. Ob id nō est opus sapere plus quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem.

In con-

um.

Notan.

Ro. 12.

contra mo-

Duplex nos.

tributio.

1. Notan.

diuinis.

2. Notan.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

Physicorum. Actio, & passio sunt idem, & tamē Aristot. 3. actio non est passio. Ad propositum, ly essentia physica. text. in ista: Essentia Diuina generat, supponit pro essentia: & quauis pater sit eadem res, quæ essentia, tamen intellectus non sic accipit. Sicut dato actio, & passio sit eadem res, non tamen pro eodem intellectus capit. Sic, Pater generat, & pater est idem quod essentia: & tamē non conceditur, Essentia generat. Similiter, Filius est genitus, & est idem quod essentia: & tamen intellectus nō intelligit, vt essentia sit genita. Sic exemplum in alijs posset dari.

¶ Quarto notandum, vt ait doctor. S. prima parte, quæstione. 39. articulo quinto. quod licet Deus, & Deitas, seu essentia, eandem essentiam formaliter significant: nihilominus quia Deus significat Diuinam naturam in concreto, habet ex suo modo significandi solum stet pro persona: & pro ea supponat. Deitas verò, & essentia, quæ in abstracto formam dicunt, non habet ex modo suo significandi supponere pro persona. Et si contingat essentia de persona prædicari, hoc est per modum identitatis propter simplicitatem Diuinæ personæ: quia significatū de ly essentia, & significatū de ly psona, sunt eadē res. Nā ad hoc quod terminus supponat pro aliqua re, nō sufficit quod idē prædicatione verificet de illa, sed requiritur quod prædicatione formali. Et dato essentia sit pater, & pater sit essentia, vnum de alio dicat: identicè tamē, non formaliter: quia intellectus non capit essentiam pro patre: neque patrē pro essentia.

¶ Quinto notandum, secundum rei veritatem: & ad modum quo intellectus cōcipit loquendo, quod quando nomen essentia in propositione affirmatiua ponitur a parte subiecti, & alterum extremum est nomen personale discretum, non valet vni de omni, etiam si subiectum sumatur: cū signo vniuersali. Nam hæc, Omnis essentia Diuina est pater, tantum valet, sicut, Aliqua essentia Diuina est pater. Et non æquiualeat huic, Omnis res quæ est essentia Diuina, est pater. Et si sumatur in propositione negatiua, reddit sensum de omni, etiam si nullo signo vniuersali. Vt in hac, Essentia non est pater, tantum valet, sicut, Nulla res quæ est essentia, est pater. Dixi, quando alterum extremum est personale discretum: quia si sit personale non discretum, vel essentiale, tunc æquiualeat vni de omni: quia hæc, Omnis essentia est essentia: & Omnis essentia est persona, faciunt sensum de omni.

¶ Si verò sumatur nomen discretum personæ a parte subiecti, semper æquiualeat vni de omni in affirmatiua, vt, Pater est essentia: valet, Omnis res quæ est pater. Et hæc, Pater est filius, Omnis

4. Notan. S. Thom.

5. Notan.

res que est pater, &c. Si tamen negatiue, nunquam valet vni de omni: nam hæc, Nullus pater est filius, non æquiualeat huic: Nulla res quæ est pater, est filius, sed huic, Aliqua res quæ est pater, non est filius. Iste omnes æquiualeat ex articulo sanctissimæ Trinitatis constant. Ex quo sequitur, idem esse nomen essentialis absolutum, & abstractum, & nomen personale discretum, distribui, particularizari, aut singularizari. Æquiualeat enim, Omnis essentia Diuina est pater: & Essentia Diuina est pater. Item, Omnis pater est filius: & hæc, Pater est filius. Et est ratio: quia cum neutrum nomen supponat pro significato alterius, non potest distribui, nisi pro suo significato formali, & immediate. Et sic essentia, solum per essentia: & ly pater, pro solo patre. Et sic ly essentia, est terminus singularis in supponendo, licet de pluribus realiter distinctis prædicetur, de Diuinis. s. personis. Ob id ly essentia, singularizatum, non est sufficiens medium syllogismi expositoriij. Ex omnibus istis sequitur etiam non esse opus hic distinguere distributionem completam, & incompletam: nec particularizationem: cum omnis vniuersalizatio de ly essentia, in affirmatiuis, æquiualeat particularizationi: & in negatiuis, quæcunque particularitas completè, distributioni, & econtrario de nominibus discretis personarum, vt paulò antè diximus.

1. Corolla.

2. Corolla.

Ad quæsti.

Ad primū argumen.

Ad secundū.

tunc æquiualeat vni de omni, quando essentia distribuitur respectu termini communis personæ.

¶ Ad tertium dicitur, quod ille syllogismus non sequitur, neq; est expositorius. Et ratio est, quia medium non singularizatur sufficienter: nam ly essentia in abstracto, habet aliquid nominis singularis: quia accipitur, & supponit pro vna sola re: & ideo non prædicatur pluraliter: sed tamen habet similitudinem cum termino communi, in hoc: quod de tribus personis prædicatur diuisim propter idètitatem. Et quia dato singularizetur, prædicatur de illis, non est tamè medium ad syllogismum expositorium: quia non singularizatur in sensu æquiualeat vni de omni: quia nunquam potest esse de omni. Ob id in argumento, dato videatur expositorius syllogismus, nõ est: sed arguitur ex puris particularibus, ex parte de ly essentia, & sic non valet, vt supra dictum est. Sed si diceremus, Hæc res quæ est essentia Diuina, seu hæc persona est pater, filius est hæc res, quæ est essentia Diuina, demonstrando vtrouque eandem personam: ergo filius est pater, formaliter sequeretur expositorie. Et si demonstrares filium, maior esset falsa: & si patrem, minor esset falsa.

¶ Antiqui tamen istud argumentum, scilicet, Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina, &c. solebant soluere, dicentes committi fallaciam accidentis. Sic sanctus Thomas in opusculis, tractatu de fallacijs. Alique. n. res sunt omnino de per se eadè, scilicet, re, & ratione, id est eadem res secundum eandem definitionem: vt vestis, & indumentum: & tunc quicquid de vno prædicatur, prædicatur de alio. Alia sunt, quorū definitio vnius non est alterius definitio: quando aliquando sunt eadem res, quæ proinde dicuntur esse idem per accidens. Et isto modo se habent, essentia, & persona. Vnde in his quædo aliquid conuenit vni, non secundum rationem, quæ distinguitur ab altero, pariter conuenit alteri. Ob id sequitur, Essentia est substantia: Pater est essentia: ergo Pater est substantia. Sed quando conuenit vni secundum rationem, secundum quæ distinguitur ab altero, non sequitur ipsum conuenire alteri: & sic cum nomen pater, conueniat essentia secundum rationem, quæ distinguitur à filio, nõ sequit, Omnis essentia est pater: filius est essentia: ergo filius est pater. Itè. Quia generare conuenit patri secundum rationem, quæ distinguitur ab essentia: nõ sequit, Omnis pater generat: Essentia est pater: ergo Essentia generat. Dicuntur fallacia accidentis, quia videlicet ex hoc quod medium conueniat extremitatibus, aut alteri illarum per accidens denotatur sequi conuenientiam extremitatum

Ad

eplica.

solutio.

Thom.

Solutio.

tiq.

3.

19.

Non

que

dem

tio,

deim

argumen.

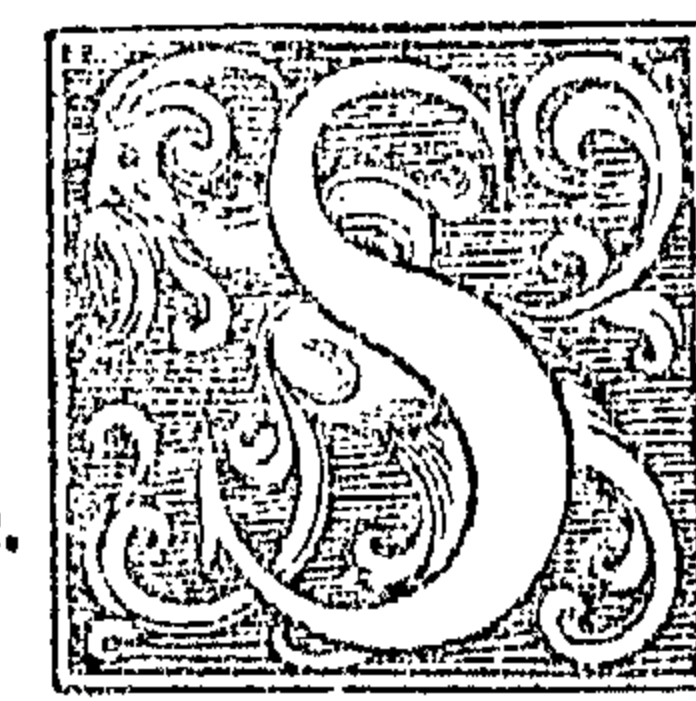
De syllog. in expon.

extremitatum inter se: nam pater, & filius conueniunt in essentia: quia est vna simpliciter in omnibus tribus personis. Et proportionabiliter in negatiuis. Nullus pater est filius: Essentia Diuina est pater: ergo Essentia Diuina non est filius. Itè, Nulla essentia generat: Pater est essentia: ergo Pater non generat: est fallacia accidentis: quia ex affirmatione, seu conuenientia de per accidens alterius extremitatis cum medio, à quo remouetur alia extremitas, denotatur sequi extremitatum adinuicem negatio.

¶ Sed tamen posset quis adhuc probare veritatem huius: Pater est filius, licet non modo expositorio, sed sic. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: sed pater & filius sunt idem cum essentia: ergo & erunt idem inter se: & sic licet non detur suppositio completa, & incompleta, sequitur intentum.

¶ Ad hoc argumentum potest responderi vt docet doctor. S. i. p. q. 28. art. 3. quod illa maxima, Quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se: intelligitur, quando cūque illa sunt idem re, & ratione: vt quia Petrus est animal: & Petrus est homo: Homo est animal. Quando verò sunt eadem re solum, & sunt idem vni tertio, ex idètitate, non sequitur idètitas inter se, sed solum sequitur, quod vnum est aliquid, quod est aliud. Et in hoc sensu Aristo. 3. Physicorum ait, quod actio est idem motui, & similiter passio: sed tamè actio non est passio. Ob id ad propositum, licet pater, & filius sint idè in essentia re: sed quia non ratione, non sequitur, quod pater sit filius, sed solum sequitur, quod pater sit aliqua res, quæ est filius. Sed de istis alijs commodius, tum in posterioribus, tum in primo sententiarum, in nostris resolutionibus Theologicis.

C A P. XIII. De Syllogismo in exponibilibus.

Ed tamen restat aliqd dicere de syllogismo ex propositionibus exponibilibus. Et contra prædicta fiat argumentum. Dicitur enim est, ex puris particularibus nihil syllogisticè sequi. Contra: Iste est bonus syllogismus, Tantum homo est animal: Tantum risibile est homo: ergo Tantum risibile est animal. Et contra aliam regulam, quod vna præmissarum existente negatiua: con-

clusio non erit affirmatiua. Sic argumentor. Tantum homo non est animal, & Tantum homo non est risibile: ergo Risibile est animal. Iste syllogismus est bonus, & tamen committitur defectus, quod ex puris negatiuis aliquid sequitur: & alius, quod existente vna præmissarum negatiua, conclusio est affirmatiua.

¶ Pro syllogismo ex exponibilibus est considerandum: an conclusio sit exponenda copulatiue, vel disiunctiue, quia si copulatiue, debet vtraque exponens conclusionis inferri à præmissis, vel à conuertibilibus earum. Ratio est: nam cum conclusio sit exponibilis copulatiue, reputatur sicut si esset vna copulatiua. Et cum ad veritatem copulatiua: veritas vtriusque partis sit requisita, oportet tota inferatur ex præmissis, & non pars. Si tñ disiunctiue sit exponenda, sufficit vna exponens conclusionis inferatur ab ambabus præmissis. Quia ad veritatem disiunctiua: sufficit veritas vnius partis: & inferens vnam partem, infert totam: quia à parte ad totam, valet argumentum, vt supra diximus.

¶ Secundo est notandum, quod si præmissa exponunt copulatiue, sufficit quod vna pars vnius cum vna alterius inferat conclusionem. Si tamen ambæ exponantur disiunctiue, requiritur, quod quælibet pars disiunctiua inferat conclusionem. Quia disiunctiua nunquam infert conclusionem, nisi quælibet pars inferat illam: quia si solum vna pars inferat, stat antecedens esse verum, pro alia parte, & consequens falsum.

¶ Ad argumentum ergo, quando dicitur. Iste syllogismus est bonus, Tantum homo est animal: Tantum risibile est homo, ergo Tantum risibile est animal. Concedo esse bonum. Et quando dicitur, est argumentum ex puris particularibus, negatur: nam medium distribuitur in minori, ratione de ly tantum, quod si non distribueretur, nõ valeret: vt hic, Omnis homo est animal: Tantum risibile est homo: ergo Tantum risibile est animal: quia argumentum est à non distributo ad distributum, ex parte de ly animal. Et sic illa prima consequentia, Tantum homo est animal, Tantum risibile est homo: tenet in virtute huius, Omnis homo est risibilis, Omne animal est homo: ergo Omne animal est risibile. Cuius maior est couertens minoris primi, & minor couertens maioris, & conclusio couertens conclusionis. Item tenet: quia in Disamis in tertia figura, ex prima exponente maioris, & conuertente minoris, sequitur prima exponens conclusionis: vt, Homo est animal: & Omnis homo est risibilis: ergo Risibile est animal.

¶ Ad secundum argumentum, concedendum est valere syllogismum: sed negatur esse ex puris negatiuis:

2. Argum.

1. Nota.

2. Nota.

Ad. 1.

Anò distributo ad distributum non valet.

Ad. 2.

negatiuis: Non enim sunt virtualiter negatiua. Etiam, quia dicta praemissae inferunt duas secundas exponetes, scilicet, Omne non homo est animal, & Omne non homo est risibile: inferentes in Darapti dictam conclusionem: vt, Omne non homo est animal: & Omne non homo est risibile: ergo Risibile est animal, in tertia figura. Et hoc est modo pure affirmatiuo: ergo ille non erit negatiua. Et tandem de exponibilibus syllogismis sufficiat summis labijs, vt dicunt, degustasse: tractantur enim cum magna difficultate, & labore, & tamen frustra, cum non sit vsus in disciplinis. Quapropter ex proposito illa omittimus. Qui voluerit, legat super omnes Ferdinandum enzinam, & nonnullos alios eum sequentes, quos propter eorum honorem nominare non licet. Hic etiam adducere solent de syllogizatione in terminis infinitis, sumpta occasione exponibilium: cum exponantur exclusiue, Tantum homo est animal: per propositionem compositam ex terminis infinitis, & vt haec sit formata in terminis infinitis. Qui voluerit, legat super omnes Ferdinandum enzinam, & nonnullos alios eum sequentes, quos propter eorum honorem nominare non licet. Hic etiam adducere solent de syllogizatione in terminis infinitis, sumpta occasione exponibilium: cum exponantur exclusiue, Tantum homo est animal: per propositionem compositam ex terminis infinitis, & vt haec sit formata in terminis infinitis.

CAP. XIII.
De modo syllogizandi in obliquis,

DE modo syllogizandi in obliquis oportet aliqua tradere clarius: licet in parte aliqua sint dicta.

Nota. Considerandum tamen est, aliquando medium poni in obliquo, & aliquando extremitates. Et contingit medium aliquando in vna praemissarum, interdum in vtraque. Vt hic, Omnis hominis est asinus: & Petrus est homo: ergo Petri est asinus. Hic ponitur solum in maiori. In minori contingit sic, Omnis homo est animal: & Equus est hominis: ergo Equus est animalis. Exemplum quando vtrouque ponitur in obliquo: Nullus equus est hominis: & Omnis asinus est hominis: igitur Nullus asinus est equus.

¶ Si contingat oblique poni extremitatem aliquam: sic debet poni in conclusione: vt, Omne iumentum est hominis: & Omnis equus est iumentum: ergo Omnis equus est hominis. Et, Omnis leo est animal: & Petri est leo: ergo Petri est animal. In omnibus casibus potest contingere syllogismum ex obliquis formare: in genitiuo, Omnis scibilis est scientia: Homo est scibilis: ergo Hominis est scientia. In datiuo, Omni homini conuenit appetitum subijcere spiritui: Iuuenis est homo: ergo Iuueni conuenit appetitum subijcere spiritui. In accusatiuo, Omnes homines iudicabit Deus: Potentes seculi sunt homines: igitur Potentes iudicabit Deus. De omni verbo otioso reddenda est ratio in die iudicij: Iocose loqui est verbum otiosum: ergo De iocosa loquutio reddenda est ratio.

¶ Ad recte concludendum in istis, vis intellectus attendenda, potius quam ad syllogismorum regulas supra positas: licet possint poni saltem duae regulae, quarum prima sit.

¶ In omnibus modis affirmatiuis, vbi vtraque praemissarum affirmatiua est, cuiuscunque sit figurae: si altera praemissarum est de obliquo, & si militer conclusio erit. Ita, quod si extremitatum aliqua ponitur in obliquo in praemissis, sic debet in conclusione. Si tamen medium ponatur in altera in obliquo, obseruandum, vt extremitas quae ponitur cum medio in recto, ponatur in conclusione in obliquo, & quae ponitur cum medio in obliquo, ponatur in conclusione in recto. Exempli gratia, Quilibet homo est animal: & Omnis equus est hominis: ergo Omnis equus est animalis: Non tamen potest inferri, Omnis equus est animal. Et ex istis, Cuiuslibet hominis est equus: Petrus est homo: ergo Petri est equus. Non tamen inferitur: Petrus est equus: manifestum est conclusionem in recto non inferri.

¶ Secunda regula. In modis negatiuis, quando syllogismus fit ex altera de recto, & altera de obliquo: si negatiua sit de obliquo, & conclusio similiter. Si vero affirmatiua de obliquo, & negatiua de recto, non similiter concluditur. Verbi gratia. Nullus animalis est aeternitas. Omnis homo est animal: ergo Nullus hominis est aeternitas. Et in secunda figura sequitur, Intellectus non est brutus: & Simia est brutum: ergo Simiae non est intellectus. In Festino, Et in tertia figura. Nullus irrationalis est intellectus: & Omne irrationale est animal: ergo Alicuius animalis non est intellectus. In Felapton.

¶ Secunda pars regulae declaratur: quia non valet, Nullus homo est brutum: & Omnis equus est hominis: ergo Nullus equus est bruti. In simili non valet. Nullus homo est Deus: & Omne iumentum

mentum est hominis: ergo Nullum iumentum est Dei. Sed tamen posset inferri, ergo omne iumentum est alicuius quod non est Deus.

¶ Etiam solent poni modi syllogizandi in hypotheticis: vt si quis argumetur a tota conditionali cum positione antecedentis, ad positionem consequentis. Verbi gratia. Si homo currit, animal currit: sed homo currit: ergo animal currit: eo quod maior est vna hypothetica, est modus syllogizandi in hypotheticis. Sed quia tales modos argumentandi posuimus, quando de hypotheticis loquuti sumus, non est opus nunc repetere.

CAP. XV.
De defectibus syllogismorum, & quibusdam praesuppositis.

RES defectus syllogismorum solent ab Arist. signari. Et paucis eos adducere, non erit superuacaneum. ¶ Defectus est petitio principij. Et contingit, quando inter syllogizandum idem per idem probatur: vel ignotum per ignotius. Exemplum primi est. Si quis negaret istam. Omne animal rationale est capax disciplinae: & argumentaretur quis, Omne animal rationale est capax disciplinae: ergo Omne animal rationale est capax disciplinae: hic est petitio principij, quae probatur idem per idem.

¶ Quid defectus.

¶ Primum defectus quando idem per idem probatur.

¶ Quando ignotum per ignotius.

¶ Secundo modo contingit: vt si quis velit probare hanc, Animal rationale est capax disciplinae, & argumentaretur: Omnis homo est capax disciplinae: & Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est capax disciplinae. Hic non probatur idem per idem, sed tamen est defectus, qui vocatur petitio principij: quia ignotum, animal rationale est capax disciplinae, probatur per ignotius. s. per ly Omnis homo est capax disciplinae: notior est conclusio, quam maior ipsa. Si tamen fieret sic, Omne quod ratiocinatur capax est disciplinae: Omne animal rationale ratiocinatur: ergo Omne animal rationale est capax disciplinae: vitaretur iste defectus.

¶ Defectus.

¶ Secundus defectus est, qui appellatur, non propter hoc accidere falsum. Et contingit, quando falsitatis causa tribuitur propositioni, quae non est causa. Et est quando a parte antecedentis ponitur aliqua propositio superflua. Exempli gratia, Sol lucet: & Omne animal est homo: & Omne brutum est animal: ergo Omne brutum est homo. Consequentia est bona, & consequens est

falsum: ergo & antecedens. Et non illa, Omne brutum est animal: ergo illa, Sol lucet. Committitur defectus, nam causa falsitatis non est in illa, Sol lucet, sed in illa quae maior est, Omne animal est homo.

¶ Tertius defectus, vocatur fallacia contrariae opinionis, quando quis concedit duos terminos vniuersaliter de alio praedicari: & rursus de altero eorum alium vniuersaliter dici: & de alio vniuersaliter negari. Vt si quis concederet de homine vniuersaliter dici animal, & risibile: vt haec sint verae: Omnis homo est animal, & Omnis homo est risibilis. Et rursus de animali, vniuersaliter concederet sensibile praedicari. Omne animal est sensibile: tamen negaret id de risibile. Et concederet, Nullum risibile est sensibile. Ex istis sequeretur, quod oporteret concedere duas contrarias veras: & duas contradictorias. Patet ex concessis. Omne animal est sensibile: & Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est sensibilis: in Barbara, & antecedens est verum, ergo & consequens. Et rursus in Celarent, Nullum risibile est sensibile: & Omnis homo est risibilis: ergo Nullus homo est sensibilis. Est bona consequentia in Celarent, & antecedens est verum: ergo & consequens. Patet, quia maior est vera per se, & similiter minor: ergo conclusio, quae est contraria conclusioni de Barbara, erat vera. Ergo duae contrariae verae. Et contradictoriae etiam probari possunt. Nam si inferam: Aliquis homo non est sensibilis: sicut intuli, Nullus homo, & c. essent illae de Barbara, cum ista contradictoria in Festino: sumendo minorem, Aliquis homo est risibilis, & c. Et similiter circulariter possent probari, Nullus homo est risibilis: & Omnis homo est risibilis, verae: sumendo conclusionem de Barbara, Omnis homo est sensibilis, conuertendo illam quam concessit, Omnis homo est risibilis, Omne risibile est homo: sic, Omnis homo est sensibilis: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est sensibile. Et capiendo conclusionem de Celarent, Nullus homo est sensibilis: sic, Nullus homo est sensibilis: & Omne risibile est homo: ergo nullum risibile est sensibile.

3. Defectus.

¶ Solent etiam adducere in isto loco quadam quae apud Arist. vocantur praesupposita. Quae pro parte sunt ex superioribus satis manifesta, imò ferè omnia dicta. Primum est, Omnis syllogismus est in aliqua trium figurarum. Et, Omnes syllogismi aliarum figurarum per primam perficiuntur.

Primum praesuppositum.

¶ Secundum praesuppositum. In omni syllogismo oportet aliquam praemissarum esse affirmatiuam, & aliquam vniuersalem.

Secundum praesuppositum.

¶ Tertium. Omnis syllogismus ex tribus terminis, & non pluribus constat.

Tertium praesuppositum.

H

¶ Quartum.

¶ Quartum. Quaedam propositiones difficulter syllogizantur, quaedam facilius.

Propositio difficile syllogizabilis.

¶ Quia omnia tria praesupposita sunt iam superius late tradita, solum quartum erit declarandum. Illa dicitur propositio minus syllogizabilis, quae in paucioribus figuris probatur. Ob id vniuersalis affirmatiua est quae minus syllogizatur: quia solum probatur in prima figura, & in solo vno modo, scilicet, in Barbara. Post hac minus syllogizabilis est vniuersalis negatiua: quia solum in prima, & secunda figura. In prima quidem, in Celarent: in secunda, in Cesare, & Camestres. Ob id vniuersalis negatiua magis syllogizabilis est vniuersali affirmatiua: sed tamen magis syllogizabilis est particularis affirmatiua. Ratio est, quia particularis affirmatiua concluditur in pluribus modis, quam vniuersalis negatiua. Primum in prima figura, in Darij. In tertia figura, in Darapti, in Disamis, in Datisi. Deinde sequitur particularis negatiua, & haec maxime syllogizabilis: sicut enim vniuersalis affirmatiua minus syllogizabilis, sic particularis negatiua maxime syllogizabilis: quia in omni figura concluditur. In prima, in Ferio, & in Fapesmo, Frisefomorum. In secunda figura, in Festino, & Baroco. In tertia figura, in Bocardo, & Ferison. Ecce quo modo negatiua particularis est maxime syllogizabilis. Et ex hac parte, facile construitur, & difficulter destruitur. Aliquam propositionem constructui, est ipsam probari veram. Et eam destrui, est ipsam probari falsam. Propositio ergo particularis negatiua facile construitur: quia ad veritatem illius sufficit veritas vnius singularis. Item, quia in prima, & secunda, & tertia figura probatur vera: & in multis modis. Et difficile destruitur: quia nunquam destruitur nisi per constructionem suae contradictoriae, quae est vniuersalis affirmatiua, quae difficulter construitur: quia ad veritatem, requiritur veritas cuiuslibet partis: & solum in prima figura, & in modo Barbara, probatur. Et quidem ipsa vniuersalis affirmatiua, quae difficile construitur, facile destruitur: nam destruitur per vniuersalem negatiuam contrariam, quae concluditur in prima, & secunda figura. Et per particularem negatiuam suam contradictoriae: quae probatur in tribus figuris. Ob id ipsa subiacet multis periculis. Quapropter sicut est verum, quod facile destruitur: quia falsa probatur. Nam sua contraria existente vera, ipsa est falsa, vel sua contradictoria similiter. In alijs duabus propositionibus, vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua est facilitas, & difficultas in constructui, vel destrui, penes contradictionem: & per vniuersalem affirmatiuam potest destrui negatiua vniuersalis.

Quid est propositio ne constructui.

¶ Istum tractatum syllogismorum absoluamus, ne sit opus illa adducere in Posterioribus: restat dicere de syllogismo dialectico, litigioso, falsigrafo, enthymemate, inductione, & exempli positione.

¶ Dialecticus syllogismus differt a demonstratiuo, eo quod ille opinionem causat, hic, scientiam. Et quidem de demonstratiuo peculiariter in libro Posteriorum resolutionum Aristot. agendum erit. Vbi docet Aristot. quid sit scire, & quid sit demonstratio propter quid, & a priori, & quae quia, & a posteriori. Siquidem quando procedit conclusio ex primis veris, & immediatis, & causis conclusionis, conclusio ex illis probata scietur. Et causatur ex tali demonstratione assensus firmus, & euidens illius conclusionis. De quibus ibi dicemus.

¶ Syllogismus tamen dialecticus non causat scientiam, sed opinionem: quia non ex necessarijs, & primis veris, & immediatis procedit: sed solum ex probabilibus. Vt si quis argumentetur, Omnis mater diligit filium suum: Haec est mater: ergo Haec diligit filium suum. Quia enim ex probabili maiori argumentum fuit constructum, assentit intellectus conclusioni: tamen non euidenter, sed cum formidine de opposito. Reputat enim sic esse, quod haec suum diligit filium: sed non habet euidenciam, nec caret formidine, verum ne sit. Similiter, Omne monarchicum regimen melius est Aristocratico: sed Hispaniae regimen est monarchicum: ergo Hispanicum melius est Aristocratico, solum est opinio. Et quidem assensus opinatiuus differt a scientifico: quod ille est cum formidine de opposito, hic tamen est absque formidine. Et ille qui dialecticus est, & opinionis causatiuus, definitur sic.

¶ Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus est syllogizatus. Et quidem probabilis illa dicitur, quae videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus: & his, aut omnibus, aut pluribus, aut maxime probatis. Ex quibus constat probabilis non aequaliter omnibus approbata. Nam quaedam sunt quae omnes, etiam ex infima plebe, solent approbare: vt, quod omnis mater filium diligit, & parens prolem in intimo cordis habeat, & benefactori esse benefaciendum, & quod

Arist. post. tex. 30.

Differ. inter. sum.

Tripliciter sicum. peccat syllogismus litigiosus, primo modo in materia.

quod talis sit diligendus. Alia sunt probabilis, sed non sic apparent omnibus de plebe: sicut, quod Monarchia sit prestantissimum regimen, & inferior sit Oligarchia, aut Aristocratia, & Democratia: sic enim iudicant qui prudentia pollent: sed infimae classis viri, non sic. Alia sunt quae probabilis videntur, & quidem paucioribus, quam supradictis: quia solum sapientibus: vt quod Sol sit terra maior, & sic de alijs. Tandem omnia haec probabilis sunt, & dicuntur, quatenus vera videntur, & necessitatem non habent. ¶ Quia ergo in dialectico syllogismo fit discursus: ex istis probabilibus ad conclusionem inferendam, & effectus causam suam non excedat, non potest esse, quod conclusio sit scita, si praemissae sint opinatae. Nec potest esse conclusio necessaria, vbi praemissae sunt probabiles, & contingentes. Ex quo solum causatur per talem dialecticum syllogismum opinio, & assensus formidolosus illius propositionis probata.

Arist. pri. opi. cap. 1. Quid syllogismus litigiosus.

¶ Syllogismus litigiosus, definitur ab Aristotele. sic. Est qui procedit ex his, quae videntur probabilis, non sunt autem. Et qui ex probabilibus, aut ex his quae videntur probabilis, est apprensus. In hac definitione, iuxta tres partes definitionis, triplicem syllogismi litigiosi declarat speciem. Siquidem cum litigiosus eo differat a dialectico: quia ille cum procedat ex probabilibus, quae vere probabilis sunt, & non solum apparent, causant opinionem conclusionis. Verum litigiosus, non sic: quia praemissae cum solum apparentiam habeant, non concludunt.

¶ Tripliciter contingit litigiosum syllogismum deficere. Vno modo peccat in materia: quia propositio quae assumitur, licet teneat in modo, & figura, cum alijs tamen ipsa videatur vera, & probabilis, sed tamen falsa est: vt si quis argumentetur: Nulla opposita sunt simul vera: subcontraria sunt opposita: ergo non sunt simul vera. In Ferio videtur dispositus syllogismus: sed tamen litigiosus est: non probat: peccat enim in materia: quia assumit illam maiorem: Nulla opposita sunt vera: tanquam probabilem: cum tamen non sit. Iste syllogismus intelligitur in illis primis verbis definitiois: est qui procedit ex his quae

videntur probabilis. Dicitur hic in materia peccare: quia propositiones sunt velut materia syllogismi.

¶ Aliquando litigiosus syllogismus non peccat in materia, sed solum in forma: vt Opposita sunt simul vera: Contraria & contradictoria sunt opposita: ergo Contraria, & contradictoria sunt simul vera. Maior & minor sunt probabiles propositiones, imo & vere certo. Ob id, non est peccatum in materia: sed in forma: quia in nullo modo dispositus est talis syllogismus: quia ex puris particularibus procedens. Datur antecedens verum, & consequens falsum. Et iste syllogismus intelligitur in illa secunda particula. Et qui ex probabilibus. Vitaretur defectus in syllogismo, si fieret sic. Omnia opposita sunt simul vera: Contradictoria sunt opposita: ergo sunt simul vera. Et bona esset consequentia in Darij: & antecedens est falsum, sicut & consequens.

¶ Aliquando syllogismus litigiosus peccat in forma & materia simul: vt si quis dicat, Nulla opposita sunt simul vera: Quaedam subcontraria sunt opposita: ergo Nulla subcontraria sunt simul vera. Hic duplex committitur defectus. scilicet in materia, & in forma. In materia quidem: quia maiorem assumit vt probabilem, cum tamen non sit. Et in forma: quia conclusionem infert vniuersalem, particulari existente aliqua praemissarum scilicet minore: Qui defectus est in syllogismo, vt nos supra diximus. Aristotelestamen syllogismum litigiosum solum vocaret, qui in forma peccat. Quapropter qui solum in materia peccat, vt in primo exemplo, esset dicendus syllogismus. Ratio est: quia dialecticus considerat vtrum syllogismus habeat debitam formam, scilicet, in modo, & figura sit positus. Non curat, quod se tenet ex parte materiae: scilicet ex quibus terminis constat. Sed litigiosus non meretur absolute vocari syllogismus, sed cum additione diminuentis: litigiosus syllogismus. Sicut aethiops non dicitur albus absolute, sed albus secundum dentes.

¶ Syllogismus falsigraus ille est, qui procedit ex proprijs principijs disciplinarum male intellectis. Vt si quis in argumentetur, Omnes lineae deductae ab eodem puncto ad idem punctum sunt aequales: Linea recta, & linea curva deductae ab eodem puncto ad idem punctum: ergo Linea curva, & recta sunt aequales. Antecedens est verum, & consequens est falsum. Defectus committitur: quia procedit ex illo principio male intellecto, Omnes lineae ab eodem puncto ad idem punctum sunt aequales. Oportet intelligatur de deductis per idem spatium: nam si non deducantur per idem spatium, sicut in curva, & recta contingit, non erunt aequales.

Aristot.

Boetius.

Equitur de enthymemate, quod à Boetio sic definitur. Est oratio, in qua non omnibus premisis ante positis, festinata inferitur conclusio: ut si quis diceret, Petrus est homo: ergo Petrus est animal. Vel sic, Homo currit, ergo Animal currit. Siquidem in prima deberet suppleri, sic: Omnis homo est animal: & Petrus est homo: ergo Petrus est animal. Et in secunda, Homo currit, & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Est enim enthymema syllogismus imperfectus, vel truncatus. Et Græcè enthymema est, quod in mente, siue cogitatione, alteram premissarum occultet.

Quid icos.

Aristot. tamen definit: Enthymema est syllogismus procedens ex icosibus, & signis. Icos in presentiarum idem significat, quod propositio probabilis: ob id dicere, qui procedit ex icosibus; est dicere, qui ex probabilibus procedit. Et licet syllogismus dialecticus ex probabilibus, differat ab enthymemate: quia in syllogismo dialectico ponuntur expressè omnes premissæ ante conclusionem, sed in enthymemate non. Ut, Ois mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suum filium. Et, Omni benefactori est benefaciendum: ergo Huic est benefaciendum.

Quid signum.

Signum intelligitur propositio demonstrativa, vel necessaria, illativa alterius: siue ipsa in se sit probabilis, siue necessaria. Unde icos, siue probabilis in se consideratur. Signum tamen per comparisonem ad illud quod inferitur ex ipsa: ut ex signis procedit. Hoc enthymema: Habet in mammillis lac, ergo viro iuncta est: eo quod antecedens inferat consequens tanquam signum eius, ex probabilibus procedit. Tamen hæc, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suum filium, ex signis esset, quando inferret necessario. Ut, Est homo: ergo Animal rationale. Non diceretur ex icosibus, i. ex probabilibus, sed ex signis. Hæc definitio data ab Aristot. solum materiam insinuat ex qua fiant enthymemata. Et quidem fortè, idem est icos, & signum. Nam eadem propositio, quæ in quantum in se probabilis, dicitur icos: dicitur signum, in quantum aliam inferret necessario. Ut, Omnis benefactor est diligendus: ergo Hic benefactor est diligendus.

Enthymema

reduci potest perfectus, potest reduci ad perfectum. Nam sup-

plendo defectum, reducitur. Et aliquando supplenda est maior, aliquando minor in reductione: quod contingit in omni figura, secundum dispositionem terminorum in enthymemate. Ad supplendum autem oportet considerare, quod quia medium conclusionem non intrat, pro medio in propositione supplenda non sumetur aliquis terminus positus in conclusione: sed solum sumetur terminus, qui solus est in antecedenti positus. Et ex illo, & prædicato conclusionis fiet propositio supplenda. Exempli gratia, Hoc enthymema, Homo currit: ergo Animal currit: reducitur ad perfectum, sumendo pro medio ly homo: Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal currit. In Datibus, in tertia figura. Ibi reductio facta est, supplendo minorem. Et istud enthymema, Homo currit: ergo Homo movetur, sic, Omne quod currit movetur: sed Homo currit: ergo Homo movetur. In Darij, in prima figura. Hic suppleui maiorem. Et istud, Mulier est pallida: ergo peperit: sic, Omnis mulier quæ peperit est pallida: Hæc mulier est pallida: ergo Hæc peperit. In secunda figura.

Sed ad cognoscendum quando erit supplenda maior, & quando minor ad reducendum, sit regula. Quando subiectum antecedentis, & conclusionis sit idem terminus, tunc supplenda est maior. Et quando prædicatum idem, minor. Hic homo est rationalis: ergo Animal est rationale. Minor supplet, sic, Homo est rationalis, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est rationale, in tertia figura. Sed hic, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, erit supplenda maior sic. Omnis homo est animal: & Petrus est homo: ergo Petrus est animal.

Aliqui inveniuntur enthymemata ex quatuor terminis: ut Homo currit: ergo Animal movetur. Et virtute sunt duo enthymemata. Et sic ad duos perfectos syllogismos reducenda. Ut in exemplo posito. Sunt hæc, Hô currit: ergo Animal currit. Et, Animal currit: ergo Aial movetur. Primum reducitur ad tertiã figurã, in Disamis. Homo currit: & Ois homo est aial: ergo Animal currit. Et secundum, Omne quod currit movetur: & Aial currit, ergo Animal movetur. In prima figura, in Darij.

Lia species syllogismi est inductio. Quando à singularibus sufficienter enumeratis, fit ad vniuersale progressus. Ut, Iste homo est capax disciplinæ: & Iste homo est capax disciplinæ: & sic

Quomodo fit inductio.

& sic de alijs: ergo Omnis homo est capax disciplinæ. Et negatiue similiter. Iste ignis non infrigidat: & Iste ignis non infrigidat, & sic de alijs: ergo Nullus ignis infrigidat. Oportet hic enumerare singularia omnia, aliàs non esset optimus progressus. Nam cum ad veritatem vniuersalis requiratur veritas cuiuslibet partis, vna sola existente falsa singulari, daretur antecedens verum pro demonstratis, & consequens esset falsum pro illa sola singulari, vbi vnum non est demonstratum. Quapropter non valet, Hic homo est stultus: & Hic homo est stultus: ergo Omnis homo est stultus. Quântūcūq; multi sint demonstrati, vno solo existente prudente, & sapiente. Et quando demonstratio fit ab speciebus ad genus, non est necessarium fiat per singularia specierum, sed sufficit fiat vniuersaliter per omnem speciem. Ut Omnis leo sentit: & Omnis asinus sentit: & Omnis equus sentit, & sic de omnibus speciebus: ergo Omne animal sentit.

Notandum.

Verum considerandum est: quia ly omne, signum vniuersale, quando cadit supra terminum genericum, potest distribuere completè, & incompletè. Completè tunc fit (sicut nos supra diximus) quando distribuit pro singulis generum. Ut in hac, Omne animal fuit in arca Noë: sensus est, de qualibet specie quodlibet animal. Et est falsa propositio: & tunc oportet omnia indiuidua cuiuslibet speciei demonstrare per inductionem, argumentando à singularibus ad vniuersale. Si tamen sit distributio incompleta, quæ vocatur pro generibus singularorum: quæ tunc est, quando facit sensum: de qualibet specie aliquid, sufficit cuiuslibet speciei vnum singulare demonstrare ad inductionem.

Enthymema

Notandum. Peculiariter est notandum, sicut notat Aristot. de hac specie argumentationis, quæ vocatur inductio, posse probari principia demonstratiua, quæ dicuntur indemonstrabilia. Ut, Omne totum est maius sua parte: principium est indemonstrabile: quia non potest per alias propositiones notiores demonstrari: sed tamen per inductionem, nihil prohibet: sic, Hoc totum in quantitate est maius sua parte: & sic in alijs: ergo Omne totum est maius sua parte. Sic etiam, Omne animal rationale est disciplinæ capax, est principium indemonstrabile: quia per alias propositiones notiores non potest probari, sed tamen aliquam sumpta experientia de homine, potest sic per inductionem probari. Hic homo est disciplinæ capax: & Ille homo, &c. ergo. Et sic in alijs. Similiter si quis hoc principium, Nullæ contradictoriæ possunt simul esse veræ: vellet probare per inductionem. Hæc contradictoriæ nunquã

sunt simul veræ: & hæc similiter: ergo Nullæ possunt simul esse veræ.

Iste modus argumentandi per inductionem potest ad syllogismum perfectum reduci: sumendo pro medio ipsam inductionem, & pro maiori extremitate prædicatum conclusionis probandum, & pro minori extremitate subiectum eiusdem. Sic affirmatiue, Omne quod est iste ignis, & ille ignis, & sic omnibus demonstratis, est calidum, & Omnis ignis est iste ignis, & ille ignis, &c. ergo Omnis ignis est calidus. Et negatiue, Nihil quod est iste ignis, & ille ignis, est frigidum: & Omnis ignis est iste ignis, & ille ignis, &c. ergo Nullus ignis est frigidus, in Celarent. Et ex inductione fit perfectus syllogismus, & in alijs similibus.

Inductio ad syllogismum perfectum re ducitur.

Lia species, & vltima est argumentationis. s. exemplum, ex quo fit argumentum ad probandam rem. Et quidem solet esse argumentum efficacissimum: magis enim solent mouere exempla, quam verba: ut si quis volens probare Deum misericordem, & cuiuslibet poenitenti indulgentem, argumentetur, Deus Ninuitis, quauis peccantibus pepercit, quia egerunt poenitentiam: ergo similiter parcat cuicumque poenitenti. Et si vellet probare Deum punire peccatores non poenitentes: similiter sic, Deus Sodomitas omnes igne de celo misso consumpsit, quia in suo peccato permanserunt: ergo puniet non poenitentes.

Ionæ. 3.

Gene. 19.

Oportet obseruare in huiusmodi argumentationibus, ut sit similitudo in exemplo ad rem, quæ probari debet. Nam si quis argumentaretur, Iudas perijt quia peccator, ergo Paulus similiter: cum etiam peccauerit, & vterq; Apostolus: mala est illatio, quia non tenet similitudo: siquidem Paulus, & si peccauit, ad Christum conuersus, doluit, quod persecutus fuerit ecclesiam: sed tamen Iudas peccauit tradens sanguinem iusti: & quia non egit poenitentiam congruentem, (congruentem voco) cum spe de venia: sed desperauit, ob id perijt Iudas, non perijt Paulus, nec Petrus, licet peccauerit negando Christum.

Actuum. 9.

Matth. 26.

Marci. 14.

Luca. 22.

Iste modus argumentandi reducitur ad inductionem imperfectam: & ad syllogismum. Exempli causa. Ex vno singulari, vniuersalem concludendo: rursus sub illo vniuersali subsumendo, inferendo aliud singulare. Verbi gratia, Petrus peccator poenitentiam agens veniam est consequutus: ergo

Luca. 22.

Marci. 14.

ergo Omnis qui egerit poenitentiam consequetur veniam. Ecce quomodo ex vno singulari, seu ex inductione imperfecta. intuli vniuersalem. Rursus ex illa vniuersali: Omnis qui poenitentiam egerit, consequetur veniam peccatorum: ergo La tro: poenitentiam agens veniam consequetur de suo peccato. Possent exempla alia poni: ex istis tamen licet colligere alia. Manet ergo vtcunq; declaratum, quot sint species argumentationum, & quomodo illae quae sunt imperfectae syllogizationes, ad perfectas reducuntur. Et illa syllogizatio perfecta vocari debet, quae tenet in modo, & figura, vt supra dictum est. Hic est finis illorum, quae in Sumulis tradi solent. Tractatum de Topicis & Elenchis libuit hic apponere statim post syllogismos: vt ad manum sit locus, vnde facile argumentum possit formari.

TRACTATUS DE LOCIS DIALECTICIS, editus a Reu. Pat. frat. Alphonso a Vera cruce artium & Theologiae sacrae Doctore, ordinis eremitarum S. Augustini.

CAP. I.

Idem exploratum erit, eruditione cum grauitate, & maiestate sermonis coniunctam, quod per rarum est in hac nostra tēpestate. Et quidē hic liber nō solum dialectico vtilis, sed in omni facultate admodum necessarius est, & rhetorico, physico, & supra modū Theologo verbi Dei proclamatori, & tandē cuilibet de aliqua re differenti. Ob id nō temerē Aristi sagacissimus multum insudauit in tradendis locis dialecticis, & velut de nouo, noua quaedā cōgerens in vnū ordinē, non tam perspicaci, & claro (sicut in alijs solitus erat) digessit. Quapropter Themistius, & Seuerinus Boëtius dexteritate quadā singulari ordinatissimē nobis tradiderūt. Nos post eos in praesentiarū tractatū istū topicorū cōpendiosē, quātum fas fuerit, cōponemus. Vt narrat Rodolphus lib. 1. de inuentione. ca. 3. scripsit Arist. librū topicorum. Verū licet ipse summo ingenio, eloquentia, & rerum peritia: homo tñ, & quē latere aliquid potuerit, quiq; vt nō oīa primus inueniret, ita alijs post aliqua inuenienda reliquit. Hāc ex Rodolpho. Qui & adducit Ciceronē, qui ad Trebatii topica cōposita misit, & Quintilianū, Boëtium, & Themistii: qui oēs licet satis perite simul & eloquenti stylo argumentū tractauerint, licet aliquāto ipso Aristoteli iū, & clariū, nō tñ tamen apertō rē tradiderunt, quin ipse Rodolphus operēpretium egerit hanc dialecticā de inuentione partē, p̄ authore, rationē sequutus, ad iuuanda aliorum studia, ob oculos sic depingere stylo modesto, non affectato, claro, & intelligibili. Non vt ipse de Aristoteli refert, quē vnū velut oraculum amplectitur. oīs schola, qui ex proposito sic calamū tēperauit, vt vix nō solum ab ingenio tardo, & humili, sed neq; a perspicaci intelligi queat. Quippe qui prater rerum ipsarum difficilem accessum, in verbis, quibus ea tradidit, ex proposito aenigmata apposuit: vt vix vnus, aut alter sit, qui intelligat exactē. Et ne gratis loqui videamur, Themistij est testimonium, qui in hāc verba ait: Longē aliter oīa foras ab eo esse aedita, quā domi tradita. Dementiaq; simile esse, si quis legēdis libris ipsius speret illius se sententiā cōsequuturū. Sed quid Themistij testimonio opus est? cū ipsemet Arist. ad Alexandrū conquestum, q̄ libros ediderit, & in publicū legēdos p̄posuerit, ait. Sic ea quae ad philosophiā tradidisse, vt intelligat nemo, nisi qui ab eo audierit, & sic per inde esse, ac si edita nō essent eius opera. Hāc in sententia. Licet Ludouicus Viues de epistolā veritate dubitet. Hāc oīa adduxi, vt sicut labor Rodolphi nō solum non vanus, sed vtilis fuerit in locis tradendis post Aristot. Ciceronē, Quintilianū, Boëtium, Themistii, eo q̄ clariū quā illi, hic noster conatus nō erit reputā

Rodolph.

Топикъ. 1. Loca.

ibidem exploratum erit, eruditione cum grauitate, & maiestate sermonis coniunctam, quod per rarum est in hac nostra tēpestate. Et quidē hic liber nō solum dialectico vtilis, sed in omni facultate admodum necessarius est, & rhetorico, physico, & supra modū Theologo verbi Dei proclamatori, & tandē cuilibet de aliqua re differenti. Ob id nō temerē Aristi sagacissimus multum insudauit in tradendis locis dialecticis, & velut de nouo, noua quaedā cōgerens in vnū ordinē, non tam perspicaci, & claro (sicut in alijs solitus erat) digessit. Quapropter Themistius, & Seuerinus Boëtius dexteritate quadā singulari ordinatissimē nobis tradiderūt. Nos post eos in praesentiarū tractatū istū topicorū cōpendiosē, quātum fas fuerit, cōponemus. Vt narrat Rodolphus lib. 1. de inuentione. ca. 3. scripsit Arist. librū topicorum. Verū licet ipse summo ingenio, eloquentia, & rerum peritia: homo tñ, & quē latere aliquid potuerit, quiq; vt nō oīa primus inueniret, ita alijs post aliqua inuenienda reliquit. Hāc ex Rodolpho. Qui & adducit Ciceronē, qui ad Trebatii topica cōposita misit, & Quintilianū, Boëtium, & Themistii: qui oēs licet satis perite simul & eloquenti stylo argumentū tractauerint, licet aliquāto ipso Aristoteli iū, & clariū, nō tñ tamen apertō rē tradiderunt, quin ipse Rodolphus operēpretium egerit hanc dialecticā de inuentione partē, p̄ authore, rationē sequutus, ad iuuanda aliorum studia, ob oculos sic depingere stylo modesto, non affectato, claro, & intelligibili. Non vt ipse de Aristoteli refert, quē vnū velut oraculum amplectitur. oīs schola, qui ex proposito sic calamū tēperauit, vt vix nō solum ab ingenio tardo, & humili, sed neq; a perspicaci intelligi queat. Quippe qui prater rerum ipsarum difficilem accessum, in verbis, quibus ea tradidit, ex proposito aenigmata apposuit: vt vix vnus, aut alter sit, qui intelligat exactē. Et ne gratis loqui videamur, Themistij est testimonium, qui in hāc verba ait: Longē aliter oīa foras ab eo esse aedita, quā domi tradita. Dementiaq; simile esse, si quis legēdis libris ipsius speret illius se sententiā cōsequuturū. Sed quid Themistij testimonio opus est? cū ipsemet Arist. ad Alexandrū conquestum, q̄ libros ediderit, & in publicū legēdos p̄posuerit, ait. Sic ea quae ad philosophiā tradidisse, vt intelligat nemo, nisi qui ab eo audierit, & sic per inde esse, ac si edita nō essent eius opera. Hāc in sententia. Licet Ludouicus Viues de epistolā veritate dubitet. Hāc oīa adduxi, vt sicut labor Rodolphi nō solum non vanus, sed vtilis fuerit in locis tradendis post Aristot. Ciceronē, Quintilianū, Boëtium, Themistii, eo q̄ clariū quā illi, hic noster conatus nō erit reputā

Arist.

Them. Boët.

Necessitas libri.

Quid sit locus.

Boëtius.

Them.

D.

ex pro-

to Aris-

argumentum, &

ipso q̄nem.

obscu-

rit.

us vanus, quia ad profectum illorum erit, quibus vel nō est copia Rodolphi, vel non tantam peritiam habent Romani sermonis, vt eum valeant intelligere. In his enim, quae a nobis de locorum ratione tradentur, ex proposito sic sermonem temperabimus, vt etiam infimis ingenijs possint esse obuia: alios in nullo defraudantes, quibus ad Rodolphum & ceteros in aperto est aditus. Nostris contenti terminis, satisfactum erit nostris laboribus, si fructum senserint discipuli. Et quia catholicis tradetur legendus tractatus, exēpla ex sacris literis, quando cōmodē fiet, proponentur. Sicut & fecit doctus simul & deuotus Titelmanus in sua Dialectica. Quam sit necessarium istorum locorum peritia, munus dialectici manifestat: cuius est de quacunq; re p̄posita, ad vtranq; partem disserere, & argumenta in mediū p̄ducere: qui velut mutus herēbit, si non habeat in promptu, vbi tāquā ex penu quē formet argumenta, ad quam voluerit probare partem. Qua ratione hāc definitio loci proponatur. Locus, est cōis quaedam rei nota, cuius admonitu, quid in quacunq; re p̄babile sit, potest inueniri. Sic Rodolphus. Hāc definitio clarē ostendit in quē finē loci dialectici sint inuenti, velut quaedam monimenta memoriae, vbi inuenitur quid ad rem probandā cōducatur. Boëtius tamē ait. Locus est sedes argumenti, & meritō quidē. Nam si cut sedes est vbi res conuiescit, & inueniri valet: sic etiam meritō qui locorum dialecticorum habeat peritiam, cū argumentorum sint sedes, inueniet in promptu de quacunq; re oporteat verba facere lautam supellestem. Oportet tamen intelligere non idem esse argumentum, & argumentationem. Hoc enim totum, illud pars est. Nam argumentatio, & est ipsum argumentum, & res quae per argumentum probatur. Argumentum tamen, solum id quod probat, vel rei dubiae fidem facit. Vt si quis a definitione sic argumentetur: Omne animal rationale disciplinae capax est: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo disciplinae capax est. Propositio dubia, quae probatur est, Omnis homo est disciplinae capax. Argumentum probas, sunt illae duae p̄positiones, maximē maior: Omne animal rationale est disciplinae capax: & id argumentū dicitur sumptū a loco certo, nempe

ad definitionem ad definitum. Totum aggregatū, scilicet, ipse syllogismus perfectus, dicitur argumentatio: ab arguendo, quod significat aliquando idē quod probō. Et sic argumentatio, tāquam id quod probat argumentum, & ipsum quoque argumentum. Oportet hic in principio duos distinguere locos, praecipue vnum, qui maxima dicitur: & alterum, qui differentia maximae nuncupatur. Locus, qui maxima dicitur, appellatur in proposito, propositio aliqua per se nota, & generalis: ex qua desumptum argumentū argumentationem causat, & probandū probat. Et neganti tale argumentum, opponitur ipsa maxima, vt asserenti argumentum. Vt in exēplo adducto, & in isto syllogismo: Omne animal rationale est beatitudinis capax: Omnis hō est animal rationale: ergo Omnis hō est beatitudinis capax. Ecce quomodo argumentū sumptum a definitione. Si quis negaret, tunc a maxima illa, propositione per se nota, cuiusque conuenit definitio, conuenit definitum: sed definitioni hōis conuenit esse capax beatitudinis: ergo & homini, qui est definitum. Similiter si quis argumentetur: Homo est rationale: ergo nō est irrationalis. Brutum est sensibile: ergo non est insensibile. Hō decedēs in gratia saluabitur: ergo nō condemnabitur. Qui crediderit saluus erit: ergo nō damnabitur. Hoc argumentū innuitur illi maximae, cuiusque conuenit vnum contrarium, ab eo & remouet reliquū. Et meritō istae propositiones generales loca dicunt, in quibus virtute continentur deprompta argumenta: similitudine sumpta a corporali loco, vbi quātitas locati posita est: sic quaedam virtualis quantitas rerum probandarum in illis maximis posita est, & referuata. Et etiam eō maximae dicuntur, quia nō habent alias superiores, per quas hae probari possint, sed ex terminis veritas earū cōstat. Et sicut in syllogismo maior dicitur p̄positio, vnde vis argumenti, & in qua virtute minor cōtinet: sic istae maximae, in quibus virtute aliae propositiones sunt, ex quibus potest argumentum sumi. Est alius locus, qui differentia maximae vocatur. Et est, qua maxima a maxima differt. Vt verbi gratia. In exemplis supra positis, sumptū est argumentū a maxima, Cui conuenit definitio & definitum. Ibi definitio, & definitum, posita sunt: in secunda maxima, Cui conuenit vnum contrarium, remouetur oppositum: ibi contrarium & oppositum. Et isti sunt termini, qui vocantur differentiae maximae, id est, quo maxima a maxima differt. Nam ista maxima, Cui conuenit definitio, conuenit & definitum, differt ab alia, Cui vnū contrarium conuenit, remouetur & reliquum, in il-

Quid maxi

Marc. 16.

Quare ma-

Differentia maximae.

lis terminis. Quia ibi à definitione & definito, hic à contrario. & opposito sumptum est argumentum. Et quidem hæc differentie maximarū vocantur etiā loca: quia consideratione eorū, argumentum sumatur. Vt dicendo, A definitione, Ab oppositis, vel à contrarijs, &c.

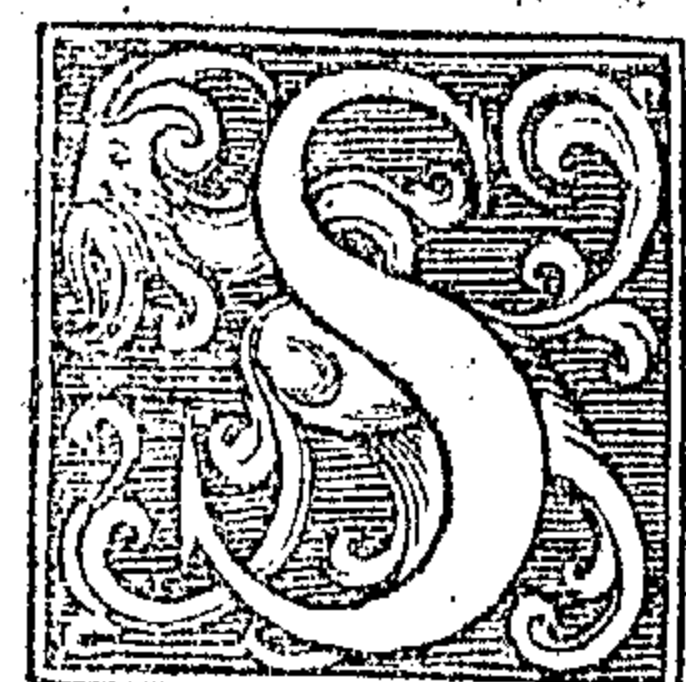
Multò plures maxime, quam differentie maxime.

¶ Isti loci, qui vocantur differentia maxima, multo pauciores sunt, quam sunt ipsæ maxime: eò quod contingat in vna, differentia maxima, plures includi maxime. Patet. Nam in vna differentia maxime. s. à definitione, sunt istæ duæ maxime, Cui cōuenit definitio, eidem & definitum; & cōtra. Et alia, A quo remouetur definitio, & remouet definitū. Si nō est animal rationale, neq; homo erit. Et de quocunq; verificatur definitio aliquo superaddito, de eodē & verificatur definitū, eodem superaddito. Et locus differentie maximæ solet sic signari, per ly. a. sic. A definitione, à specie, à genere, à contrario, ab oppositis, &c. Interdum sic. A definitione ad definitum, à parte ad totū, ab specie ad genus, &c. Et tandē tam maxima, quam differentia maximæ, locus est. Et merito sedes argumenti vocatur (vt dicit Boëtius) quia ab vtroq; sumitur argumentum.

C A P. II.

De diuisione locorum.

Diuisio locorum in cōmuni.

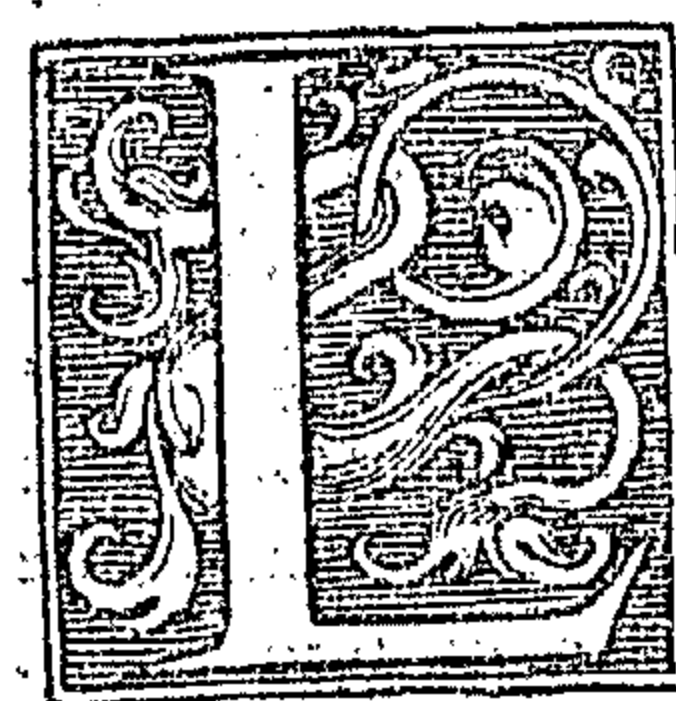
Solent communiter diuidere loca, in extrinseca, intrinseca, & media. Rodolphus tñ. 4. ca. primi libri, diuinit primo in internos, & externos. Et rursus externos diuidit in eos, qui necessario coniuncta sunt: quæ causæ, vel effectus vocantur. Et alia sunt loca, quæ nulla necessitate rei coherent: quæ dicuntur accidentia. Hæc vocantur cōmuniter externa, seu extrinseca: Et illa quæ circa rem sunt, vocantur media. Sequentes

Quid locus intrinsecus, ille est: qñ argumentū sumitur ab his quæ sunt de substantia rei, de qua queritur. Et extrinsecus erit, qñ sumitur ab eis quæ sunt omnino à re separata. Et medius erit, qui participat de vtroq; extremo, & partim separatur à re: & partim coniungitur ei. Exemplis reddam oia clara. Vt si sit quæstio, nunquid homo sit sensibilis: fiat sic argumentum. Omne animatum est sensibile: Homo est quid animatum: ergo Homo est sensibilis. Locus vnde desumptum est argumentum, est intrinsecus, seu intrinsecus: quia à substantia rei, de

quæ erat quæstio, scilicet, à definitione eius. Ecce locus. Differentia maximæ est intrinsecus: & locus maximæ, Cui conuenit species, & conuenit differentia constituens speciem. Vel, Cui conuenit genus, & conuenit ratio generis. ¶ Etiam si fieret argumentum ad probandum hominem esse corruptibilem. Omne compositum ex contrarijs est corruptibile: Homo est compositus ex contrarijs: ergo est corruptibilis. Tam maxima, scilicet, Cui conuenit causa, & effectus, qui necessario sequitur; & differentia maximæ, A causa materiali, sunt loca intrinseca. ¶ Loca extrinseca vocantur, quando argumenta sumuntur ab illis, quæ sunt extra rem. Vt si quis petat, nunquid homo sit rationalis: fiat argumentum. Homo non est irrationalis: ergo rationalis. Sumitur & maximæ, & differentia maximæ ab extrinseco. Similiter si quis petat, nunquid virtus sit fugienda: faciat sic argumentum. Solum vitium est fugiendum: & virtus vitium non est: ergo virtus nō est fugienda. Ab extrinseco sumitur. ¶ Loca media vocantur, quæ partim intrinseca, & partim extrinseca: quia sumitur argumentum ab eo, quod partim cōuenit rei, & partim est extra rem. Vt si quis querat, nunquid humilitas bona sit? sumat argumentum, Humilis est bonus: ergo humilitas bona. Sumit argumentum ab humili: à concreto, ad abstractum: à denominato ad denominantem. Quæ partim conueniunt, & partim differunt. Conueniunt in principali significato: quia tam humilitas, quam humilis humilitatem important. Differunt tamen in finali terminatione, quia vnum concretum, aliud abstractum. ¶ Locum intrinsecum aliqui subdividunt in locum, qui à substantia rei sumitur: & in eum, qui à concomitantibus ipsam substantiam. Exemplum primi. Vt si quis dubitet, nunquid Homo sit immortalis? desumat argumentum, Homo habet animam rationalem immortalem: ergo ipse est secundum animam immortalis. Sumptum est argumentum à substantia rei. Et huic adiungitur locus à descriptione, & à nominis interpretatione. Quia sæpe contingit rem describere, quia nescimus definitionem propriam ex genere & differentia signare. A concomitantibus rem: vt quando à causa efficiente, & finali. Et etiam posset concomitans substantiam dici, si à causa materiali, vel formali sumeretur, si considerentur vt partes substantiæ, & non vt tota substantia. Et ab accidente, & loco. De quibus in speciali erit sermo.

C A P.

C A P. III. De loco à definitione.

Locus à definitione, qui merito primum obtinet locum, quippe qui rei substantiam ostendit, sic definitur. Locus à definitione, est habitudo definitionis ad definitum. Locus ergo primus, qui differentia maxime vocatur, hic est: A definitione ad definitum. Vbi considerata habitudo, quæ est definitionis ad definitum, tanquam termini inferentis, ad terminum illatum, depromitur argumentum, ad probandam rei veritatem. Supposita ergo definitione definitionis quid rei, & quid nominis (de quo in principio dictum est) & quomodo quid rei diuidit in quid ditatiuam, quæ physica, & metaphysica est: & in descriptiuam & causalem per quatuor causarum genera, sumitur argumentum ab isto loco differentia maximæ: quatuor modis. Duobus affirmatiuè: & duobus negatiuè. Affirmatiuæ, sit quæstio exempli gratia, nunquid homo sit capax beatitudinis: sit. Omne rationale animal beatitudinis capax est: ergo Homo beatitudinis capax est. A definitione ad definitum. Item si quis petat, vtrum homo sit risibilis: Omne animal rationale risibile est: ergo Omnis homo est risibilis. Item si quis dubitet, vtrum humilitas prosequenda, & superbia fugienda? sic. Omnis virtus est prosequenda: ergo Humilitas. Et omne virtutis cōtrarium fugiendum: ergo superbia fugienda. Locus differentia maximæ est, A definitione. Locus maxima est, De quocunq; de quo dicitur definitio: dicitur & definitum. Hæc quæstiones & argumentationes se tenent ex parte subiecti, ppositionis: de qua dubitatur, & ex parte prædicati, sic. Nunquid Concha sit animal: fiat sic, Concha est corpus animatum sensibile: ergo Concha animal est. Similiter si quis petat, nunquid temperantia sit virtus? Temperantia est habitus bonus: ergo temperantia virtus est. Locus differentia maximæ, A definitione. Maxima est, De quocunq; de quo dicitur definitio: & dicitur definitum. ¶ Negatiuè duobus modis etiam: ex parte subiecti: & ex parte prædicati. Si quis petat, nunquid Elaphas sit disciplinæ capax: sic fiat. Nullum irrationale animal est disciplinæ capax: ergo Nullus Elephas est disciplinæ capax. Item, nunquid virtus reddat hominem malum, vel vilem? sic. Nullus bonus habitus potest malum reddere hominem: ergo nulla virtus facit eum malum

definitio

Quid extrinsecus

Quid est questio ex arte subiecti

Diuisio intrinsecus

Ex parte prædicati

Nullus habitus malus potest posse rem bonam reddere: ergo nullum vitium bonum facit habitum. Locus differentia maximæ à definitione sumitur: & locus maxima est: De quocunq; de quo negatur definitio, de eodem & definitum negari necesse est.

¶ Ex parte prædicati sic, sit quæstio, nunquid Simia homo sit? eo quod imitatur hominem in multis, sic fiat. Simia non est animal rationale: ergo Homo non est. Nunquid homo sit brutum? Homo animal irrationale non est: ergo Homo brutum non est. Est locus maxima, De quocunq; negatur definitio, & definitum. Et differentia maxime dicitur: A definitione ad definitum. Et isti quatuor modi duobus includi possent, sic: Cui cōuenit definitio, & cōuenit definitum: & cui nō cōuenit definitio, nec definitum cōuenire debet.

¶ Ponit hic Rodolphus definiendi recte regulas in generali: compendio se satis in hæc verba. Sūt autem in summa recte definiendi leges, vt definitio neque plura complectatur quam definitum, neque pauciora: sed de quocunq; vnum dicitur, dicatur & alterū. Deinde vt quid sit res, hoc est, substantiam eius explicet. Præter hæc, vt aperta, hoc est, neq; ambiguis nominibus, quæ in multas ducuntur significationes: neque obscuris, aut ex longinquo translatis, constet. Hæc ex Rodolpho. Si quidem ad vsum loci huius maxime conducit, cum potissimum in qualibet re probanda, sit eius definitio, à qua efficacissimum argumentum trahi potest.

Conditiones bonæ definitionis.

¶ Sub isto modo, A definitione ad definitum: A definito comprehenditur, A definito, ad definitionem. Vt Cuicumque conuenit definitum, & conueniet definitio, & A quocunq; remouet definitum, & remouebit definitio. Et hoc cōtinget, qñ sit quod notius definitum, q̄ definitio. Vt si quis dubitet de Morionibus, nunquid ratione vtantur: cum nunq; serio loqui videantur, tunc ex noto: qd̄ sunt hōies, ad ignotū erit argumentū. Moriones hōies sunt: ergo moriōes sunt animalia rationalia. Maxima est, Cui cōuenit definitum, cōuenit definitio. Differentia maximæ est, A definito ad definitionem. ¶ Negatiuè sic, Siquis dubitet, nunquid Simia & Elephantis sunt animalia rationalia, eo quod videantur vti ratione in multis, fiet argumentū sic. Simia & Elephantis hōies non sunt: ergo animalia rationalia non sunt. Locus maxima est, A quo remouetur definitum, & remouet definitio. Et si quis dubitet, nunquid alij animalia rationalia aliquid non vtantur ratione: fiet argumentū. Aliqui homines nunq; ratione vtuntur: ergo Aliquod animalia rationalia, non vtuntur ratione. Item: Vtrum aliqua irrationalia possint esse disciplinabilia? fiet argumentum. Canis, & Elephantis

tus doceri possunt: ergo aliqua irrationabilia sunt disciplinae capacia. In omnibus istis est argumentum à definito ad definitionem. Et hæc est differentia maxima. Locus maxima: Cui de finitum cõuenit, & definitio. Et, A quo remouetur definitum, & definitio. Et hic erit usus, quando probat conuenire accidentia definitioni, quæ conueniunt definito, quia notius est accidentia cõuenire definito. Vt si quis probet, Esse albu conuenit homini: ergo conuenit animali rationali. Non tamen erit bonus modus probandi, de proprio. Homo conuenit esse risibilem: ergo conuenit esse risibile animali rationali. Ratio est, quæ per prius proprium conuenit definitioni, in qua ostendit rei essentia, à qua fluit, quàm conueniat definito, quod est contrarium de accidenti communi.

C A P. III. De loco à descriptione.

A descriptione.

Secundus locus intrinsicus est à descriptione: quando quis argumentatur, ut cui conuenit descriptio, conueniat descriptum. Et primò præmonendum est quod Boëtius, & post eum Rodolphus notant, descriptiones supplere vicem definitionis. Nam quia nos ignoramus rerum differentias, non possumus per genera & differentias rei definitionem naturam declarari tẽ assignare, sed utimur circumloquutione, & re describimus. Vt si quis ignoret propriam differentiam a fini, qua in sua specie constituitur, describat sic. A finis est animal auritum, secundũ, & duos habens quatuor pedes. Ex tali descriptione, quia ostendi videntur, quæ propria sunt ipsius a fini, videtur ostensa natura, & substantia ipsius a fini. Et est usus descriptionum loco definitionum.

Boëtius. Rodolphus. Utimur descriptione loco definitionis.

Exemplum descriptionis.

Homo, n. qui per essentialia definitur describitur sic: Est animal suorum actuum dñs. Vel, est animal doctrinæ capax. Vel, est animal risibile. Vel, est magni cerebri, pessimi odoratus, optimi tactus. Virtus, est habitus laudabilis. Vitium, est habitus vituperio dignus, &c. Et quidem patet differentia inter definitionem, & descriptionem, etiam nomine ipso. Nam definitio importat re ipsam finire, & limitare: ostensa natura, & essentia eius per definitionem: descriptio tamẽ lineationem quãdam grosso modo factã rei importat. Verum propter causam dictam frequens est usus, & valde simulantur, tanquam descriptio vi-

caria sit definitionis. Ob id Cicero, & Themisti? Ciceronem unum solum locum posuerunt definitionis, & Themisti? descriptionis: licet Boëtius, & Rodolphus distinxerint. Si ergo quis quærat, Nunquid humilitas sit virtus? argumentetur, Humilitas digna laude est: ergo Humilitas virtus est. Si quis dubitet, Nũquid animal rationale sit magni cerebri, & optimi tactus? argumentetur. Homo est magni cerebri, & optimi tactus: ergo Animal rationale est magni cerebri, &c. Locus maxima est, cui cõuenit descriptio, & conuenit descriptum, vel e contra. Locus differentia maxima, A descriptione, ad descriptum, vel e contra. Et tandem eo modo quo dictum est in loco à definitione, sic in isto à descriptione. Nam affirmatiue: Cui conuenit descriptio, & descriptum, & e cõtra. Et negatiue, A quo remouetur descriptio, & descriptum: & e cõtra.

In hoc etiam loco ponitur locus à nominis interpretatione, seu etymologia vocabuli: nam ob defectum cognitionis differentiarum (ut diximus) conuenit, ut loco definitionum non solum de descriptione utamur, sed etiam nominis interpretatione. Vt si quis dubitaret, Nunquid impendenda sit opera dialecticæ? argumentaretur. Arti deservendi danda est opera, ergo dialecticæ. Nunquid Rhetoricæ insudandum? sic fiat. Arti bene loquendi insudandum: ergo rhetoricæ.

Differt nominis interpretatio à definitione, & descriptione: quia definitio per essentialia substantiam rei ostendit: & descriptio similiter, licet per accidentalia: tamẽ etymologia, seu nominis interpretatio, solum quid nomẽ importet significat. Ob id definitio quid nominis vocari debet, & Cicero vocat notationem, tanquam si interpretationem diceret: eo quod verba rerum sint notæ. Et ab interpretatione etiam sumuntur argumenta, sicut à definitione, & descriptione (ut diximus) & affirmatiue, & negatiue: ut supra ostensum est, sit quæstio, Nunquid Iesus peccatores deberet recipere? Animarum saluatorem decet peccatores recipere: ergo Iesus, qui seruator, debuit peccatores recipere. Item si esset quæstio, Nũquid euangelizantibus sint temporalia ad victum debita? fiat sic. Boni nuntij annũciatoribus erant ad victum necessaria ministranda: sed euangelizantes erant huiusmodi: ergo. Item sic, Verum amatorem sapientiæ non decet esse auarum, aut elatum: ergo philosophum non decet esse elesti, non decet luxuriæ esse notatos: ergo clericum minimè decet. Illum qui de Deo verba agit, non decent verba scurrilia, & profana: ergo Theologum hæc non decent. Et sic in alijs. Locus maxima est, Quæcunque conueniunt

Locus à differentia.

Locus à proprio.

Locus à synonymis.

Discrimen interpretationis.

Exemplum

Locus uniuersalis, in parte, potest esse in parte.

ueniunt interpretationi, & conueniunt interpretato. Vel, Cui conuenit interpretatio: & conuenit interpretatum. Et locus differentia maxima, Ab interpretatione. Et eodem modo sicut in definitione dictum est, sic hic similiter affirmatiue, & negatiue.

Sub istis etiam tribus, scilicet, definitione, descriptione, interpretatione, alij tres concluduntur. Sub loco à definitione, intelligitur locus à differentia: eo quod differentia sit pars potissima definitionis rei: ut posset quis probare concham esse animal, Concha est sensibilis: ergo est animal: quia sensibile est differentia animalis. Et similiter, Simia non est rationalis: ergo homo non est. Et locus maxima est, Cui conuenit differentia, & id cuius est differentia. Et, A quocunque remouetur differentia, & id cuius est differentia. Et locus differentia maxima esset, A differentia.

Sub loco à descriptione, continetur locus à proprio. Vt Modestia est per se laudabilis: ergo virtus. Petrus est risibilis: ergo & homo. Simia non est risibilis: ergo non est homo. Locus maxima, Cui conuenit proprium, & id cuius est proprium, & A quo remouetur proprium, & id cuius est proprium.

Sub loco ab interpretatione intelligitur locus à synonymis: ut est ensis: ergo gladius. Et locus maxima, De quo cũque prædicatur vnum synonymorum, prædicatur reliquum. Similiter negatiue, Non est ensis: ergo non est gladius.

C A P. V. De loco à toto vniuersali.

ostquam in duobus locis supra positis dictum est de illis, quæ directe respiciunt substantiam rei: consequenter dicendum de illis, quæ concomitantur ipsam substantiam: & est totum. Et quia multipliciter dicitur totum: scilicet, vniuersale, integrale, & potentiale, & totum in quantitate: primò de toto vniuersali. Illud totum dicitur, quod partes suas continet: ex quibus & constare dicitur. Et totum vniuersale: quia in se includit particularia quædam, quæ ad modum partis se habent. Sicut genus dicitur totum: quia sicut totum in partes diuiditur, & ex toto partes erunt. Sic à genere species, & ab specie, indiuidua. Et genus in suas diuiditur species tanquam totum in suas partes. Et partes dicuntur partes subiectiue, eo quod subijciantur toti in ordinatione præcticali: quia totum de parte

dicitur secundum ordinatam prædicationem. Vt, Homo est animal, & Petrus est homo. Argumentum igitur sumitur ab isto toto ad partes: & à parte ad totum tam affirmatiue, quàm negatiue. Vt sit quæstio, vtrum Dialectica sit utilis, fiat sic argumentum, Scientia omnis utilis est: ergo Dialectica utilis est. Hic factum est argumentum à toto vniuersali ad suam partem. Similiter si quis petat, vtrum homo sentiat: fiat argumentum, Animal sentit: ergo Homo sentit. Hic maxima est, Cui conuenit ratio generis: & conuenit ratio speciei contentæ sub genere. Et differentia maxima est, A genere ad speciem. Etiam negatiue valet. Si quis quærat, Nunquid superbia sit vitiosa, erit argumentum, Nullum vitium vitiosum est: ergo superbia vitiosa non est. Nullum vitium est bonum: ergo furtum non est bonum, &c.

Similiter sic valet, Hoc animal habet omnem sensum: ergo Hoc habet olfactum. Hic homo habet omnem virtutem: ergo Habet charitatem; Hic homo habet omnem scientiam: ergo habet Theologiam. Et negatiue, Hoc corpus non habet sensum: ergo nec tactum. Hic homo non habet scientiam: ergo Theologiam non habet. Maxima est, A quo remouetur genus: & remouetur species, Vel, Cui non cõuenit genus, neque species, Et differentia maxima, A genere ad speciem.

Tot modis contingit argumentum fieri ab specie ad genus. A parte subiectiua ad totum suum vniuersale affirmatiue. Concha habet unicum, vel duos tantum sensus: ergo Aliquod animal duos tantum habet sensus. Veritas apud improbos odium parit: ergo Aliqua virtus odium parit. Charitas est per quam efficiuntur amici Dei: ergo Aliqua virtus nos efficit Dei amicos. Similiter. Habet tactum: ergo habet sensum. Negatiue contingit sic, Concha non habet omnes sensus: ergo Aliquod animal non habet omnes sensus. Non habet visum: ergo non habet omnem sensum. Non habet humilitatẽ: ergo non habet omnẽ virtutem. Maxima istorũ argumentorũ. Cui conuenit pars subiectiua, & cõuenit totum. Cui conuenit non conuenit pars, nec conuenit totum. Vel sic, Quod dicitur de parte subiectiua, & dicitur de toto. Quod negatur de parte subiectiua, & negabit de toto. Differentia maxima est, Ab specie, ad genus, Vel A parte subiectiua ad suum totum vniuersale.

Verum caute obseruandũ est, ad hoc quod valeat argumentum à toto vniuersali ad suas subiectiuas partes, oportet totum sumat vniuersaliter, aliàs non valeret. Nã iste modus arguendi non est bonus, in hisce argumentis. Aliquod animal habet omnẽ sensum: ergo Concha omnẽ habet. Sed sic valet: Omne animal habet omnẽ sensum: ergo Concha habet. Sicut valeret, Omnis homo habet

Ab specie ad genus.

Seruandæ proprietates Logicales in hisce argumentis.

habet omnem virtutem: ergo Petrus habet. E contra tamen: quando à parte ad totum est processus, debet sumi totum particulariter: vt Concha habet tactum: ergo habet sensum: non tamen valeret: ergo habet omnem sensum. Nec valet, Concha habet tantum vnum, aut alterum sensum: ergo Omne animal habet tantum vnu aut alterum sensum: Sicut non valet, Auis habet alas: ergo omne animal habet: sed sequitur: ergo Aliquod animal habet.

Documentum.

¶ Sit documentum, Tales argumentationes tam in isto loco, quam in alijs valere, quando suppleto propositionem, quæ deficit, possint ad syllogismum perfectum categoriticum, vel hypotheticum reduci: nam si non potest reduci, non valet modus arguendi: vt sic. Petrus habet charitatem: ergo Omnis homo habet charitatem: non valet: nam suppleto quod deficit, & Petrus est homo: ergo Omnis homo habet charitatem. Nam hic syllogismus in tertia figura, habet defectum: tum quia concluditur vniuersaliter, quod non contingit in tertia figura: tum quia est argumentum à termino non vniuersaliter sumpto in antecedenti, ad ipsum vniuersaliter sumptum in conclusione, ex parte de ly homo. Sicut etiam non valet, Animal currit: ergo homo currit: quia suppleto, & homo est animal, vel omnis homo est animal: sequitur: ergo homo currit: nam cum syllogismus teneat in prima, & maiori existenti particulari in prima figura nil sequatur, syllogismus non erit bonus. Ob id neque iste modus arguendi tenet, Tantum animal est homo: ergo Tantum animal est substantia: quia iste syllogismus est malus; Omnis homo est substantia: Tantum animal est homo: ergo Tantum animal est substantia, est enim in prima figura, & minor est virtualiter negatiua, scilicet, Tantum animal est homo: quia exponitur sic: Animal est homo, & Nil non animal est homo. Et committitur alius defectus, scilicet, argumētū à termino non vniuersaliter posito in antecedenti, ad eundem vniuersaliter posito in cōsequenti, ex parte de ly substantia: nam in maiori est indistributē, & in conclusione distribuitur: ratione de ly Tantum: habet enim virtutem distribuendi terminum mediatum: vt supra dictum est, quando de exponibilibus agebamus.

C A P. VI.

De loco à toto integrali.

Virtus locus vnde argumentum sumitur, est integrale totum. Vbi continetur à toto ad partē, & à parte ad totum. Et in præsentiarum totum integrale dicitur, quod constat ex suis

partibus quantitatis ad inuicem coniunctis: & sic dispositis, vt suum constituent & perficiant totum: sicut homo totus constat ex capite, coniuncto collo, & stomacho, & intestinis, corde, brachijs, & pedibus. Quæ partes dicuntur integrales, quia integrant suum totum, ad modum, quo domus constat ex fundamento, pariete, & tecto. Et quidem istarum partium quædam sunt principales: vt totum sine eis non possit constare. Aliæ minùs principales, sine quibus licet totum posset constare, non tamen erit perfectum. Exempli causa, Domus non erit, si non habeat tectum, vel fundamentum: tamen si de sit ei vna, aut altera fenestra, domus erit, imperfecta tamen. Sic homo inutilis pedibus, vel manibus, homo erit, licet non perfectus: tamen si ei deesset caput, vel intestina, vel cor, non posset homo dici, quia non posset constare. Ex isto ergo loco argumentum sumitur à toto ad partem, vel e contra: loquendo de parte, quæ principalis est, sine qua totum non potest consistere.

¶ Fit affirmatiue, Homo est: ergo caput habet. Homo est: ergo intestina ei insunt, & cor. Domus est: ergo habet fundamenta, & tectum. Maxima est: Posito toto integrali: necessarium est & partes principales poni. Non tamen valeret argumentum ad partes, vel partem minùs principales. Sic, Homo est: ergo pedes habet: ergo inutilis non est: licet valeret, Homo perfectus est: ergo pedes habet, & manus, &c.

¶ Negatiue tamen non valet argumentum à toto ad partes singulas. Nam non sequitur, Domus non est: ergo fundamentum non est: nam potest esse quod tectum non sit, manente fundamento. Valeret tamen sub disiunctione. Domus non est: ergo vel tectum, vel fundamentum, vel parietes non sunt. Sicut Homo non est: ergo vel caput non est, vel intestina, vel cor, &c. Et tunc maxima est, Si totum non est: aliquam eius principalem partem non esse, necesse est. Et differentia maximæ, A toto integrali ad suas partes.

¶ A parte integrante ad totum valet negatiue. In idolo cor non est: ergo non est homo. Hoc ædificium tectum non habet: ergo domus non est. Maxima est, Remota parte principali, & totum remoueri debet. Et differentia maximæ.

A parte

A toto

Locus à parte ad totum accommodatissimus.

Locus hic latissime patet.

A toto partes do non let.

2. Cor. 12.

Ad Gala. 1.

1. Cor. 9.

Ad Phil. 3.

A parte integrali.

A parte ad totum. Affirmatiue tamen non valet à parte ad totum. Non valet, Est fundamentum: sunt parietes: ergo est domus: licet ab omnibus simul coniunctis bene valeret. Hic locus est valde utilis ad multa probanda: nam considerando rem integram, & partes quæ ipsam constituunt, est facile argumenta formare. Sicut Boëtius probat res humanas Diuina prouidentia gubernari, Omnis mundus prouidentia gubernatur: & res humanæ partes sunt: ergo res humanæ Diuina prouidentia gubernantur. Morbos curari, & sanitatem tueri, & vulnera mederi bonum est: ergo ipsa medicina, cuius hæ sunt partes, bona est. Iudicium habere de re quacunque, ad ipsam probandam argumenta adducere, bonum est: ergo Dialectica bona est. Deum cognoscere, & de Deo loqui bonum est: ergo ipsa Theologia bona est. Sic dicimus, Hic legem implet: ergo Deum & proximum diligit. Sicut negatiue sic, Proximum non diligit: ergo legem non adimplet. Sic etiam, Hic pius est in Deum, in patriam, in parentes: ergo pietatem habet. Negatiue, Parentes non veneratur, magistrum non colit: ergo pietatem non habet. Et sic possumus laudare, vel vituperare aliquod totum ex eo, quod partes laudandæ, vel vituperandæ veniunt. Vt si dicamus, Agere assentatorem malum, quia falsum dicentibus assentire malum. Magica ars abominanda, quia dæmones consultare anathema est. Meretricem agere pessimum, quia inescare iuuenes diabolicum, &c. Sicut & artes, quæ habent in se partes laude dignas, maxime extollimus.

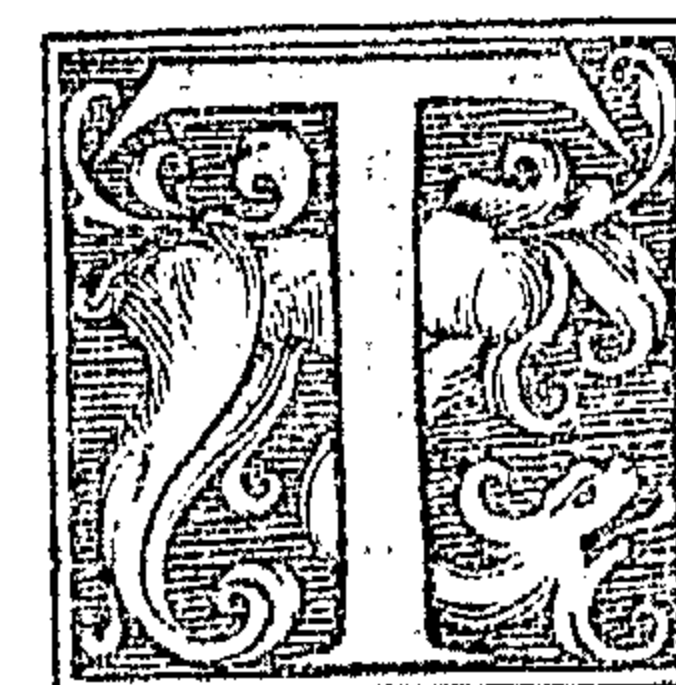
¶ Huius loci vsus erit, explicando singulas partes rei dicendæ, & maxime commouet affectus. Siquis sumeret Paulum vas electionis laudandum, posset exordium sumere à lingua eius: quia loquutus est tot verba vitæ, tot cõsilia salutifera. Et statim de manibus, quibus tot & tam mira operatus est. Et ab oculis, qui viderunt arcana, quæ non licet homini loqui. Ab auribus, quæ verba vitæ, qualia alius non sic ab ipso Christo audiuit. Si pedes consideret, quàm beati illius Apostoli euangelizantis pacem, euangelizantis bona, qui huc, & illuc mundum circuebat, vt Christo aliquos lucrificeret. Si illud ardentissimum pectus, in quo non solum feruebat charitas: sed totum videbatur charitas: sic vt nullus scandalizaretur, quin prius ipse vreretur: & nullus infirmaretur, quin ipse iaceret. Ad istum modum est campus latissimus, in quo quis possit spatium, & argumenta innumera inuenire, & occasionem dilatandi orationem, & mouendi affectus, quod maxime curandum est in publicum verba facientibus. Sic etiam ad vtilitatem

ostendendam alicuius rei, quæ merito deberet æstimari, discurrendo per membra singula. In homine: vt si quis contenderet hominē humiliare, vt de ipso humiliter sentiret, quia puluis, & vermis, &c. sic fieret. Quæso quid vilius homine, secundum corpus? quid capitis vertex, nisi testa fictilis efficta? Quid cerebrum ibi inclusum, nisi coagulum lacteum? Quid oculi quæso, nisi humor congelatus? Quid nares, nisi foramina quædam, & ineatus putredinis, & pituitæ? Et quid aures, nisi vasa sordium? Et quid venter, & intestina omnia, nisi vas fictile, & stercoreum plenum, & foetore & sordibus superans sterquilinum omne? Quid ergo superbit homo?

Genes. 3.

C A P. VII.

De loco à toto in quantitate.

Totum in quantitate vocatur, quando sumitur aliquis terminus communis cū signo vniuersali: vt Omnis homo est disciplina capax, Omnis homo est rationalis. Si tamen sine illo

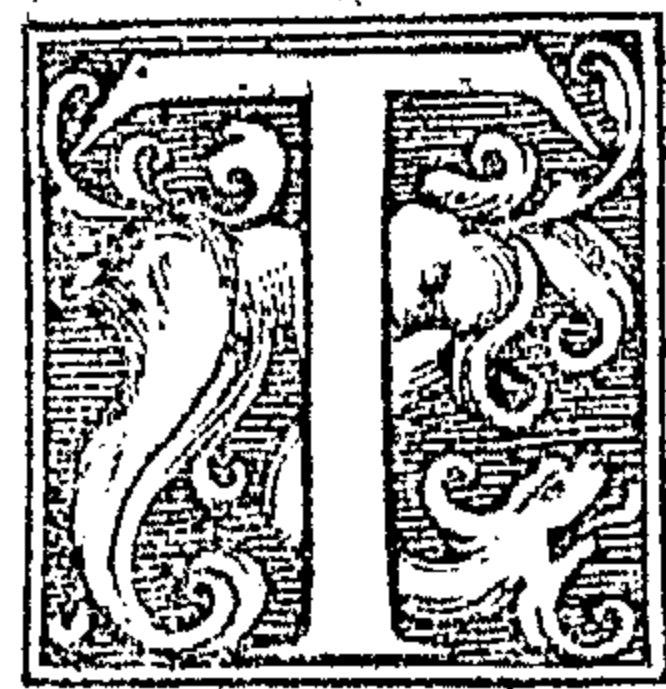
vniuersali signo sumeretur, non diceretur totum in quantitate: vt si diceremus, Homo currit: non est sensus, quod tota vniuersitas hominum currat, sed sufficit vnus curra t tanquam pars quædam. Et hoc totum differt à toto vniuersali: nam non opus est in toto vniuersali sumatur cum signo vniuersali, ad hoc quod ostendatur eius totalitas, & vniuersalitas: nam genus animal sine distributione est totum, continens omnes suas species. Etiam differt à toto integrali, quia illud constat ex partibus quantitatis integranibus, hoc tamen est totum alterius rationis, cuius totalitas sumitur ratione signi vniuersalis. Fit argumentum ergo à toto ad partes. Omnis homo sentit: ergo homo sentit. Omnis homo currit: ergo homo currit. Et negatiue etiam: Nullus homo est brutum: ergo Petrus non est brutum, Nullum irrationale intelligit: ergo asinus non intelligit. Maxima erit, Quod conuenit toto in quantitate: conuenit & eius parti. Et negatiue, A quo remouetur totum in quantitate, & remouet pars. Vel, Cui non conuenit totum, nec pars conueniet. Differentia maximæ erit, A toto in quantitate ad suam partem.

Discrimen inter totum in quantitate, & totum vniuersale.

¶ A parte ad totum valebit argumentum in toto vniuersali, vt Hō currit: ergo animal currit: sed tū non valet in toto in quantitate: quia cum debeat sumi vniuersaliter, ab vna parte ad totum non valet. Non sequitur, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Sed ab omnibus singularibus enumeratis,

ratis, vt dictum est in inductione ad totum, esset bonum. Et tunc maxima differentia, A partibus in quantitate ad suum totum in quantitate. Et maxima esset, De quo dicuntur omnes partes in quantitate, dicitur & totum in quantitate.

C A P. VIII.
De loco à toto potenciali.

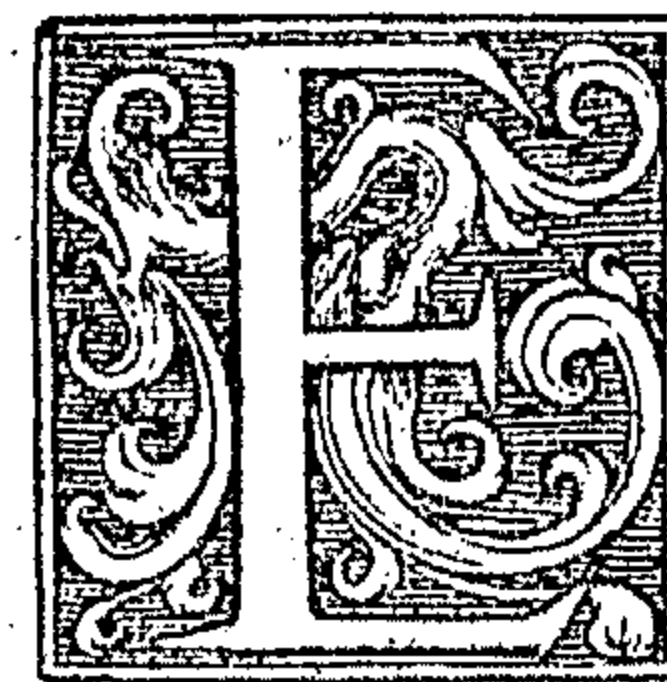
Totum potenziale dicitur, quando est aliquod totum includens in se plures potentias, velut partes. Et distinguitur à toto vniuersali, & à toto quantitativo, & à toto integrali. Vt anima rationalis dicitur vnum totum potenziale: continet enim partes, scilicet, voluntatem, intellectum, & memoriam, quæ sunt eius potentia.

Et anima sensitua potest dici totum potenziale: continet enim sensum communem, phantasiam, æstimationem, seu cogitativam, & memoriam sensitivam. Istæ omnes potentia sunt partes potentiales illius totius. Etiam anima vegetatiua continet augmentatiuam, nutritiuam, digestiuam, expulsiuam, retentiuam: licet istæ potius dicantur vires animæ, quàm potentia. Sed tamen loquendo de anima rationali, argumentum sumi potest à toto ad partem, & e contra affirmatiuè, & negatiuè. Si dubium sit, nunquid Simia habeat rationem, seu intellectum? fiat sic, Non habet animam rationalem: ergo nec rationem. Nunquid brutum quod videtur refutare cibum, & aliquando profequi, habeat voluntatem? fit argumentum. Brutum non habet animam rationalem: ergo nec voluntatem. Et affirmatiuè. Siquis dubitet, nunquid pessimi homines, vt sunt luxuriosi, & qui computruerunt in stercore suo, habeant rationem, quia tam sine ratione sequuntur vitam brutalem? fit argumentum: Habent tales animam rationalem: ergo intellectum. Maxima in istis est, Cui conuenit totum potenziale: & ei partes conueniunt. Et, A quo remouetur totum, remouebit & pars. Et à parte ad totum affirmatiuè. Siquis dubitet de aliquo homine rustico, vtrum habeat animam rationalem? fit argumentum. Habet liberum arbitrium: ergo & animam. Habet memoriam intellectiuam: ergo animam. Et negatiuè etiam, Simia non habet intellectum: ergo non habet animam rationalem. Maxima est, A quo remouetur pars, vel cui conuenit pars: remouetur totum, vel conuenit totum. Differentia maxima, A par-

Partes vegetatiue.

te potenciali ad totum potenziale. Bene video istum locum posse comprehendi in illo, A definitione, vel A differentia: quia hæc ad rei substantiam spectant simpliciter: verum quia de toto facta est mentio, vt clarius omnia intelligantur, expressè libuit ponere, vt etiam sit vsui talis locus ad sumendum argumentum. Similiter de anima sensitua per suas potentias distinguendum vbi completè anima sensitua reperitur, & etiam huiusmodi sensus interiores reperiuntur, quæ partes potentiales vocari possunt ipsius animæ sensitivæ.

C A P. IX.
De loco à toto in modo.

St alius locus vnde sumitur argumentum, ab aliquo toto sumpto absolute sine aliqua restrictione: & illud habet partes in modo, quando restrictè sumitur. Verbi gratia, si dicamus

Homo, absolute sumitur, & dicit quoddam totum absque limitatione, seu restrictione. Si tamen dico, Homo albus, Homo sapiens, Homo bonus: totum restringitur, & vocatur homo bonus pars in modo: quia non absolute sumitur, sed restringitur. Ex hoc ergo toto sumi potest argumentum, & affirmatiuè, & negatiuè. Affirmatiuè. Siquis dubitet, vtrum homines rudes sint disciplinae capaces, fiat argumentum. Omnes homines sunt capaces disciplinae: ergo & rudes. Si quis dubitet, vtrum malos Deus diligit? sic fiet. Omnis factor facturam diligit: ergo Deus homines malos diligit. Vel sic, Omnes homines Deus diligit: ergo malos Deus diligit. Maxima est, Cui conuenit totum in modum: & pars conuenit. Et negatiuè similiter, Nulum hominem Deus odit: ergo malos non odit Deus. Fit etiam argumentum à parte ad totum & negatiuè, & affirmatiuè. Siquis dubitet, vtrum Angelus moueatur? Angelus intelligendo, & volendo mouetur: ergo Angelus mouetur. Anima intelligendo mouetur: ergo anima mouetur. Est à parte in modo, ad totum in modo. Homines impii damnabuntur: ergo aliqui homines condemnabuntur. Et negatiuè, Homines impii non saluabuntur: ergo aliqui homines non saluabuntur. Maxima est, Cui conuenit pars in modo, conuenit totum in modo: & A quo remouetur pars, & remouetur totum. Et differentia maximæ est, A parte in modo ad totum.

A toto partem

A parte totum

¶ Cautè

¶ Cautè tamen considerandum, loco determinationis restringentis non sumatur dictum secundum quid, vel determinatio alienans: quia non valeret à parte ad totum. Nam non valet, Est homo pictus: ergo est homo. Est albus secundum dentes: ergo est albus. Est fictus sanctus: ergo est sanctus. Et ratio est, quia istæ determinationes alienant. Et signum est, quando cunque determinabile cum determinatione sumptum est subiectum respectu determinabilis absolute, ita quod determinabile & determinatione: tunc est pars in modo. Vt sic, Homo albus est homo. Homo rudis est homo. Homo malus est homo. Istæ sunt partes in modo, & non istæ, Fictus sanctus, homo pictus, &c.

C A P. X.
De toto in loco, & toto in tempore.

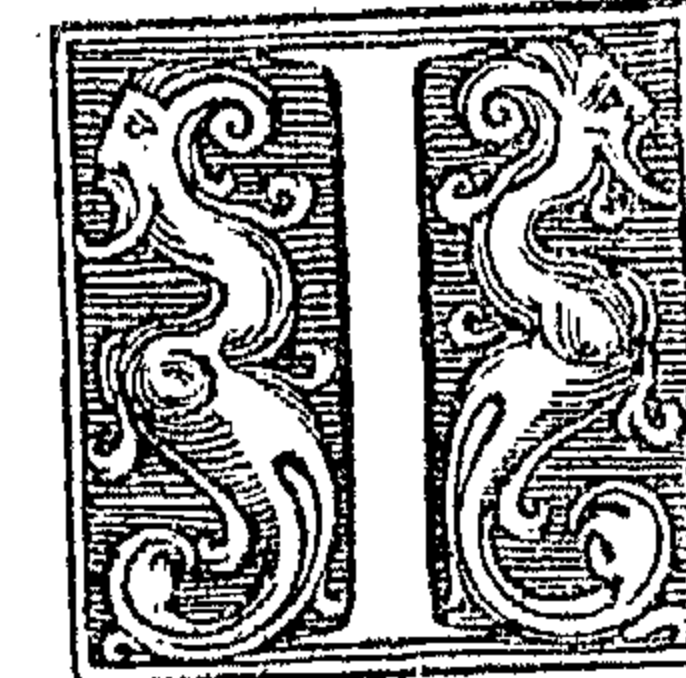

Consequenter de toto in loco, & toto in tempore est loquendum. Adverbium vbique, totum localiter significat. Nusquam etiam, & nullibi. Pars in loco dicitur, hic, in domo, in ciuitate, in terra, in celo, &c. Sumitur argumentum affirmatiuè à toto ad partem. Deus est vbi que: ergo est in isto loco. Deus vbique contemplatur omnes: ergo in isto loco. Deus vbique dominatur: ergo in terris, & abyssis, in celo, & in inferno. Differentia maximæ, A toto in loco: ad partem. Maxima est, Cui conuenit totum in loco, conuenit & pars. Fit etiam negatiuè. Nullibi est antichristus: ergo non est in isto loco. Nusquam homo potest abscondi à Dei conspectu: ergo neque in isto loco abscondetur. Nusquam de sunt mali homines: ergo neque in deserto derant, nec in habitaculis monachorum.

¶ A parte ad totum non valet affirmatiuè, sed bene negatiuè. Non sequitur, Est homo in ista domo: ergo vbique est. Valet tamen, In aliquo loco non sunt mali, vt in celo: ergo non in omni loco sunt mali. In aliquo loco non est vinum vitis: ergo non in omni loco est vinum vitis. ¶ A toto in tempore similiter, vt semper: in omni tempore, significat totum in tempore, valet sicut in toto à loco. Vt semper est Deus: ergo nunc est. Deus semper sapientia diuina omnia gubernat: ergo nunc gubernat. Semper vera dixit Marci. 10. Christus: ergo nunc, quando dixit, Difficile qui

habet diuitias saluabitur. Negatiuè, Nunquam Luce. 18. Christus est mentitus: ergo neque quando dixit, De omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicij. Maxima est, Cui conuenit totum in tempore, & pars. Et cui non conuenit totum, neque pars. Et differentia maximæ, A toto in tempore. Sed tamen à parte ad totum, licet valeat negatiuè: non tamen affirmatiuè, Nunc non est: ergo non in omni tempore est. Tamen non valet, Nunc est: ergo semper est. Sed tamen sicut valeret ab omnibus partibus loci ab omnibus numeratis ad totum: sic etiam ab omnibus partibus temporis numeratis, ad totum in tempore. Valet enim, Est hic, & in inferno, & in celo, & in mari Deus: ergo vbique est Deus. Sic etiam, Est nunc, & heri, & cras, & ante hunc diem, &c. ergo semper est.

C A P. XI.
De loco à causis.

SA loquendum erit de loco à causa. Et cum sit quadruplex genus causarum, scilicet, efficiens, finalis, formalis, & materialis: ab illis trahitur argumentum. Et iste locus est potissimus, & fecundissimus, & ad manus ad argumenta adducenda. Ob id oportet aliquanto latius pertractare.

¶ Licet enim causarum cognitio, non sit præsentis speculationis, sed ad Physicū spectet, de quo in nostra physica speculatione rationem tradidimus: quantum tamen necessarium est Dialecticis, oportet scire, causam efficientem distinguere à finali, materiali, & formali: sicut in domo distinguuntur edificator, qui causa efficiens est, à lapidibus, & lignis, quæ sunt materialis causa domus, ex quibus tanquam ex materia constat, & à forma ipsius domus distinguuntur, quæ est quadrata, vel quid simile. Et à finali causa, quæ ideo est, vt à frigore & tempestate habitantes defendat. Quia ergo qualibet istarum causarum ab alia distinguitur: argumentum sumi potest ad rem probandam seorsum à qualibet causa. Et cum in qualibet re quatuor genera causarum possint simul considerari, iste locus à causa, est vtilis. ¶ Causa, pro nunc, sic definitur, est qua posita, ponitur effectus: vel ad cuius esse, sequitur effectus, vt quæ Sol causat diem, quæ Sol lucet, dies est. Et

Et

Et posito qd Sol est ortus, est dies, sicut occasus causat noctem. Sol occidit: ergo nox est. Si enim nostrum hemisphaerium à sole non sit illuminatum, tenebrae erunt: cum tenebrae sint luminis priuatio.

Ratio illuminationis.

¶ Causa ergo efficiens illa est, à qua primò fit motus. Vt domificator causa efficiens est domus, & ignis calefaciens est caloris causa. Sic de quo libet agere, siue sit agens per naturam, vel agens per artem: principium unde motus ipsius actionis, meritò causa efficiens vocatur.

Vnde eclipsis lunae & solis.

¶ Sed tamen sunt aliquae causae necessariae, sine quibus certus effectus & determinatus euenire non potest: sicut dies, non nisi per ortum, & praesentiam solis; & nox per eius absentiam, & eclipsis solis, per interpositionem lunae inter visum nostrum, & solem. Et lunae eclipsis, per interpositionem terrae inter solem & lunam. In istis affirmatiue, & negatiue, à causa ad effectum, ab effectu ad causam infallibiliter sequitur: sic, Eclipsis solis: ergo globum lunae interpositum habemus inter visum & solem. Luna eclipsata est: ergo interposita est terra inter eam & solem. A causa ad effectum, Interpositum est lunae corpus inter nos & solem: ergo sol eclipsatur. Interposita est terra: ergo luna eclipsatur. Et negatiue similiter. Non eclipsatur: ergo non est interposita. Sol est ortus: ergo dies est, Non est ortus: ergo non est dies. Maxima in istis est, Posita causa efficiens necessaria, ponitur effectus, & remota, remouetur. Differentia maxima est, A causa ad effectum. Et in tantum est verum huiusmodi argumentum: vt antequam sint effectus, possint naturaliter praenunciari: quia etiam potest sciri, quando causae ponentur: & quia tunc necessariò consequentur effectus, possunt effectus denuntiari antequam sint. Aliae sunt causae, quae licet sint sufficientes: non tamen sunt sic necessariae. Vt iugulatio causa sufficiens est mortis, non tamen necessaria: quia mors potest pluribus alijs modis euenire, vt constat. Ab huiusmodi ad suos effectus valet solum affirmatiue sic. Si hic iugulatus est: necessariò interibit, vel interiit. Et ab effectu ad causam negatiue valet. Non interiit: ergo non iugulatus est. Non tamen valet, Interiit: ergo iugulatus est: cum aliunde mors possit euenire.

Causae non simpliciter necessariae.

Notandum.

¶ Considerandum tamen est: quando fit argumentum à causa efficiens, & non necessaria: si fiat secundum potentiam, vel habitum, effectus etiam debet ostendi in potentia, & non in actu: vt si quis argumentetur: Domificator est: ergo domus est. Non valet, Est scriptor: ergo scriptura: quia possunt esse tales artifices, sine hoc quòd operentur. Ob id potest inferri sic, Domificator est: ergo potest esse domus. Scriptor est: ergo &

scriptura potest esse, Pistor est: ergo & panis poterit confici. Imò etiam si actu causa signetur, non sequitur actu esse effectum: sed solum vel fieri, vel fore. Vt, Domificans est: ergo domus fit, vel domus erit.

¶ Ab effectu ad causam non valet, Est domus: ergo domificator. Eo quòd tales effectus, licet à suis causis dependant inferri, non tamen inconseruari.

¶ Sed quòd lucidior sit huius loci usus, proponamus exempla, quae ad diuersas facultates valeant applicari, ex quibus liceat coniectari in alijs.

¶ Si quaerat Theologus, Nunquid mors ab initio homini conueniat tanquam ei naturalis? Sit solutio, argumento sumpto à causa. Mors est ab extrinseco per Demonis malitiam, & per peccatum proprium hominis: ergo non per naturam ei conuenit. Quod patet per Paulum. Per unum hominem peccatum intrauit in orbem terrarum, & per peccatum mors. Ecce mors per peccatum. Et sic in omnes homines pertransiit. Et quòd Diaboli inuidia id sit factum, Sapientiae. 2. ait Salomon, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

¶ Quòd si Physicus naturalis quaerat. Nunquid post corruptam hominis naturam per peccatum, sit necessarium hominem mori? Dicit maximè à causa. Quia calor naturalis semper agens in humidum radicale, aliquid eius consumens, per humidum nutrimentale tantum, & tale restaurari non potest, & sic tandem necessarium est consumi, & deficere, & mori. A causa ad effectum est argumentum.

¶ Intantum causa posita effectus concluditur, vt etiam in illis quae non necessariò eueniunt, sed ex libero arbitrio Christus redemptor noster fit argumentatus in euangelio, Phariseos reprehendens sic. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum vos sitis mali? Quod & confirmat, ex abundantia cordis os loquitur. Ecce quomodo ex malitia concepta in corde, argumentum ad effectum, vt ore loquantur. Similiter vt conceperunt, Bonus homo de bono thesauro bona profert, & malus mala similiter. Et ad idem Matth. 7. Arbor bona bonos fructus facit, & mala malos. Ex causa ad effectum.

¶ Et ab effectu ad causam, ipsemet Christus docuit. Ab effectibus eorum cognoscetis eos, tanquam bonos: similiter & malus ab effectu sit cognoscendus. Bonus bona operatur, & malus mala. Opera enim testimonium perhibet de factore. Sic argumentatur, dicens: Quae intrant per os, non coinquinant hominem, sed quae de corde nascuntur. Ab effectu ad causam. Et negatiue, eleganter Paulus. 1. Corinth. 5. argumentatur. Si

Ab effectu ad causam.

Exemplum morale.

Medicum exemplum.

Exemplum morale.

Ciuile exemplum.

Matth.

Matth. Luc. 6. Matth.

Matth.

1. Cor.

1. Cor. 15. Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Ac si diceret. Causa nostrae resurrectionis Christi resurrectio est, sed vos conceditis causam, ergo oportet & effectum: vel si effectum negatis, oportet & causam negare.

¶ Si quis dubitet, Vtrum sit lex iusta, quae hominibus, & latronem iubet interficere? argueatur à causa. Causa legis fuit naturalis hominum congregatio: quia animal politicum est, vt sit pacificus conuictus inter homines, & hoc est bonum, & naturale: ergo & haec lex erit bona: quia conseruat talem pacem.

¶ Similiter si quaerat medicus, Nunquid somnus fit naturalis? soluet sic. Post laborem, & sensuum & virium interiorum, & exteriorum longam fatigationem quiescere naturale est: sed per somnum hoc fit, ne animal deficiat in operatione continua sensuum: ergo somnus naturalis est.

¶ Si moralis philosophus petat, Nunquid somnolentia fit naturalis, vt somnus ipse? Respondeat minimè. Nam vitium per naturam non est, somnolentia tamen est vitium, cum indulgeat quis somno magis quam oportet, & quando non oportet: ergo ipsa somnolentia naturalis non est.

¶ Hic locus etiam iuuabit Iurisperitum. Si enim sit quaestio, Nunquid dominus iumentum damnū soluat, eo quòd in publica via pascens ingressus fuerit alienum pratrum? Terminabitur sic à causa. Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: nam si dominus iumentum causam dedit, eo quòd sciens animal suum petulans, & cibi auidum, compedibus non astrinxit, neque custodiam adhibuit, soluat damnum. Si tamen dominus pratum in causa fuit: quia dolo, vel incuria aperuit, unde possit iumentum depascere aliena, tunc sibi imputet, quia damni causam praestitit.

¶ Etiam est usus huius loci, vituperando, vel laudando rem ab ipso auctore, vel à consultore. Vt Paulus probat omnem creaturam bonam, quia à Deo bono. Et peccatum malum, quia auctor malus. Nempe Daemon. Et mors non est bona simpliciter, quia Deus non est auctor mortis. Ait Sapiens. Deus mortem non fecit. Sic dicimur à causa efficiens bonum esse consilium, bonum propositum: quia bonus qui suggerit, scilicet, Deus, vel sanctus Angelus. Bonam esse virginitatem, bonam continentiam, bonum esse usum virtutis: quia ipse Deus consulit, & sancti. Bonum esse relinquere omnia propter Christum, quia ipse consilium praebuit de eo. Bonum esse sequi consilia antiquorum, & maiorum: maximè parentum & magistrorum. Non esse bonum sequi petulantiam, & quae suggerit appetitus, &

1. Tim. 4.

Matth. Sapient. 1.

Matth. 9.

mundus, & Daemon: quia isti consultores non fideles, sed pessimi sunt. Ad modum quo errauit Roboam Salomonis filius, sequens consiliū iuuenum in exigendis tributis à populo, non sequitur bonos consultores: ob quod regnum paternum, & auitum perdidit.

3. Reg. 12.

¶ Sic etiā Paulus Apostolus probat, legem nouam veterem excedere, eo quòd illa Angelorum ministerio à Moyse promulgata: Euangelica tamen à Christo immediate, & per ipsum nobis declarata, & per Apostolos in mundum vniuersum praedicata.

Ad Gal. 3. Matth. ult.

¶ Simili argumento sumpto, sacramenta nouae legis, omnia illa quae in veteri ad Dei cultum, & sanctificationem erant ordinata, excedunt: quia Christo auctore, Ecclesia habet, & veneratur.

Haec in concilio Trident. sessione. 6.

¶ Ieiunium meritò obseruandum praecipitur: quia in veteri testamento ab Helia, & Moyse inchoatum, & à Christo saluatore consecratum, & à sanctis exercitatum. Et sicut haec à causa laudanda veniunt, sic etiā illa vituperanda, quae auctorem, vel principium habent non bonum, sicut sunt magicae artes, & caetera alia, quae superstitiosa sunt, & igne digna, in Daemonem auctorem eam referimus. Et tandem huic loco finem imponentes, vbicunque, & quomodocunque sit causa consideratio efficientis, vel eius quae extendit, vt rationem efficientis habeat, potest superpeditare occasionem argumenti. Sic etiam à parentibus ad filios, in bonum vt imitentur: in malum vt abstineant.

Exo. 24.

C A P. XII. De loco à causa materiali.

Dicitur causa efficiens erit consideratio materialis causae, quae etiam subministrat argumentum. Vt quando est argumentum, Apud Sarracenos non est ferrum, non ergo erit armorum usus. Apud illos sunt boni equi: ergo erunt optimi equi tres. Aduertendum tamen materiam duplicem esse. Quaedam est, quae permanet, & non transit, sicut materia armorum: ferrum enim factis armis manet. Etiam lignum, lapides, sunt materia domus: domo enim constructa, manent lapides & ligna. Alia materia est, quae transit, sicut farina, & aqua; quae panis sunt materia: & filix herba, ex qua vitrum conficitur. Argumentum ergo erit à causa materiali permanente, ad effectum. Ferrum est: ergo arma possunt esse. Ferrum non est: non ergo sunt arma. Lapidem & lignum sunt: ergo domus potest esse. Lapidem & lignum non sunt: ergo domus

Duplex materia.

mus non est. Similiter Filix est: ergo vitrum potest esse. Farina & aqua sunt: ergo & panis potest esse. Ab effectu ad causam affirmatiue sic. Arma sunt: ergo ferrum est. Domus est: ergo lapides & ligna: vbi materia est permanens. Sed tamen non valet negatiue. Arma non sunt: ergo ferrum non est. Domus non est: ergo lapides non sunt. In materia transeunt. Panis non est: ergo farina non est. Non valet, sed Panis est: ergo farina fuit: optimè.

¶ Sed tamen vt occasio detur dilatandi locum istum à materia, oportet materiam etiam distinguere. Quædam est, ex qua fit aliud, vt est de qua loquuti sumus. Alia est materia non ex qua, sed circa quam versatur alicuius consideratio. Vt si Theologiæ materiam vocemus sermonem de Deo, quia circa id Theologus versatur. Et materia Dialecticæ sit ens rationis, argumentatio, vel verum, aut falsum. Et Grammaticæ eloqui rectè, & Rhetoricæ ornate. Et temperantiæ sit circa cibum, & potum. Et patientiæ materia, circa aduersa toleranda: & fortitudo, circa terribilia agredienda. Et sic de omnibus alijs virtutibus Theologicis, & moralibus: & de omnibus scientijs, & disciplinis: & de omnibus habitibus intellectus. Ex consideratione ergo huius materiæ innumera sumi possunt argumenta ad probandum dignitatem virtutis, vel scientiæ, vel habitus, ex materia circa quam versatur, vt si anime scientiam præstantiorem dicamus, quam sit Physica disciplina, vt Aristoteles probat, quia circa illam potissimam hominis partem versatur. Si Theologiam affirmemus velut reginam inter omnes scientias, quia materia circa quam, ipse Deus omnium creator, & gubernator. Et inter Theologicas virtutes, cum Paulo charitatem dicamus maiorem, quia eius obiectum immediatum, ipsemet Deus. Inter morales præstantissimam iustitiam ponamus, quia circa difficile, cum difficilius sit hominem se habere bene erga alium, quod respicit iustitia, quam circa se, quod respiciunt aliæ morales virtutes: vel quia per eam bene nos habeamus erga Deum, ei debitum obsequium reddendo. Sic dicemus votum bonum: quia de bona materia, vel circa bonam materiam, & sic complendum. Et similiter de promissione, si promissio circa bonum, vel de bono: quia circa bonam materiam, debet impleri. Si tamen est votum de malo, vel promissio: argumentum sumendum, non esse obligatos adimplere. Et tandem in omnibus rebus ex materia, vel à causa materiali sumitur argumentum.

CAP. XIII.
De loco à causa formali.

Sicut dictum est in consideratione causæ materialis, etiam considerandum venit in formali causa, à qua sumitur argumentum. Et formæ, quædam sunt naturales substantiales: aliæ sunt accidentales: & aliæ sunt artificiales. Et ab omnibus sumitur argumentum, à forma ad effectum formæ. In substantialibus. Anima sensitua est: ergo brutum est, Anima vegetabilis est: ergo animatum est. Forma substantialis est: ergo substantia est. Et ab accidentali sic. Albedo est: ergo album est. Scientia est: ergo sciens est. Virtus est: ergo studiosus est. Calor est: ergo calidum est. Frigus est: ergo & frigidum. Statua est: ergo figuratum. Vel, Forma est statua: ergo statua est. Forma domus est: ergo domus est. Maxima erit, Vbi est forma, vel cui conuenit forma, & id cuius est forma. Negatiue etiam valet, Non est forma substantialis: ergo nec substantia. Non est forma sensitua: ergo neque brutum. Non est vegetatiua: ergo neque planta. Et similiter valet ab effectu formali, ad causam. Est animal: ergo anima sensitua. Est animatum: ergo est anima. Est domus: ergo forma domus. Est album: ergo albedo. Est sciens: ergo scientia. Et sic in alijs omnibus. Et negatiue similiter, Non est album: ergo neque albedo. Vnam tamen addendum, si de anima rationali sit sermo, quia cum ipsa sola per se possit stare à subiecto separata, non est argumentum validum, Est anima rationalis: ergo est homo. Sed oportet dicere, Inest anima rationalis: ergo homo est. Ratio est: quia cum anima rationalis creetur à Deo, & non educetur de potentia materiæ, potest manere sine subiecto. Ob id oportet addere quod inest. Quod non est necessarium de alijs formis, siue substantialibus, siue accidentalibus: quia non possunt esse per se sine suis subiectis: ob id ea posita, ponitur subiectum: & ea remota, remouetur subiectum.

¶ Aliquantum licet spatium hic, considerando vniuscuiusque rei formam: nam cum esse rei à forma dependeat, similiter & operatio, secundum formam licet argumentari. Vt si negemus ignem posse frigi fieri, sicut neque aquam cale fieri, eo quod frigiditas forma requisita ad infrigidandum, reperiri non valeat in igne: sicut nec calor requisitus ad calefaciendum in aqua. Et sic erit consideratio aliarum rerum, sicut Dedalus non potuit volare, quia non habuit formam aptam ad

ad volandum. Huc pertinent omnes professorum cuiuscunque sint facultatis, & artifices omnes. Nam ars, & professio, velut forma est professoris, & artificis. Et sic dicitur: Non futor vltra crepidam. Ob id qui Theologus non est, non de rebus differet Theologicis: quia forma non oportet suos egrediatur limites: qui Dialecticus non est, non temere de re Dialectica disputet. Et tandem qui formam non habet, neque id quod formam consequitur: ob id argumentum sumetur à forma, secundum hanc considerationem: vt vbi sit forma, & effectus formæ: vbi non sit forma, neque formæ effectus. Et similiter in Ecclesiæ sacramentis, quæ habent suas formas à Christo institutas, & ab Ecclesia visitatas, argumentum erit à forma ad effectum formæ: vt, Est puer immerus inuocata sanctissima Trinitate: ergo baptizatus est. Est supra debitam materiam à sacerdote prolata forma consecrationis: ergo ibi Christus realiter est. Et sic in alijs. Et à dignitate formarum potest argumentum sumi ad illa, quæ talibus formis informantur: vt si hominem dicamus præminere inter omnia bruta, quia animam habeat rationalem, formam dignissimam, in qua Dei imago reperitur: & hac ratione sensituum excedit vegetatiuum, quia forma sensitua est præstantior: & vegetatiuum excedit inanimatum, quia omne viuens præstantius est omni non viuente. Hæc est maxima, Cui præstantior forma, præstantius est. Et, Cui conuenit forma, & ratio formæ. Differentia maxima, à causa formali ad effectum formalem, vel econtra.

CAP. XIII.
De loco à causa finali.

Sequitur locus à causa finali, quæ potissima causarum merito nuncupatur: quippe quæ (vt in secundo Physicorum dictum est) ipsa sit prima, & quæ moueat omnes alias causas. Hic est etiam locus satis amoenus, & amplius ad fumen da argumenta: nam tam artes, quam virtutes, & scientiæ omnes, commendabiles redduntur à fine. Et virtus virtutem excedit: habitus habitum: scientia scientiam: & ars artem: per hoc quod finis vnius, sit alio præstantior. Inter illas dicimus præstantiores, quæ non solum finem habent intellectum illuminare, sed inflammare affectum. Sicut Theologia supereminet, eo quod

inflammet affectum, & non solum quia illuminet, vt facit Physica, vel Metaphysica. Inter virtutes præstantiores sunt Theologicæ ipsis moralibus: quia illæ ad Deum ordinantur tanquam ad proprium finem: istæ vel ad actiones, vel passionem moderandas.

¶ Ex consideratione ergo finalis causæ, veniunt, & media consideranda, & eligenda: quæ se habent velut effectus causæ finalis. Neque mirum: nam ipsa causa finalis, quia prius est in intentione, mouet, & causat mediæ electionem. Vt si quis velit domum ædificare, habeat pro fine se ab hostibus tutare, & defendere. Oportet & talem eligat domificatorem, & materiam domus, similiter & formam, vt conueniat fini, scilicet, vt lapides sint duri, & turris habeat formam, vt non possit facile expugnari. Et si velit domum solum ad quiescendum, & ad delicias, & ostentationem, domificatores, & materiam de qua, simul & formam eligat competentem illi fini oportet. Sic omnia illa, quæ velut media considerantur, effectus sunt ipsius finis. Ex fine ergo ad suadendum, vel dissuadendum, ad approbandum, vel reprobandum media, argumentum sumendum est.

¶ Si quis animo conciperet filium suum futurum auilicum, non traderet imbuendum cerdoni, vel futuri, neque monacho: si tamen vellet eum futurum monachum, stultè ageret, si traderet auilico imbuendum, sed oporteret tradere monacho. Sic in omni alia scientia præconcepta contingit, vt media sint conformia, & non dissidentia à fine præconcepto. Ergo licebit sic argumentari. Vitam beatam desideras consequi? non ergo ventri seruiendum est. Ad vitam æternam vis peruenire? vende ergo omnia quæ habes, & pauperibus da: vel saltem quod necessarium est perface: serua mandata. Vis in cognitionem Dei peruenire, vt ipsum plus diligas? non in scientijs mathematicis, vel sermotionalibus nimis immereris, sed festinandum tibi erit ad sacram scripturam, vbi id consequeris, & voti fies compos. Vis carnem tuam spiritui subicere? orationibus, & ieiunijs insistendum erit. Et isto modo argumentandi non solum à fine ad media conuenientia, vel à medijs ad finem: sed etiam à fine ad refutanda, & fugienda media disconuenientia, erit argumentum. Sicut Paulus argumentatus est, Nemo militans Deo se implicat negotijs secularibus. Monachari vis? fugias hominum consortia est opus.

¶ Christus redemptor noster argumentatus est in Euangelio à causa finali ad effectum, scilicet, ad mediam, quando Samaritani noluerunt eum recipere, & Apostoli dixerunt: Domine vis di-

cinus descendat ignis? ait ipse, Non venit filius hominis perdere, sed saluare. Ac si dicat, tali fine existente, medium non conducit, igne istos perdere. Et Matth. 9. Excusans, vel satisfaciens Pharisæis, quod peccatores reciperet, & cum illis manducaret: argumentum sumit à causa finali, eò quod ipse venerat vocare peccatores ad poenitentiam, & non iustos. Ob id cum non esset alius modus conuenientior, quàm cum eis comedere, eos recipiebat, & cum eis comedebat. Et Lucæ. 24. Nōne oportuit Christum pati, & ad Gal. 6. ita intrare in regnū suū? Et Paul. à fine sic, Bonū facientes non deficiamus: suo tempore metemur. Et primæ Petri. 2. Communicantes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione gloriæ Dei gaudeatis exultates.

C A P. XV.
De loco à generatione, & corruptione.

Sequitur consequenter de generatione dicere. Nam etiam argumentum sumitur à generatione ad rem genitam: vel e contra, à generato ad ipsam generationem. Vt Generatio virtutis bona est: ergo ipsa virtus bona est. Generatio boni habitus bona: ergo ipse habitus bonus. Generatio vitij mala: ergo vitij malum. Edificatio domus bona, ergo ipsa domus bona. Edificare templa, & monasteria, & xenodochia est bonum: ergo ipsa templa, & monasteria, & xenodochia bona sunt. Aedificare phana, & idolorum templa, & publica meretricum, vel lenonum loca malum: ergo ipsa mala sunt. Christi natiuitas, & generatio vniuersum mundum gaudio repleuit: ergo ipsemet Christus natus omnes latificauit. Virginis natiuitas gaudium attulit vniuerso mundo: ergo & ipsa virgo gaudium causauit in mundo. In natiuitate Ioannis multi gauisi: ergo cum ipso Ioanne multi gauisi. Sapientie acquisitio superat omne aurum: ergo & ipsa sapientia.

Lucæ. 1.
Prouerb. 3.
A genito ad generationem.

¶ Econtrario argumentum valet à genito ad generationem. Habitus bonus est virtutis: bona ergo eius acquisitio, vel generatio bona. Templa bona sunt, & monasteria, & vbi virgines sunt inclusa: ergo edificatio ipsorum locorum erit bona. Domus publicæ meretricum non sunt bonæ: ergo ipsas edificare non est bonum. Phana idolorum pessima: ergo ipsorum edificatio pessima erit. Maxima est, Quorum bona generatio, & ipsum genitum bonum, & Quando geni-

tum bonum, & ipsa generatio bona. Et differentia maximæ, A generatione ad genitum, vel A genito ad generationem.

¶ Est tamen hic considerandum, argumentum à generatione ad genitum, vel e contra, contingere in illis quæ sunt de per se talia: eo quod per accidens potest contingere, quod aliqua sit generatio bona, & genitum malum, vel e contra: sed tamen hoc est de per accidens: nam si ædificare loca publica meretricum de per accidens sit bonum, ad maiora mala vitanda: non sequitur ipsam domum, vel ipsum locum bonum. Oportet enim argumentari in illis quæ de per se talia dicuntur, vel bona, vel mala.

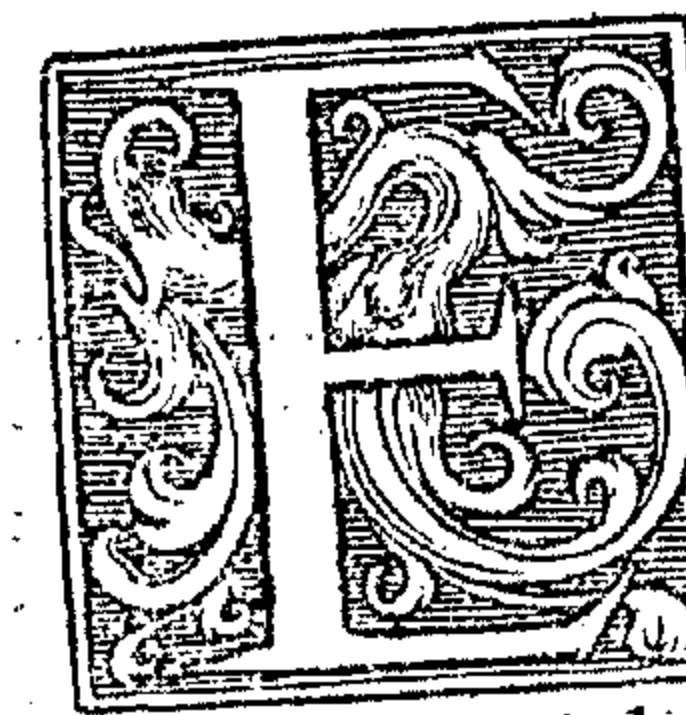
¶ A corruptione etiam contingit argumentum affirmatiuè, & negatiuè. A corruptione ad corruptum: & à corrupto ad corruptionem: hoc obseruato, quod si corruptio dicitur bona, corruptum erat malum: & si corruptio mala, corruptum erat bonum. Exempli gratia. Destructio templorum est mala, ergo ipsa bona erant. Corruptio hominis boni est mala: ergo ipse bonus erat. Destructio & suspensio latronis est bona: ergo ipse malus erat. Destructio templorum idolorum bona: ergo ipsa templa mala. Perditio sapientiæ, & scientiæ mala: ergo ipsa scientia, & sapientia bona est. Maxima est, Cuius perditio, vel corruptio bona, ipsum corruptum malum est: & cuius corruptio mala, ipsum corruptum bonum erat. Sicut mors sanctorum mala est: quia malum est quod boni moriantur, ergo ipsi boni erant. Sic Christus argumentatur, dicens de Iuda, Bonum esset ei, &c. Si a bona esset eius corruptio, vel non esse: suum esse malum est. Sicut ergo valet à corruptione ad corruptum, sic à corrupto ad corruptionem. Si corruptum malum, corruptio bona. Si corruptum bonum, corrumpi fuit malum. Itaque valet affirmatiuè, & negatiuè à corruptione ad corruptum, & e contra. Maxima est, Cui conuenit corruptum esse malum, corruptio erit bona. Et differentia maximæ, A corruptione.

¶ Considerandum etiam est, esse hoc loquendo de per se (vt diximus) quia de per accidens non sequitur. Non enim valet, Mors Christi saluatoris bona fuit: ergo ipse malus. Sicut nec valet, Mors sanctorum pretiosa: ergo ipsi mali. Ratio est, quia mors Christi secundum se considerata, pessimum fuit malum: quod, scilicet, Christus Iesus tam bonus, tam pius, author sanctitatis, & pietatis, sic morti esset traditus, de se bonum non erat: fuit tamen bonum, & valde bonum, imò necessarium bonum ipsum mori, vt nos in ipso omnes viuificaremur. Similiter sanctorum mors in se malum esset, sed ad Dei voluntatem conferendo,

ferendo, & quomodo statim post mortem præmiantur, & vident Deum facie ad faciem, sicuti est: de per accidens est pretiosa mors sanctorum. Sic etiã non valeret, p̄sternere, vel destruere publica loca meretricum est malum: ergo ipsa bona erant. Ratio omnium horum est, quia ista sunt talia de per accidens: ob id non valet sic argumentum: sed tamen in illis quæ secundum se sunt talia, bene valet. Maxima est, Cuius corruptio bona, ipse malus. Et cuius corruptio mala, corruptum bonum. Differentia maximæ, A corruptione.

1. Cor. 13.

C A P. XVI.
De loco ab vsibus.

Locus ab vsu.

Psal. 103.
Prouer. 13.
2. Tim. 2.

STetiam locus considerandus ab vsu rei, nam inde sumitur argumentum, & satis frequenter: vt si dicamus, humilitatem bonam, quia vsus eius bonus. Et quia bonus est vsus patientiæ, ipsa patientia bona. Similiter quod bonus sit equus, quia eius est bonus vsus, scilicet, ad equitandum, ad currum vehendum, & aratro terram profcindendam. Similiter asinus sit bonus, quia vsus eius bonus, ad onera portanda. Domus sit bona, quia vsus ei bonus. Et vinum sit bonum, quia eius vsus bonus: nam modeste sumptum exhilarat faciem hominis, & cor lætificat, & ad infirmitates stomachi prodesse ex Paulo constat, Timotheo consulenti vsum illius. Sic possumus probare nullam creaturam malam, quia nulla est à Deo creata, quæ non ad bonum vsu: quia vt Dei bonitatem, sapientiam, omnipotentiam ostendant: cum ergo res in vsu bono probentur, ipsa erunt bona. Sicut ait Christus redemptor noster Lucæ decimo quarto, & Matthei quinto. Sal bonum, si non in fatuatum sit: nam ex malo vsu malum probatur sal. Si tamen habeat suum bonum vsu, præferuare, scilicet, à corruptione: consequenter bonum erit, quia id cuius vsus bonus, & bonum erit, & bona res bonum habet vsu. Maxima est, Si res est bona: & vsus rei bonus, & e contra, Vsus bonus: ergo res cuius est erit bona. Differentia maximæ, Ab vsu. Et valet tam affirmatiuè, quàm negatiuè.

¶ Oportet tamen obseruare, vt argumentum fiat in illis, quæ de per se contingunt: quia de

per accidens potest esse aliquid bonum, & non sequitur vsus sit bonus, vel e contra: nam peccati vsus de per accidens contingit bonum esse, & non sequitur ipsum peccatum bonum esse. Nã vt ait Diuus Augustinus, Deus adeo bonus est, vt mala non fineret, aut esse permetteret, nisi ex eis maiora bona eliceret. Sic ex peccato Petri elicit eius poenitentiam, & cognitionem, & in nobis corroborauit fidem, & spem. Felix culpa Adæ, ait beatus Gregorius, quæ talem, ac tantum meruit habere redemptorem: Scandala in ecclesia Dei occasionem multorum bonorum præstant, sed vix illis, quia hoc non est de per se bonum: non ergo ex vsu bono scandalorum, sequitur scandalum esse bonum. Ad exercitium iustorum permittuntur mali in mundo: non ergo quia vsus malorum est bonus, exercitium, scilicet iustorum, ipsi boni sunt: sed mali vtinã conuertantur, & nobiscum exerceantur, ait pater Augustinus, quia ista sunt de per accidens, non veniunt consideranda simpliciter.

¶ Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argumentetur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtuntur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: non valet: quia iste non est vini vsus, sed abusus: nam vinum nō est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum temulentia, sed ad modeste bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut faciunt aliqui calumniatores, possent vituperare quæ sancta sunt: nam in ipsis potest esse abusus, vt in ceremonijs, in cultu exteriori Dei, in ornamentis, & in alijs. Et sic etiam posset quis damnare omnem scientiam, & omnem artem, quia cōtingit in eis abusus: vt si quis dicat, non esse perdiscendam Theologiam, eò quod qui fuerunt hæresiarum, Theologi erant: non esse perdiscendas bonas, & humanas literas, eò quod ex illis fuerint qui Ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hæc consideratio non sapientum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciunt ad vituperandum rem, quæ merito est laudanda: non ad vsu, qui bonus est, & per se talis: sed ad abusum, qui, quia abusus, merito damnandus. Et non procedit talis abusus à tali re bona, sed à malitia illius, qui malè vtitur tali re: cum ad bonum vsu ipsa sit ordinata. Nil est in hoc mundo quantumcunque illud bonum sit ex se, quo malus non possit malè vtī: sicut e contra, nil in mundo est tan malum, quo non possit bonus bene vtī, & in bonum conuertere. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum Rom. 8.

Psal. 118. propositum vocati sunt sancti. Pax enim multa est: Deum diligentibus, & non est illis scandalum. Quia in illis, in quibus alij scandalizantur, & corruunt mali: boni ipsi non solum non corruunt, sed magis firmiter stantes eriguntur in altum per usum bonum illius rei, quæ non erat de se talis. Hæc dixerim propter illos, qui imprudenter vituperant quæ laudanda sunt.

CAP. XVII.
De loco à communiter
accidentibus.

Locus à communiter accidibus.

Hic locus à communiter accidibus etiam est satis deseruens proposito, quippe qui suppeditet argumenti materiam. Dicuntur communiter accidentia, quia contingunt ut tribuantur alicui cause tanquam effectus, licet non sint in veritate, sed quia cōmuniter euenit. Ut quia mulier concepit, peperit: tamen partus non est effectus conceptus. Etiam quia arbor floruit, fructus habuit.

¶ Inter communiter accidentia quædam sunt, quæ semper ita: alia quæ ut in plurimum vnum ad aliud sequitur: & alia sunt, quæ non frequenter, sed aliquando. Et in illis quæ ut in plurimum, quædam sic se habent, quod vnum tempore alio est prius, ut dabamus in exemplo. Ut vitem turgere gemmis, & post folia mittere, & tandem botros stare, prius quam cadere, & cadere prius quam resurgere. Et prius est iuuenem esse quam senem. In istis vnum aliud consequitur, licet non sit causa alterius. Et id quod tempore præcedit, consequitur secundum vim consequentiam, & non econtrà: ob id valet argumentum ab eo quod posterius est, ad id quod prius, affirmatiue. Ut, Hæc foemina peperit ergo cōcepit. Vitis habet botros: ergo folia, & gemmas turgentes habuit. Arbor habet fructus: ergo floruit. Habet foemina lac in mammillis: ergo viro iuncta est. Et negatiue valet econtrario, ab eo quod est prius, ad posterius, Non floruit arbor: ergo non habet fructum, vel non habebit. Non concepit foemina: ergo non pariet. Non gemmæ turgent vitis: ergo non habebit botros. Maxima est in communiter accidentibus. Si id quod est prius non fuerit, neque id quod est posterius. Et affirmatiue in communiter accidentibus. Si id quod est posterius, est, & id quod prius fuit. Differen-

tia maxime. A communiter accidētibus. A priori ad posterius affirmatiue non valet: non enim sequitur, Floruit: ergo habuit fructum. Concepit: ergo peperit. Habuit vitis folia: ergo racemos: sicut neque sequitur negatiue à posteriori ad prius: Non peperit: ergo non concepit. Non valet. Non habuit fructum: ergo nec florem. Non habet racemos: ergo non habuit turgentes gemmas. Ista prædicta sic eueniunt vnum ex alio, ut secundum naturam non inueniatur contrarium: nunquam enim peperit, quæ non prius concepit: sicut nec fructum fecit arbor, nisi prius fuerit flos. Ob id argumentum, ut diximus, validissimum, & efficacissimum sumitur.

¶ Sunt alia communiter accidentia, quæ licet non sic necessariò adinuicem consequantur sicut prædicta: tamen ita frequenter eueniunt, ut vix contrarium inueniatur, & licet reperiat aliquando, raro tamen. Et ex istis etiam sumitur argumentum dialecticum: nam sufficit dialectico probet apparenter, & probabiliter: licet non demonstret, & necessariò concludat. Exemplum est, Encænia templi celebrantur: ergo aliqui inebriantur. Dies gratus est, & amoenus: ergo aliqui egredienter deambulare. Dies est nebulosus, & ingratus: ergo homines domi continentur. Ista sunt communiter accidentia, quæ solent contingere frequenter, licet non sit necessarium, tamen frequenter argumentum sumitur ex illis. Ut, Est pax vbi que locorum: ergo abundabunt horrea, & non erit annonæ caritas. Bellum est: ergo fames sequetur. Fames est: ergo pestilentia erit. Hic conatur aliquid magni efficere: patebunt ergo hominum inuidiæ, iuxta illud Ecclesia. 4. Omnes labores hominum, & industrias, animaduerti patere inuidiæ hominum.

¶ Sic sumitur argumentum à naturalibus signis: ut eo quod pluuia futura erit, fertilitas anni erit, vel sterilitas, sicut astrologi iudicant: & quod serenitas erit, vel erit dies nubilosus. Et quidem hæc signa quia probabilia, & ut in plurimum sic eueniunt ut signa ostendunt, etiam materiam argumenti dant probabilem. Et hoc argumento Christus redemptor noster vsus videtur. Matth. 16. & Luca. 12. Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cælum, & manè, hodie tempestas, rutilat enim triste coelum. Item cum ait de arbore ficis. Cum ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas. In his, & similibus argumentum sumitur à communiter accidentibus. Rubicundum est cælum, cras dies erit serenus. Non est rubicundum: non ergo erit dies serenus. Et istis potest addi iudicium

Nota.

dicium sumptum à complexione, vel compositione membrorum. Ut phyfionomi iudicant, & Metoposopi, quæ ex aspectu faciei de interiori affectu, & inclinatione iudicant, ut quia habet frontem cornutam, boni ingenij iudicant iuuenem. Si aures habeat longas, sit stolidus, & si paruas nimium, fatuellus sit. Et si habeat oculos magnos, & nimium prominentes, sit meticulosus, & si paruos oculos, sit callidus in malum. De quibus Aristo. si eius est liber de phyfionomia. Ex istis licet sumantur argumenta, non tamen quæ cogant, & conuincant, sed probant, ut diximus: & ob id hæc meritò appellari possunt icota, quia probabilia: & illa priora quæ semper sic, & velut necessariò vnum consequitur ad aliud: ut si peperit, concepit, vocentur signa: ut tetigimus, quando de enthymemate loquuti sumus.

Aristo.

¶ Sunt alia quæ nec semper, neque frequenter sic eueniunt, sed raro communiter accidunt: ut si quis eo quod videat inuenem se curiose ornantem, eum putet adulterum, vel fornicatorem: vel si quis semel viso viro cum muliere confabulante, vel ridete, putet esse negotium in malum: ex istis suspicionibus non trahitur argumentum dialecticum, sed sophisticum potius: maxime quando in malum argumentamur, dicente Christo: Nolite iudicare, & non iudicabimini.

Matth. 7.

CAP. XVIII.
De locis extrinsecis.

Quid sit locus extrinsecus.

Rimus locus extrinsecus est ab oppositis. Et primo ab oppositis relatiue valet argumentum ab affirmatione vnius ad alterius negationem. Zacharias est pater Ioannis: ergo non est filius eius. Anna est mater Mariæ virginis: ergo non est filia eius. Ioannes est filius Elisabeth: ergo non est pater eius. Et oportet in isto modo argumentandi intelligatur particula ad idem, & secundum idem: quia non repugnat, quod ille qui pater est, sit filius respectu alterius: & qui filius, sit pater. Nam non sequitur, David est Christi pater: ergo non est filius Isai. Et etiam est filius ipsius Christi per adoptionem, in quantum Christus est Deus.

Lucæ. 1.

Matth. 1.

1. Reg. 18.

¶ Non valet tamen iste modus arguendi: Pater non est: ergo est filius. Quia potest esse, quod nullum genuerit, & sic non est pater. Non tamen consequitur ut sit filius: quia si non habet patrem, non erit filius.

¶ In istis relatiue oppositis, sequitur à positione vnius ad alterius positionem: & à negatione vnius ad negationem alterius: quia relatiue opposita sic se habent: quod posito vno, ponitur & reliquum, & ablato vno, aufertur & reliquum. Si dominus est, seruus est. Si dominus non est, nec seruus erit. Verum in relatiuis quæ se habent ut cum ampliatione significant, non valet: Nam non sequitur. Prius est: ergo posterius est. Scibile est: ergo scientia est. Sensibile est: ergo sensus. Ratio est: quia sensibile, & scibile, significant cum ampliatione: sicut in prædicamentis in ad aliquid, & in prædicamento qualitatis dictum est.

Aristot. 2. Topic. cap. 3. H.

Non sequitur in relatiuis includentibus ampliationem.

¶ Sub hoc loco comprehenditur argumentatio ab actiua ad passiuam: ut, Ego amo Deum: ergo Deus amatur à me. Et à passiuo ad actiuum. Deus diligitur à Petro: ergo Petrus diligit Deum. Et etiam valet ab expressione nominis. Est qui percussit: ergo percussus est. Est calefactus: ergo & quod calefit erit. Ratio horum est: quia actio, & passio se habent relatiue adinuicem.

¶ A contrariè oppositis etiam sumitur argumentum: quia si vnum contrariorum affirmatur de aliquo, oportet aliud negetur, & econtrà: ut si album est, nigrum non erit. Si calidum est, non erit frigidum. Si sit humidum, non erit siccum. Si est bonus, non erit malus. Si est prudens, non erit imprudens. Si probus est, non erit improbus.

Locus à contrariè oppositis.

¶ Non valet tamen à negatione ad affirmationem in omnibus, sed solum in illis, quæ sunt contraria immediata, quæ non habent medium. Bene valet, Non est sanum: ergo est ægrum. Non est ægrum: ergo est sanum. Sed tamè non valet, Non est album: ergo est nigrum: quia potest esse fuscum. Non est calidum: ergo est frigidum: quia potest esse tepidum.

¶ Affirmatiue sumitur argumentum à priuatiue oppositis. Valet, Est cæcus hic homo: ergo non est videns. Videt: ergo non est cæcus. Mutus est: ergo non potest loqui. Surdus est: ergo non audit.

Locus ab oppositis priuatiue.

¶ Negatiue etiam valet, si sumamus subiectum susceptibile, & tempus determinatum per naturam. Homo iste non potest videre: ergo cæcus est: supposito tempus à natura determinatum transferit. Hoc dixerim: quia de catulo ante nonum diem, non valet argumentum, Catulus non videt: ergo est cæcus: quia tempus per naturam determinatum non transijt.

¶ Notandum, quod termini priuatiui non dicunt puram negationem, sed aliquid ponunt, & aliquid tollunt. Ponunt quidem aptitudinem quædam, & tollunt actum, ut patet. Quia cæcus non simpliciter dicit omne id, quod videre non potest: quia

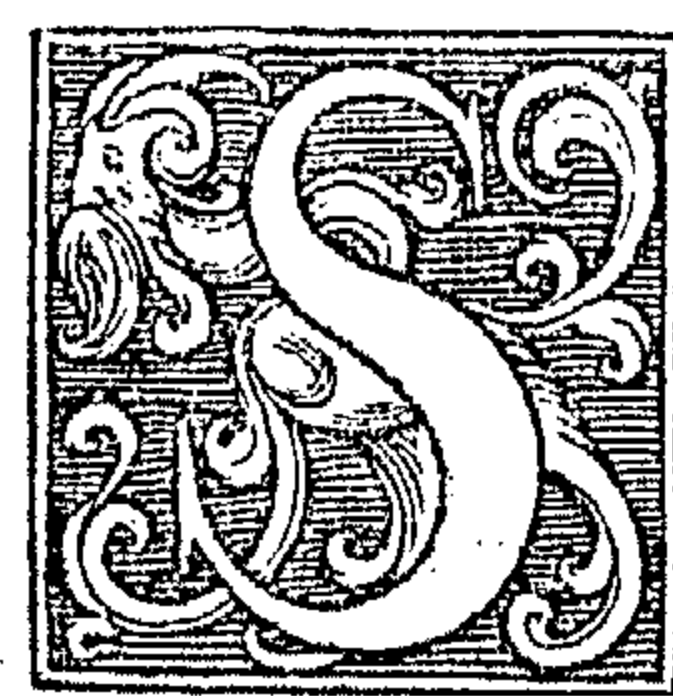
Nota.

quia lapis diceretur cæcus, cum tamen non dicitur: sed tollit actum, ubi aptitudo erat ad videndum: & quia omnis homo ex specie sua habet quod possit videre, si visu sit priuatus, dicitur cæcus, aliàs non propriè: sicut non dicitur regno priuatus rusticus homo, qui non est de semine regio: nec filius spurius, vel in adulterio natus vocatur exheredatus, quia nunquam dicitur hæreditate priuatus, nisi qui legitimus erat hæres, & habeat aptitudinem, & ius ad hæreditatem.

¶ Locus à contradictoriè oppositis, in quo dupliciter argumentum valet. Vno modo in propositionibus affirmãdo vnã, & negãdo aliã: vel econtrã. Vt si est verum, quod Omnis homo currit: falsum est, Aliquis homo nō currit: vel si falsum est, Omnis homo currit: verū est, Aliquis homo non currit. Maxima est, Duæ contradictoriae non possunt esse simul veræ, neque simul falsæ.

¶ In terminis semper etiam valet ab vnius affirmatione ad negationem alterius, & econtrã: vt à termino finito ad infinitum, & econtrã. Vt Petrus est homo: ergo non est non homo. Lignum est non homo, ergo non est homo. Si lapis non est homo: ergo est non homo. Et si non est non homo, homo erit necessariò. Maxima hinc est, De quolibet affirmatio, vel negatio, de nullo verò simul.

C A P. XIX.
De loco à contrario, & in ipso

Sumitur etiam argumentum à contrario & in ipso, vltra oppositiones positas. Et contingit, quando duo ad inuicem coniunguntur in antecedenti, & duo opposita his, coniunguntur in consequenti, dicitur fieri tunc argumentum à contrario. Vel in se ipso dicitur à contrario, quando vnum oppositum in antecedenti est subiectum, & in consequenti, & econtrã: vt sic, Homo est animal: ergo non animal est non homo. Dicitur argumentum in ipso, si in conclusione idem seruetur ordo, sicut in antecedenti. Vt, Humilitas est virtus: ergo superbia est vitium. Iste modus arguendi videtur sumptus ab oppositis. Et maximè in contrarijs contingit, Humilitas est amabilis: ergo super-

bia est odibilis. Humilitas est laudabilis: ergo superbia vituperabilis. Si est pulchra res vrbantitas, indecora erit rusticitas. Vera scientia humilem facit: sophistica inflatum. Responso mollis frangit iram: ergo amara exagitat.

¶ In relatiuè oppositis, Pater est dignior: ergo filius est minus dignus, Pater est dignitate prior & origine: ergo filius posterior. Vir caput est vxoris, ipseque à Deo prælatus: vxor ergo per Deum est viro subdita. Præceptoris est docere: discipuli est discere. Domini est imperare: ergo serui erit obedire. Prælatus est præesse: ergo subditi est subesse.

¶ Ab opposito ordine frequenter in priuatiuè, & contradictoriè oppositis contingit sapere. Qui habet auditum, habet sensum: ergo qui caret sensu, caret auditu. Qui habet virtutem, habet laudè, & gloriã: qui est inglori⁹, virtute caret. Qui hæreditatem habet, hæres est: qui ergo exheredatus est, non habet hæreditatem. Qui habet scientiam, ornamentum animæ possidet: ergo qui non habet ornamentum animæ, scientia caret.

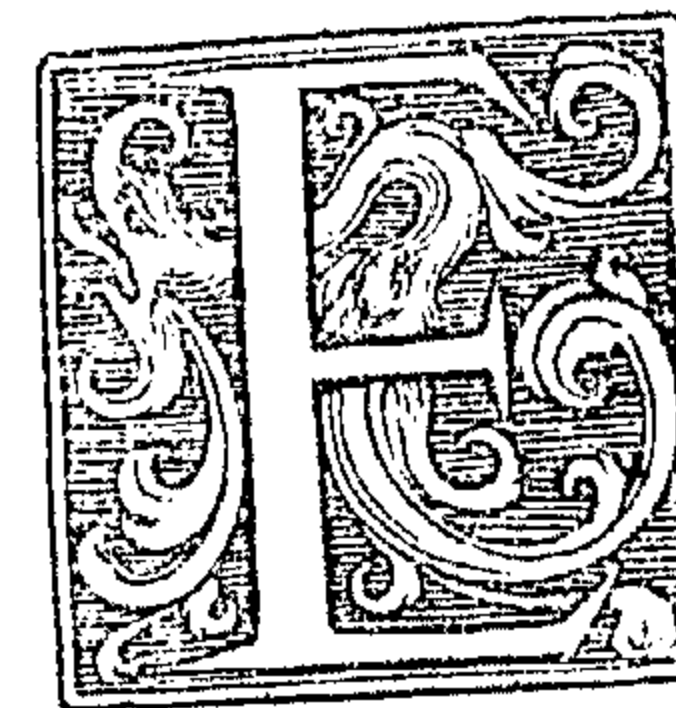
¶ In contradictoriè oppositis, Fortitudo qua se habet circa pericula mortis virtus est: ergo quod virtus non est, fortitudo non erit. Humilitas qua quis de se ipso humiliter sentit, Deo grata est: ergo quod Deo gratum non est, humilitas non erit. Qui Deum timet, bona facit: ergo qui bona non facit, Deum non timet. Qui deum diligit, mandata eius seruat: ergo qui non seruat Dei mandata, Deum non diligit.

¶ Sed tamen locus in ipso non valet vniuersaliter, nam in priuatiuè oppositis, non valet. Qui habet visum, habet sensum: ergo qui caret visu, caret sensu. Item non sequitur. Omnis qui habet abundantiam auri, & argenti, diues est: ergo qui caret auro, & argento, pauper est: quia potest in alijs esse ditissimus. Neque sequitur in contradictorijs, Homo est animal: ergo quod non est homo, non est animal.

¶ Ad id etiam poterit pertinere à disparatis sumere argumentum. Sumitur argumentum in disparatis, ab affirmatione vnius, ad alterius negationem, Petrus est animal: ergo non est lapis. Sed à negatione ad affirmationem non valet. Non est lapis: ergo est homo. Maxima est, Cui conuenit vnum disparatorum, non conuenit alterum.

C A P. XX.
De loco à maiori.

Est

10. 11. 3.

1. Co.

Eccl. 1.

10. 11. 1.

10. 11. 1.

10. 11. 1.

Aristo.

1. Maxima

2. Maxi.

3. Maxi.

ST alius locus extrinsecus, qui à maiori vocatur. Quando enim fit comparatio maioris ad minorem, tunc contingit. Et hic maius capitur non pro maiori in quantitate, sed pro illo quod habet maiorem probabilitatem. Sicut maius est Imperatorem ciuitatem expugnare, & minus est, quod dux id efficiat. Sicut maius est ciuitatem, quàm Castrum expugnare. Fit ergo argumentum sic, à maiori negatiuè. Non potest Imperator hanc expugnare ciuitatem: dux ergo non valebit. Rex non potest hanc expugnare urbem: ergo nec Comes poterit. Demosthenes, aut Cicero si adessent, non possent hanc defendere causam: quanto magis simplex Grammaticus? Hæc argumenta sumpta sunt à parte subiecti. A parte prædicati sic. Exercitus iste nō potest expugnare domum non munitam: ergo nec poterit ciuitatem munitam. Si quis non ponit facultates pro salute proximi: multò minus animam ponet. Si verba iniuriosa pro Christo non patitur, neq; mortem patietur. Si quis proximum quem videt non diligit, quanto magis Deum quem non videt, non diliget?

¶ Ex parte subiecti, & prædicati. Imperator nō potest ciuitatem expugnare: quomodo dux poterit regnum? Vir robustus non potest portare centum, quomodo iuuenis poterit ducenta? Philosophi illi ingenio præstantes summè laborantes non potuerunt vnius minimæ creaturæ per se factam assequi cognitionem: quomodo nos oscitantes, & ingenio tardi poterimus altiora intelligere? &c. Maxima est, Si id quod magis videtur non est verum, neq; id quod minus videtur.

¶ Affirmatiuè tamen nunquam valebit argumentum. Non sequitur, Vir robustus huic oneri sufficit: ergo iuuenis, & infirmus. Notandum Aristoteli in huiusmodi argumentatione à maiori, triplicem posuisse maximam in istis terminis.

Vno de duobus dicto, Si id quod magis videtur inesse non inest, neq; id quod minus. Hæc deseruit, quando est argumentum à parte subiecti, quia tunc vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis: quia ab vno ad aliud fit argumentum.

¶ Secunda maxima est. Duobus de vno dictis: Si quod magis videtur inesse non inest, nec quod minus videtur inesse. Hæc deseruit, quando argumentum est ex parte prædicati, tunc duo prædicata de vno subiecto dicuntur.

¶ Tertia est. Duobus de duobus dictis. Si quod alteri videtur magis inesse, non inest, neque reliquum reliquo inest. Et hoc est, quando sumitur argumentum tã ex parte subiecti, quàm ex parte

prædicati: tunc enim duo prædicata sunt, & duo subiecta: & vni vnum comparatur, & alterum alteri. Et istas tres maximas ponit de minori ad maius argumentando affirmatiuè.

C A P. XXI.
De loco à minori.

Equitur alius locus, scilicet, à minori ad maius affirmatiuè. Bene enim sequitur, Si miles potest expugnare urbem: poterit & rex. Et sumi potest à subiecto, vt in exemplo posito: & ex parte prædicati sic. Potest rex debellare regnum: ergo & ciuitatem. Ex parte subiecti, & prædicati. Potest miles expugnare urbem optime munita: ergo poterit Imperator ciuitatem non munitam. Validissimum est argumentum, & ad manus frequenter. Si ethnici homines diligunt beneficientes: ergo Christiani hoc debent facere. Formica irrationale animal sibi prospicit in futuro: ergo & homo rationale animal debet de futuro curare. Si Dauid, Salomon, Samson, quanuis sanctissimi Dauid, Salomon sapientissimus, Samson fortissimus, corruerunt, aspectu mulierum non vitato, quanto magis corruemus si occasionem non fugiamus? Sic etiam argumentatur Ioan. 1. Ioa. 3. Si Christus nos dilexit, & pro nobis mortuus est: & nos debemus fratres diligere, & pro illis animam ponere. Et Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros dominus & magister: quanto magis & vos debetis? Hic à minori: quia id quod minore apparentiã habet, vt lauet, est Christus, ad maiorem, scilicet ad nos, qui oportet lauemus ad inuicem, &c.

¶ Quando à parte prædicati sumitur, vt Christus redemptor noster argumentatus est. Si Deus sic vestit liliū agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur: quanto magis vos modicæ fidei? Et si aues cæli, quæ neque serunt, neque metunt, neq; in horrea congregant, Deus sic pascit, &c. Est à minori. Si enim id quod minus videtur, scilicet, aues pascere, & lilia vestire, quanto magis id quod magis, scilicet homines pascere, & vestire? &c. Et Paulus argumentatus est, Deus filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo nobis omnia donabit. I. filium suum? quanto magis id quod magis probabile, scilicet alia.

¶ Ex parte vtriusque. Si pro nobis Christus multa passus, quanto magis & nos pro eius amore debemus multa pati?

¶ Maxima vna est, A minori ad maius affirmatiue. Si id quod minus videtur inesse inest, & id quod magis videtur inesse inest. Arist. tamen ponit tres maximas vt dixi.

C A P. XXII.
De loco à simili.

A simili dicitur sumi argumentum, quando aliquid probandum est, cum illo id quod assumitur ad probandum, habet veri similitudinem. Vt si quis argumentetur, Petrus est disciplina capax, ergo & Ioannes erit. Hic locus est multum utilis ad exhortandum, & docendum, & est vsus frequentissimus in sacra scriptura. Docet quis facile à simili mouens ad poenitentiam. Petrus quanuis grauissimè peccauit, quia poenituit, consequutus est veniam: ergo quicumque dolebit, consequetur. Iudas proditor perijt, quia de Dei misericordia desperauit: non ergo desperandum nobis erit, ne per eamus. Si Sodomitæ igne de celo misso consumpti sunt propter sua abominanda peccata, quia non egerunt poenitentiam: ergo & nos cum ipsis peribimus, si mala fecerimus, & non poenituerimus.

Lucæ. 12.
Matth. 27.
Genes. 9.

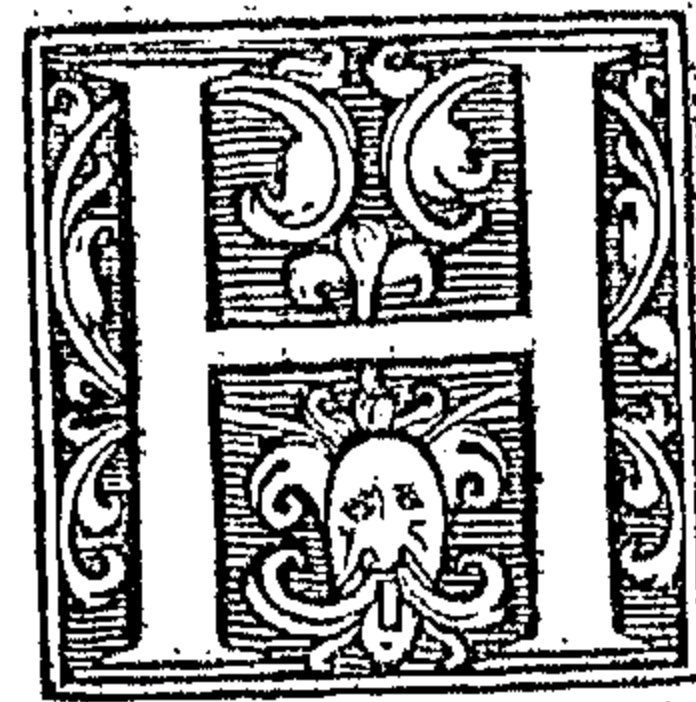
¶ Ex isto loco B. Paulus argumentum sumpsit, quando probabat dignum esse mercede sua euangelistam. Nemo inquit vnquam suis stipendijs militat, sed ab illo accipit cui militat: qui ergo alios docet, non ex proprijs sumptibus debet viuere, sed operarius dignus est mercede sua. Item quando dicit. Qui vineam plantat, de fructu eius vescitur, & qui pascit gregem, de lacte manducat: ergo populum pascens, debet temporalia ab eo recipere. Quis vnquam boui trituranti cibum denegat: ergo neque euangelizanti est denegandum.

¶ Ad exhortandum vsus est isto loco illa honestissima Iudith. cap. 2. Propositis patrum exemplis dicens. Memores esse debetis, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes pbatus, &c. & Dei amicus effectus.

¶ Sic Iudas Machabæus. 1. Macha. 4. Memenote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, & nunc clamemus in celum, & miseretur nostri Deus. Et Paulus ad Cor. proponit exempla patrum, ne murmuremus, nec Deum tentemus, sicut patres nostri, &c. Et ad fidem prouocat patrum exempla proponens, ad Hebræ. 11. Omnia ista sunt argumenta à simili. Maxima erit, De similibus eadem est ratio.

Ad Hebræ. 11.

De loco à proportionatione.

Hic locus à proportionatione distinguitur à præcedenti loco, quia hic non est comparatio duorum similibus, sicut in præcedenti, sed est duorum, inter quæ videtur esse aliqualis proportio. Vt

si quis dubitet, vtrum ad regendam rem publicam magistratus sint sorte eligendi: & faciat à proportionatione argumentum. Ad gubernandam nauem non forte eligendus, sed consilio, & ratione, qui peritus est: ergo neque ad rempublicam regendam. Nam sicut se habet nauta in naui dirigenda, sic gubernator in republica moderanda. Est maxima, Vbi est eadem proportio, & idem iudicium. Est satis aptus etiam locus ad instruendum, & consultandum. Vt si quis velit monere ad hoc, vt homo omnia opera sua agat secundum rationem, argumentetur à proportionatione. Sicut se habet oculus in homine ad membra omnia exteriora, sic se habet ratio ad potentias interiores: sed oculus in homine sua omnia corporis membra debet perlustrare & dirigere: ergo & ratio omnia interiora debet gubernare, & dirigere.

Item. Sicut se habet seruus ad dominum in familia, sic se habet appetitus sensitivus ad rationem: sed turpe, & indecorum est, vt seruus dominetur supra ipsum dominum: ergo & similiter præter ordinem erit, si appetitus sensitivus præualeat contra rationem. Sicut domini est dominare, & præcipere, & gubernare familiam: sic ratiois erit omnia quæ sunt in homine moderari, & imperare, vt decet: quia velut dominus est in anima. Sicut se habet sol, & lumen eius in mundo isto visibili, vt omnia illuminet, & foueat, sic Deus, & eius gratia in homine: sicut ergo absque sole, & lumine eius omnia deficiunt, sic etiam sine Deo, & gratia eius homo non potest constare, aut quicquam boni operari.

¶ Item. Sicut se habet ars sanandi morbos corporales ad ipsum hominem, sic & ars sanandi morbos spirituales ad hominem: ergo sicut decet medicum in cura corporum adhibere amarum potionem, simul vrere, & secare: sic etiam & animarum medicum decet aliquando illa quæ amara tam in verbis, quam in factis ad curanda spiritualia morum vulnera adhibere.

¶ Etiam ad istum locum spectat argumentari, si quis

1. Cor. 9.
2. Cor. 9.
Matth. 5.

si quis per diem laborans mercedem numi accipit, qui per duos dies duplam opus est habeat mercedem. Paulus. Quæ seminauerit homo, hæc & metet: reddetur vnicuique secundum proprium laborem.

¶ Hoc loco vtentur & iudices tam in bonis præmiandis, quam in malis puniendis. Secundum enim mensuram delicti erit & plagarum modus. Et Exo. 12. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Et Esaiæ. 3. genti apostatæ dicitur. Erit pro sua vi odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali, cilicium. Et in Apoc. cap. 18. Quantum in delictis fuit, tantum date ei tormentum, & luctum. Et Luc. 16. Recordare fili, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c.

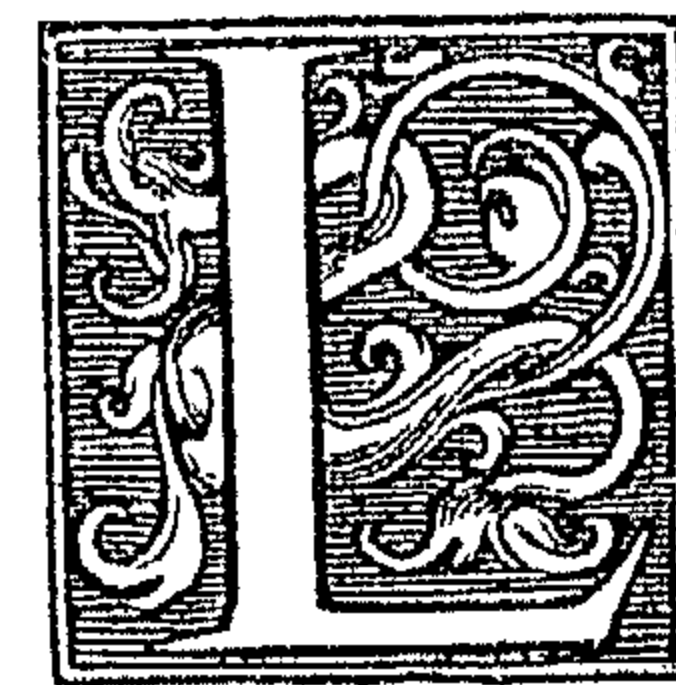
¶ Ad hunc locum pertinet vsus parabolarum, sicut increata sapientia vsus est ad turbas: vt dicitur Matth. 13. Hæc omnia loquutus est in parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis: tanquam sapientissimus magister, imò ipsa sapientia, volens docere per modum conuenientissimum, iuxta captum audientium. Et loquutus est de semine, de thesauro inuento, de Margarita, de grano sinapis, & de homine, qui profectus est in regionem longinquam, de virginibus, & de multis alijs, quæ sunt expressa in Euangelio. Quod id conuenit, vt verbi Dei concionator hunc locum diligenter exerceat, & in promptu habeat. Beatus Chrysofost. supra omnes vsus est parabolis quia ipse egregius prædicator fuit.

Matth. 13.

Chrysof.

C A P. XXIII.

De loco à transmūtata proportione.

Ict locus à transmūtata

proportione solet includi in præcedenti, scilicet, in loco à proportionatione: tamen quia nonnulli distinguunt, ponendus erit. Et est, quando seruat eadem proportio, licet non sit eadem quantitas. Et vocatur proportio proportionis, vel alio vocabulo, proportionalitas: vbi eadem proportio non Arithmetica, sed Geometrica, vt nos diximus in speculatione Physicali. septimo, quando de proportionibus egimus. Verbi gratia, tria ad duo, est sex quialtera: quia maior numerus continet minorem, semel, & adhuc medietatem, quæ est proportio sex quialtera. Si ergo quis argumentetur, quod sicut se habet ternarius ad binarium, se habet senarius

proportio-
litæ quid

ad quaternarium, est argumentum à transmūtata proportione. Et quod sicut se habent octo ad quatuor, sic quatuor ad duo, & sex ad tria: quia vtrobiq; dupla est. Vocatur ergo sic à transmūtata proportione, quia ordo eorum quæ comparantur in conclusione, commutentur. Quia in antecedenti comparatur primus ad secundum, & tertius ad quartum. In conclusione comparatur primus ad tertium, & secundus ad quartum. Vt dicendo, Sicut se habent duodecim ad sex, sic octo ad quatuor: ergo sicut se habent duodecim ad octo, se habent sex ad quatuor. Quia in primis est dupla, & in secundis est sex quialtera. Et si fiat sic, Sicut se habent decem ad octo, sic duodecim ad sex, sic se habebunt decem ad duodecim, & octo ad sex: quia in primis vtrobiq; dupla, & in secundis sex quialtera. Et sic sicut se habent viginti ad decem, sic octo ad quatuor: ergo sic se habebunt viginti ad octo, sicut decem ad quatuor. Quia in primis est dupla, in secundis est dupla sex quialtera vtrobiq;.

C A P. XXV.

De loco à dissimili, & dispropor-
tione.

Sicut à simili, & propor-

one argumentum sumptum est, ex affirmatione ad affirmationem, & à negatione ad negationem, sic etiã argumentum sumi potest à dissimili, & dispropor-tione: vt, Non sic sentiendum de homine, & de brutis: sed brutum totum perijt simul: ergo homo non perijt totus: quia anima manet. Item: Non inest homini rationale, sicut disciplinabile: sed rationale inest ei, vt differentia: ergo disciplinabile non est eius differentia. Non est Deus sicut homo: sed omnis homo mendax: ergo Deus est verax. Vel concludere: ergo Deus non est mendax. Non est homo sicut brutum, sed brutum est irrationalis: ergo homo non est irrationalis.

¶ Item, sicut ait Esaias. Non sic sunt cogitationes Dei, vt hois, nec viæ eius, vt viæ hominū: sed cogitationes hominū ad malū, pnae semp, & ad iniustitiã: ergo Dei ad bonū, & iustitiã. Cogitationes hominū ad vindictã, & odiū: Dei ad miserendū, & amādū: Viæ hominū sunt pētū, quia habent pedes veloces ad effundendū sanguinē: ergo Dei viæ erūt iustitia, & pax, misericordia, & veritas.

¶ Sic argumentatus est Christus redemptor noster, Luc. 22. sicut,

Psal. 115.

Ad Ro. 3.

Esai. 55.

Luc. 22.

Matth. 6.

A dispropo-
portione.

ster, dicens. Scitis quod reges gentium dominan-
tur eorum, non sic inter vos: nam qui maior, fiat
ut minister, &c. Item alibi, Non sic vobis orandū
ut ethnici faciunt. Hic maxima est. De dissimili-
bus idem iudicium non est.

¶ A dispropo-
portione sic, Non eo modo quo nau-
ta in navi, se habet anima rationalis in corpore,
quia hæc pars est, & viuificans, non illa: ergo ani-
ma est pars intrinseca hominis, & non nauta na-
uis. Non sicut se habent duodecim ad sex, se ha-
bent octo ad sex, quia in primis est dupla, in se-
cundis est sexquitercia, sed duodecim ad sex se
habent in dupla: ergo octo ad sex, non erunt in
dupla. Non sicut se habent sex ad quatuor, se ha-
bent tres ad vnitatem: ergo si inter senarium, &
quaternarium est sexquialtera, inter ternarium,
& vnitatem non erit. Maxima est. Si non ita se
habet primum ad secundum, ut tertium ad quar-
tum, neque erit eadem proportio. Maxima est. In-
ter quæ non est eadem proportio, neque idem iu-
diciū.

A commu-
tata dispropo-
portione.

¶ Item, à commutata dispropo-
tione, Non sic se
habent duodecim ad sex, sicut quatuor ad tres:
ergo non sic se habent duodecim ad quatuor, si-
cut sex ad tres. In primo est dupla, & in secundo
sexquitercia. In consequenti est tripla, & dupla.
Maxima est. Si non ita se habet primum ad secū-
dum, sicut tertium ad quartum: nec sic se habebit
primum ad tertium, sicut secundum ad quartum.

C A P. XXVI.
De loco ab autho-
ritate.

7. Sunt pla-
netæ.

Consequenter sequitur
locus ab authoritate, unde
argumentum sumitur affir-
matiuè quidē, sicut si quis
colligat. Astrologi omnes
dicunt sub cælo octauo esse
septem cælos, septem pla-
netarum: ergo ita est, quod septem sunt cæli pla-
netarum. Omnes astrologi dicunt Lunam esse
in priori cælo, Mercurium in secundo, Venerem
in tertio, Solem in quarto, Martem in quinto, Io-
uem in sexto, Saturnum in septimo, sic ascenden-
do: ergo ita est. Omnes Astrologi fatentur lunę
eclipsim non posse contingere, nisi ea plena in
solis oppositione in capite, vel in cauda draco-
nis, ut si sol existat in capite, luna in cauda, &
econtra: ergo ita est. Omnes Astrologi fatentur
Solis eclipsim non contingere, nisi in nouilunio:
ergo ita est. Omnes Philosophi naturales dicunt

esse solum quatuor elementa ex illis quatuor
qualitatibus adinuicem ordinatis: ergo non sunt
amplius. Omnis Physicus dicit vnam esse mate-
riam omnium inferiorum generabilium, & cor-
ruptibilium, & quod ipsa sit ingenerabilis, & in-
corruptibilis: ergo sic est. Omnes fatentur Phy-
sici materiam reperiri non posse sine forma, ne-
que item formam (excepta anima rationali) si-
ne materia: ergo ita est. Omnes Dialectici faten-
tur syllogismum perfectum sicut ex tribus ter-
minis, sic ex tribus constare propositionibus:
ergo ita est. Similiter dicitur solum esse tres figu-
ras syllogismorum, & decem & nouem modos:
ergo ita est.

¶ Sic licebit in omni facultate argumentari: &
non solum ab authoritate plurium eandem as-
firmantium rem, sed etiam ab authoritate vnius,
qui in illa re, de qua est sermo, habetur peritus.
Ut si quis sic, Aristot. dixit omnes modos im-
perfectos tam primæ, quam secundæ, & tertię
figuræ reduci ad perfectos quatuor primæ fi-
guræ per bonam consequentiam: ergo ita est.
Aristoteles docuit enthymema posse reduci ad
syllogismum perfectum: ergo ita est. Maxima
in istis est. Cui libet credendum in sua arte. Vel,
Quæ omnes dicunt, maximè sapientes, vera
sunt.

¶ Licet ita sit, quod in omni arte, & facultate
possit esse vsus huius loci affirmatiuè, non tamē
negatiuè valet. Non enim sequitur, Aristot. non
dixit hoc: ergo hoc non est verum. Multa siqui-
dem potuerunt latere ipsum Aristotelē. Et sicut
ipse vsus est adinuicem ab alijs, & ante ipsum
plura fuerunt adiuuenta: sic etiam reliquit alijs
post ipsum, & potuit aliquando dormire. Ob-
id non valet negatiuè, Aristot. non posuit nisi
quatuor loca, ex quibus argumenta sunt sumen-
da, à definitione, differentia, proprio, & acciden-
ti: ergo non sunt alia ponenda. Bene tamen va-
leret, Aristot. dixit syllogismum non posse con-
stare nisi solum ex tribus terminis: ergo ita est.
Verum hoc non est argumentari negatiuè, sed
affirmatiuè. Secus esset, ut dixi, si quis diceret,
Hoc non dixit Aristot. prudentiam esse ponē-
dam in voluntate, in quantum est virtus mora-
lis, ergo hoc non est affirmandum.

¶ Licet hic sit vsus ad omnia, maximè tamen est
deseruiens ad infimam scientiarum, & supremā,
& architectonicam. scilicet Grammaticam, & Theolo-
giam. Grammaticę enim, eò quod illa quæ ibi
traduntur, nō aliunde habeant fidē, quam ab au-
thoritate. Nam quicquid spectat tam ad præce-
pta, quam ad vsuū præceptorū in Grammatica,
solum habet firmitatē, quia sic vsi sunt, & loquu-
ti sunt, qui in illa facultate primò fuere. Quod
homo

4. Elu-
Va.
Matth.
Arist.
gene-
co. 6.
Matth.
sine

Theologus
ab authori-
tate, sicut et
Grammatici
sunt.

Lo-
autho-
negati-
ualet.

Aristot.

Deus non
potest men-
tiri.

uenera-
tione habent
doctores
sunt.

homo sit substantiuum nomen, & albus adie-
ctiuum, & debeat conuenire in casu, genere, &
numero, solum ex vsu & authoritate habetur, &
merito id: nam in primis rudimentis oportet di-
scitentem credere, & ab authoritate fidem habeat
illa rudimenta.

¶ In Theologia maximè ab authoritate omnia
vim habent, illa, inquam, quæ præcipua sunt.
Nam cum Theologi munus sit de rebus arduis,
& supra intellectum humanum loqui, non aliud
de ad ipsa probanda, neque efficacius, quam ab au-
thoritate: quia Deus reuelauit, Spiritu enim san-
cto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines:
Omnia etiā quæ ab ipso reuelata sunt, vera sunt:
& eò habent firmitatem, licet illa, quæ fidei sunt,
cum sint vera, vero consonent, & possint per na-
turam probari, non repugnare naturæ: sed tamē
non possunt probari per naturam sic esse vera,
illa (inquam) in quibus fides potissimè funda-
mentum suum habet, & merito: quia si per natu-
ram ipsa pbarētur, deberetur illis assensus, licet
esset certus, non tamen sine formidine. Verum
quia credita sunt, eò quod ab eo reuelata, sine for-
midine de opposito illis assentimus. Et in hoc ex-
cellit, & supereminet omnes facultates, quia in il-
lis authores, seu inuētores sicut errare potue-
runt, & non omnia inuenerunt, sed aliqua alijs
reliquerunt indaganda, & sic creuit scientia, ut
ait Aristot. in topicis, & in ethicis. Quapropter
non mirum, quod qui sequuntur, etiam si nani
videantur comparatione antiquorum, qui velut
gigantes erant, aliqua alia superaddant ad pri-
scos illos antiquos: nam nanus supra gigantis hu-
meros aliqua poterit videre, quæ non potuit gi-
gas ipse. Sic iuniores adiuti ab antiquis, & velut
super ipsorum humeros prouecti, aliqua perlus-
trant, quæ antiquos latere potuerunt. Verum
in Theologia, in illis quæ ad scripturam sacram,
quantum ad ipsa quæ à Deo reuelata, non est
aliquid addendum, nihil emendandum, nihil su-
perfluum, & totum pedit ab authoritate ipsius
Dei reuelantis, qui mentiri non potuit. Cæterū
in expositione scripturæ sacræ, & in alijs, quæ
tractantur in Theologia, ultra reuelata, potest ef-
se augmentum: sicut quotidie accreuit, & in illis
etiam locus est ab authoritate. Ut si quid dixit
Beatus Augustinus, Hieronymus, Ambrosius,
& cæteri alij classici viri, & non est ab Ecclesia
reprobatur, neque ab alijs sanctis reprehensum,
sed receptum, tenendum est, quia ipsi dixerunt,
in sua tamen firmitate, & gradu. Temerarium
enim esset (sicut scioli quidam nunc faciunt) cō-
tra B. Augustinum, aut Hieronymum sentire in
illis, quæ ab Ecclesia, & sanctis vsque nunc sic re-
cepta sunt. Non tamen esset hæreticum, quia cō-

tra ipsos sanctos: nisi aliās esset contra illa, quæ
fidei sunt. Dixi, contrarium affirmare ad illa quæ
dixerunt, quæ sunt ab omnibus recepta: quia cō-
trarium sentire ad Cyprianum, qui dixit baptis-
mum traditum ab hæreticis in Ecclesiæ forma
non esse validum, non solum non est temerariū,
sed catholicum, quia illud dictum non fuit rece-
ptum. Sic in illis, quæ malè dixit Orig. vel in ali-
quibus, quæ alij sancti dixerunt: quæ non reci-
piuntur. Valebit ergo locus ab authoritate affir-
matiuè. Sic B. Augustinus intellexit istum locū:
ergo sic est. Sic B. Hieronymus sentit: ergo sic
fentiendum est. Imò etiam est argumentum va-
lidum sic. Communis schola tenet pluralitatem
beneficiorū esse damnabilem: ergo ipsa damnā-
da est. Sed de his fat in præfenti, suo loco refer-
nantes.

Cyprianus
errauit cir-
ca baptismū
traditum ab
hæreticis.

Pluralitas
beneficiorū
damnanda.

C A P. XXVII.
De loco à transsum-
ptione.

Sequitur locus vltimus
extrinsecus, qui vocatur à
transsumptione. Qui (ut ali-
qui putant) est, quando à
termino minus cognito,
seu ignoto, ad magis cogni-
tum est transitus. Ut si de

Philosopho sit quæstio, & quis transeat vt lo-
quatur de sapiente, quia magis cognitus termi-
nus. Vel si à quæstione aliqua proposita genera-
li, vt de Socrate fertur, ad specialem sit transitus.
Et determinata in illa particulari, intelligantur
in omnia alia singulari inclusa in generali: vt di-
cit Boëtius. Qualis Socrates, quid in vnoquo-
que possit iustitia: omnem tractatum transtulit
ad rei publicæ magnitudinem. Verum non dicitur
hic talis locus isto modo, sed potius vocatur
à metaphora. Ut si quis dubitaret, vtrum dæmō
esset fugiendus: faceret argumentum. Leo rugiens
est fugiendus, cui dæmon simular per meta-
phoram: ergo ipse fugiendus. Pratum virentem
delectat videre: ergo hominem ridentem. Sed de
isto loco à metaphora, & partim in loco ab in-
terpretatione vocabuli, & partim in loco à pro-
portione dictum est, quādo diximus Christum
redemptorem nostrum vsu parabolis docen-
do turbas. Non est opus nunc repetere, neque
immorari, sed locis extrinsecis finem imponen-
tes, ad medios transeamus.

Boëtius.

CAP.

C A P. XXVIII.
De locis medijs, & primū
à coniugatis.

Locus à con-
iugatis.

Primus locus medius

est à coniugatis. Coniuga-
ta dicuntur, abstractum, &
concretum, seu denominās
& denominatum: vt iusti-
tia, & iustus, albedo, & al-
bum, prudentia, & prudēs,
Theologia, & Theologus, &c. Et quidem ista cō-
iugata in principali conueniunt significato, sed
tamen in minus principali differentia est: nam
tam abstractum albedo, quàm concretum albū,
de principali importāt albedinem formā ipsam.
Verū differentia est: quia abstractum solum
ipsam nudam formam, & concretum ipsam for-
mam, sed cum subiecto, in quo ipsa forma est: &
ob id concretum, quia concernat formam, &
subiectum formæ.

Quid sit cō-
cretum, &
quid abstra-
ctum.

¶ Cōiugata eō dicta sunt, quia sub eodem iugo
significationis posita. Et ne loca videamur mul-
tiplicasse, simul in isto loco ponitur & qui à ca-
sibus dicitur: vt est, sapienter, & sapiens: iuste, &
iustus: prudenter, & prudens: qui ideo à casu di-
centur, quia vtrūq; per quandam deflexionem
à principali nomine, scilicet ab abstracto, cadāt:
nam à iustitia vocatur iustus, & iuste supple age-
re. A prudentia prudens, & prudenter se habere.
A sapientia sapiens, & sapienter se habere, &c.
Et sic se habent ista duo à coniugatis, & à casu-
bus: vt Cicero non distinguat, nec mirum, cum
videantur ad idem tendere, & idem significare.

Cicero.

¶ Sumitur argumentum tam à casibus quàm à
coniugatis affirmatiuè, & negatiuè. Vt, Qui ius-
tus est, bonus est: ergo iustitia bona. Quia humi-
lis est, bonus est: ergo humilitas bona, & ecōtra,
Humilitas bona: ergo humilis bonus. Et in ad-
uerbijs, Quod prudenter fit, bene fit: ergo pru-
dentia bona est. Quod iuste fit, bene fit: ergo ius-
titia bona. Temperare bonum: ergo temperan-
tia bona. Obedire bonum: ergo ipsa obedientia.
Maxima est, Quod vni cōuenit coniugatorū, &
alteri conueniet, quia vna est natura ipsorum.

¶ Item fit, Qui currit mouetur: ergo motus cur-
sus est. Qui legit loquitur: ergo lectio loquutio
est. Albū est coloratum: ergo albedo est color.

¶ Oportet tamen cauere: vt in isto modo argu-
mentandi sumantur prædicata, quæ de se conue-
niant subiecto, non de per accidens, aliās non va-
lebit: nam album & dulce prædicantur de se in-
uicem in lacte, tamen non sequitur, Album est

dulce: ergo albedo est dulcedo. Ratio est: quia
illa duo album, & dulce, de per accidens conue-
niunt in vno: quod contingit, quando res signi-
ficata per vnum, non includitur in significatio-
ne alterius: non enim est de ratione albedinis dul-
cedo, neque econtra. Sicut album, & musicum
in Petro: non est de ratione musicæ albedo, ne-
que econtra: ob id non valebit. Oportet ergo
sint coniugata, & conuenientia in vnum de per-
se. Etiam est requisitum sint coniugata, non so-
lūm voce, sed re, & significatione. Nam si solum
voce, non erit validum argumentum. Non sequi-
tur. Somnolentus est vitiosus: ergo somnus est
malus. Neq; sequitur: Somnus est bonus: ergo
somnia est bonus. Defectus est, quia som-
nolentus non est denominatiuum somni, sed
dormire, vel dormiens. Et sic posset esse bonum
argumentum: Dormire est bonum: ergo somnus
bonus. Somnus bonus: ergo dormire bonum.
Sed hæc dicuntur coniugata significatione, &
non voce. Et denominans somnolenti est, som-
nolentia. Et sicut mala est somnolentia, quia su-
perfluous somnus malus, ipse somnolentus etiam
malus erit.

¶ A casibus ergo, Qui iuste facit, iustus est: &
Quod iuste factum est, iustum est. Ad hanc for-
mā sic licebit. Si religiosus est, religiose viuet. Si
Christianus est, christianè viuet. Si quis fortiter
agit, fortis est. Deus spiritus est: ergo spirituali-
ter adorandus. Deus magnus: ergo magnificè
colendus. In illis quæ sunt de per accidens, non
valet. Non enim sequitur, Grammaticus est pro-
bus: ergo grammaticè loqui est probè loqui. Ra-
tio, quia de per accidens se habent esse Gramma-
ticum, & esse probum: ob id non valet argumē-
tum.

C A P. XXIX.
De loco à diuisione.

Equitur secundus lo-

cus dialecticus medius, qui
à diuisione est. Vt si quis ar-
gumētetur. Omne animal
vel sanum, vel ægrum est:
homo est animal, & non
ægrum: ergo sanū, vel ecō-
tra. Et, Omne animal est irrationale, vel rationa-
le: leo est animal, & est irrationale: ergo non est
rationale. Omnis actus vel meritorius, vel de-
meritorius erit in homine existente in gratia: sed
dare elemosynam pauperi meritorium est: ergo
non est demeritorium.

¶ Circa istum locum solent nonnulli adducere
omnia

omnia quæ de diuisione adducta sunt, quomo-
do oportet in bona diuisione membra diuiden-
tia euacuent naturam diuisi, & quod diuisum, &
membra diuidentia conuertantur, & quod de
quocunq; dicitur diuisum, & aliquod membro-
rum diuidentium, & omnia membra simul sub
diuisione. Et quod membra opposita sint, vel
formaliter, vel realiter: & nonnulla alia, quæ quia
à nobis tradita sunt in principio, quādo loquuti
sumus de diuisione, superuacaneum esset nunc
repetere. Solum ad locum præsentem videntur
conducere, quæ egregiè adducit Rodolphus lib.
primo de inuentione. cap. 7. de modis quibusdā
diuidendi ex alia, & alia consideratione. Nam
ad argumenta trahenda occasionem suppedita-
bit multiplex rerum diuisio.

Rodolph.

¶ Prima sanè eorum, quæ in re sunt aptissima
per quam diuidantur, est forma, quod ea perfe-
ctæ differentie origo est. Nam corporum, aliud
animatum est, aliud expers animæ. Hæc ex for-
ma ducta est diuisio.

¶ Secunda. Deinde proxima ex materia ducitur.
Vt arborum, aliæ ex semine sunt, aliæ sponte na-
scuntur.

¶ Tertia. Hinc iam ab adiacētibus accipitur. Vt
animalium, aliud mansuetum, aliud ferum.

¶ Quarta. Econtra quoq; diuiduntur adiacētia,
in ea quibus adiacent. Vt feritas, alia serpentis,
alia auis, alia reliquarum belluarum.

¶ Quinta. Et per actus fit diuisio. Vt hominum,
alius studio, alius lucro, alius voluptati operam
dat.

¶ Sexta. Per efficientia, Vt animalium, aliud pa-
rentis efficacia, aliud calore solis, aliud putrefac-
tione gignitur.

¶ Septima. Per effecta, Animalium, aliud foetū,
aliud ouum, aliud vermem parit.

¶ Octaua. Ex sine, Vt rerum domesticarum, aliæ
ad necessitatem, aliæ ad voluptatē, aliæ ad vsum
pertinent.

¶ Nona. Contra quoq; ex his quæ ad finem per-
tinent. Vt opum parandarum causa, alij iustam
operam nauant, alij scenerantur, alij vi rapiunt,
alij fraude subducunt.

¶ Decima. Decima. Iam verò animalū, aliud terra, aliud
mari degit: à loco.

¶ Undecima. Et flores, aut hiberni sunt, aut ver-
ni, aut æstiu, aut autumnalis: ex tempore est.

¶ Duodecima. Et homines, alij serui sunt, alij do-
mini, alij neutrum: ex connexis sumitur.

¶ Decimatertia. Contingentia & diuisioni con-
ueniunt. Vt musicorum, quidam literas sciunt,
quidam ignorant.

¶ Decimaquarta. Et pronuntiata. Vt quidam
hominum laudati sunt, quidam vituperati, qui-

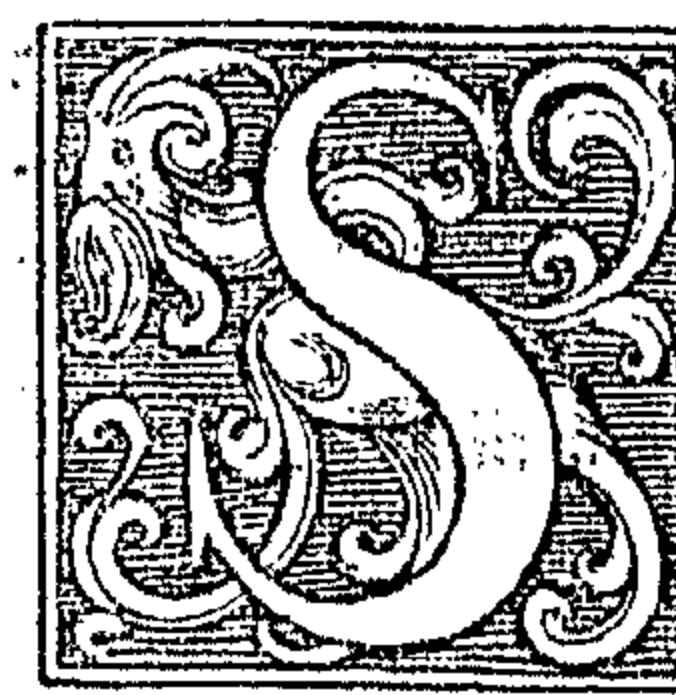
dam silentio latent.

¶ Decimaquinta. Attulerit etiam aliquid com-
paratio. Vt populares, quidam infra regem sunt
opibus, alij pares, nonnulli superiores.

¶ Decima sexta. Et à similibus diuisionem ex-
presserimus. Vt aliorum vitæ propositum, indu-
ctria formicæ imitatur, aliorum sequitices simi-
lis est muscis. Hæc ad literā ex Rodolpho. Quæ
ideo sint adducta, vt pateat campus in loco à di-
uisione, consideratis istis modis, & alijs, quæ ex
Boëtio adduci solent, quorum alij coincidunt
cū istis, alij verò distinguuntur: de quibus in prin-
cipio dictum, quando de diuisione agebamus.

¶ Modus ergo argumentandi (vt dicere cœpi-
mus) à diuisione erit, si solum habeat duo mem-
bra diuisio. A positione vnus membri, ad nega-
tionem alterius. Vt, Omne animal, vel est sanū,
vel ægrum: & hoc est animal, & est ægrum: er-
go non est sanum. Vel sic, Non est ægrum: ergo
est sanum. Si tamen sint plura membra, oportet
omnia negentur in antecedenti, præter illud vnū
quod infertur, Vt, Est propositio, & non est vni-
uersalis, neque particularis, neque indefinita: er-
go est singularis. Si tamen vnum membrum sit
omissum in antecedenti, non valeret. Nam non
sequitur, Est propositio, & non vniuersalis, neq;
indefinita: ergo est singularis: quia potest esse
particularis. Maxima est, Cum quo conuenit di-
uisum, necesse est conueniat aliquod membrum
diuidens. Quando tamen membra sunt oppo-
sita solum formaliter, nō valeret à positione vni-
uersalis, ad negationem alterius. Non enim sequitur, Est
bonum, & est vtile: ergo non est delectabile, vel
honestum: quia potest esse quod sit vtile, de-
lectabile, & honestum: vt est bonum virtutis. Sed
de hoc aliās diximus.

C A P. XXX.
De alijs locis positis
ab Arist.

Equitur ultimo loco p̄ vltimus lo-

cus à magis
status topicorum modus, ad simplici-
ter. qui dicitur à magis, ad sim-
pliciter: vt, Si quis est ma-
gis doctus: ergo erit doctus.
Si quis est magis prudens:
erit prudens. Iste locus virtualiter continetur in
toto in modo. Nā magis talis, pars in modo est,
etiam si non teneatur restrictè. Similiter est lo-
cus à comparatiuo ad positium. Est doctior: er-
go doctus, sed etiā est à parte in modo ad totū.

¶ Etiam

¶ Etiam potest fieri argumentum sic à positio ad comparatiuum, & deinde ad superlatiuum. Bonum est diligibile: ergo magis bonum magis diligibile: & maximè bonum maximè diligibile. Et e contrario, à superlatiuus ad comparatiuū, & positiuum valet. Vt est fortissimus: ergo fortior, & fortis. Est prudentissimus: ergo prudentior, & prudens erit. Et tunc argumentum erit à toto ad partes. A toto vniuersali (vt ita dixerimus) ad partes. Vt, Si omnis homo currit: ergo Homo currit, &c.

Locus ab appositione.

¶ Est alius modus arguendi ab appositione dictus sic. Calx parieti apposita reddit ipsum album: ergo calx ipsa alba est. Atramentum reddit papyrus albam, nigram: ergo atramentum nigrum erat. Ignis ad motus aque calefacit eam: ergo ipse calidus erat. Humilitas facit hominem studiosum: ergo ipsa virtus erat. Maxima est, Si alterum appositum alteri facit rem esse aliqualem, ipsum quoque tale erit.

Psal. 17.

¶ Etiam potest fieri argumentum ex illo Psalmista. Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, sic. Adolescens ex consuetudine cum illo factus est probus: ergo ille probus erat. Ex colloquio cum illo factus est doctus: ergo ille doctus erat. Ex conuersatione cum illo factus est libidinosus: ergo ille luxuriosus erat. Factus est castus: ergo ille castus erat. Sicut Salomoni factus est idolorum cultor ex consuetudine mulierum, quæ colebant idola. Et tandem (iuxta prouerbum) qui tangit picem, coinquinabitur ab ea. Possent aliorum locorum fieri mētio, sed isti sunt præcipui, & notādi: & si sint alij, ad istos reduci possunt.

C A P. XXXI.

De numero locorum, & concordia eorum.

D Onitur hic locorū enumeratione, sicut eam ponit Boëtius, secundum diuisionem Themistij, & Ciceronis.

¶ Tulliana diuisione.

- A toto.
- A partium enumeratione.
- A notatione.
- A coniugatis.
- A genere.
- A forma.
- A similitudine.

- A differentia.
- A contrario.
- Ab adiunctis.
- Ab antecedentibus.
- A consequentibus.
- A repugnantibus.
- Ab efficientibus.
- Ab effectis.
- A comparatione maiorum.
- Minorum.
- Parium.

- Ab autoritate.
- ¶ Themistij diuisione.
- A substantia.
- A diuisione.
- A nominis interpretatione.
- A coniugatis.
- A genere, vel à toto.
- A parte, vel specie.
- A simili.
- A toto, vel à parte.
- Ab oppositis.

- A communiter accidentibus.
- A definitione, vel descriptione, vel interpretatione, vel specie, vel causa, vel materia, vel communiter accidentibus, vel coniugatis.
- Ab oppositis.
- A causis.
- A fine.
- A maiore.
- A minore.
- A similibus.
- A rei iudicio.

¶ Concordantia inter Themistium, & Ciceronem est. Id quod Themistius ab vñibus, Cicero dicit si vñs aliquid efficit, ab efficientibus. Si ipse vñs efficitur, dicitur ab effectis. Ab effectibus à Themistio intelligitur, si effectus aliquid efficit, à Cicerone dicitur ab efficientibus, & si effectus efficitur, dicitur ab effectis. A corruptionibus Themistius, Cicero à deficientibus. A proportionem Themistius, Cicero à similibus. A transumptionem Themistius si sit ad maius, Cicero dicit à comparatione maiori, si ad minus minorum, si æqualium, ad par.

¶ Oportet hic proponere loca omnia, ordine quo à nobis sunt in præcedentibus digesta.

- ¶ Loci intrinseci.
- A definitione.
- A descriptione.
- Ab interpretatione.
- A differentia.
- A proprio.
- A synonymis.
- A toto vniuersali.

A toto

- A toto integrali.
- A toto in quantitate.
- A toto potenciali.
- A toto in modo.
- A toto in loco.
- A toto in tempore.
- A causis.
- Efficienti.
- Materiali.
- Formali.
- Finali.
- A generatione.
- A corruptione.
- Ab vñibus.
- A cōmuniter accidentibus.
- ¶ Loci Extrinseci.
- Ab oppositis.
- Relatiuè.
- Priuatiuè.
- Contrariè.
- Contradictoriè.
- A disparatis.
- A contrario vel in ipso:
- A maiori.
- A minori.
- A proportionem.
- A simili.
- A transmutata proportionem.
- A dissimili, & disproportionem.
- Ab autoritate.
- A transumptionem.
- ¶ Loci medij.
- A coniugatis.
- A casibus.
- A diuisione.
- A magis ad simpliciter.
- Ab appositione.

Fiet argumentum ad probandum quod sic. A definitione, Quia omne animal rationale est mortale. Et à differentia, Quia omne rationale est mortale. Et à proprio, Quia omne risibile. Et à descriptione: Quia omne habens magnum cerebrum & bonum tactum, &c. A toto vniuersali: Quia animal est mortale, ergo homo. A toto integrali, Quia caput, pedes, manus sunt corruptibilia. A toto in quantitate, Quia omnis homo est mortalis: ergo homo. A toto in modo, Quia homo sapiens est mortalis: ergo homo. A toto in loco, Quia in omni loco est mortalis: ergo hic. A toto in tempore, Quia in omni tempore: ergo nunc. A causa materiali, Quia ex materia omni est mortale. Ab efficienti, Quia omne creatum à Deo sub celo est mortale. A forma, Quia habens animam sensitiuam est mortale. A generatione, Quia omne quod generatur, corrumpitur. A corruptione, Quia quod corrumpitur, est mortale. A communiter accidentibus, Omne illud quod ex contrarijs fuit compositum, peribit. Ab oppositis, Non est immortalis: ergo mortalis. A contradictorio, Non est non mortalis: ergo mortalis est homo. A contrario, Immortale est non homo, ergo homo est mortalis. A simili, Alia ex contrarijs. Composita sunt mortalia: ergo homo. Et à proportionem, à minori, Adā mortalis: ergo homo. Ab autoritate, sic scriptura, Puluis es, & in puluerem reuerteris. A coniugatis, Homo gustat mortem: ergo mortalis. Moritur: ergo est mortalis. A casibus, Homo vel est mortalis, vel immortalis, sed non est immortalis: ergo mortalis. A diuisione, &c. Isto modo potest quis in alijs se exercere.

¶ SEQUITUR ELEN chorū liber.

De diuisione Elenchorum.

C A P. I.

A Bsoluto iam tractatu Topicorū, restat cōsequenter de Elenchis differere, vbi Aristot. tradit modum soluendi argumenta, quæ videntur dialectica, & probabilia: sed tamen non sunt, sed fucata, & sophistica. Non enim solum est muneris dialectici probare, & ad id argumenta adducere, quæ dialectica sunt ex locis desumpta, sed etiam ad eum pertinet sophisticas captiones soluere, si quæ ab aduersario fuerint adductæ. Ob id Arist. post librum Topicorum, adiungit Elenchorum

¶ Bsoluto iam tractatu

Topicorū, restat cōsequenter de Elenchis differere, vbi Aristot. tradit modum soluendi argumenta, quæ videntur dialectica, & probabilia: sed tamen non sunt, sed fucata, & sophistica. Non enim solum est muneris dialectici probare, & ad id argumenta adducere, quæ dialectica sunt ex locis desumpta, sed etiam ad eum pertinet sophisticas captiones soluere, si quæ ab aduersario fuerint adductæ. Ob id Arist. post librum Topicorum, adiungit Elenchorum

K chorū

chorum. Vbi ostendit quosdam locos communes, ex quib⁹ solent sophistæ, & qui decipere cōtendunt, elicere argumenta quæ aliqualem videtur habere apparentiā, sed tamen nullam habēt existētiam veritatis. Et quidem qui verus est dialecticus, istis vti non debet ad probandum, quia non decet indagatorem veritatis, falsum probare ex falsis adductis, tanquam si vera essent: sed solum illis vtetur, ad dissoluendum, si aliquando fuerint cōtra veritatem adducta. Et si iuuenes, quidum elēcho (quātū illa postulat etas) animum habent rixandi, & appetitu inanis gloriæ tenentur, aliquando elenchis vtantur, non tamē decet virum grauem ridiculosa, & inania adducere, sed illa solum, quæ matura sunt, & eruditionem præstant, & dubia probant, & vera confirmant.

Non est utē dum elēcho à grauioribus saltim.

Definitio. Elenchi.

Definitur sic. Elēchus, est syllogismus cum cōclusionis cōtradictione. Vt si quis concessit istā, Canis est substantia animata sensibilis, sit fiet argumentum. Nulla substantia animata sensibilis est fidus cælestis: canis est fidus cælestis: ergo canis nō est substantia animata sensibilis. Tenet in secūda figura, in Festino, et antecedēs est verū: ergo & cōsequens: sed consequēs est cōtradictoriū propositionis concessæ, ergo. Ecce iste est elēchus, quia est syllogismus cū contradictione conclusionis: quia concludit propositionem repugnātem propositioni assertæ: vnde elenchus omnis est syllogismus, quia apparet, licet non sit: non tñ omnis syllogismus est elenchus: quia ille qui dialecticus est, & non solum apparet, sed verē est, nō dicet elenchus. Et quidē in syllogismo facta apparentia est, quia videtur tenere (vt dixi) in figura, & modo: sed tñ virtute tenet in quatuor terminis. Et est fallacia æquiocationis (vt dicemus) eo quod in consequenti capiat pro eane domestico, & in maiori pro fidere: vel si eodem modo capiat, tñc syllogism⁹ tenet, nec est contradictoria hæc: Canis non est substantia animata sensibilis, in priori pro fidere, & in posteriori pro domestico cane.

Quadruplex disputatio.

Oportet notare quadrupliciter sumi disputationem. Nā quædā est doctrinalis, alia dialectica, alia est tentatiua, & alia litigiosa, siue sophistica. Cuius diuisionis dat sufficiētia: quia omnis disputatio eō tendit, vt quis sumat experimētū de habitu generato, vel tendit ad generationē habit⁹. Si primo modo procedat, tentatiua vocanda: si secūdo mō, tunc dupliciter: vel fit ad generandū habitū in opponētē, & sic est sophistica, quia fit ad acquirēdū apparentē sapientiā. Vel fit ad generandū habitū in respōdētē, & hoc dupliciter. Vel talis habitus est certus, & sine formidine, & sic est doctrinalis disputatio, quæ est scientiæ ge-

neratiua. Vel est ad causandū habitū incertū cū formidine de opposito, & sic est disputatio dialectica, quæ opinionē generat. Et sunt quatuor disputationes differentes secundū suos fines.

Disputatio doctrinalis est illa, quæ ex proprijs principijs alicuius scientiæ syllogizat, & non ex illis, quæ videntur vera respondententi. Et quia quæ ex principijs proprijs fit syllogismus, quia principia propria sunt vera, & immediata, & necessaria, ex eis causatur demonstratio, quæ est syllogismus faciens sciēre, qui propriē causat scientiā: & istis vtitur magister docendo discipulū: ob id meritō doctrinalis disputatio vocatur, de qua in libris posteriorum resolutionum.

Disputatio doctrinalis.

Dialectica disputatio est, quæ ex probabilibus collecta est. In hoc em̄ differt à doctrinali: quia cum doctrinalis causat scientiā, assensum in quā certum sine formidine, quia ex immediatis, & necessarijs procedat, hæc dialectica, quia solum ex probabilibus, solum causat opinionem: quia cū formidine facit nos assentire. Vt si quis probet hanc, matrem suū diligere filium sic. Omnis mater diligit filium suum: hæc est mater: ergo hæc diligit filium suum. Probatur hic conclusio per præmissam probabilem, ob id causat conclusionis, non scientiam, sed opinionem: quia cum formidine assentit. Et solet addi in definitiōe, disputationis dialecticæ, quod fiat ex probabilibus cōtradictionis adducere argumenta probabilia, vt appareat quæ pars magis probabilis sit.

Dialectica disputatio.

Tentatiua disputatio est, quæ procedit ex his quæ videntur respondententi, & quæ necesse est eū sci re, qui se simulat habere scientiam. Ratio est, quia hæc fit ad capiendum experimentum de scientia respondentis. Ob id oportet qui tentat, argumentetur ex illis, vel in illis, quæ communia sunt in tali scientia, & oportet non sint ignorata respondententi. Quia si argumentans de absconditis, & nimis difficilibus disputaret, non esset mirandum quod respondens obmutesceret: sed tamen mirandum erit si nesciat respondere, quando argumentum propositū est ex communibus. Hoc argumento vsus est Christus redemptor noster contra legis peritos, & pharisæos, quando Matth. 22. dixit Christus cuius esset filius: & ipsis respondentibus Dauid, obiecit: quomodo ergo eū in spiritu vocat dominum dicens, dixit dominus domino meo: &c. Processit ex communibus in scientia: quia illa quæ de Mefsia in scriptura, illis, qui se putabant sapientes, debebant esse nota.

Tentatiua disputatio.

Litigiosa disputatio est, quando procedit ex illis, quæ probabilia videntur, sed non sunt, vt diximus

Litigiosa disputatio.

ximus supra) quando de syllogismo litigioso loquuti sum⁹. Sophisticē em̄ procedit, decipere volens. Vt si sic argumentet. Aliqua opposita sunt vera: Cōtradictoria sunt opposita: ergo Cōtradictoria sunt vera. Vel sic, Nulla opposita sunt vera: Subcōtraria sunt opposita: ergo Subcōtraria non sunt vera. Vel sic, Aliqua opposita sunt vera: Omnia contraria sunt opposita: ergo Omnia contraria sunt vera.

Argumentū.

Si alius argumentetur contra id quod dictū est, doctrinalē disputationē procedere ex principijs, sic: nā doctrinalis est disputatio, quæ procedit ab effectu ad suā causam: vt si sic fiat, Omne quod corrumpitur, ex contrarijs cōponitur, Homo corrumpitur: ergo est cōpositus ex contrarijs: hæc est demonstratio, & doctrinalis disputatio, quia causat scientiam, & tamen non procedit ex principijs, quia effectus non est principium.

Solutio.

Respondet, quod licet effectus non sint principia suarū causarū, sed potius causæ sint principii effectui, tñ dicunt esse principia cognoscēdi suas causas: ex effectu enim venimus in cognitionē causæ: nam quia video Lunam eclipsatam, concludo causam. Interā interpositā inter eam, & solē.

Quot sunt metæ.

Oportet etiam notare, quia de fallacijs est sermo, quinque esse fines sophistarum, quos vocant metas, tanquā si cōtingat consequi finem præoptatum. Primus finis est redargutio: quæ tunc est, quando respondens vi fallaciæ, seu falsæ argumentationis compellitur concedere, quod prius negauerat, vel negare quod prius affirmauerat. Vt si quis affirmauit, nulla contradictoria sunt simul vera, fiat sic argumentum. Aliqua opposita sunt vera, patet de subcontrarijs: Cōtradictoria sunt opposita: ergo Cōtradictoria sunt vera. Consequentia videtur bona: & antecedens est verum: ergo & consequens: & id ante negauerat: ergo admetam peruenit redargutionis.

Metæ redargutionis prima.

Metæ falsæ.

Metæ falsæ, quæ respondens vi argumentorū cōpellit asserere quod est manifestē falsum. Vt si faciat sic argumentū. Omnes epi sunt sacerdotes, Afini sunt epi, ergo Afini sunt sacerdotes: ex vi argumenti concedit quod est manifestum in falsitate, scilicet afinos esse sacerdotes.

Metæ inopinabilis.

Metæ inopinabilis, quæ respondens cogit vi argumentorū aliqd affirmare, quod licet non sit manifestē falsum, apud eos qui interfunt disputationi, videtur falsum, aut pro non probabili habetur. Vt si quis aliquem regem foelicem, & fortunatum probet infœlicem, & infortunatum. Quicumque ab aliquo vincit est infelix, & infortunatus, sed rex victus est: ergo infelix, & infortunatus est.

Psal. 11.

Metæ solæ.

Metæ solæ, quæ respondens cogit aliquā cōcedere propositionē, in qua est vitium sermonis.

Sic, Tu scis hoc: & hoc est lapis: ergo tu scis lapis.

Nugatio. 5.

Metæ est nugatio, quæ cogitur respondens admittere eiusdem rei inutilem repetitionē. Dixerim inutilem, quia aliquā eandē rem repetere, nō solū non est inutile, sed vtile. Vt ad emphasim. Vt si quis dicat, O homo hō quid superbis, terra terra, &c. Et quæ contingit ad maiorem expressio nem eandē rem repeti, sicut in sacra scriptura sæpe. Deus Deus meus. Fiet inutilis repetitio sic, Iste homo est rationalis, sed rationale idem est homo rationalis: ergo iste homo est rationalis, homo rationalis.

Istæ fallaciæ, seu istæ metæ, diuersas respiciunt scientias. Nam prima metæ est contra metaphysicam, cuius est considerare non posse duo contradictoria esse simul vera.

Secunda metæ est cōtra physicam disciplinā, quæ considerat res sensibiles, in quibus veritas, vel falsitas est manifesta.

Secunda.

Tertia metæ est cōtra dialecticam, quæ ex probabilibus procedens, opinionem generat.

Tertia.

Quarta metæ est contra gramaticā, cui⁹ munus est docere rectē loqui.

Quarta.

Quinta metæ est contra rhetoricā, cuius docere ornatē, & elegāter loqui, ob id non admittit nugationē.

Quinta.

Ad punctum rei deueniendo, oportet fallaciā ipsam definire. Est enim locus idoneus ad decipiendū, faciens credere de non ente quod sit ens, & de ente quod sit non ens, mediante phantastica visione. Ac si diceret, Ob id fallacia dicta, quia præbet locum argumentandi, ad decipiendum ex aliqua apparente causa, quæ tamen in veritate non est.

Definitio.

Fallaciæ oēs, quæ ab Aristo. numerantur, sunt 13. quarū. 6. appellantur in dictiōe, & 7. sunt extra dictiōē. Fallaciæ in dictiōe sunt, Aquiuocationis, amphibologiæ, cōpositionis, diuisionis, accētus, & figure dictiōis.

Fallaciæ.

Extra dictiōnem sunt, Accidentis, à dicto seculum quid, ignorantie elenchi, consequentis, petitionis principij, secundū non causam vt causam, secundū plures interrogatiōes vt vnā.

Fallaciæ ex dictiōe.

Istæ ergo fallaciæ vocantur interdum sophistice, atque id à sophistis: nam sophista apud latinos idē quod impostor. Et meritō isti qui sophistice sunt, & sophisticē scribunt, & docēt, impostores dicunt: nomē rei cōuenit, quia iuuentutē decipiūt, bonis ingenijs imponūt, eos remorātes, & tanquā cōpellentes cōsenescāt ad scopulos Syreos, vt aiunt. Per tranfrenā essent ista tradenda, vt tēpus in reb⁹ nō pœnitēdis cōsumerēt. Sine fructu ad ducūt argumenta, ostentāt sua ingenia, istas fingendo argutias, has describēdo nārias, in cōtra dictorijs, in obliquis, in exponibilib⁹, & in alijs: solum, vel ad ostentationē, vel ad exercendos iu-

Sophistice impostores.

uenes, vt sint exercitati, & ad decipiendum prout. Præstaret, iuuentutem ipsam, & ingenia mollia, & ad modum ceræ disposita in illis versari, quæ solida, quæ firma, quæ fructuosa, & ad mores componēdos vtilia. Sed tamen hæc vetus quere la est. Nā ille moralissimus, Seneca, de sophistis impostoribus suo tempore conquerebatur, lib. 6. epistola. 49. ad Lucilium. Quæ meritō audienda, quia tali viro digna. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit: ergo syllaba caseum rodit. Putas me nunc istud non posse soluere, quid mihi pericli, quod incommodum immineret? Sine dubio verendum est, ne quando in muscipulam syllabas capiam, aut ne quando si negligentior fuero, caseū liber comedat. Nisi forte acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autē caseū nō rodit: ergo mus caseū nō rodit. O pueriles: ineptias, in hæc supcilia subduxim⁹: in hoc barbā demissimus, hoc est quod tristes docem⁹, & pallidi? Hęc Seneca. Et in sequenti epistola ad propositum multa, quæ breuitatis causa hic non adducuntur, ait. Quidquid non amisisti habes: cornua non amisisti: ergo cornua habes. Et infert. Demens tibi videar, si istis operam impendero. Hęc ex Seneca. Ex quibus coniectare licet, quam necessariam sit ab istis superfluis abstrahere animam, & modestē, & castē, rem dialecticam tractare, & quæ superflua, & inutilia sunt, in exilium procul à castris relegare.

C A P. II.
De fallacia æquiocationis.

Æquiocatio est prima fallacia dictionis.

Prima fallacia, quæ contingit in dictione, est æquiocationis. Ad cuius intelligentiam oportet adducere, quæ de termino æquiocato, & vniocato dicta sunt in primis rudimentis, & quæ traduntur in antepredicamentis ab Aristote. Sed ne illa quæ ibi dicta sunt repetantur, sufficit dicere hanc fallaciam contingere tripliciter. Primo modo, quando terminus habet plura significata, quæ principaliter illa significat, qui vocatur æquiocatus à casu: vt ly canis, in significando canem domesticum, & sidus cælestē, & piscem marinum. Quando ergo paralogismus, seu deceptio prouenit ex multiplici significatione nominis æquè principaliter significantis plura, vocatur fallacia æquiocationis. Vt si quis velit probare sidus cælestē esse animal, formet sic argumentum, Omnis canis est substantia animata sensibilibus: Sid⁹ cælestē est canis: ergo Sidus

Tripliciter contingit fallacia æquiocationis.

cælestē est substantia animata sensibilibus: quæ est definitio animalis. Est fallacia æquiocationis, eo quod ly canis, æquè principaliter significat domesticum, & sidus cælestē: & in maiori sumitur pro domestico, & in minori pro sidere: & sic non eodem modo sumitur medium vtrouique, imò non est idem medium, sed virtualiter est argumentari in quatuor terminis. Et cum syllogismus omnis debeat constare ex tribus terminis solum, non rectē concluditur.

¶ Etiam contingit fallacia alio modo, quādo terminus non æquè principaliter illa significat: & vocatur æquiocatus à consilio, seu analogus, quā vnum magis principaliter. Vt si quis argumentaretur sic, Omne sanum est animal: Vrina est sana: ergo Vrina est animal: & Omnis homo sentit: Homo piētus est homo: ergo Homo piētus sentit. Et sic in alijs. Similiter est fallacia æquiocationis, quia argumentatur virtualiter in quatuor terminis: vel quia quod tribuitur principali significato termini, volumus tribuere minus principali. Nam esse sanum, solum principaliter in animali, quia sanitas in eo reperitur subiectiue, & formaliter: in vrina tamē solum tanquā in signo. Ob id non principaliter dicitur sana, sed minus principaliter, per respectum & habitudinem ad animal. Similiter homo principaliter viuum significat: sed per similitudinem quādam, & analogiam significat piētum.

¶ Tertio modo contingit, quā terminus habet plura significata ex parte compositionis: vt immortalis, significat et quæ potest nō mori, & quæ nō potest mori, quæ sunt satis diuersa: & inuestigabile, significat & quod potest non vestigari, & quod non potest vestigari. Si fiat sic paralogismus, Omne quod est inuestigabile, potest inuestigari: sed via Dei sunt inuestigabiles (vt ait Paulus) ergo via Dei possunt inuestigari. Et similiter, Omne immortale non potest mori: homo in statu illo innocentie erat immortalis: ergo homo in illo statu nō potuit mori. Vterque est paralogismus, & antecedens est verum, consequenti existente falso. Et procedit ex multiplici significatione vocabuli, & virtute est argumentatio (vt dictum est) in quatuor terminis. Ob id non tenet illatio, nequæ valet collectio.

C A P. III.
De fallacia amphibologia.

Fallacia amphibologiae contingit ex hoc, quod propositio ipsa plures habet sensus. Nam si cut in fallacia æquiocationis contingit per hoc, quod terminus vn⁹, vel

Quando contingit fallacia amphibologia.

vnā dictione habet plura significata: sic hic contingit, quando ipsa propositio plures potest habere sensus: vt Arist. ponit exēplum. Vellem me accipere pugnantem. In qua propositione potest esse varius sensus. Vel ly me, intelligitur à parte ante, vel à parte post: si à parte ante, est sensus, quod ego accipiam: si à parte post, quod ipsi pugnantem me comprehendant. Sic fiet paralogismus. Quoscunq; vellem me accipere, vellem ab eis me apprehendi: hostes vellem me accipere: ergo ab eis vellem me apprehendi. Similiter sic, Quod quisq; scit, hoc scit: lapidem quis scit: ergo lapis scit. Causatur paralogismus: quia ly hoc, potest sumi in accusatiuo, vel in nominatiuo. Sic etiam, Quod quis videt, hoc videt: columnam quis videt: ergo columnam videt. Sic etiā de illo Apollinis oraculo, Aio te Æacida, Romanos vincere posse. Et illud, Perdet Croesus Halyn, transgressus plurima regna. Quo vsus dicit vates Apollinis, Croesum inducens ad inferendum bellum Cyro, vt author est Herodotus: vbi varius est sensus propositionis per hoc, quod potest esse sensus, quod perdet Halyn, id est, amittet, vel quod destruet, &c. Hic ergo sumitur occasio fallacie ex amphibologia ipsius propositionis: quia potest in variū sensum accipi. Vt hæc etiā propositio, Hic est liber Platonis: potest habere sensum, vel quod sit ab eo possessus, vel quod sit ab eo compositus. Itē & hæc pecunia est. Cæsaris: vbi erit sensus, vel quod possidetur à Cæsare, vel quod eius imagine sit scripta. Vnde fiet sic, Omnis liber Platonis possidetur ab eo, Hic Tullius liber est Platonis: ergo Hic possidetur ab eo. Omnis pecunia Cæsaris possidetur ab eo: Hæc tua pecunia est pecunia Cæsaris: ergo Hęc pecunia possidetur ab eo. Similiter, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: Serui sunt episcopi: ergo Serui sunt sacerdotes. Vel Equi sunt episcopi, ergo Equi sunt sacerdotes.

Oraculum Apollinis.

Herodotus.

¶ Etiam contingit, quā propositio vltra suū principale significatū habet aliud metaphoricū, vt litus arare. Hic litus arare, proprie significat sciendere terram aratro: & metaphoricè dicitur de illo, qui frustra in aliquo negotio laborat. Od id potest sic paralogismus formari, Qui litus arat, terram profcindit aratro: sed qui operam perdit, litus arat: ergo qui operam perdit, terram profcindit aratro.

C A P. IIII.
De fallacia compositio- nis, & diuisione.

Fallacia contingit, vel eò quod à sensu diuiso fiat argumentum ad compositum, vel econtra, in propositione modali. Vel euenit extra modalem propositionem per hoc, quod fiat argumentū à sensu debito, ad sensum nō debitū, penes hoc, quod potest in hoc, vel illo sensu capi propositio.

¶ Quantū ad primū contingit fallacia. Sedentem possibile est stare: ergo possibile est sedentē stare: est fallacia: quia est argumentū à sensu diuiso, ad sensum compositum, scilicet, à modali diuisa ad compositam. Antecedens est verum, & consequens est falsum: nam antecedens est verum, quia stans potest sedere, & econtra: tamen non est possibile quod stans sedeat: si sedet enim non stat. Similiter sic. Iustus potest esse iniustus: ergo possibile est iustum esse iniustum. Præcitus potest saluari: ergo possibile est præcitur saluari. Antecedens est verū in sensu diuiso, & consequens est falsum in composito. E contrario à composito sensu, ad diuisum. Impossibile est stantē sedere, aut humilem superbū esse: ergo stans impossibiliter sedet: & humilis non potest esse superbus. Antecedens est verū, consequens autē falsū.

¶ Verū fallacia nō solum contingit in propositionibus modalibus, vt exēpla proposita ostendunt, sed etiā quando propositio nō sumitur in debito sensu. Vt si quis argumentetur, Quicumq; scit literas, nunc dedit eas: Petrus scit literas, ergo Petrus nunc dedit eas: potest capi ista propositio in sensu debito, vt ly nunc, coniungatur cum qui scit literas nunc, & iste est sensus compositus: vel potest facere sensum diuisum, & tunc coniungitur ly nunc, eū dedit eas, & iste est sensus diuisus, & vocatur indebitus. Sed ad cognoscendum quis sit debitus sensus, & quis indebitus, ponuntur regulæ.

¶ Si modus ponatur à parte vnus extremi sic, quod sit subiectum, vel prædicatū, tunc est debitus sensus compositus, & nō diuisus: vt possibile est albu esse nigrum, vel in doctum esse doctū esse possibile. Sunt istæ modales compositæ, vt dictum est in modalibus.

¶ Secunda regula. Si modus copulam determinet, quia ponitur inter dictum, tunc sensus est indebitus, & facit sensum diuisum: vt Hominē possibile est esse doctum: tunc facit sensum, quod doctrina possit contingere homini. In quo sensu ista conceditur, Prædestinatus potest damnari, & præcitus potest saluari. Hæc duæ regulæ datæ sunt de modalibus, quæ constant ex ibidem dictis.

Tertia

Regula . 3. ¶ Tertia regula. Si aliqua determinatio ponatur inter duo determinabilia eque distantia: cum determinatio vtrunq; determinabile possit respicere, & determinare: si primo loco positum determinet, dicitur sensus magis debitus: si secundo loco positum posterius, est minus debitus, seu indebitus sensus. Et primo modo facit sensum compositum, & secundo modo sensum diuisum. Ut in ista, *Quicquid viuut semper est: Petrus viuut: ergo semper est: ly semper, potest determinare ly viuut. vel ly est.* Si primo modo, est sensus debitus, & compositus. Et si fiat paralogismus sic. *Quod viuut semper est: planta viuut: ergo semper est, est fallacia compositionis, & diuisionis: & argumentum a sensu debito ad indebitum.*

Regula . 4. ¶ Quarta regula. Si determinatio fuerit inter duo determinabilia non æque propinqua, si determinet quod propinquius, est sensus compositus, & debitus: & si remotius, est diuisus, & indebitus. Ut, *Quicunq; scit literas, nunc didicit eas: ly nunc, potest determinare ly scit, quod est remotius: vly didicit, quod est propinquius: si determinet ly didicit, est debitus sensus, & compositus: & si ly scit, est indebitus, & diuisus. Si ergo quis argumentetur, *Quicunq; scit literas, nunc didicit eas: Petrus scit literas: ergo nunc didicit eas: est fallacia a sensu debito ad debitem.**

Regula . 5. ¶ Quinta regula. Si ponatur determinabile inter duas determinationes æque distantes, si ordinet cum præcedenti determinatione, situs est magis debitus, & sensus compositus: & si cum sequenti, est minus debitus, & diuisus: vt sic, *Vidi imaginem auream vestem habentem. Ly aurea, est determinabile inter imaginem & vestem determinationes. Si ergo ly aurea determinetur à ly imaginem: sensus est, quod imago sit aurea, & est debitus sensus: si verò à ly vestem, tunc est sensus, quod vestis sit aurea, & est sensus diuisus. Sic etiã: malus artifex est bonus: Ly artifex, potest coniungi cum ly malus, & est sensus, quod malus artifex est bonus: & est debitus sensus, & compositus. Si verò cum ly bonus, vt sit sensus, malus artifex bonus est: est sensus diuisus, & non debitus.*

Regula . 6. ¶ Sexta regula. Si sit determinabile inter duas determinationes non æque propinquas: si cum propinquiori ordinet, sensus est compositus, & magis debitus: si cum remotiori, est sensus indebitus, & diuisus: vt in ista, *vidi imaginem hominis auream, vestem habentem: potest ly aurea, determinari à ly imaginem, vel à ly vestem: si à primo, sensus indebitus est, quia magis distat: & si à ly vestem, debitus sensus, quia minus distat.*

¶ Ex prædictis ergo regulis facile est intelligere modum paralogismorum. Ut si quis argumetur. *Quæcumq; possibile est ambulare, possibile est ambulet: sed sedere possibile est ambulare: ergo*

fieri potest vt sedes ambulet: non valet: quia in maiori modo facit sensum compositum, & in minori diuisum, & in consequenti facit compositum: fit argumentum a sensu debito ad debitem: non vtrouique; sumitur in eodem sensu. In antecedenti, & in consequenti. Et vt vitemus perplexitatem, eodem modo in alijs dicendum, iuxta regulas positas: defectus enim committitur per hoc, quod fit argumentum a sensu debito ad indebitum, vel e contra. Et tandem non sumitur eodem modo in antecedenti, & consequenti.

C A P. V.

De fallacia accentus

HÆC fallacia contingit per hoc, quando variata syllaba in quantitate, variatur & sensus: vt, *Quidquid malum est, est fugiendum: pomum est malum: ergo fugiendum est pomum. Ois populus est arbor: Aliqua gens est populus: ergo Aliqua gens est arbor. Etiam contingit, quando littera, quæ non pronuntiatur cum aspiratione, aspirat, vt sic. *Ad aram fiunt sacra: sed porcorum hara est: ergo ad stabulum porcorum fiunt sacra, est fallacia accentus, eo quod ara sine aspiratione est altare portatile: cum aspiratione tamen est porcorum domus. Et etiã contingit, quando dictio, quæ minimè diuidi debet, diuiditur in partes, vt. Tu es qui es, sed quies idem quod requies, ergo tu es requies. Itè etiã ex aspiratione sic. Si ab eo recedo: sed argentum habeo, ergo recedo. Itè sic. Quisquis dicit ab eo, significat se recedere: sed qui aurum habet, dicit habeo: igitur significat se recedere.**

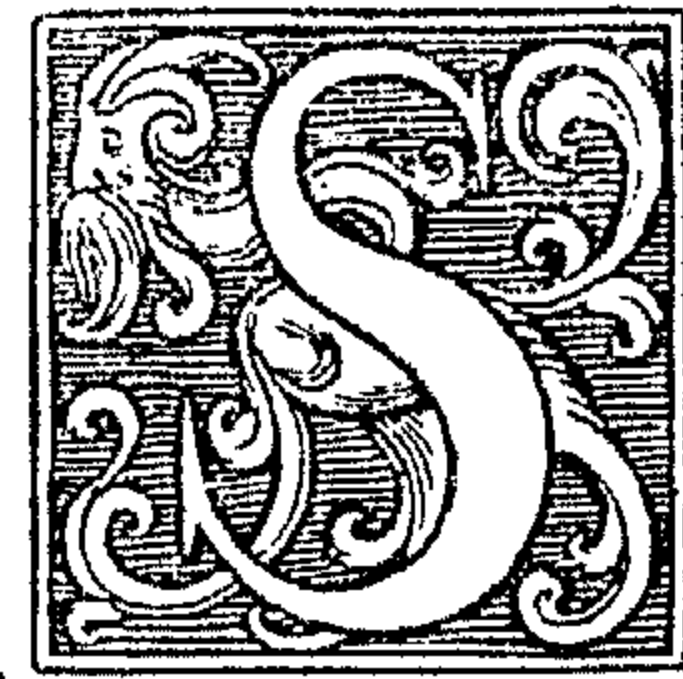
¶ Etiam contingit paralogismus sic, quidquid, Deus facit inuitè, id facit coactè: sed Deus vinum facit in vite, ergo vinum faciat coactè, Et sic. Omnis terra quæ est in via pedibus teritur frequenter: terra deserta est inuia, ergo terra deserta pedibus teritur frequenter.

¶ Etiam contingit fallacia accentus ex modo pronunciandi, secundum interrogationem, vel sine ea. Ut si quis paralogizaret, *Quicumque dicit Christum regem salutando, eum veneratur: milites in domo Pilati dicebant eum regem, dicendo aue, &c. ergo eum venerabantur. Item ex verbis Caiphæ, qui dixit, ergo tu es Christus. &c. Quicumque dicit Christum esse filium Dei, eum agnoscit: sed Caiphæ dixit, tu es Christus filius Dei: ergo Caiphæ Christum agnouit. Est paralogismus, & fallacia, quæ accentus vocatur. Nam ex hoc quod verba proferuntur ironice affirmatiue, vel interrogatiue, sensus variatur.*

CAP.

C A P. VI.
De fallacia figuræ
dictionis.

quando fallacia figuræ dictionis.

Sequitur fallacia figuræ dictionis, quæ contingit ex hoc, quod vna dictio videtur habere eundem modum significandi cum alia, & in veritate non habet. Et fit tribus modis. Vt

si dictio significat masculinum genus, & sumitur ac si neutrum significaret, vel foemininum, vel e contra.

Quæcumque substantia coloratur albedine, est alba: Papa coloratur albedine: ergo Papa est alba. Item, Penna est foeminini generis: ergo dogma est foemininum. Musa est foemininum: ergo & poeta.

¶ Secundo modo contingit, quando est transitus de vno prædicamento, ad aliud. Ut, *Quicquid emisti comedisti: carnes crudas emisti: ergo carnes crudas comedisti. Item, Quicquid heri vidisti, hodie vides: heri album vidisti: ergo hodie album vides: mutatur quid, in quale: fit enim transitus de prædicamento substantiæ, ad prædicamentum qualitatis. Et sic, Quos digitos habuisti, modò habes: sed olim paruos habuisti: ergo modò paruos habes: fit transitus de quantitate discreta, ad continuam.*

Quale quod dicitur secunda substantia.

¶ Tertio modo contingit, quando dictio quæ significat quale quid, significare videtur hoc aliquid. Quale quid vocatur secunda substantia, scilicet, indiuidua. Ut si fieret paralogismus, Petrus est alter ab homine: & ipse est homo: ergo est alter à seipso, non valet: proceditur ab homine significante quale quid, ad Petrum significantem hoc aliquid. Ad hanc fallaciam figuræ dictionis pertinet, quando paralogismus procedit ex variatione suppositionis. Ut, *Homo est species: Petrus est homo: ergo Petrus est species.*

SEQUUNTUR FALLACIÆ EXTRA DITIONEM, QUARUM PRIMA EST FALLACIA ACCIDENTIS.

C A P. VII.

Sta fallacia multis modis contingit. Primò, quando est processus ab accidente ad subiectum, vel e conuerso: vt cognosco Petrum: & Petrus est veniens: ergo cognosco venientem: est defectus: quia Petrus, & veniens sunt vnum per accidens, & non per se: quare non sequitur, quòd si cognosco Petrum, & venientem cognoscam. Vocatur fallacia accidentis. Similiter sic, *Iste equus est tuus, & est pater: ergo est pater tuus: non valet, quia equus, & pater, sunt vnum per accidens.*

¶ Secundo modo contingit, quando illud quod conuenit superiori concluditur de inferiori. Ut, *Homo est animal: & Animal est genus: ergo Homo est genus. Petrus est homo: & Homo est species: ergo Petrus est species: non valet paralogismus, quia inferior cum superiori conueniunt de per se in aliquo, & tamen differunt in alio: ab illo in quo conueniunt, & sunt vnum, non debet inferri quòd sunt idem, in illo in quo differunt: nam in eo quòd animal est genus, differt ab homine, quia homo est species: ob id non potest de homine genus dici.*

¶ Tertio modo est fallacia accidentis, quando est argumentum ab specie ad proprium, sic, *Homo est risibilis: & risibile est proprium: ergo Homo est proprium: non sequitur paralogismus: quia risibile, & homo, licet conuertantur, non sunt tamen idem in definitione: ob id non sequitur, quòd id quod de vno dicitur, dicatur de altero.*

¶ Etiam dicunt (vt notat & bene Titelmanus) fallaciam esse accidentis, quotiescunque contingat aliquem syllogismum peccare contra aliquam regulam syllogismorum: vt si fiat processus ex puris negatiuis, vel ex puris particularibus, aut si altera præmissarum existente particulari inferatur conclusio vniuersalis, vel altera præmissarum existente negatiua, conclusio sit affirmatiua. Exempla horum in syllogismorum tractatu sunt posita: sed tamen non pigebit de nouo ponere. Non valet hic syllogismus, *Animal currit: & Homo est animal: ergo Homo currit. Ex puris particularibus. Item non valet, Nulla arbor est homo. Nullum animal est arbor: ergo Nullum animal est homo. Ex puris negatiuis. Item non sequitur, Aliqua opposita sunt vera: Omnia sub contraria sunt opposita: ergo Omnia sub contraria sunt vera: defectus est: quia conclusio est vniuersalis, existente aliqua præmissarum particulari. Item non sequitur, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est lapis. Defectus est: quia altera præmissarum exi-*

Vfus frequens fallacie accidentis.

stente negatiua, conclusio est affirmatiua. In omnibus istis datur pro defectu fallacia accidentis: quia apparet bona forma syllogistica, sed non est. Sæpe vtuntur ista responsione antiqui doctores in solutione paralogismorum dicentes, est fallacia accidentis, Ob id oportet diligenter considerare hanc fallaciam accidentis, quæ ideo tam communis, quia adducitur ad reprobandum omnem syllogismum peccantem in forma contra aliquam regulam syllogismorum.

C A P. VIII.
De fallacia secundū quid,
& simpliciter.

Hallacia, quæ est secundū quid, & simpliciter, contingit ex hoc, quod quis argumentatur ab id quod est secundū quid, ad id quod est simpliciter. Vt si quis argumetur.

Quando aliquid dicitur simpliciter tale.

Ethiops est albus secundū dentes: ergo est albus. Est considerandum, aliquid dici simpliciter tale, quando absolutè ponitur sine aliqua determinatione restringente, vel diminutive: vt homo absolutè sumptus. Dicitur etiam totum in modo, vel simpliciter terminus, quando sic absolutè sumitur, & secundū quid dicitur, non sicut pars in modo: sed tunc vocatur secundū quid, quando determinatio addita determinabili non restringit, sed alienat, vel distrahit, vel ampliatur: & tunc est, quando totum ipsum, vel quod simpliciter dicitur, non verificatur absolutè de eo quod dicitur secundū quid. Verbi gratia, Homo dicitur simpliciter, sed homo pius dicitur secundū quid: quia ly pius, distrahit, & alienat à proprio significato: ob id non dicitur absolutè, homo pius est homo, sed est homo pius. Item ly secundū dentes, vt æthiops est albus secundū dentes, non valet, Est albus secundū dentes: ergo est albus simpliciter: sed oportet addere, est albus secundū dentes. Sed quando non diminuit, sed restringit solum, tunc est pars in modo, & non dictum secundū quid: vt albus: sic, Homo albus. Homo prudens, &c. Et velociter currere, Animal sanum, &c. Et tunc (vt diximus in locis dialecticis) in toto in modo valet à parte in modo, ad totum affirmatiue. Est homo albus: ergo homo. Est homo prudens: ergo est homo. Hō velociter currit, ergo currit.

Quinque modis paralogismus.

Quinque modis solet contingere paralogismus in dicto secundū quid. Primo, quando deter-

minatio addita habet oppositionem ad illud cui additur. Vt sic, Aristoteles est homo mortuus: ergo est homo: ly homo absolutè habet oppositionem cum ly mortuus.

Secundo modo contingit, quando determinatio addita pertinet ad actum animæ. Vt non valet, Chimæra est animal opinabile: ergo est animal, quia opinabile diminuit de ratione animalis.

Tertio modo, quando determinatio addita aliquid significat in potentia. Vt, Semen hominis est in potentia homo: ergo semen est homo: Non valet: quia est determinatio diminuens de ratione actus.

Quarto modo est quando determinatio partem significat, vt albus secundū dentes. Vt non valet, Est albus secundū dentes: ergo est albus. Si tamen à parte totum denominaretur, valeret. Vt, Est crispus secundū capillos: ergo est crispus. Ratio est, quia crispitudo non potest homini competere, nisi secundū capillos.

Quinto modo contingit, quando determinatio addita cogit terminum cui additur stare materialiter, sic, Sapiens vult amittere malum: ergo sapiens vult malum: quia in antecedenti capitur materialiter, quia vult amittere, id est derelinquere: & tamen non sequitur vt velit absolutè, quia tunc sequeretur quod ea ratione qua malum est, vellet.

Aristoteles huius fallaciæ ponit exempla, sic. Hic est naturaliter studiosus: igitur est simpliciter talis. Item, In aliquo loco expedit vti tali dieta: ergo simpliciter expedit Aliquando expedit medicari, scilicet tempore morbi: ergo simpliciter expedit.

Etiā videntur huc pertinere paralogismi, qui fiunt à coniuncta ad diuisam: vt, Hic homo est bonus musicus: igitur est bonus, & musicus. Est laudabilis artifex: ergo est laudabilis, & artifex, &c. Etiam est fallacia argumētari negatiue à toto simpliciter ad secundū quid. Non enim valet, Non est albus: ergo non est albus secundū dentes. Antichristus non est homo: igitur non est homo futurus.

C A P. IX.
De fallacia, quæ ignorātia
Elenchi dicitur.

Ignorantia Elenchi est, quādo propter omissionem aliquius particulæ, concludit contra dictorum propositionis datæ. Vt si quis argumentū formet sic, Quadruplum

Definitio Elenchi.

Quadruplum est duplum ad duo, & non est duplum ad tria: ergo quadruplum est duplum, & non est duplum: est fallacia ignorantia elenchi: quia non ponitur illa particula, ad idem. Definitur elenchus sic ab Aristotele.

Elenchus, est contradictio vnus & eiusdem non nominis, sed rei, & nominis non synonymi, sed eiusdem, ex his quæ data sunt, non connumerato eo, quod est in principio, ad idem, secundū idem, similiter, & per idem tempus. Exemplis constabit hæc definitio. In exemplo proposito quando dicitur, Quaternarius est duplus ad binarium, & non est duplus ad ternarium: ergo est duplus, & non duplus: deberet addi, ad idem: & sic, sicut consequens est falsum, & antecedens pro illa parte, scilicet, & non est duplus ad idem: vel si antecedens absolutè intelligatur, quando concluditur: ergo est duplus, & non duplus ad diuersa: tunc antecedens est verum.

1. Modus. Ille ergo est primus modus, quando peccat Elenchus ex defectu particulæ ad idem, vt patet in exemplo.

2. Modus. Secundus modus est, quando peccat contra particulam, secundū idem, vt sic. Hoc est duplum secundū longitudinem, & non est duplum secundū latitudinem: ergo est duplum, & non duplum: deberet addi, secundū idem: & hoc est falsum: quia solum secundū diuersa est duplum, & non duplum. Et si in consequenti adderetur, est duplum, & non duplum secundū diuersa: bona esset collectio.

3. Modus. Tertio modo peccatur contra particulam, similiter, sic. Cælum mouetur circulariter, & non mouetur sursum, neque deorsum: ergo mouetur, & non mouetur: est fallacia contra particulam similiter: nam si adderetur, & non similiter mouetur sursum, &c. nulla esset contradictio. Nam si similiter moueretur, & non moueretur esset contradictio. Et si ad idem, & secundū idem, esset quid duplum, & non duplum: sed modò non sic contingit: ob id non est contradictio, & est ignorantia Elenchi contra particulam, similiter.

4. Modus. Quarto modo fit contra particulam, in eodem tempore: vt, Noctua nocte volat, & die non volat: ergo volat, & non volat: est contradictio, si esset in eodem tempore: sed quia non est in eodem tempore, est ignorantia Elenchi contra illam particulam, in eodem tempore. Et sic oculus meus est clausus pro isto tpe: & pro illo non est clausus: ergo est clausus, & non est clausus.

C A P. X.
De fallacia petitionis principij.

Lia fallacia sequitur, quæ dicitur petitio principij, & contingit, quando aliquis petit sibi concedi propositum, quod debet probare. Et tādē tunc fit, quando probatur idem per idem, vel aliquid ignotum, per id quod est ignotius. Vt si quis vellet probare, quod omnis homo est animal, sic argumentetur. Omnis homo est animal: & omnis homo est animal: ergo omnis homo est animal: hic probatur idem per idem. Vel si sic probet, Omne animal rationale esse capax disciplinæ: Omnis homo est capax disciplinæ: & Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ. Hic est petitio principij: quia magis nota est conclusio, quàm præmissæ: quia propria passio, cum fluat ab essentia, magis notum est prædicari de definitione, quàm de definito. Et tādē ponit aliqui modi, in quibus est petitio principij.

1. Modus. Primus. Quando petitur definitum ad probationem definitionis, vel e conuerso: vt si quis velit probare hominem esse disciplinabilem, & petat cōcedi, quod animal rationale est disciplinabile, & tunc argumentetur: Animal rationale est disciplinabile: ergo Homo est disciplinabilis: dicitur petitio principij: quia dubium ita est de definitione, sicut de definito. Sed tamen si quis vellet probare absolutè hanc, hominem esse disciplinabilem, & sic formaret argumētum, Omne animal rationale est disciplinabile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est disciplinabilis: non esset petitio principij, quia ego non peto, vt quis mihi concedat istam, Omne animal rationale est disciplinabile, sed ego sumo in præmissis ad concludendū intentū.

2. Modus. Accidit etiam petitio principij, vt si quis petat vniuersalem concedi ad probationem particularis: vt si quis debeat probare istam, Omnium contrariorū eadē est disciplina, petat sibi concedi, Omnium oppositorum eadem est disciplina. Et sic dato ille argumentetur sic, Omnium oppositorum eadem est disciplina: ergo Omnium contrariorū eadem est disciplina: est fallacia, cum antecedens sit minus notum, quàm consequens.

3. Modus. Euenit aliquando quando petuntur omnia singularia ad probationem vniuersalis: vt si debeat probari supradicta propositio, Omnium oppositorum eadem est disciplina: petat sibi concedi, quod contradietorū eadem est, & priuatorum eadem est, & contrariorū eadem, & relatiuorū eadem: est petitio principij: nam in vniuersali etiam dubitatur de omnibus singulariter.

Contingit

4. Modus. ¶ Contingit etiā, quando petitur diuifum, quod coniunctum debet probari. Si probandum est quod medicina fit scientia fani, & ægri, fumatur sic argumentum. Medicina est scientia fani, & est scientia ægri: ergo medicina est scientia fani, & ægri, affumitur quod esset probandum: ob id petitio principij est.

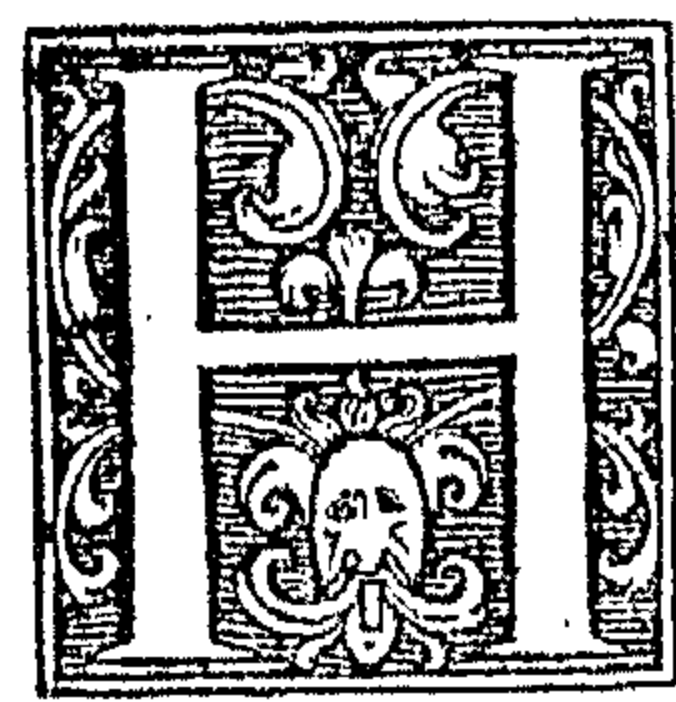
Modus. 5. ¶ Etiam fit, quando petitur vnum cor relatiuū, ad probandum aliud: vt si quis debeat probare, Petrum patrem Pauli, petat Paulum esse filium Petri, & tunc argumentetur, Paulus est filius Petri: ergo Petrus est pater Pauli.

Nota. ¶ Notandum est tamen, quod in ista fallacia peculiare est, non committi aliquem defectum contra regulas syllogifinorum, sed solum peccatum committitur: quia licet feruetur modus, & figura, non feruatur quod debeat probari ignotum per id quod est notius, & sic omnes alie fallacia in forma peccant, hæc sola videtur in materia peccare: verum dicitur fallacia: quia non probat sicut probare debet: nam sequitur in modo, & figura, Omne animal rationale dormit: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo dormit: & tamen est petitio principij. Ratio est: quia magis nota est conclusio, quam præmissa maior: nam prædicata accidentalia per prius de definito, quam de definitione. Ideo magis notum est hominem dormire, quam animal rationale dormire. E contra est, quando est prædicatum quod essentialiter dicitur, quia per prius conuenit definitioni quam definito: vt esse disciplinabile: quia licet sit proprium accidens, tamen fluit ab essentia, & sic essentialiter dicitur de animali rationali, quæ est essentia hominis, per prius, quam dicatur de homine.

Prædicata accidentalia magis de definito quam de definitione.

C A P. XI.
De fallacia consequentis.

Fallacia cōsequentis.

Hec fallacia constat ex eo, quod quis putat: quia si aliquid sequitur ex aliquo, fiat similiter econuerso: vt quia sequitur, Homo est, ergo Animal est: sic etiam sequatur econtra, Animal est: ergo Homo est: vel sic, quia sequitur, Non est animal: ergo Non est homo, putet sic sequi: Non est homo: ergo non est animal: vel sic, Homo currit: ergo Homo mouetur, putet etiam sequi: Homo mouetur: ergo Homo currit.

¶ Contingit hæc fallacia in multis modis argumentandi: maxime quia quis putat in bona cō-

sequentia, quod oppositum antecedētis inferat oppositum consequentis: nam licet sit verum, quod oppositum consequentis inferat oppositum antecedentis, (vt dictum est quando de cōsequentijs agebamus) non tamen oppositum antecedentis inferat oppositum consequentis: nam licet sequatur sic, Homo currit, ergo Homo mouetur, & Nullus homo mouetur, ergo Nullus homo currit: non sequitur, Nullus homo currit: ergo Nullus homo mouetur: est fallacia consequentis. Et tandem contingit, quando quis argumentatur à toto vniuersali nō vniuersaliter, accepto ad partem ipsi subiectam: vt Animal est: ergo Homo est. Aut à parte ad totum vniuersaliter sumptū. Homo est: ergo Omne animal est. Itē, à parte vna, vel non ab omnibus in quantitate ad totum in quantitate: vt, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Item, quando negatiuē à toto integrali ad singulas partes: vt, Non est domus: ergo non est tectum: aut affirmatiuē, ab aliqua partium ad totum. Est fundamentum: ergo domus. Item, quando in communiter accidentib⁹, à priori ad posterius: vt, Floruit: ergo habuit fructum. Vel negatiuē, à posterius ad prius. Nō peperit: ergo non concepit. Et quando in oppositis mala sunt argumenta, à negatione ad affirmationem: vt, Non est album: ergo est nigrum. Et à maiori affirmatiuē. Vt Rex potest de bella re ciuitatem: ergo & Dux poterit. Et quando à minori negatiuē. Non potest miles: ergo nec Rex poterit. Et quando ab autoritate negatiuē. Aristot. non dixit hoc: ergo non est dicendum. In omnibus istis modis committitur fallacia, quæ consequentis vocatur.

C A P. XII.
De fallacia secundum non causam vt causam.

Sic contingit, quando inter præmissas, quæ solent esse causa conclusionis, ponitur aliqua propositio, quæ nihil operatur ad conclusionem, & sic non est causa, & videtur esse: vt si quis petat, nunquid anima, & vita sint idem: fiat argumentū. Anima, & vita sunt idē, & mors, & vita sunt cōtraria, & generatio, & corruptio sunt cōtraria, sed mors est corruptio: ergo vita est generatio: ergo viuere est generari, quod est impossibile: quia qui viuunt non generantur, sed genitus est. cōsequens est falsum: ergo antecedēs: ergo illud, anima

anima, & vita sunt idem est falsum: hinc est defectus, quod non sequitur: si conclusio est falsa, quæ illa præmissa sit falsa, quia illa non est causa conclusionis: quia etiam ipsa seclusa posset sequi: ob id ex eo quod conclusio sit falsa, nō potest ostēdi illā esse falsam, aīa, & vita sunt idem: quia nō sequitur ex ea, sed posset ista inferri: ergo ista mors, & vita sunt contraria, est falsa: quia ex ista sequitur conclusio falsa: nam mors & vita non sunt contraria, sed solum priuatiuē opposita: ob id est fallacia ponendo pro causa, quod non erat causa.

C A P. XIII.
De fallacia quando plures interrogaciones vt vna.

Icēt idem sint secundū rei veritatē, enūciatio, propositio, interrogatio, & conclusio, differūt quātū ad hoc: quia enūciatio dicitur, quādo simpliciter significat aliquid esse, vel non esse, vt Homo est animal. Et propositio dicitur, quādo sumitur ad aliquid probandum. Interrogatio, quando sub dubitatione proponitur. Conclusio dicitur, quando ex alio, vel alijs inferitur. Et sic sicut enūciatio est vna, vel plures, sic interrogatio, propositio, & conclusio. Enūciatio vna dicitur, quando vnum de vno. Vt Homo est animal, vel homo est doctus. Enūciatio plures dicitur, quæ lura de vno. Vt Petrus est musicus, & dialecticus. Vel vnum de pluribus. Vt, Petrus & Paulus sunt Theologi.

id enim io. id pro- bitio. id inter- atio. id con- so.

andum.

¶ Est tamen considerandum, quando plura prædicantur de vno, si illa faciunt vnum de per se, dicitur enūciatio vna: vt, Homo est animal rationale: quia animal, & rationale vnum faciunt: si tñ illa plura vnū faciunt de per accidens, vocat enūciatio plures. Vt ista, Petrus est hō albus. ¶ Ad propositum ergo. Ista fallacia prouenit ex eo, quod ad interrogationem quæ est plures, datur vna responsio: vt si quis quærat, nunquid Petrus, & Paulus sint Theologi? responsio fiat de vno. Exempli causa, si quis interroget, Vtrum homo, & asinus sint animal rationale: si quis respondet quod sic: ergo asinus est animal rationale: si dicat quod non, ergo homo non est animal rationale, fallacia prouenit, quia ad interrogationem vt plures, solutio est vt vna. Et sic deberent

dari plures responsiones dicendo: homo est rationalis, & asinus est irrationalis. Vt si quis dicat etiam. Putas ne tu es homo, & asinus? si respondet quod non: ergo non es homo: si respondeat quod sic, ergo es asinus.

¶ Etiam contingit paralogifmus, quando plura subiiciuntur, vel prædicantur in plurali numero: sicut, Putas ne mel, & fel sunt dulcia? si dicatur quod non, concluditur: ergo mel dulce non est: si sic: ergo fel dulce est. In istis est fallacia, quia vbi interrogationes sunt plures, plures oportet sint responsiones. Et sic finis fallaciarum.

¶ Sed tamen pro complemento Elenchorum solent poni, quomodo omnes fallaciae reducuntur ad ignorantiam Elenchi, vt Aristot. probare cōtendit. Nam nulla est fallacia: quæ non peccet in aliqua particula posita in definitione Elenchi. Nam vel erit contra particulam ad idem, vel secundum idem, similiter, vel per idem tempus.

Aristo. primo Elencho cap. 5. per totum.

¶ Primò fallacia æquiocationis, & amphibologia, & figuræ dictionis, ideo fallacia est: quia syllogifmus non constituitur ex eis, quæ sunt eadem secundum rem, & vocem simul. Nam licet in æquiocatione, & amphibologia eadem sit vox, non tamen eadem res. In figura dictionis non est eadem vox, & in fallacia compositionis, & accentus, nec identitas rei, neque vocis: ob id peccatur contra verum Elenchum, qui requirit vocis, & rei identitatem.

¶ De fallacijs extra dictionem, quæ accidentis est, peccant contra verum Elenchum: quia in tali extremitates sic vniuntur inter se, vt non sic cum medio: vt animal est album: Coruus animal est: ergo Coruus est albus: ob id non dicitur secundum idem album de animali, & de coruo.

¶ In fallacia petitionis principij, & non causæ vt causa, fit contra Elenchum: quia quod primum est, vel medium, non debet connumerari in secundis: vel quia boni Elenchi est conditio, quod à notioribus fiat processus: & etiam est conditio, vt conclusio procedat à præmissis tanquam à causa.

¶ Fallacia secundum quid reducitur, quia in illis non est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: neque in eis sequitur conclusio de necessitate. Et sic etiam fallacia consequentis, quia non recte ex opposito antecedentis inferatur oppositum consequentis. Item interrogationes plures, &c. Quia propositio plures non est propositio, & tamen in bono elencho oportet sit propositio vna, & non quæ sit plures. Et sic tandem fallacia quæcunque sit, peccabit, vel quia non seruatur idem, vel secundum idem, vel similiter, vel per idem tempus.

¶ Mo-

¶ Modus soluendi paralogifinos, quando ab æquiocatione, amphibologia, compositione, vel diuisione, accentu, & si quod sumptum sit multiplex, oportet distinguere prius: & sic non procedet paralogifmus in fallacijs, quæ sunt per accidens, & secundum quid, & per ignoratiam elenchi, & per consequens, & non causam vt causam, & plures interrogationes vt vnam: oportet negare consequentiam, & dare rationem quare negetur.

¶ Fallaciæ.

¶ In dictione.

Æquiocationis.

Amphibologia.
Compositionis.
Diuisionis.
Accentus.
Figure dictionis.

¶ Extra dictionem.

Accidentis.
Secundum quid, & simpliciter.
Ignorantia elenchi.
Petitio principij.
Consequentis.
Non causæ vt causa.
Secundum plures interrogationes vt vna.

Finis Summularum.

EPITOME SUMMULARVM

AD FACILE HABENDVM IN MEMO-

ria omnia quæ in eis tradidimus: & cœpimus ab oratione, omit-
tentes ea quæ ad terminos, & suppositionem, & ad alia
spectant, satis enim sub compendio posita sunt,
quandoquidem ea breuiter ex pro-
posito edidimus.

¶ De Oratione. pag. 45

Ratio est vox signifi-
cantiua ad placitū, cuius par-
tes separatae aliquid signifi-
cant: vt homo albus.

¶ Oratio duplex: perfecta
& imperfecta. Illa est per-
fecta, quæ perfectum sen-
sum caulat. Imperfecta contrario modo.

De propositione. pag. 46

Propositio, est oratio, verè, vel falsè
significans, indicando: vt homo disputat.

¶ Nulla oratio alia ab indicatiuo dicitur p-
positio: quia ipsa indicando significat, id est cau-
sat assensum, vel dissensum in intellectu.

¶ Propositio etiam hypothetica potest causare
talem assensum, vel dissensum: vt si homo curre-
ret, homo moueretur.

¶ Duplex propositio, falsa, & vera: vera, quæ si-
gnificat ita esse sicut est: falsa, quæ aliter esse,
quàm est.

¶ Propositio se falsificans, quæ ad ipsam esse ve-
ram, sequitur eam esse falsam: vt hæc. Hæc est fal-
sa, quæ se ipsam demonstrat.

¶ Propositio increata, est Deus ipse: quia distin-
ctius ipse representat hominē esse animal, quàm
ipsamet propositio.

¶ Propositio de ly est, de secundo adiacente est,
quando non exprimitur prædicatum: vt homo
est. De tertio, quando exprimitur: vt homo est
animal.

¶ Propositio de actu exercito, quando id quod
significat exercet. De actu signato, quando si-
gnificat, sed non exercet: vt etiam si homo non
fit, est vera, hō est animal rationale, est de actu si-
gnato. pag. 47

¶ Propositio significat aliquid, aliqua, & hoc ali-
qualiter, id est vniue: quia vnit prædicatum eū

subiecto.

¶ Canis est substantia, in voce, vel scripto potest
dici propositio vna, & propositio plures: vna, quia
non nisi vnum subiectum: & plures, quia corre-
spondet tribus in mente.

¶ Propositio illa est vna, quæ ex terminis vniuo-
cis constat.

¶ Licet in voce, vel scripto detur æquiocatio,
non tamen datur in mente.

¶ Terminus æquiocus secundum quamlibet
seorsum significationem est vniocus.

¶ Propositio necessaria est, quæ necessariò signi-
ficat ita esse sicut est: & sic de impossibili, quæ si-
gnificat impossibiliter ita esse sicut significatur:
vt homo est asinus.

¶ In diuerso sensu eadem propositio potest ef-
se vera, & falsa, necessaria, & contingens, possibi-
lis, & impossibilis. Patet, hæc, Non Deus est: si ly
non, neganter, impossibilis: si infinitanter, rebus
vt nunc, necessaria est.

De diuisione propositionis in
singulas suas partes. pa. 47. 48. 49

Propositio cathgorica est, quæ ha-
bet subiectum, copulam, & prædicatum,
tanquam partes principales sui.

¶ Subiectum est, de quo aliud dicitur: prædica-
tum, quod de alio prædicatur.

¶ In hac, Tædet animam meam vitæ meæ, ille ac-
cusatiuus est subiectum: quia reddit suppositum
verbo

¶ Hæc. Sole lucente dies est clarus, potest dici
cathgorica, & hypothetica: quia æquiualeat hy-
pothetica, Sol lucet: & ideo dies est clarus.

¶ Signum vniuersale, cuius virtus ultra terminū
immediatum transit, non efficitur pars extremi:
vt hæc, Omnis homo est animal: ly homo, so-
lūm est subiectum. In hac. Non homo currit, si
ly non infinitanter, subiectum est non homo.
Hoc non intelligitur de signo particulari: quia
L nunq

nunquam est pars extremi.

¶ Si signū vniuersale sit à parte prædicati post copulam, efficitur pars extremi, non tamen si ante.

¶ Propositio vniuersalis illa est, cuius subiectum est terminus cōmunis, signo vniuersali: & particularis, particulari: indefinita, nullo: singularis, cuius subiectum est singulare.

¶ Hæc, Cuiuslibet hominis asinus est animal, potest dici mixtæ quantitatis, & indefinita, ratione subiecti enunciationis: & vniuersalis, ratione subiecti distributionis; nam ly hominis, est subiectum distributionis, & ly asinus, subiectum enunciationis.

¶ Propositio affirmatiua est, cuius copula principalis affirmatur: & negatiua, cuius copula negatur.

¶ Duæ negationes causant affirmationem: & prima negatio facit in secundam oppositū ponendo: & sic manet copula affirmata.

¶ Quidquid mobilitat immobilitatum, immobilitatem mobilitatum, id est, quidquid distribuit indistributum, indistribuit distributum.

¶ Datur negatio in mente, sicut in vocem: sic intellectus concipit.

¶ De materia propositionum. pag. 51

Triplex est materia propositionum. Naturalis, quando prædicatum est de essentia subiecti, vel proprium ei: vt Homo est animal: homo est risibilis.

¶ Contingens, quando potest adesse, & abesse: vt homo est sapiens.

¶ Remota, quando non potest prædicatum conuenire: vt homo est lapis.

¶ Ad esse propositionem in materia naturali, non sufficit vnum extremum sit de essentia alterius, sed requiritur quod prædicatum sit de essentia subiecti: nam ista, Animal est homo, non est in materia naturali, quia est prædicatio indirecta.

¶ Licet hæc, Deus est homo, sit in materia naturali, non tamen eò est, quia prædicatum sit de essentia Deitatis, nec de essentia Diuinæ personæ: sed quia suppositum Diuinum est subsistens in natura humana, dicitur in materia naturali.

¶ Et licet prædicatum homo, possit adesse, vel abesse, non est in materia contingenti: quia natura humana non inest Diuino supposito accidentaliter, sed substantialiter: quia habet esse substantiale.

¶ De participatione extremorū in propositione, & de earum oppositione. pag. 52.

Propositionum categoricarum, quædam sunt quæ participant vtroque termino: vt homo currit, homo non currit. Quædam nullo vt Homo currit. Leo est animal. Aliæ solum altero: vt Homo disputat, Homo est rationalis. Quæ participant vtroque termino, quædam ordine eodem, aliæ ordine conuerso. Quæ participant vtroque termino eodem ordine, aliæ contrariæ, aliæ contradictoriæ, aliæ subcontrariæ, aliæ subalternæ.

¶ Contrariæ: vt Omnis homo est animal. Nullus homo est animal, ambæ vniuersales. Contradictoriæ. Homo est animal. Nullus homo est animal. Subcontrariæ, Homo est animal. Homo non est animal. Subalternæ. Omnis homo est animal. Aliquis homo est animal.

¶ Contradictoriarum lex est, quod nullo modo vera, neque simul falsa. Contrariarum est, quod licet simul possint esse falsæ, nunquam sint simul veræ. Subcontrariarum, simul veræ, sed non falsæ. Subalternarum: si vniuersalis est vera, & particularis erit, non e contra.

¶ In contradictorijs, omnis vniuersalitas vnius debet mutari in particularitatem in altera, & e contra: vniuersalitas in ordine ad determinatam: in alia confusæ, & quæ in ordine ad confusam, in alia determinatæ.

¶ Ad contrarietatem, omnis particularitas vnius mutetur in vniuersalitatem in alia: sicut in subcontrarijs, vniuersalitas in particularitatem.

¶ In contrarijs, si terminus sit distributus in ordine ad confusam, oportet in contraria maneat vel determinatæ, vel distributiue.

¶ In subcontrarijs, distributa in ordine ad determinatam, non maneat determinatæ, sed confusæ.

¶ In omni oppositiōe ad participationem terminorum oportet non solum esse synonymitatem, sed vnitatem. Et requiritur participatio copularum, & modorum, & quod seruetur similis acceptio terminorum, scilicet, suppositio, ampliatio, appellatio, restrictio.

¶ Oportet obseruare nunquam fiat argumentū à confusa ad determinatam; ob id non valet. Nullum animal est omnis homo, ergo non ois homo est animal: quia ly homo, stat confusæ in antecedenti, & in consequenti determinatæ.

¶ De signis distribuentibus completè, vel incompletè. pag. 56.

¶ Ly

LY omne, incompletè, distribuit terminum genericum: & tunc est pro generibus singulorum. i. de qualibet specie aliquod.

¶ Particularizatio incompleta est, de aliqua specie quodlibet.

¶ Completè distribuere, id est, de qualibet specie quodlibet. Particularizare, de aliqua specie aliquod.

¶ Ly vterque, completè distribuit, id est quorumcunque duorum quilibet: & incompletè: aliquorum duorum quilibet.

¶ Alter, incompletè, omnium duorum aliquis: & completè, aliquorum duorum aliquis: sicut de ly homo.

¶ Si in vniuersali completè, & in particulari incompletè, non sunt contradictoriæ: quia manet eadem vniuersalitas. Et si in vniuersali incompletè, & in particulari completè, manet eadem particularitas.

¶ Determinatio semper restringit determinabile, & non e contra.

¶ Si determinatio sit terminus connotatiuus in vnicis, determinabile restringit, cum tali connotatione: vt asinus hominis albi est animal. Si tamen determinabile sit connotatiuus, semper restringitur in vnica, vel non vnica, secundum connotationem: vt Petri equus albus fuit currens.

¶ Quando determinabile determinationis non vnica: supponit discretè, vel determinatè, confusa determinationis æquiualeat determinatæ: vt in hac. a. hominis Brunellus quilibet equus est.

¶ In non vnicis, nunquam suppositio determinationis respicit. determinabile proprium: sed aliud extremum sic. Contradictoria huius, Cuiuslibet hominis equus. b. equus est: non est ista. à hominis quilibet equus quilibet equus est.

¶ Quando accipitur non vnice, confusa determinationis æquiualeat determinatæ, & determinata determinabilis confusæ.

¶ Quando complexum capitur vnice, totum habet vnica suppositionem, secundum exigentiam signorum.

¶ De æquipollentia propositionum. pag. 58

Sinegatio præponatur, æquiualeat contradictorio: si postponatur, contrario: si postponatur, & præponatur, subalterno. Præ contra dic, post contra, præ postq; subalter.

¶ Si in aliqua propositione duæ negationes ponantur, primum æquiualeat contrario, & secun-

dum contradictorio: vt nihil est nihil valet, qui libet est aliquid.

¶ De modalibus. pag. 59

Modus est adiacens rei determinationi. Et modales constituentes sunt solum lex, necessario, impossibile, contingens, possibile, verum, & falsum: sed solum de quatuor primis est consideratio.

¶ Æquipollentia in modalibus ponitur in hoc, quod omnes propositiones in Amabimus dispositæ sunt æquiuales. Et omnes in Edentuli similiter, Purpurea, & Iliace.

¶ A. significat dictum, & modum affirmatum v. vtrunque negatum. c. dictum. i. modum negatum. Vnde verus. E. dictū negat. i. modum. a. nihil. v. totum.

¶ Omnes propositiones de possibili, & impossibili æquipollent dicto similiter se habente, & modo dissimiliter. Et de possibili, & necessario modo, & dicto dissimiliter se habentibus.

¶ Omnes propositiones de impossibili, & necessario se æquipollent dicto dissimiliter, & modo similiter se habentibus.

¶ Modalis diuisa à cōposita differt: quia in modalis cōposita modus capitur nominaliter, in diuisa adverbialiter. Item: quia modus in cōposita semper ponitur à parte vnius extremi, in diuisa ponitur inter dictum. Hæc est cōposita, Sortem currere est possibile: & hæc diuisa, Sortes possibiliter currit.

¶ Quantitas in modalibus, & oppositio potest sumi ex parte modi, & ex parte dicti.

¶ De conuersione propositionum. pag. 68

Conuersio simplex est, quando seruetur eadem quantitas, & qualitas, & de subiecto sit prædicatum, & de prædicato subiectum: sic conuertitur vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua.

¶ Couersio p accidens est, quæ seruetur eadē quantitas, & non eadem quantitas: & sic vniuersalis affirmatiua, & negatiua in suas particulares.

¶ Conuersio per contrapositionem est, quæ eadem quantitas, & qualitas manet, sed mutantur termini finiti in infinitos: & sic vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua conuertuntur.

¶ Conuertens huius, Deus necessario est creans, est hæc. Creans quod necessario est creans, possibile est Deus: vt seruetur eadem ampliatio.

L 2 ¶ Ab

¶ Ab affirmatiua ad negatiuam prædicato variato penes finitum & infinitum valet. Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est non animal.

¶ A negatiua ad affirmatiuam, posita cōstantia, prædicato variato penes finitum, & infinitum: vt Homo non est animal: & homo est: ergo hō est non animal.

¶ De hypotheticis. pag. 69

Propositio hypothetica est, in qua coniungunt plures propositiones categoricæ, vel plura complexa propositionabilia, mediante aī qua coniunctione.

¶ Quinque sunt species hypotheticarum. Conditionalis ly si, causalis ly quia, rationalis ly ergo, copulatiua ly &, disiunctiua ly vel.

¶ In hypotheticis non consideratur quantitas, sed solum qualitas: & hoc penes copulam hypotheticalem, quæ est coniunctio.

¶ Negatio cadens in hypotheticam totam: vt est adverbialis, quæ præponitur, & sumitur neganter, solum cadit in ipsam hypotheticam totam, & non in partes: quia solum est eius obiectum tota hypothetica.

¶ Nihil facit in oppositione hypotheticarum maneat eadem particularitas, vel vniuersalitas.

¶ De conditionalibus. pag. 70

Ad veritatem conditionalis est requisitum, quod antecedens non possit esse verum sine consequenti: vt Si homo est, animal est: & sic oportet conditionalis sit bona cōsequentia: & sic hæc est vera conditionalis, Si homo est lapis, homo est substantia.

¶ A tota conditionalis cum positione antecedentis ad positionem consequentis bona consequentia, & non e contra, à positione consequentis ad positionem antecedentis.

¶ A tota conditionalis à destructione consequentis ad destructionem antecedentis: non tamen à destructione antecedentis ad destructionem consequentis.

¶ A tota conditionalis ad disiunctiuam compositam ex consequenti, & opposito antecedentis est bona cōsequentia.

¶ A causalis ad conditionalem, & rationalem est bona: & à rationali ad causalem, non tamē e contra valet. Quia homo est risibilis, est rationalis: ergo homo est risibilis, ergo est rationalis: non tamen e contra. Et valet, Homo est lapis: ergo homo est substantia: ergo si homo est lapis, Flo

mo est substantia, non tamen e contra.

¶ Consequentia ista non valet. Si Deus non est, Deus est: quia aī est impossibile, & talis consequentia non sequitur, nec dicenda est consequentia: quia non sequitur consequens ex antecedenti. Non enim valet. Homo est lapis, ergo homo est animal: quia intellectus non sic concipit, quod quod homo sit lapis, sequatur quod homo sit animal: ob id illa regula ab impossibile sequitur quodlibet, non videtur valere.

¶ Ad contradicendum in conditionalibus oportet cōstituere vnā aduersatiuam ex antecedenti, & opposito consequentis: vt istæ contradicunt. Si homo currit, homo mouetur: Quāuis homo currit, nullus mouetur: & sic præponendo negationem, con si homo currit, &c.

¶ Ad contrarietatem id sufficit, excepto maneat eadem particularitas ex parte antecedentis, & eadem vniuersalitas ex parte consequentis.

¶ Ad subcontrarietatem seruet idem quod ad contradictionem, excepto quod maneat eadem vniuersalitas ex parte antecedentis, & eadem particularitas ex parte consequentis.

¶ De conditionalibus promissiuis, & de conditionatis. pag. 72. & 73

Ad veritatem conditionalis promissiuæ sufficit non sit ita sicut per antecedens, quin sit ita sicut per consequens, exceptis reflexiuis.

¶ Propositio de conditionato extremo est, quando ly si, inter terminos connectit.

¶ Capitur vnice conditionatum, quando à parte subiecti, vel prædicati aliquo signo modificatur, & tunc non ampliatur. Chimæra est aliquod Petrus si est Petrus.

¶ Pluribus acceptionibus sumitur, quando sine signo aliquo: & tunc ampliatur, Petrus si est Petrus, est ens: & tunc veritas cognoscenda per reductionem ad conditionalem. Et si capitur vnice, veritas probanda est per ascensum, vel descensum.

¶ De copulatiuis. pag. 74

Copulatiua propositio est, quando ly &, coniungit inter categoricas, vel inter complexa propositionabilia.

¶ Ad veritatem copulatiuæ requiritur veritas vtriusque partis, si sit affirmatiua: & ad falsitatem sufficit vna sit falsa.

¶ A tota

¶ A tota copulatiua ad alteram eius partem, est consequentia formalis: non tamen e contra. Valet etiam à copulatiua ad disiunctiuam compositam ex eisdem partibus.

¶ De copulatis complexiue tentis. pag. 75

Propositio de copulato extremo est, quando copulatum ponitur à parte alterius extremi: vt Petrus & Paulus sunt animalia.

¶ Copulatum est, quando ly &, inter terminos coniungit. Sumi potest & diuisiue, & complexiue. Tunc complexiue sumitur, quando copula est pluralis numeri: & ponitur à parte prædicati post copulam, vel à parte subiecti cum signo particulari: vt homo est materia, & forma: aliquid materia, & forma est homo.

¶ Diuisiue sumitur, quando est copula singularis numeri, & tunc ad copulatiuam reducitur: Petrus & Paulus est homo, valet, Petrus est homo, & Paulus est homo.

¶ A copulato complexiuo ad diuisiuum non valet, neque ad disiunctiuam compositam ex partibus, neque ad disiunctiuam non sequitur, Petrus & Paulus sunt homines: ergo vel Petrus sunt homines: vel Paulus sunt homines.

¶ Ista est vera, Petrus, & Paulus portant lapidem, casu quod nullus seorsum portet, neque possit portare: nec valet, Petrus, & Paulus portant lapidem: ergo Petrus, & Paulus sunt portans lapidem, & portans lapidem: sed debet inferri: ergo sunt portans, & portans lapidem.

¶ Petrus, & Paulus sciunt septem artes liberales complexiue, supposito vnus tres, alius quatuor sciat: quia sunt sciens & sciens septem artes. Nec valet: ergo similiter sunt non sciens septem: quia sunt non sciens, & non sciens, in casu posito. Ratio est quod non valeat: quia in negatiua ly non sciens, vel nesciens, dicit priuationem omnis scientiæ: quia distributiue sumitur.

¶ Copulatum sumitur vnice, quando ponitur à parte prædicati post copulam, vel à parte subiecti, sed cum aliquo signo determinato: vt homo est materia, & forma: & Aliquid quod est materia, & forma est homo: sed in hac, Omnis materia, & forma est homo, sumitur non vnice: quia ly omnis, supra primam partem cadit.

¶ Omne animal, & substantia, sunt animalia: si sumitur vnice, est vera: quia supra totum ly omne. Et si non vnice, falsa: quia supra primam partem solum.

¶ De copulatis diuisiue tentis. pagina. 77

Copulatum diuisiue sumptum probatur penes copulatiuam ad quam mediate, vel immediate reducitur. Mediate (inquā) si ipsum præcedat terminus resoluibilis.

¶ In copulato diuisiue tento ly &, est vniuersalitas: ob id non valet: nullum piper venditur Parisius, & Romæ: ergo Parisius, & Romæ non venditur piper: argumentum est à particularitate ad vniuersalitatem, ex parte de ly, &. Nec valet: Nullum piper venditur Parisius, & Romæ: ergo Parisius, vel Romæ non venditur piper: est argumentum à confusa ad determinatam ex parte de ly &, negatum in antecedenti.

¶ De disiunctiuis. pag. 78

Ad veritatem disiunctiuæ sufficit vna sit vera, sicut ad possibilitatem, & necessitatem, & contingentiam: ad falsitatem autem requiritur vtriusque falsitas.

¶ A parte disiunctiuæ ad totam, formale argumentum: non tamen e contra.

¶ A tota disiunctiuam cum destructione vnius partis ad positionem alterius. Homo currit, vel Petrus disputat: sed nullus homo currit: ergo Petrus disputat.

¶ Copulatiua affirmatiua, & disiunctiuam de partibus contradicentibus contradicunt.

¶ Disiunctiuam negatiuam de partibus contradicentibus æquiualeat copulatiuæ affirmatiuæ.

¶ Omne animal est rationale, vel ipsummet est irrationale, est tota disiunctiuam vera, & quælibet pars est falsa, neque inconuenit: quia venit probanda vt categorica, etiam si sit Hypothetica.

¶ Hæc, Homo est lapis, vel hæc disiunctiuam est falsa, est disiunctiuam falsa, & tamen vna pars est vera, scilicet illa: hæc disiunctiuam est falsa: quia est reflexiuam, & ad illam esse veram, sequitur esse falsam.

¶ De disiunctis. pag. 79.

Propositio de disiuncto extremo est, quando ly vel, inter terminos vnice capitur diuisiue, & complexiue. Hæc. Homo, vel Chimæra non est homo, est vera diuisiue, & est falsa complexiue: quia complexiue huic æquiualeat, Homo non est homo.

¶ Quando ly vel, diuisiue sumitur, reducitur ad disiunctiuam mediate, vel immediate, sicut de copulatiuo diuisiue sumpto.

L 3 ¶ Quando

¶ Quando est in affirmatiuis, non refert capiatur diuisiue, vel complexiue.

¶ Quando capitur complexiue, debet probari per resolutionem extremorum, vel per suppositionem.

¶ Quando ponitur disiunctum à parte prædicationis, vel à parte subiecti, cum aliquo signo particulari capitur complexiue, & vnicè.

¶ A parte disiuncti ad totum valet: dummodo non ponatur disiunctum singulariter, vel vniuersaliter. Valet, Petrus disputat: ergo Petrus, vel Paulus disputat: sed non valet, Homo disputat: ergo hic homo, vel Paulus disputat: quia sic est à superiori ad inferius. Nec sic. Homo disputat: ergo omnis homo, vel Petrus disputat.

¶ Istæ non sunt contradictoriæ. Omnis homo, vel equus non est animal: & Homo non vel equus non est animal: quia manet ly animal confusè, sed est hæc. Homo non vel equus non est. b. animal.

¶ Istæ non sunt contradictoriæ. Omne animal b. homo vel. b. equus est. a. animal. Non homo, vel equus est: sed debet esse. c. animal, non homo, vel equus est: quia à ly animal, distribuebatur in ordine ad determinatam, & ad confusam totius disiuncti.

¶ De exponibilibus, & primò de exclusiuis. pag. 80. & 81

Propositio exponibilis, potest dici hypothetica: quia æquiualeat hypotheticæ, & categoricæ: & categoricæ: quia subordinatur in mente vni categoricæ, in qua est signum exponibile.

¶ Ab vniuersali ad exclusiuam de terminis transfertur est validum argumentum. Omnis homo currit: ergo tantum currens est homo.

¶ Ly tantum, sumitur exclusim, & exclusiue. Exclusim, facit propositionem de excluso extremo. Petrus est tantum animal, quæ sic exponitur. Petrus est animal, & illud non est non animal.

¶ Exclusiua, vbi totum affirmatur: vt tantum homo est animal, exponitur sic. Homo est animal, & nihil non homo est animal, vbi ly non, infinitanter sumitur.

¶ Non tantum homo est animal, sic: non homo est animal, vel non homo est animal. Primum non, neganter, secundum non, infinitanter.

¶ Tantum homo non est animal sic. Homo non est animal, & omne non homo est animal: ly non, infinitanter sumitur.

¶ Non tantum homo non est animal. Omnis

homo est animal, vel aliquid non homo, non est animal.

¶ Ab exponibili copulatiue ad alteram exponentium est bona consequentia, & ad omnes exponentes. Et ab exponentibus ad exponibilem: non tamen ab vna exponentium ad ipsam exponibilem.

¶ Ab vna exponente ad exponibilem disiunctiue valet: non tamen à tota ad partem: sed valet à tota disiunctiua ad ipsam exponibilem, & econtra.

¶ Ly tantum, excludit gratia alteritatis, & alicuius, & pluralitatis. Petrus est tantum albus, alteritatis. Tantum est animal, alicuius. Tantum quatuor sunt elementa, gratia pluralitatis.

¶ De oppositione in exclusiuis. pagina. 82

Propositiones, vbi ly tantum affirmatur, & in vna copula negatur, sunt contrariæ. Tantum homo est animal. Tantum homo non est animal. Et vbi ly tantum negatur, & vna est affirmatiua, alia negatiua, erunt subcontrariæ. Non tantum homo non est animal. Non tantum homo est animal: contradictoriæ sunt. Tantum homo est animal, & Non tantum homo est animal.

¶ Quando vtraque exponibilis exponitur copulatiue, & vna exponentium alteri contrariatur, erunt exponibiles contrariæ: & si vna alteri subcontrariatur, erunt subcontrariæ.

¶ Si vna exponitur copulatiue: & alia disiunctiue, & vna exponentium vni est contraria, & reliqua reliquæ, sunt contrariæ: & si vna vni subcontrariæ, & reliqua reliquæ, sunt subcontrariæ.

¶ De suppositione in exclusiuis. pagina. 82

Terminus qui sequitur immediatè post ly tantum, supponit confusè, si non alio signo determinetur, & qui mediatè, distributiue. Tantum homo est animal distributiue. Et hic. Tantum homo est. b. animal, ly animal determinatè.

¶ Terminus ante ly tantum, supponit secundum exigentiam signorum.

¶ De ascen. & descen. in exclusiuis. pagina. 83

In pro-

In propositione exclusiua de copula negata non licet sub prædicato ascendere, neque descendere: vt in ista: Tantum Deus non est creatura, non licet sic. Tantum Deus non est hæc creatura, & Tantum Deus non est hæc creatura: quia alia à Deo non sunt hæc creatura.

¶ De exceptiuis. pagina. 83

Propositio exceptiua, in qua signum exceptiuium, Præter, continet terminum à quo fit exclusio, & est terminus præcedens ly præter: & extra captum immediatè sequitur, & in quo fit exceptio, qui mediatè: vt ly animal in ista, Omne animal præter hominem est irrationale: est à quo fit exceptio, ly homo, extra captus est, ly irrationale, in quo fit exceptio.

¶ Debet terminus à quo fit exceptio, esse superior ad terminum extracaptum, & debet sumi vniuersaliter.

¶ Omne animal præter hominem est irrationale, sic exponitur, Omne animal non homo est irrationale: & omnis homo est animal: & nullus homo est irrationalis.

¶ Non omne animal præter hominem est irrationale sic, Aliquod animal non homo, non est irrationale: vel aliquis homo non est animal: vel aliquis homo est irrationalis.

¶ Omne animal præter hominem non est irrationale sic. Omne animal non homo, non est irrationale, & Omnis homo est animal, & Omnis homo est irrationalis.

¶ Non omne animal præter hominem non est irrationale sic. Aliquod animal non homo est irrationale, vel Aliquis homo non est animal, vel Aliquis homo non est irrationalis.

¶ De oppositione in exceptiuis. pagina. 83

Si duæ exponentes repugnant in veritate, erunt contrariæ: si vtraque copulatiue sint, sicut primus & tertius modus.

¶ Si vna disiunctiue, & alia copulatiue, & duæ exponentes duabus contradicunt, sequuntur aliarum duarum legem: vt istæ duæ. Omnis homo præter Petrum currit, & Omnis homo non præter Petrum currit, sunt contrariæ: quia primæ exponentes sunt contrariæ, & secunda & tertia sunt contradictoriæ secunda: & tertiæ alterius: vt iste duæ. Petrus est homo. Petrus non currit. Istis Petrus non est homo. Petrus currit.

¶ De suppositione in exceptiuis. pagina. 84

Terminus præcedens dictionem exceptiuam supponit secundum exigentiam signi, sed tamen non valet ascensus, vel descensus sub illo. hæc non sunt congruæ. Hoc animal præter hominem est irrationale, & hoc animal, &c.

¶ Terminus qui immediatè sequitur ly præter, supponit distributiue, & valet ascensus copulatiuius, sed non descensus: non valet. Omne animal præter hominem est irrationale: ergo omne animal præter hunc hominem.

¶ Prædicatum in exclusiua non plene distribuitur: quia in vna distribuitur. s. in tertia, & in prima non distribuitur.

¶ Omnis propositio vniuersalis in parte vera, & in parte falsa, potest reddi vera per exceptionem suppositorum: vt Omne animal præter hominem est irrationale.

¶ Omnis exceptiua copulatiue exponibilis repugnat sue præiacenti: non tamen si disiunctiue est necessarium.

¶ Omnis exceptiua primi ordinis, vbi vtrunq; affirmatiue, infert duas subcontrarias, in quibus subiicitur terminus à quo fit exceptio, & prædicatur prædicatum exceptiue.

¶ De reduplicatiuis. pagina. 85

Ly in quantum, potest capi specificatiue & quia actum, & quia conceptum significat: vt ens in quantum ens est subiectum Metaphysicæ. Peccatorem in quantum peccatorem odit Deus. In primo actum, in secundo conceptum. Diminutiue. Æthiops in quantum dentes, vel secundum dentes est albus. Reduplicatiue quando facit reduplicatiuam.

¶ Primus ordo per quatuor exponentes exponitur. Omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Omnis homo est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale est risibile, & Quia aliquid est rationale, illud est risibile.

¶ Secundus ordo. Non omnis homo in quantum rationalis est risibilis, sic, Non ois homo est risibilis, vel Non ois homo est rationalis, vel Non omne rationale est risibile, vel Non quia aliquid est rationale, illud est risibile.

¶ Tertius. Omnis homo in quantum rationalis non est risibilis. Omnis homo non est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale non est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

L 4 ¶ Quar-

¶ Quartus ordo. Non omnis homo inquantū rationalis est risibilis, Aliquis homo est risibilis, vel Aliquis homo nō est rationalis, vel Aliquod rationale est risibile, vel Non quia aliquid est rationale, ipsum est risibile.

¶ Primus & tertius ordo contrariantur. Secundus & quartus subcontrariantur. Primus & secundus contradicunt: sicut tertius & quartus.

¶ De suppositione in reduplicatiuis. pag. 85. & 86

Subiectum in reduplicatiua supponit secundum exigentiam signorum.

¶ Terminus reduplicatiuus mixtim supponit: quia neq; plenē distribuitur, neq; plenē particularizatur. Distribuitur in tertia. Omne rationale est risibile: in secunda, & quarta nō distribuitur: ob id neq; valet ascensus, aut descensus copulatiuus, vel disiunctiuus.

¶ Ista vniuersalis est vera. Omnis homo inquantum rationalis est risibilis: & quælibet singularis est falsa, & e contra. Ista, Petrus inquantum animal est homo, est falsa, & singularis vera.

¶ Prædicatum reduplicatiue subiecto distributo supponit confuse tantum.

¶ De ly immediatè. pag. 86

Petrus immediatè post hoc erit albus, sic exponitur. Petrus post hoc nō erit albus & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc Petrus erit albus.

¶ Secundus ordo. Petrus non immediatè post hoc erit albus, disiunctiuè sic; Petrus nō post hoc erit albus, vel non quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc Petrus erit albus.

¶ Tertius. Petrus immediatè post hoc non erit albus. Petrus post hoc non erit albus; & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc Petrus non erit albus.

¶ Quartus. Petrus non immediatè post hoc nō erit albus. Petrus non post hoc non erit albus, vel non quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc, Petrus non erit albus.

¶ Sicut in istis de futuro, sic in de præterito, mutatis mutandis. Petrus immediatè ante hoc fuit albus. Petrus ante hoc fuit albus, & quocunq; instanti dato ante hoc, inter illud & hoc, fuit albus.

¶ De suppositione terminorum in propositione de ly immediatè. pagina. 86

Terminus qui præcedit ly immediatè, debet resolui. Si tamen ly immediatè, præcedat, debet exponi. Et termini qui sequuntur supponunt confuse: si non modificentur aliquo signo.

¶ Ly immediatè, est signum vniuersale affirmatiuum, distribuens ly instans.

¶ De oppositione de ly immediatè. pag. 87

In oppositione obseruandum vt ly immediatè, neq; in contradictoriis, neq; subcō contrariis maneat affirmatum, neq; in vtraq; cōtrariarum negatum.

¶ Homo immediatè post hoc erit albus, & Homo immediatè post hoc non erit albus, nulla lege opponuntur: non sunt contraria: quia manet eadem particularitas ex parte de ly homo: neq; sunt subcontraria: quia est eadem vniuersalitas ex parte de ly immediatè: neq; contradictoria: quia eadē vniuersalitas & particularitas manet.

¶ De ly definit, & incipit. pa. 87

Ad incipiendum sicut sunt duo instantia. scilicet primū esse, & vltimum non esse: sic ad definiendum, vltimum esse, vel primum non esse.

¶ Res permanens non definit esse per vltimum esse, sed per primum non esse. Supposito neque duæ formæ substantiales simul, neque materia sine forma: loquendo de instanti completo patet: quia cum forma substantialis per primum esse incipiat esse: vel in instati transmutationis est forma corruptenda, vel non. si sic: ergo duæ formæ simul: si non, ergo vel immediatè ante hoc fuit, vel nō: si non: ergo materia fuit sine forma: si sic: ergo per primum non esse definit esse.

¶ Oppositio in istis debet sumi sicut in categoricis: hoc solo notato, quod cum ly incipit, & definit, sit vniuersalitas, neq; maneat in cōtradiatoriis, neq; in subcontrariis. pag. 88

¶ Termini qui præcedunt ly incipit, & definit, supponunt secundum exigentiam signorum: sed terminus qui immediatè sequitur, licet formaliter distribuatur, non tamē valet ascensus, vel descensus, sed immobiliter supponit: & sic debet probari per expositionem. pag. 89

¶ De

¶ De ly differt. pagina. 89

Differt exponitur sic. Petrus differt à Paulo. Petrus est, & Paulus est, & Petrus non est Paulus. Et Petrus non differt à Paulo: disiunctiuè, contradictorio modo.

¶ In hac, essentia differt à patre, ly differt, potest sumi syncategorematicè exponibiliter, & est falsa: & sic tertia exponens est falsa: & potest sumi categoricè, vt ly differt substantiuè, & sic erit vera: nam essentia est filius differens à patre. Si verò ly differēs, sit adiectiuum de ly essentia, tunc est falsa: quia non licet demonstrare nisi solam essentiam. Essentia differens: quia incompletè sumitur.

¶ De comparatiuo. pagina. 90

Comparatiuum exponitur sic. Leo est fortior homine. Leo est fortis, & homo est fortis, & nullus homo est ita fortis sicut leo.

¶ Distribuitur terminus qui immediatè sequitur comparatiuum, & qui præcedit debet prius resolui, & post propositio debet exponi ratione cōparatiui, aliās daretur exponibilis falsa, & exponentes veræ: vt casu quod homines sint fortes magis, & minus, a non gradu, vsque ad quatuor: & leones similiter: hæc est falsa. Leo est fortior homine: & omnes exponentes sunt veræ.

¶ De infinito. Ibidem.

Infinitem sumitur categoricè, quando magnitudini tribuitur: valet res sine termino: & multitudini, cuius non reperitur vltima vnitas.

¶ Syncategorematicè: non tantum quin amplius: & quando multitudini: non tot quin plures.

¶ Syncategorematicè conceditur, infinita sunt finita, & infinitæ partes proportionales sunt in hoc continuo, & infinitum pondus potest mūsa portare.

¶ De ly totus. pagina eadem.

Totus sumitur categoricè, & pante quod non est pars alterius: vel quia habet partes, & est per se: & sic totum quod est in mundo est in manu mea, conceditur.

¶ Syncategorematicè: valet, quælibet pars: & sic totus Sortes est minor Sorte: quia quælibet pars Sortis est minor eo.

¶ De ly Æternum. Ibidem.

Categoricè Æternum, est velut nomen: syncategorematicè, facit propositionem exponibilem: & cum verbo præteriti, facit sensum, ante quodlibet tempus verū, vel imaginarium: & si sit copula de futuro, post quodlibet tempus verum, vel imaginariū facit.

¶ De ly contingenter. pag. 91

Contingenter generaliter valet vt ly possibiliter, vt in modalibus: si tamen specialiter sumatur, valet possibiliter, & possibiliter non. Et sic ait Aristot. Priorū, propositionem de contingenti conuerti in oppositam qualitatem: quia istæ æquivalent. Petrus contingenter currit, & Petrus contingenter non currit.

¶ Hæc. Petrus non contingenter currit, exponitur sic. Petrus impossibiliter currit: vel Petrus necessariò currit.

¶ De syllogismis. pagina. 91

Syllogismus est oratio, in qua quibusdā positis, & concessis, præter ea quæ posita sunt, necesse est aliud euenire.

¶ Necessitas est duplex: consequentis, quæ absoluta est: vt Deum esse: Hominem esse animal rationale: & consequentiæ: quæ conditionata est: vt, si homo currit, necessariò mouetur.

¶ Dicitur de omni est, quod nil sit subsumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum: & dicitur de nullo, quod nil sit subsumere sub subiecto, à quo non remoueatur prædicatum.

¶ Syllogismi affirmatiui regulantur per dici de omni, & negatiui per dici de nullo.

¶ Omnis syllogismus constat ex tribus terminis, medio, maiori extremitate, & minori.

¶ Medium bis sumitur in præmissis: maior extremitas cum medio in maiori, & minor cum medio in minori.

¶ Tres termini, quia bis quilibet sumitur, constituunt tres propositiones, ex quibus perfectus constat syllogismus.

¶ Modus in syllogismis est, præmissarum debita ordinatio. Et sunt decem & nouem modi. Nouem primæ figuræ: quatuor secundæ, & sex tertiæ figuræ.

¶ Figura est, mediæ debita dispositio in præmissis. Itaque si in vna subiiciatur, & in alia prædicetur, sit prima figura: si in vtraq; prædicatur, est secunda figura: si in vtraq; subiicitur, est tertia.

L 5 ¶ Requi-

¶ Requiritur generaliter in omni syllogismo, vt non omnes præmissæ sint particulares, vel singulares: quia ex illis nil sequitur: sicut quod non sit vtrâq; negatiua: quia ex puris negatiuis nil sequitur.

¶ Medium non debet intrare conclusionem, nisi sit ad explicandam suppositionem, vel aliquam proprietatem: vt hic. Pater generat: Essentia Diuina est pater: ergo Essentia generat: erat inferendum: ergo Essentia Diuina est pater generans.

¶ Quod se tenet ex parte medij in maiori, debet poni ex parte minoris extremitatis in conclusione: & quod se tenet ex parte medij in minori, ex parte maioris extremitatis in conclusione.

¶ De defectibus syllogismorum. pag. 94

Defectus intrinseci ex parte medij. Si mediū tenet æquocè: vel in vna vnice: in alia nō vnice, vñ in nulla præmissarū cōpletè distribuitur: vel accipitur magis amplè vbi non distribuitur: vel magis in affirmatiua, quàm in negatiua.

¶ Defectus extrinseci ex parte extremitatum, vt si modum æquocè: vel in vna vnice, in alia non vnice: vel à non distributo ad distributum: vel à confusa ad determinatam: vel à non amplo ad amplum cum distributione ampli: vel ab amplo ad non amplum.

¶ De modis primæ figuræ. pa. 95

In prima figura sunt nouem modi: quatuor perfecti concludunt directè: & quinque indirectè.

¶ In prima figura minori existente negatiua nihil sequitur: nec maiori existente particulari.

¶ De modis secundæ figuræ. pagina. 96

Secunda figura est, vbi medium in vtrâq; præmissarum prædicatur: sunt quatuor modi cōcludentes directè. s. Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

¶ In secundâ figurâ conclusio est negatiua: ob id oportet semper alteram præmissarum esse affirmatiuam: nam ex puris negatiuis nihil syllogisticè sequitur.

¶ De modis tertie figuræ. pagina. 97

In tertia figura vbi medium in vtrâq; est subiectum, sunt sex modi concludentes directè: & semper conclusio est particularis.

¶ De syllogismo circulari, & conuersiuo. pag. 99

Syllogismus circularis est, quando conclusio rursus infert præmissam: sicut hic, Omne risibile est substantia, Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est substantia. Rursus fiat. Omnis homo est substantia. Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est substantia.

¶ Syllogismus conuersiuus est, quando ex opposito contrario, vel contradictorio conclusionis infertur oppositum alicuius præmissæ: sicut in Baroco: reducendo ad Barbara, sumendo pro minori oppositum conclusionis, cum ipsa maiori infertur oppositum minoris: & in Bocardo: sumendo pro maiori oppositum conclusionis, seruando ipsam minorem, infertur oppositum maioris.

¶ Omnes alij syllogismi reduci possunt isto modo in virtute illius regulæ, In omni bona consequentia oppositum consequentis infertur oppositum antecedentis.

¶ De reductione per impossibile. pag. 99. & 100

Syllogismus ad impossibile est, quando infertur propositio contradictoria ad concessam. Si quis concedat istam. Petrus non est risibilis: fiat argumentum, Omnis homo est risibilis, Petrus est homo: ergo Petrus est risibilis. Consequentia est bona: & antecedens est verum, ergo & consequens: ergo vel duæ contradictoriæ veræ, vel male concessit, Petrus nō est risibilis. Iste modus differt à conuersiuo: quia hic nō est opus duos formare syllogismos, sed vnus sufficit.

¶ Ponuntur istæ dictiōes. Nesciebatis, pro quinque modis primæ figuræ. Vbi primus Baralip̄tō ad Celarent: quia E. denotat vniuersalem: quæ solum in Celaret cōcluditur. Et Celantes ad Darij. Dabitur ad Celarent. Fapesmo ad Barbara. Et Friesomorum ad Darij. Et Odiebam, ponitur pro quatuor secundæ figuræ. Et Letare. Romanis, pro sex tertie figuræ: ordine ipsarum syllabarum.

¶ De arte inueniendi medium. pagina. 102

Circa

Circa artem inueniendi medium ponitur figura, quæ pons asinorum vocatur: vbi dictio, Fecana, denotat quod ad syllogizandū vniuersalem affirmatiuam, pro medio sumatur consequens ad subiectum, significatum in litera. f. antecedens ad prædicatum, notatum in litera c. nam. b. denotat consequens ad prædicatum, & c. antecedens. d. extraneum. f. consequens ad subiectum. g. antecedens, & h. extraneum. Sic in Cageti, & Dafenes, & Gedaco, & Hebare, & Gebali, sunt præmissæ vtilis, & dispositæ ad cōcludendum syllogisticè.

¶ Quid sit dare terminos in quibus omni, & nulli. pag. 106

Dare terminos in quibus omni, est dare vniuersalem affirmatiuam, quæ stet in veritate cum præmissis: vt in istis. Omne animal est substantia. Omnis homo est animal, sunt habiles præmissæ: quia dantur termini in quibus omni. f. Omnis homo est substantia, quæ stat cum præmissis.

¶ Istæ præmissæ, in quibus dantur termini in quibus omni, non possunt inferre conclusionem negatiuam, nec particularem, neq; vniuersalem: quia sic in bona consequentia oppositum consequentis staret cum antecedenti.

¶ Dari terminos in quibus nulli, est datis duabus præmissis, dare vnā negatiuam vniuersalem, quæ stet in veritate cum illis: vt in istis. Nullum animal est lapis. Omnis homo est animal, datur, Nullus homo est lapis: & in istis cōtingit, quod tales præmissæ non possint inferre conclusionē affirmatiuam, neq; vniuersalem, neq; particularem: quia si inferrent: in bona consequentia oppositum consequentis staret cum antecedenti.

¶ Quando sunt præmissæ purè particulares, in prima figura instatur, ponendo pro medio terminum qui sit superior ad duas extremitates inter se specie differentes: vt animal est leo, & equus est animal: ergo equus est leo.

¶ Ad instandū quādo ex puris negatiuis, extremitates sint termini cōuertibiles: medium extraneum: vt Nullus lapis est homo, Nullum risibile est lapis: ergo Nullum risibile est homo.

¶ Ad instandū quādo conclusio est vniuersalis aliqua præmissarum existente particulari, medium & maior extremitas sunt cōuertibiles: & minor extremitas superior: vt Omnis homo est risibilis, Aliquod animal est homo: ergo Omne animal est risibile.

¶ De modo arguendi in modalibus. pag. 107

Si vtræque præmissarum sit necessaria, contingens, vel de possibili, similiter & conclusio.

¶ Si maior de necessario, & secunda de possibili, conclusio de necessario, vel de possibili erit: si tamen e contra, solum de possibili sequitur: non valet, Omnis Deus possibiliter creat: essentia Diuina necessario est Deus: ergo essentia Diuina necessario creat.

¶ De syllogismo expositoryo. pagina. 107

Syllogismus resolutorius, qui maximè in tertia figura, est quādo medium est terminus singularis: vt Sortes est homo: & Sortes est substantia. ergo Aliqua substantia est homo. ¶ Non sequitur. Hoc animal est equus, & Hoc animal est homo: ergo Homo est equus: quia non eodem modo medium vtrōq; sumitur, sed æquiuocè. Nec valet. Essentia Diuina est pater: & Essentia est filius: ergo Filius est pater.

¶ De modo syllogizandi in terminis Diuinis. pag. 108

In terminis Diuinis etiam valet syllogizatio, & tenent verum tradita in materia syllogismorum: quia istæ sunt contradictoriæ. Omnis essentia Diuina est pater, & Essentia Diuina non est pater: & affirmatiua est vera, & negatiua est falsa: neque opus est distinguere per completè, & incompletè.

¶ Iste syllogismus in Darij non valet. Omnis essentia Diuina est pater: Filius est essentia Diuina: ergo Filius est pater: quia ex puris particularibus particularitate medij sit argumentum: nam illa maior non æquiualeat vni de omni, eo quod non potest distribui ly essentia.

¶ Iste nō est syllogismus expositoryo. Hæc essentia Diuina est pater, & Hæc essentia Diuina est filius: ergo Filius est pater: quia ly essentia, non est mediū in syllogismo expositoryo, eo quod licet sit terminus singularis, tñ habet aliqd de termino cōi, ppter personas Diuinas, cum quibus est idem.

¶ Nobis ad certam regulam loqui licet, vt non demus occasionem errandi: ob id non est opus loqui, sicut aliqui catholici loquuntur, supposita distinctione de distributione cōpleta, vel incompleta:

pletam: nam sic concedunt istam. Essentia Diuina generat: & hanc Essentia Diuina est genita: quæ tamen ab ecclesia est damnata contra Abbatem Ioachim. c. fir. extra, de summa tri. & si. ca. Concedunt etiam istas duas. Aliqua essentia Diuina est pater: aliqua essentia Diuina non est pater: cum tamen essentia sit vna simplicissima res, in qua non potest esse diuifio.

¶ Item concedunt. Pater est filius: cum ecclesia dicat, Alius pater: alius filius: & concedunt, pater est non pater.

¶ Licet Deus, & essentia, & Deitas idem significant: tamen Deus in concreto habet vt pro personis stet, & supponat, & essentia in abstracto pro natura, & non pro personis: nam ad hoc quod terminus aliquis supponat pro aliqua re, nõ sufficit identicè illam significet, sed formaliter.

¶ Quando nomen essentia ponitur in propositione affirmatiua, & à parte alterius extremi ponitur nomen personale discretum, non valet vni de omni. Vt hic. Omnis essentia Diuina est pater: valet, Aliqua essentia. Tamen hic. Omnis essentia est persona: valet vni de omni.

¶ Si tamen in negatiua, valet vni de nullo: vt essentia Diuina non est pater, id est, nulla res quæ est essentia, est pater.

¶ Si à parte subiecti sumatur nomen discretum personæ, valet vni de omni in affirmatiua. Pater est essentia, valet Omnis res quæ est pater est essentia. In negatiuis tñ nunquam valet: nam hæc, Nullus pater est essentia: æquiualeat, Aliqua res quæ est pater, non est essentia. Et Nullus pater est filius, Aliqua res quæ est pater, non est filius.

¶ Idem est nomen essentiale absolutum, & abstractum, & nomen personale discretum distribui, vel particularizari, aut singularizari.

¶ De syllogismis in exponibilibus. pag. III

In syllogismis in exponibilibus similiter valet modus arguendi: vt sic. Tantum hõ est animal: Tantum risibile est homo: ergo Tantum risibile est animal: neq; est argumentum ex puris particularibus: quia medium in minori distribuitur, ratione de ly tantum.

¶ Quando conclusio exponit copulatiuè, oportet quælibet exponentium inferatur ex premissis: quia à parte ad totam non valet consequentia: si tamen exponatur disiunctiuè, sufficit quod vna pars inferatur: quia à parte ad totam valet.

¶ De modo syllogizandi in obliquis. pag. II2

Quando aliqua extremitatum ponitur in obliquo, etiam debet poni in conclusione in obliquo: & terminus qui sumitur cum medio in maiori, debet poni ex parte minoris extremitatis in conclusione: & qui cum medio in minori, ex parte maioris extremitatis.

¶ Si medium in vna in obliquo, & in alia in recto, extremitas quæ cum medio in recto, debet poni in obliquo: & quæ cum medio in obliquo, debet esse in recto, sic, Cuiuslibet hominis est animal: Petrus est homo: ergo Petri est animal.

¶ Si aliqua præmissarum est de obliquo: dum modo sit negatiua, conclusio erit de obliquo: nõ tamen si affirmatiua est de obliquo: quia sequitur bene. Nullius animalis est æternitas: Omnis homo est animal: ergo Nullius hominis est æternitas: sed non sequitur. Nullus homo est Deus, Iumentum est hominis: ergo Iumentum non est Dei.

¶ Sicut ostensiuè omnes modi reducuntur ad quatuor primos primæ figuræ, sic reductiuè: sicut Baroco & Bocardo ad Barbara: alij omnes ad quatuor perfectos, in virtute illius regulæ. In omni bona consequentia oppositum consequens infert oppositum antecedentis.

¶ De defectibus syllogismorum, & quibusdam præsuppositis. pagina. II3

Tres defectus sunt syllogismorum, scilicet petitio principij, quando idem per idem, & ignotum per ignotius. Secundus est: non propter hoc accidere falsum. Tertius est: fallacia contrariæ opinionis. Exemplum primi. Omnis homo est homo: ergo Omnis homo est homo: secundi. Sol lucet, & omne animal est homo, & omne brutum est animal: ergo omne brutum est homo: sed consequens est falsum, ergo antecedens: ergo illa, Sol lucet. Exemplum tertij. Siquis concedit quod omnis homo est animal, & omnis homo est risibilis, & quod omne animal est sensibile, tamè negat, sensibile dici de risibile. Ob quod probatur, quod duæ contrariæ sunt simul veræ, vel duæ contradictoriæ sic. Omne animal est sensibile: & Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est sensibilis: & rursus. Nullum risibile est sensibile, & omnis homo est risibilis: ergo Nullus homo est sensibilis: antecedens est verum: quia concessum: ergo & consequens: & sic duæ contrariæ sunt simul veræ.

¶ Propositio

¶ Propositio minus syllogizabilis est vniuersalis affirmatiua: quia solum in prima figura, in primo modo. Vniuersalis negatiua est magis: quia in prima figura, & in secunda. Particularis affirmatiua magis: quia in prima figura, & in tertia, & in pluribus modis. Particularis vero negatiua magis: quia in prima, & secunda, & tertia figura syllogizatur.

¶ De syllogismo dialectico pagina. II4

Syllogismus dialecticus ex probabilibus procedens, causat opinionem, & nõ scientiam.

¶ Illa dicuntur probabilia, quæ sic videntur omnibus, aut pluribus, aut maxime probatis.

¶ De syllogismo litigioso. pagina. II5

Syllogismus litigiosus est, procedens ex illis quæ videntur probabilia, sed non sunt: aut ex eis quæ probabilia videntur: qui peccat in materia, & in forma, & vtroq; modo.

¶ In materia sic. Nulla opposita sunt vera: sub contraria sunt opposita: ergo non sunt vera.

¶ In forma. Opposita sunt simul vera: contraria & contradictoria sunt opposita: ergo sunt simul vera: peccat, quia ex puris particularibus nil sequitur.

¶ In materia, & forma sic. Nulla opposita sunt vera: sed subcontraria sunt opposita: ergo nulla subcontraria sunt simul vera. In materia ratione maioris: & in forma: quia infertur conclusio vniuersalis, existente aliqua præmissarum particulari.

¶ Syllogismus falligraphus est, quando ex proprijs principijs male intellectis procedit: vt sic. Omnes lineæ deductæ ab eodem puncto ad idem punctum sunt æquales: linea curua, & linea recta sic se habent: ergo sunt æquales.

¶ De Enthymemate. pag. II6

Enthymema est oratio, in qua non omnibus præmissis positis, festinata inferitur conclusio: vel vt Arist. est procedens ex ico- tibus, & signis: vt homo currit: ergo homo mouetur: deberet enim sic, Omne quod currit mouetur: sed homo currit: ergo homo mouetur.

¶ Signum dicitur in præsentiarum, quoniam infert aliud necessarium: vt lac habet in mammillis: ergo viro iu-

eta est: ex probabilibus, vel icotibus est. Omnis mater diligit suum filium: ergo hæc diligit suum. ¶ Semper in enthymemate ad reductionem ad perfectum syllogismum oportet supplere vnam præmissarum: aliquando maiorem: aliquando minorem.

¶ De inductione, & exemplo. pagina. II7

Inductio, est syllogismus, quando à singularibus ad vniuersale fit argumentatio.

¶ Exempli positio, quoniam ex vno singulari exemplo aliud probatur: vel ex multis simul sumptis.

¶ De locis dialecticis, ex quibus sumuntur argumenta. pa. II8

Quid sit locus. Quid maxima. Quid differentia maxima. pag. II8. & II9

¶ Locorum diuifio. pag. 120

Loci intrinseci sunt. A definitione: vt, Omne animal rationale est disciplinæ capax: & omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est disciplinæ capax. pag. 121

¶ A descriptione. Quod habet magnum cerebrum, bonum tactum, & pessimum adoratum, est animal rationale: sed hõ est huiusmodi: ergo. pa. 122

¶ Ab interpretatione, Qui Philosophus est, sapientiæ amator est: sed Arist. est Philosophus: ergo ipse sapientiæ amator est.

¶ A differentia. Omne rationale discurret: Homo est rationalis: ergo discurret.

¶ A proprio, Omne quod est admiratiuum, est risibile: Omnis homo est admiratiuus: ergo est risibilis.

¶ A synonymis, Est ens, ergo est gladius.

¶ A toto vniuersali, vt Est homo, ergo est animal. pag. 123

¶ A toto integrali. Est homo, ergo habet caput, &c. pag. 124

¶ A toto in quantitate. Omnis homo est animal: ergo homo est animal. pag. 125

¶ A toto potenciali. Est homo, ergo habet intellectum. pag. 126

¶ A toto in modo. Est homo sapiens: ergo est homo. ibidem.

¶ A toto in loco. Est vbiq; ergo est hic. & A toto in tpe. Est semper: ergo nunc. pag. 127

¶ A causa finali, efficienti, formali, materiali, Finis virtutis bonus, ergo ipsa bona. Efficiens bonum, ergo effectus. à pag. 127. vsq; ad. 131.

¶ A gene-

- ¶ A generatione. Generatio bona: ergo corruptio mala. pag. 132.
 ¶ A corruptione. Corruptio bona: ergo ipsum malum. ibidem.
 ¶ Vfus virtutis bonus: ergo ipsa bona. pag. 133
 ¶ Fructus habet: ergo floruit, &c. pag. 134

¶ De locis extrinsecis. pag. 135

- ¶ Ab oppositis relatiuè. Est pater: ergo non est filius.
 ¶ Priuatiuè. Est cæcus: ergo non est videns.
 ¶ Contrariè. Est album: ergo non est nigrum.
 ¶ Contradictoriè. Est homo: ergo non est non homo.
 ¶ A disparatis. Est lapis: ergo non est animal.
 ¶ A contrario & in ipso. Homo est animal: ergo non animal est non homo. pag. 136
 ¶ A maiori. Arist. hæc ignorauit: ergo hic homo. pag. 137
 ¶ A minori. Homo imbecillis potest: ergo fortis poterit. ibidem.
 ¶ A simili. Petrus est disciplinæ capax: ergo & Ioannes erit. pag. 138.
 ¶ A proportione. Sicut se habet nauta in Naui, sic magistratus in republica: sed ille forte nõ est eligendus: ergo nec iste. pag. 138
 ¶ A transmutata proportione. A dissimili, & disproportione. pag. 139
 ¶ Ab authoritate. Arist. hoc dixit: ergo sic erit. Non tamè valet negatiuè. Arist. hoc non dixit: ergo non est dicendum: multa enim posteris indaganda reliquit. pag. 140
 ¶ A transumptione: vt si quis quærat de Philo sopho, & transeat vt de sapiente loquatur. pagina. 141

¶ De locis medijs. pag. 142

- ¶ A coniugatis: vt iustitia est bona: ergo iustus est bonus.
 ¶ A casibus: vt Sapientia bona: ergo Sapienter loqui est bonum.
 ¶ A diuisione: vt Omne animal est sanum, vel ægrum: sed est sanum: ergo nõ est ægrum. ibidem.
 ¶ A magis ad simpliciter: vt Est doctior alio: ergo est doctus. pag. 143.
 ¶ Ab appositione: vt Atramætum reddit papirum albam, nigram: ergo Nigrum est. pag. 144

¶ De fallacijs in dictione. pa. 148

- ¶ Fallacia æquiocationis: vt Omnis canis latrat: sidus est canis: ergo sidus latrat.
 ¶ Amphibologia. Quod quis scit, hoc scit: Lapidem scit: ergo lapis scit. pag. 148
 ¶ Compositionis & diuisionis. Album possibiliter est nigrum: ergo Album esse nigrum est possibile. pag. 149
 ¶ Fallacia accentus: Omne malum comedendum: peccatum est malum: ergo comedendum. pag. 150
 ¶ Figuræ dictionis. Omne habens albedinem est album: Papa habet albedinem: ergo papa est alba. pag. 151

¶ De fallacijs extra dictionem.

pag. 151

- ¶ Accidentis. Homo est animal: & Animal est genus: ergo Homo est genus.
 ¶ Fallacia à dicto secundum quid ad simpliciter: sic. Ethiops secundum dentes albus est: ergo est albus. pag. 152
 ¶ Ignorantia elenchi. Quatuor est duplum ad 2. & non est ad 3. ergo est duplum, & non duplum. Est pater, & est filius: ergo est pater, & filius. pa. 153
 ¶ Petitio principij. Omnis homo est homo: ergo omnis homo est homo. pag. 153
 ¶ Consequentis. Vt si sic. Homo est: ergo Animal est: Homo non est: ergo Animal non est. pagina. 154
 ¶ Non causam vt causam: vt sic. Sol lucet: omne animal est homo, omnis equus est animal: ergo omnis equus est homo: sed consequens est falsum: ergo & antecedens, ergo illa, Sol lucet. ibi.
 ¶ Plures interrogationes vnã facere: vt Petr⁹, & Brunellus, vel sunt rationalia, vel irrationalia: si rationalia: ergo Brunellus est rationalis: si irrationalia: ergo Petrus est irrationalis. pag. 155
 ¶ Ad Dei gloriam elaboratum fuit opus Calendis Decembris anno Dñi. 1561. Salmanticæ.

Registrum.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L.
 Omnes sunt quaterniones præter. K. qui est ternio.

SALMANTICÆ
 Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.
 M. D. LXI.